12. Juni 1978

T Ü R K İ Y E ' Y E

V E

E G E ' Y E İ L İ Ş K İ N

B A Z I V E R İ L E R???

(1971-1972-1973 Yıllarına Ait)

1-İşletmeler ve Büyüklükleri:(Sayıları)
2-Ekilen Topraklarla ilgili veriler
3-Ege İlleri ile ilgili Tarım verileri
4-Pamuk(Hektar-Verim)
5-Tütün(" ")
6-Bugday(" ")
7-Arpa (" ")
8-Narinciye (Mandalina-Portakal)
9-Zeytin(" ")(Ağaç)
10-İncir (" ") "
11-Üzüm (" ")

TÜRKİYE SOSYAL TARİHARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

T Ü R K İ Y E G E N E L 1970

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ	(bin) İŞLETME SAYISI	% Sİ	TOPRAM DÖNÜM	% Sİ
TOPRAKSIZ	1.150	27.3		0
1- 20	1.486	35.1	13.435	10.2
21 - 50	830	19.6	27.876	21.1
51 - 100	453	10.7	32.329	24.5
101 - 200	221	5.2	30.429	23.1
200 -500	78	1.8	19.912	15.0
500- 1000	13	0.3	8.039	6.1
T O P L A M.....	4.239		132.019	

Not: 1970 sayımından aktaran Nadir Gürler'in "Özlem Özgür" Türkiye'de kapitalistleşme adlı kitabından aktaran tarım ista.yayınları

T Ü R K İ Y E Rozakye ve (1970 verilerinin oranları karşılaştırma)

	İŞLETMELERİN			EKİLEN TOPRAKLARIN		
	1952	1963	1970	1952	1963	1970
~~Topraksız~~						
Topraksız	14	8.9	27.3	0	0	0
1 - 20	26.3	35.8	35.1	4.3	10.7	10.2
20 - 50	27	24.7	19.6	14.3	16	21.1
50 -100	18.8	15.8	10.7	20.7	20.9	24.5
100-500	12.5	11.9	7.0	35.9	35.8	38.1
500-artı	1.3	0.5	0.3	24.8	10.03	6.1
Devlet Çiftlikleri		0.1			2.4	
Kiralanan		2.9			3.6	

Not:Topraksız köylü oranları rozakyefin rakamları uyarlanarak alınmıştır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

	TRAKTÖR 1971	TRAKTÖR 1972	TRAKTÖR 1973	Bi Hektar tarla ARAZİSİ 1973	Tarla Traktör	KARA SABAN 1971	KARA SABAN 1972	KARA SABAN 1973	TEKERLEKLEKLİ DEMİR PULLUK 1971	TEKERLEKLEKLİ DEMİR PULLUK 1972	TEKERLEKLEKLİ DEMİR PULLUK 1973
AYDIN:	5260 x(750)	6003 x(250)	6236	148.7	240 (1)	12101	11611	9557	9366 -1800	7516	6215 -1300
DENİZLİ:	848	1036 x(200)	1361 x(350)	240.9	1770 (5)	37380	37193	27365	22332-29597	x? 23302-27647	x? 23365-28032
İZMİR :	4821	5320 x(500)	6014 x(700)	72/232 219.2	370 (2)	10965	10633	10072	8715	8338	8462
MANİSA:	1838	1479 x(1660)	2151 x(750)	348.9	420 (3)	25073	24598	22680	17997-34657	18694-36225	20854-34328
MUĞLA:	1776	1368 ?(400)	2151 ?x(800)	72/138 133.2	600 (4)	53981	30140	29462	7931-34657	4526-13905	4481-14200
UŞAK :	411	485 x(70)	530 x(50)	111.3	2100 (6)	10546	10096	9750 ~~21529~~	795-21529	1257-21422	997-22315
EGE			24505	12034	500						
TÜRKİYE:	118825	135726	156139	15915.2	1000	1846360	1757114	1555313	468397-770246	464094-756789	470763-713598

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ADANA(1)

(185.000 Hektar)

S A N A Y İ B İ T K İ L E R İ

(P A M U K)

YILLAR	(bin) Hektar	İZMİR Verim	AYDIN Hektar	AYDIN Verim	MANİSA Hektar	MANİSA Verim	MUĞLA Hektar	MUĞLA Ver.	DENİZLİ Hek.	DENİZLİ Ver.	BALİKESİR Hek.	BALİKESİR Ver.
		(2)		(4)		(3)		(5)		(8)		(11)
1971	55	48/874-	77	-69/888-	39	-34/869-	17.4-	17/946-	18		11-	7/708
1972	59	46/782-	87	- 69/794-	41-	41/852-	19-	19/991-	22-		13-	7/596
1973	57-	54/938-	73-	72/983-	42-	35/845-	19-	21/1081-	15-		15-	8/698
Kendi Traktörü en çok torak Adana(1) İçel(2)	(4)			(1) (2)		(4) (5)		(3) (8)		(4) (9)		(7) (10)

T Ü T Ü N

	(2)				(1)							
1971	72-	32/442-	9.3-	4/397-	82-	42/517-	36-	15/405-	18-	11/616-	15-	7/480
1972	83 -	39/472-	8.7	4/479-	82-	50/609-	40-	14/346-	18-	10/565-	17-	9/0
1973	64-	25/391-	7.4-	3/438-	78-	39/502-	35-	12/355-	20-	8/378-	11-	8/698
		(1)	(4)		(3)		(1)		(5)		(6)	

B U Ğ D A Y

1971	118-	220/1860-	32-	44-	113-	199/1053-	110-					
1972	108-	166/1530-	30-	39-	115-	213/1841-	102					
1973	112-	188/1670-	30-	48/16-		/1798-	109					
	(1)		(3)		(1)		(1)					

A R P A

1971	83-	16-	32-	
1972	80-	15-		
1973	83-	19-		
	(2)	(4)	(2)	(2)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

N A R İ N C İ Y E

(MANDALİNA)

YILLAR	İ Z M İ R		A Y D I N		M U Ğ L A		B A L I K E S İ R	
	Ağaç Bin	Ton Bin	"	"	"	"	"	"
1971	922-	31.1	169-	1.0	1.055-	17.4	204	0.9
1972	986-	41.1-	269-	1.5	1.045-	27.5	213-	0.8
1973	1.043-	34.4-	294-	1.9-	1.098-	19.5-	267-	1.3

(P O R T A K A L)

1971	48-	0.7	263-	12.9-	435-	10.4	-	-
1972	-	-	273-	11.7-	437-	12.2	-	-
1973	-	-	285-	9.8	453-	11.2	-	-

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Z E Y T İ N

YIL	İZMİR (2)		AYDIN (1)		MANİSA (8)		MUĞLA (3)		DENİZLİ		BALIKESİR (4)	
	Ağaç Milyon	Ton Bin	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
71	13.8-	36-	14.1-	14-	2-	20-	11.2-	10-	-	-	9-	73-
72	14.5	157-	14.3-	208-	2-	33-	12-	144	-	-	9.1-	320-
73	15.1-	32-	14.4-	24-	2-	25-	12.5-	11-	-	-	9.1-	43-
	97		105		25		93				64	

Toplam Türkiye:537

İ N C İ R

	Bin	Bin										
71	814-	32-	2.613-	115-	-	-	165-	2-	-	-	114-	6-
72	809-	16-	2.610-	106-	-	-	155-	3-	-	-	114-	6-
73	791	29-	2.596-	119-	-	-	145-	2-	-	-	113-	6-

Ü Z Ü M

71	28-	137	6-	52-	46- 46.1-	395-	1-	10-	37- 37.4-	164-	9- 9.6-	53-
72	"	177-	"	50-	45.8-	357-	"	8-	37.4-	179-	9.8-	41-
73	"	136-	"	51-	45.6-	337-	"	5-	37.6-	241-	5-	34-
Bin hektar		37			60				76			

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

12. Juni 1978

TÜRKİYE'DE VE EGE'DE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK ÜRETİM İLİŞKİLERİNİN GELİŞKİNLİK DÜZEYİ VE SINIFLARIN YERALIMI.

Tarımda kapitalizmin gelişimi her ülkede bilindiği gibi,şu iki tipik gelişimden birini gösterir.Amerikan ya da Fransız tipi denilen tip.Yani,burjuva devriminin feodalleri ya da toprak ağalarının üstesinden tamamen gelerek zoralımla alınmış toprakları köylüye dağıtarak gelişen biçim.Yani bunda feodallarle burjuvazinin uzlaşmaya gitmeksizin demokratik devrimi sonuna değin götürdüğü biçim.Fransız tipi.Ya da feodallersiz toprak dağıtımı,Amerikan.

Diğeri ise,Prusya tipi diye adlandırılan burjuvazinin feodallerle uzlaşıp,halkın demokratik devrimle yükselen devrimci atılımının kendisine yöneleceğini düşünerek feodallerin toprakları üzerinde bir zoralıma başvurmaz.Böylelikle feodalin,toprak ağalığının sürdüğü koşullarda uzun bir zaman içinde kapitalizm tarafından çözülür,çözümlenir.

İşte,Türkiye'de köklü bir toprak refo rmuna gidilmeyinci,kapitalizmin tarımda gelişmesi,bu ağır ve köy emekçilerinix ezici bir yol izlemiştir.Egede bugün bile bunum kalıntılarına izlerini görebilmek için bu biçimin karakteristik yönlerini inceleyelim.

PRUSYA TİPİ KAPİTALİSTLEŞMEDE KARAKTERİSTİKLER .

1-TOPRAK AĞASI DEĞİŞMEZ.

-Toprak üzerindeki mülkiyet eski toprak beyinindir.(Bunun Ege'deki yansımasını büyük toprak sahiplerinin ezici çoğunluğunu köklü eski toprak ~~sahiplerinin ezici çoğunluğunu~~ ağalarının oluşturduğu somut örneklerle ileride değineceğiz)

2-KÖYLÜ ~~EKONOMİK~~ EKONOMİK OLARAK BEYİNE BAĞIMLI.

Köylülerin serflik durumunu yasal olarak kalkarken,yani köylüler özgür duruma geçerken,bir yandan topraklarından da özgür olur.Şöyle ki,devrimci geçişte eski ipotekler,borçlar silinir ve köylü feodallerin topraklarına el koyup burjuva devriminden belini doğrultarak çıkarken,prusya tipinde eski borçlar nedeniyle mülksüzleşerek çıkar.Bu topraklar toprak beyinin mülküne eklenince yeterli toprağı olmayan ya da hiç toprağı olmayan köylüler,bu işgücünü ilk başlarda)sanayide ememeyince ekonomik olarak toprak beyine daha bağımlı hale gelirler. (Ekonomik olarak bağımlı hale gelmek yalnızca çalışma zorunluluğu nedeniyle değil,ayni zamanda mülksüzleşmeyle artan borçlanmalarla artar da.Tarımda köydeki tefecinin toprak beylerinin ve burjuvazinin olduğunu ve köylüye kredi sistemini de düzenin bu yolda işlettiğini de Ege örnekleriyle ileride değineceğiz.Hatta bu durumu,devletin resmi kaynakları bile doğrulamaktadır.Bk.Cumhuriyetin 50.yılında köylerimiz.(Köy İşleri Bakanlığı,sf.11.baskı1973) (Ancak,sistemden hala büyük şikayetler gelmekte,tarımsal kredinin yetersizliği,kullanılma şeklindeki hatalar tartışma konusu olmaktadır.Öncelikle Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin genellikle krediyi arazi miktarı ve değeri üzerinden vermektedir.Tapulama işleri tam bir sonuca bağlanmadığı için tapu senedine dayalı kredi şansı olmayan çiftçi sayısı bir hayli kabarıktır...Ayrıca yeterli kredi almaya elverişli toprağa sahip çiftçi sayısı oranı genel çiftçi sayısın

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

genel çiftçi sayısına göre düşüktür.Buna karşılık toprağı çok olan çiftçi sayısı da azdır.)

2'ye not: 1-Yoksul köylünün toprak beyinin toprağında çalışmaya zorlanmasından gelen ekonomik bağımlılık.

2-Yoksul köylünün üst kategorilerinin ve orta köylünün(tefecilik nedeniyle)ekonomik olarak toprak beyi veya tarım burjuvazisine borçlanmalarından doğan bağımlılık(Devletin köylüye kredi sistemi de bu ekonomik bağımlılığı desteklemektedir.)

3- TARIMA EGEMEN OLAN BEYLİK TOPRAĞI İŞLETMESİDİR.

Mülksüzleşen köylülerin topraklarıyla beyin toprakları daha da büyümüştür(Somut olarak Ege örnekleri üzerine inceleme yapılacaktır)

4-İŞLETME İLK ANDA KAPİTALİST İŞLETME TARZINA DÖNÜŞTÜRÜLEMEZ.

Feodal işletme o güne değin serf olan köylülerin üretim araçları ile işlenmekte idi.Bu araçlar gelişkin olmayan araçlardı.Bundan böyle de üretim araçlarına yatırım yapmayan toprak beyi,üretim biçiminin tarımda geri kalmasında rol oynar.O güne değin parayı olduğu gibi tüketimine yöneltmiş olan,üretimle ilişkisi bulunmayan bu ağanın üretim araçlarına yatırım yapması için neden yoktur.Bu araçlara ve işlenme biçimine uzaktır.Kaldı ki,toplumda en gerici sınıfı oluşturan eski üretim düzeninin sürmesinden yanadır.

Öte yandan,daha da mülksüzleşen köylüler üretim araçlarının iyileşeceği yerde kötüleşmeyi doğaldır.Çünkü yeni ve daha gelişkin üretim aracına sahip olabilmek için gelişkin sermayesi olması gerekir.Kaldı ki daha gelişkin aracın kullanılması,kendisinin ~~işlendiği~~ işlediği (kiralık ya da sahibi olduğu)küçük toprak parçası için geçerli değildir.Ayrıca daha gelişkin aracı kullanabilecek,üretim bilgisi vb.si yoktur.Bunun yanısıra böylesi bir aracı kullandığı halde toprak sahibinin olumlu davranışı ya da saylayacağı bir avantajla karşılaşmayacaktır.Bu nedenle Türkiye'de tarımda makinalaşma çok geç olmuş ve toprak işletmelerinin ezici çoğunluğu hayvanla işlenirken,makinalaşmanın birdenbire girdiğini ve hızla bütün toprakları etkisi altına aldığını görüyoruz.

Örnek Sayılar.

62'de 24 milyon hektar alanı 3 milyon hektar traktörlenirken,

%13

70'de %17 64'de 4 milyon

71-%36 %28 71'de 7 milyon.

%63 74'de 15 milyon hektar.Traktörle işlenmektedir.

Bu sayılar yarım yüzyıldır bilinen ve yaygınlaşan traktörün tarlalara nasıl aniden ve patlamalı bir şekilde girdiği önemli ve ilginçtir.

Uzun yıllar,traktörün girmemesinin nedeni bu üretim aracının elbette yeni geliştiği ve tarıma yeni uygulandığından değildir.Çok kısa bir geçmişe gözatalım.

1971 yılında traktörle işlenen arazi sadece 7 milyon hektar.Hayvanla işlenen ise 16 milyon hektar civarında idi.Bu tamamen tersine döndü.Traktörle işlenen arazi 15 milyon hektarı aşıyor.Hayvanla işlenen arazi 10 milyon hektarın altına düştü.Kapitalistleşme sürecinin bir göstergesi olan tarımda makinalaşmanın bu denli gecikmiş ve aniden olması yalnızca traktör sanayinin ülkede çok yakında kurulmuş olmasına bağlanamaz.Bu gereksinimin olsa idi ve kapitalist tekelciler bu talebi şiddetle ,önce bu alana saldıracaklardı.Örneğin otobüs imalinden önce..)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Toprak beylerinin işletmelerinin nasıl küçük üreticinin ve köylünün üretim araçları ile içiçe geçmiş olduğunu ve nasıl dağıldığını gösteriyor.(Diferansiyel Rant 2.bilindiği gibi kapitalist gelişmenin daha üst evrelerinde oluşur.Bu toprağı iyileştirmeye olan ek yatırımlardan meydana gelir.)

Biçer-döğer makinalarına ilişkin bir ek veri daha 1965'te 4000'e varmayan biçer-döğer(combayn) sayısı 1970'te fazla artmış ve 4.000'i aşmıştır.Yani,%250'den fazla bir artışla,1973'te 10.bini aşmıştır.Sonuç olarak Prusya tipinin üretim araçlarına ilişkin etkileri ortadan hızla kalkmakta ve modern kapitalist büyük tarım işletmelerine dönüşmekte Ege ve Çukurova gibi bölgelerde bu süreç daha erken ve hızla başlamıştır.

5-TOPRAKTA ÜRETİM KÖYLÜLERİN EMEĞİ VE ÜRETİM ARAÇLARIYLA YAPILIR.

(Bunu yukarda açıkladık)Bu süreç hızla tamamlanmakta.Köylüleri makinalaşma artan bir hızla çapalarını ve karasapanlarını bir kenara fırlatıp,köyden köylüleri kovmaktadır.

6-KÖYLÜNÜN BAĞIMLILIĞININ SÜRMESİ İÇİN TOPRAĞINDA ÇALIŞMASINA KARŞILIK BİR MİKTAR TOPRAĞI İŞLEMESİ HAKKI VERİLMESİ.

Bu ekonomik bağımlılığın özgül(spesifik bir tür)feodal biçimi olarak yansımasıdır.Köylüden gelişen kapitalist ilişkiler içinde para almamaktadır.Yani köylü tipik bir kapitalist kiracı şeklinde ortaya çıkmaz.Köylü verdiği ürünün bir kısmını da vererek ödemediği bir biçimdir. Bu bir tür emek ranttır.

Gerçi ülkemi de feodal kalıntılarını daha etken olduğu bölgelerde bu biçimlerde de raslamaktadır.Egede bu tür kalıntılara raslanmaktadır.Yarıcı ve ortakçılık hakkımızhakim biçim olmamakla birlikte vardır da.

7-KAPİTALİST DÖNÜŞÜM YAVAŞ YAVAŞ VE GİDEREK GERÇEKLEŞİR.BU SURETTE FEODAL VE KAPİTALİST İLİŞKİLER VARLIKLARINI YANYANA SÜRDÜRÜR.

Köylülük hem kapitalist hem de feodal yöntemlerle sömürülür.İlişkilerde bunun bir yansıması olarak melez ilişki biçimleri varlıklarını sürdürür.Buna örnek olarak işletme kapitalist biçim alsa da(ki az topraklı köylüleri çalışma zorunda bırakan sebep biçim olarak feodal sistem değildir.(Ki köylülerin kişisel olarak bağımlılığı söz konusu değildir.)Öte yandan bu sistem özü bakımından feodal bir doğaya sahiptir.Çünkü üretim ilişkilerinin içinde en belirleyici olan mülkiyet ilişkileri açısından feodal bir öze sahiptir.Üretim güçlerinin gelişmesini engelleyen büyük toprak mülkiyeti feodalizmin bir kalıntısıdır.Bu ilişki varoldukça ve tamamıyla kapitalist işletme ve mülkiyet biçimine dönüşünceye değin köylü her nekadar bağımsız olarak feodalin karşısına çıkıyor gibi düşünülürse de,örneğin kendi özgücü üzerine bağımsız pazarlığa doğrudan girenemektedir.Örneğin,dayıbaşı sistemi basit bir işçi ya da işgücü komisyonculuğundan öte bir sistemdir.Dayıbaşı kapitalist işletmecinin doğrudan çiftlik kahyası değildir.O,varolan bu ekonomik olarak köylünün bağlı olmasından ileri gelen köyden bir unsurdur.(Bu sistemle ilgili Ege üzerindeki örneklere ilerde değinilecek.)

Bilindiği gibi topraktaki beylik mülkiyetinin kaldırılması ,onun zoralımı,millileştirilmesi ya da toprakların dağıtılması kapitalist üretim tazının varlığı için bir engel değildir.Hatta onun gelişmesini önündeki engelleri ilişki olarak ortadan kaldırmanın bir yoldur.Bu mülkiyet tipinin ortadan kaldırılmış olmaması işçi sınıfının yolunda da önemli bir engel olagelmiştir.Tarım proletaryasının(ya da fiilen tarım proleteri olen çok az topraklı köylülerin toprağa olan bağımlılığını artırmıştır ve onun tarım proletaryası olarak bilinçlenmesini ve niteliksel olarak da gelişmesini önlediği gibi.Bu bağların sürüp git-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

12. Juni 1978

DENİZLİ UŞAK

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

mesi ,kente gelen sanayi ya da diğer işlerde ücretli kent işçilerinin toprakla bağlarının tamamen kopması ve bilinç ve davranış biçimi olarak da (yerleşik çekirdekten ya da tam işçi) olması sürecini yavaşlatmıştır.

Ege'de,özellikle gıda(tütün işçiliği vb.işçiliği)yanısıra inşaat ya da fazla kalifiye emek gerektirmeyen diğer sanayi dallarında,maden çıkarmacılığı,tuğla,kiremitimalı vb.gibi yeralan işçilerin işçileşmesi sürecini sürüncemede bırakmıştır.Daha önceki sayfalarda,köyde sömürünün Prusya tipinde sömürünün feodal kalıntılarınında sürdüğüne değinmiştik. Bu nedenle,kapitalist ve feodal toprak rantı arasındaki farklara değinmekte yarar vardır. Bu farklar konulunca,Ege'de böyle bir şeyin varolup olmadığı,var idiyse ne zaman kalktığını göreceğiz.(Not:daha önceki sayfalarımızda Diferansiyel rant,2.nin ortaya çıkışı,toprağa yapılan yatırımlardan ve bu rant biçiminin hızla feodal rantı da tasfiye ettiğini belirtmeliyiz.)

1-a)Kapitalist tarafından ödenen ranttır.Kişisel bağımlılık yoktur.Avantajı,sermayeyi çıkarına uygun görüldüğü için toprağa yatırır ve eker.

b)Feodal rant kişisel bağımlılığı öngörür.Feodal bağımlılığın kaldırılmasından sonra bile köylü toprak sahibine ekonomik olarak bağımlıdır.Çünkü yaşayabilmesi için(avantajlı bir durum elde edebilmesi için değil)toprak kiralamak zorundadır.Bu nedenle kendi toprak parasıyla bir yere bağlı olması nedeniyle yöresindeki toprak beyine bağlanmak zorundadır.Bu nedenle kendi toprak parçasıyla bir yere bağlı olması nedeniyle yöresindeki toprak beyine bağlanmak zorundadır.Bu tür rantın gerçekleşmeme biçimleri,emekrant tipik olanın olmasına rağmen ürün ya da para olarak da gerçekleşir.Bu nedenle yarıcılık marabacılık vb.gibi biçimler de kapitalizm koşullarında olmasına rağmen özü olarak FEODAL RANTTIR.

2-a)Kapitalist toprak rantında işçilerin toprak sahibi tarafından sömürüsü dolaylı olarak görülür.Kapitalist toprak rantı kapıtalistle toprak sahibi arasında dolaysızdır.

b)Feodal rant köylü ile toprak sahipleri arasında doğrudan bir ilişkidir.

3-a)Kapitalizmde rant artı değerin bir biçimidir.

b)Feodal toplumda çeşitli biçimleri ile rant toplam artı emeğin tek biçimidir.

(Ege'de toprakta kapitalist sömürünün ve bunun bir kısımı olan ortalama kar üzerinde gerçekleşen kapitalist toprak rantının ve kalıntıların doğurduğu feodal rant biçiminin ayrıntılı incelemesi ancak yöredeki işletme biçimleri üzerine verilerin değerlendirilmesi ile daha iyi ortaya çıkacaktır.)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

UŞAK ve DENİZLİ

Sınıfsal yapı açısından benzeşmektedir. Topraksız köylülerin oranı (tarım işçilerinin oranı), genel il nüfusu içinde azdır. Böyle olması doğaldır. Çünkü, tarım bu denli işgücünü emememekte ve tarımdaki istihdamda daha çok yarı proleterlerin arttığını görüyoruz.

Üretim araçları

Makinalaşma ve kapitalistleşme açısından benzeşmektedir. Ege toprakları üzerinde tarla arazisi/traktör sayısı, Ege ortalamasında 500 dönüm dolayında iken Denizli'de 1770 dönüm Uşak'ta 2100 dönümdür.

Başlıca ürünleri tahıl olmaktadır ve Ege bölgesinin tipik ürünleri açısından daha geriden ya da hiç izleyememektedirler.

Bu yörelerde Uşak ve Denizli'de hızlı bir kentleşme göze çarpmaktadır ve kente göç vermektedirler (örneğin Muğla'dan bu açıdan farklılaşır).

Denizli, tek toprak reformu uygulaması olan ve Tavasoğulları'nın toprağına el konup köylüye dağıtılan yerdir.

Uşakta 2500 - 5000 dönüm arası 3, Denizli'de aynı kategoride 7 büyük toprak sahipliği vardır ve bu diğer Ege verileri içinde daha küçük bir rakam tutmaktadır.

Bu iki ilde de küçük köylü oranı ağır basmaktadır. Tüm köylü nüfus içinde 1945 toprak kanununun tek önemli uygulaması CHP iktidarı Denizli bölgesinde Tavasoğulları'nın geniş arazisini kamulaştırmış ve üç dört köye dağıtmıştır. Bu köyler devamlı CHP ye oy vermektedir. (Doğan Avcıoğlu, S. 242-243).

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

D E N İ Z L İ

Çiftçi Ailesi : 72.790

Topraksız	% 5.97		
1 - 10	% 11.76		
11 - 30	% 23.85	% 85.52	
31 - 50	% 29.88	% 50	
51 - 100	% 14.06		
101 - 200	% 12.69		
201 - 500	% 1.75	14.48	% 5o
501 ve +	% 0.04		

Devlet İşletmesi

Topraksızlar Ortakçı

Kiracı

veya tarım işçisi olarak çalışanlar

Köyde oturmayan çiftçi ailesi % 0.8

bunlar kiracı ve ortakçıya verir.

415229 hektar

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
FÜSTAV

D E N İ Z L İ

- 5	50	170				
	5939	15156	5989	15326		
			(10)	(0.7)		
5 - 10	220	1435				
	6782	46684	7002	47119		
			(11.7)	(2.2)		
10 - 20	410	5640			35767	480161
Tür.No.	12618	178344	13028	183984	(59.7)	(22.3)
			(21.8)	(8.6)		
20 - 30	295	6755				
	9453	227067	9748	233732		
			(16.3)	(10.9)		
	245	8315				
	6309	213659	6554	221974		
			(11)	(10.3)		
	155	6660			11415	435038
	4706	206404	4861	213064	(19.1)	(20.2)
			(8.1)	(9.9)		
	295	18555				
	9165	650672	9260	639227		
			(15.5)	(29.7)	9260	639227
					(15.5)	(29.7)
	105	12235				
	2774	356974	2879	369209		
			(4.8)	(17.2)		
	55	13255				
	473	117721	528	130976		
			(0.9)	(6.1)	3428	519892
					(5.7)	(24.2)
	21	19707	21	19707		
			(0.03)	(0.9)		
1000-2500	7	10730				
			7	10730	7	10730
	59877	2148975	(0.01)	(0.5)	(0.01)	(0.5)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

DENİZLİ İL YILLIĞI

	Çıkarılar Sayılar	Veri (%)	Toprak		Toprak Hek.	İstatistiğin Verileri	%
Topraksız	4346	5.97					
1 - 10	8560	11.76	42.800	1.1			
11 - 30	17360	23.85	347.200	8.9	2076145	12991	22.7
						22776	43.1
31 - 50	21749	29.88	869.960	22.4		11415	19.1
51 - 100	10234	14.06	767.55o	19.7		9260	15.5
101 - 200	9237	12.69	1385550	35.6		2879 50	4.8
			445.55o	11.4			
201 - 500	1273	1.75	10539 (14.48)		2076145	528	
501 ve +	29	0.04	30437	0.8		28	0.4
Toplam Veridir	7279o		3889047		4152290	59.877	2148974

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Yarı Proleter ve Küçük Köylüler

İzmir il yıllığının verilerine göre 1 - 30 dönüm arası topraklar 72790 çiftçi ailesinin % 35.6 ını oluşturmaktadır. Ve bu gurup, küçük köylüler için 30 - 50 dönüm alırsak % 39 unu oluşturmaktadır.

Yoksul köylüler tüm köylülüğün 71.6 sını oluşturmaktadır. Topraklarınsa % 25 - 30 unu ellerinde tutmaktadırlar.

Orta Köylü

Orta köylüler 50 - 100 dönüm topraklılar kabul edersek % 14 ünü de bu kategori oluşturur.

Zengin Köylü

100 dönüm üzerindeki topraklar kabul edersek % 14.3 ünü oluştururlar. Topraklarınsa yarısını büyük toprak ağaları ile kapitalist çiftçiler paylaşmaktadır. 7 toprak ağası 2500 - 5000 dönüm toprağı vardır.

Denizli'de 71 de 850 olan traktör sayısı 1973 te 1360 a çıkmıştır. Yaklaşık olarak 2 yılda 500 traktör. 71 endeksini 100 kabul edersek 160 dolaylarına çıkmıştır. Karasaban sayısında 37 binden 2 yılda 27 bine düştüğü ve küçük ve yarı köylünün üretim aracı olan bu aletin ortadan giderek kalkmakta olduğu, ancak yine de önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor.Küçük köylünün aleti tekerleksiz demir pulluk sayısı ve genellikle bütün illerde düşme gösterdiği halde Denizli'de 22000 den 23000 e ulaşmıştır, bu son iki yıl içinde.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Denizli'de Köyde Sınıf Yapısı

Denizli ile Uşak arasında tarımda bir benzerlik olduğu görülmekle birlikte Denizli'de daha ~~xxxxxx~~ gelişkin bir nitelik görülmektedir. Bu diğer sayılara da yansımaktadır.

Topraksız köylü oranı % 6 dolaylarındadır ve bunların ortakçı, kiracı ve tarım işçisi olarak çalıştıklarını söylemektedir. Denizli İl Yıllığı, 72.790 ailenin içinde bu miktar 4370 aile topraksızdır.

İşlenen toprakların büyük kısmına tahıl ekilmektedir 2.500.000 dönüm kadar. Ancak, Denizli'de bağlar 760.000 dönüm tutmaktadır ve 330.000 dönümle baklagil ekiminde Türkiye'de 3 üncü durumdadır. Bunun yanısıra Türkiye pamuk üretiminde 9. gelen ildir.

Ancak, bütün bunlara karşın Egenin Uşak dışında diğer illeri ile tarımsal açıdan kıyaslanamaz.

Makinalaşma açısından 1770 dönüm tarlaya traktör düşmektedir. Bunun Türkiye ortalaması 8000/traktör Ege ortalaması 500/4 traktör, Aydın için 240 dönüm/ 1 traktördür. Bu nedenle prterleşen ailelerin sayısı diğer Ege illerinde olduğu gibi uçurumsal değildir. Dışarıya tarım güçü bile vermektedir bu bölge.

Ancak son yıllarda Denizli'de hızlı bir kentleşmi başlamıştır. Bu proleterleşme sürecini hızlandırabilecek bir eğilimdir.

Denizli'de örneğin buğdayın verimi hektara 1000 - 1200 kg. gösterilmektedir. Bu, Aydın'da 2700 dönüm ve İzmir'de 1900 kg/hektar idi. Bu nedenle diğer toprak gurupları yaparken bir ayarlama.

Denizli'de küçük köylülüğün bu yapısı ve köylü aileleri içinde ağır basması açısından bu ilde onların örgütlenme sorunları vardır ve ağır basmaktadır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

Denizli hakkında daha ayrıntılı bir inceleme ve gözlem gereklidir. Bu da yine daha ayrıntılı haber ve sayılara, ilişki biçimlerine dayandırılmalıdır.

Küçük köylülüğün böylesi yaygın olduğu her yerde olduğu gibi tefeci ve kredi sorunları olduğu apaçıktır.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

U Ş A K

- 5	632	1355	2738	6682		
	2106	5327				
5 - 10	148	997	2295	16410	13619	185171
	2147	15143				
10 - 20	184	2622	4622	67089	(49.9)	(18.2)
	4438	64467				
20 - 30	160	3648	3964	95260		
	3804	91612				
30 - 40	92	3108	3865	103221	6483	218505
	2945	100113				
40 - 50	82	3560	2618	115285	(23.7)	(21.5)
	2536	111725				
50 - 100	116	6925	5004	342066	5004	342066
	4888	335141			(18.3)	(33.7)
100 - 200	26	2930	1723	219853		
	1697	216923				
200 - 500	59	17019	407	101345	2150	333979
	348	94326				
500 - 1000	--	---			(7.8)	(32.9)
	20	12781	20	12781		
1000 - 2500	-	---				
2500 - 5000	1	2880	3	24912	3	24912
					(0.01)	(6.9)
5000 - +	2	22032				(2.5)
		27259	1014633			

İstatistik Enstitüsü

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

UŞAK

400 kadar topraksız çiftçi ailesi

Çiftçi ailesi toplam : 30.413

İşletmeler %	Merkez	Banar	Esme	Karahallı	Sıvaslı	Ulubey
20 Dek.	15	20	15	40	20	15
20 - 50 dek.	30	35	35	30	30	20
50 - 80 "	40	30	40	20	25	35
80 - 200 "	10	12	8	9	20	25
200 den büyük	5	3	2	1	5	5

Arazi Kullanma

Tarla	199.141
Bağ-Bahçe	8.152
	207.693
Orman	179.377
Otlak	82.600

Tarım sektöründe çalışan il merkez ve illerdeki aile sayısı:

		Köy adedi
Uşak	8.551	80
Banar	6.380	47
Esme	7.349	63
Karahallı	3.795	15
Sıvaslı	3.348	21
Ulubey	3.406	28
	32.829	

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Uşak'ta Sınıfsal Yapıda gözlemler

Denizli ve Uşak'ta birçok yönlerden bezişmeler olduğuna değinmiştik. Verilerin doğruluk dereceleri tartışma götürür olduğu halde yine de tarım proleteryasının sayısının az olduğu gösterilmektedir.

Topraksız köylülerin sayısı Uşak İl Yıllığı verilerine göre 400 kadar topraksız köylü ailesi vardır. Bu tüm köylü aileleleri içinde % 1.5 dan biraz fazla bir sayıdır. Ancak, bu sayı Uşaktaki tarım proleteryasının bütün gücünü göstermez. Çünkü tarım proleteryası olarak çalışan ve çevre illere tarım işlerinde çalışmak üzere giden az topraklı köylüleri hesaba katmak durumundayız.

Az topraklı köylüler Uşak'ta daha büyük arazi dilimlerine girmektedir. Yani yoksul köylülüğün sahip olduğu arazi dilimlerinde yeni bir ayarlama yapmak durumundayızve 50 dönüme kadar toprak sahibi olanları yoksul köylülüğe katmalıyız. Çünkü, örneğin toprağın verimliliği açısından istatistik verilerine göre Aydın 2700 kg/hektar, İzmir 1900 kg/hektar iken Uşak'ta bu verimlilik 1200 kg/hektar buğdaya düşmektedir. Buna gösre istatistik verileriyle köylü nüfusun (topraksızların çok az bir miktar olduğunu düşünürser), işletmeleri köylü aileleri olarak alabiliriz. 30 dönüme kadar toprağı olanlar köy nüfusun % 50 sini oluşturmakta ve toprakların % 18.2 sini elinde tutmaktadır. Küçük köylüler % 23.7 sini oluşturmakta ve toprağın % 21.5 ini ellerinde tutmaktadırlar. Buna göre tüm yoksul köylülük nüfusun % 75 e yakınını oluşturmakta ve toprağın % 40 a yakınını elinde tutmaktadır. Yoksul köylülüğün içinde yarı proleter unsurların ağır basması, tarım proleteryasının, ya da tarım işgücünün nereden alındığı konusunda fikir verebilir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

2. Orta Köylülük

Orta köylülüğü 50 - 100 dönüm olarak alırsak bunlar nüfusun % 18 ini oluşturan 5000 i aşkın ailedir ve toprakların % 33.7 yada nüfusun 1/5 i toprakların 1/3 ünü elinde tutmaktadır.

1.2. Orta ve küçük köylülüğün üretim araçları :

1973 tarım sayımı bunu doğrular ve anlamı yavaş bir yıkıma uğradığını gösterir niteliktedir. Karasaban sayısı 10.546 (71) den, 1972 de (100%/) 73 te ise 9750 ye düşmüştür. Tek tekerlekli pulluk sayısında ise az da olsa bir artış vardır. 21.529 (71) den, 1972 de 21.422 ye düşmüş, 1973 te 22.315 e çıkmıştır.

3. Tarım Burjuvazisi ve Büyük Toprak Sahipleri

100 - 1000 dönüm arası topraklılar,
İstatistik Enstitüsünün verilerine göre

100 - 200	1723 aile		toprakların
200 - 500	407 aile	dir % 7.8 i ve	% 32.9 unu
500 -1000	20 aile		elinde tutar.

Büyük toprak sahipliğinin ise o denli halim olmadığını görüyoruz. Üç işletme ki bunlar tarım nüfusunun 0.01 i dir (onbinde biri) toprakların % 2.5 unu ellerinde tutmaktadır.

Bu ailelerin üretim araçları ise traktör olduğunu düşünüsek 1971 de 411, 1972 de 485, 1973 te 530 a çıkmıştır. Yani iki yıl içinde 1/4 i kadar artmıştır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu traktör kapasitesi, ancak kendi topraklarını işleyebilecek bir kapasite görülmektedir. 397.500 dönüm, ki bu miktar toprakların ellerinde tuttukları toprak miktar eksik İstatistik verilerine göre 360.000 dönüm dolayındadır.

Tarla tarımının etkin olduğum bu bölgede traktör kiralamanın çok yaygın olmadığını göstermektedir sayılar. Ancak, bunları tam olarak saptamak ancak yerinde gözlem ve toplanmış sayılarla daha sağlıklı sayılarla mümkündür. Buna rağmen tarım burjuvazisi kendi içinde traktör kiralamalara gidebilir. Çünkü, tüm tarım burjuvazisinin traktör sahibi olmadığını hesaba katmalıyız.

Uşak bölgesinde toprakların en önemli bölümü 120000 dönümünü bağlar kapsamaktadır. 100000 dönüm baklagiller ekimine, asıl en büyük parçası 1.000.000 dönüm tahılların ekimine ayrılmıştır. Tahıl ekimi çok fazla işçiliği gerektirmemektedir.

Bu sayılar da tarım proleteryasının neden geniş kullanılmadığını gösterir. Sanayi bitkileri sadece 60000 dönüm, sebzelikler 40000 dönümdür. Bunlar da küçük üreticilikle işlenebilecek alanlardır.

Uşak'taki en belirgin özelliklerden biri topraksızlaşanların şehre göç etmesidir. Ki, Uşak'taki nüfusun 75 te % 38 i kentte yaşamaktadır. Bu oran 1970 te % 33 ü, 1965 te % 27 si kentte yaşıyordu. Bir diğer özellikte doğal olarak kent nüfusunun artmasıdır.

Uşaktaki bir başka özelliğin tarımın ekstansif bir karakter taşımasıdır. Tarla tarımının hakim olmasına rağmen Tarla arazisi/traktör sayısı 2200 dönüm/traktör düşmektedir. Tarımın ekstansif ve az gelişmiş karakteri küçük üreticilerin tarıma sermaye yatıramaması ve tarıma hakim olan özelliğin küçük üretici tarım olmasındandır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

Bütün bu özelliklerin sonucu politik eğilimde de yansımaktadır. Uşak'ta seçime katılma oranı düşüktür ve Türkiye ortalamasının oldukça altındadır ve CHP oyları ağır basmaktadır.

Uşak'ta tarımın diğer yönlerine ilişkin araştırma yapabilecek hiçbir bilgi elimizde değildir.

Kooperatifçilik, tefecilik, feodal kalıntılar, orman köyleri olup olmadığına ilişkin veriler elemizde değildir.

Bağcılar Bankası, Köy-Koop'un Uşakla olan ilişkileri araştırılmalıdır. Uşakta bağların olduğunu biliyoruz.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1978

Ekonomik durum üzerine

Reduksiyon için kısa bilgi

1. Türkiye'nin dış ticaret açığı azalıyor. Ancak bu azalma ekonominin sağlıklı bir işleyişe kavuştuğu, bunalımdan çıktığı anlamına gelmiyor. İthalatın döviz yokluğundan azalmasına dayanıyor.

Dış ticaret açığı geçtiğimiz yıla oranla % 40.7 azaldı.

Döviz yokluğu ve hükûmetin döviz tahsisini kısıtlaması (ithalat transfer taleplerini bekletmesi, örneğin, 1978 yılı başında bekletilen transfer talepleri 46 milyar 532 milyon lira iken, Ağustos ayında bu miktar 17 milyar 530 milyon lira artmış, 64 milyar, 62 milyon liraya yükselmiştir) ithalâtta %25.3 oranında azalmaya yol açmıştır.

İhracattaki artış ise, bilindiği gibi üst üste yapılan devalüasyonların geçici sonucudur. İhracattaki artış %12.3 oranındadır.

Hem ithalatın kısılması (iş yerlerinin düşük kapasiteyle çalışması, ya da kapanması ile işsizlik biçiminde), hem de devalüasyonlara gidilmesi (ücretlerin alım gücünü düşürmesi, pahalılık biçiminde) bunalımın yükünü emekçilere yükleme sonucu vermiştir. Dış ticaretteki geçici bir azalma, halkın işsizlik ve pahallık altında daha çok ezilmesi sonucunu vermiştir.

2. Türkiye'nin dış ticaret açığı 1963'den bu yana 13 kat artmıştır. Bunda AET ile ilişkilerin büyük payı olmuştur. Aynı dönemde Türkiye'nin AET ülkeleriyle dış ticaretiyle 14 kat artmıştır.

3. Tekelleşme yoğunlaşıyor. 1977 yılı içinde, Türkiye'nin 291 en büyük sanayi kuruluşu, toplam 161 milyar 405 milyon lira büyüklüğünde üretim gerçekleştirmişlerdir. Bunlar 291 kuruluş, 337.018 işçi çalıştırıyorlar.

10'dan çok işçi çalıştıran sanayi işletmelerinin sayısı: 6.317 ve bu işletmelerinde çalışan işçilerin sayısı 706.325'dir. (1975 verileri)

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bunların tümünün ürettiklerinin lira değeri, toplam 370 milyar 568 milyon liradır.

Bu durumda:

a. Tüm sanayi işletmelerinin %4'ü (291 işletme) toplam sanayi üretiminin %43.6'sını kontrol ediyor.

b. Tüm işletmelerin %4'ü, imalât sanayinde çalışan işçilerin %47,7'sini çalıştırıyor.

(Bu işletmelerden bir kısmı gerçekte bir tek holding içinde birleşmekte olduğuna göre, tekelleşmenin düzeyinin yüksekliği görülürü)

4. Özel sektörün imalat sanayindeki payı artıyor:

	1950	1963	1967	1973	1977
Özel sektör	49.5	55.9	52.7	63.3	72.6
Devlet sektör	50.5	44.1	47.3	36.7	27.4

5. Fiyatlar yükseliyor: Ticaret Bakanlığınca derlenen fiyat endekslerine göre, Temmuz 1977-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar İstanbul'da %70.4, ve Ankara'da %64.6 oranında artmıştır.

Toptan eşya fiyatları ise aynı dönem içinde %57.2 artmıştır.

~~Kamuktan~~

6. Devletin iç borçları artıyor: Maliye Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre, devletin iç borçları son iki yıl içinde %100 artmış, 1977 yılında (1975'de 66 milyar 500 milyonken) 134 milyar 200 milyona yükselmiştir.

7. İşçi dövizleri azalıyor: 1978 Ocak-Temmuz döneminde dövizler ~~aynı dönemde~~ geçen yıl aynı dönemine oranla %23.4 düşmüştür.

7. Enerji sektöründe plânlanan yatırımların %50'si bile gerçekleşemeyecek (bu yıl için): TEK ve DSİ Gen. Müdürlükleri yaptıkları açıklamalarla plânlanan yatırımların %50'sinin gerçekleşemeyeceğini, bunun da döviz da lığı, kredi yetersizliği gibi finansman zorlukların olduğunu açıklamışlardır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ekonomik durum üzerine

Redeksiyon için kısa bilgi

Dördüncü Beş Yıllık Plân Stratejisi:

Ecevit Hükûmeti, Devlet Planlama Teşkilâtı'nın hazırladığı "Strateji"de önemli değişiklik yapmış, "Strateji"yi bu değişikliklerden sonra onaylamıştır.

Yapılan Değişiklikler: Strateji, Bakanlar kurulunda işbirlikçi, tekelci burjuvazinin kabul edebileceği duruma getirilmiş, sağa çekilmiştir.

DPT'nin Strateji taslağından çıkarılan sözler: DPT, Strateji taslağının ikinci sayfasında şöyle diyordu: "Sanayi, toplumsal yararı az, toplumsal maliyeti yüksek, tekelci ve dışa bağımlı, işsizlik sorununa çözüm getirmeyen bir yapıdadır."

"Gelişmekte olan ülkeleri, amaçları ile bağdaşmayan bir işbölümüne zorlayan çeşitli öğeler arasında, çokuluslu şirketlerin faaliyetleri, gelişmiş ülkelerin izledikleri ticaret, gümrük ve para politikaları da yer almaktadır." (Sayfa: 4)

Aynı sayfada "Dışa bağımlı sanayinin, özellikle girdiler yoluyla ithalâtı artıran bir mekanizma olarak işlediği de göz önünde tutulursa, Üçüncü Beşyıllık Plân döneminde önemli boyutlara ulaşarak yoğunlaşan ödemeler dengesi sorununun, temel nedenleri açıklık kazanabilir." denilerek, döviz dar boğazının temel nedenlerinden birine değinilmiştir.

"Son yıllarda izlenen kısa vadeli çözümlere yönelik dış borçlanma politikaları ise, sanayileşmemize önemli bir katkıda bulunmadığı gibi, dışa bağımlılığın yeni biçimler olarak daha da artmasına yol açmıştır." (Sayfa 8)

"Enflâsyon temelde mülkiyet ilişkilerinden kaynaklanan gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da arttırarak kalkınmamız yararlarının

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

geniş ~~xxxxxx~~ kitlelere yaygınlaştırılmasına engel olmakta, gelişmenin bütün yükünü gelişmeden en az yararlanan kitlelerin sırtına yüklemektedir." (Sayfa 11)

"Mevcut banka ve kredi düzeni, küçük işletmelerin büyük işletmelere ve aracılara bağımlılığını arttırıcı yönde işlemektedir. Kredi sisteminin bozukluğu, yüksek kredi maliyetlerinin temel nedenlerinden biridir. Bankalar sisteminin büyük sanayi kuruluşlarıyla organik ilişkileri, kaynak dağılımını ve kredilerin yönlendirilmesini temelden değiştirmekte, ekonomik kararların çok az sayıda kişinin tekelinde bulunmasına ve ekonomik gücün merkezileşmesine yol açmaktadır. Böyle bir oluşum, ekonomik gelişme hedeflerine olduğu kadar, toplumca özlenen demokratikleşme sürecine tümdek aykırıdır." (Sayfa 11) Bu paragraf, burjuvazinin Planlama örgütünce bile, Türkiye'deki finans kapital egemenliğinin saptandığını gösteriyor.

<u>Bütün bu görüşler ve bu görüşleri anımsatan tüm kavramlar Strateji'den çıkarılmıştır.</u>

(Ayrıca konu üzerine eğilmek isteyen yoldaşlar ~~xxxx~~ ayrıntılı ~~xxxxx~~ bilgi isteyebilirler.)

<u>Plân üzerine yönelen propagandamız ile ilgili not:</u>

- Dördüncü Beş Yıllık Plân üzerine yapılan yayınlarımızın başlıca amacı, Ecevit hükümetinin ekonomik politikasını eleştirmek, yığınlara, bu hükümetin de, yerli ve yabancı tekellerin çıkarını güttüğünü kavratmaktır.

- Plândaki verilerin var olan düzendeki bunalımları, eşitsizlikleri itiraf etmesinden yararlanmak, bu verilerle var olan kapitalist düzeni eleştirmek, emperyalist bağımlılığı sergilemektir.

- Bütün bu bunalımlardan, eşitsizliklerden biricik kurtuluş yolu olarak Partimizin "ileri demokrasi" programını propaganda etmektir.

- Bu arada Plânın içerik olarak halka karşı olduğu gibi onun

TÜRKİYE SOSYALTARİH ARAŞTIRMA VAKFI

hazırlanması ve onaylanmasının da anti-demokratik niteliğinde sergilemek, burjuva demokrasisinin biçimselliğini göstermek, bunun da Sosyalist Planlamaları propaganda ederek başarmaktır.

- Pratik olarak, yoldaşlardan biri, konuyla ilgili bir dosya hazırlamalı, bu dosyaya basında çıkan tüm verileri ve bizdeki tüm konuyla ilgili yayınları koymalıdır.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

15. XII. 70

Yeni 1970 yılı Bütçesi

Yeni 1970 yılı bütçesi maliye bakanlığı tarafından hazırlanıp parlamentoya verilmiştir. Maliye Bakanı Mesut Erez 1970 bütçe kanunu tasarısı üzerinde şöyle bilgiler vermiştir: 1970 mali yılı genel ve katma bütçeler kanun tasarısı ile cari harcamalar için 19 milyar 950 milyon, Yatırım harcamaları için 7 milyar 597 milyon, sermaye teşkil ve transfer harcamalar için ise 10 milyar 775 milyon lira ve toplum olarak bütçenin 38 milyar lirayı aşmaktadır.

Lakin bizler ise bütçemin başka taraflarını açıklamaya bakalım. 1971 yılı bütçesi daireler arasında dağıtıma bir bakacak olursak bu dağıtım insanı derin derin düşündürür. 8 Aralıkta " Son Havadis " gazetesinde yayınlanan bir bildiriye göre resmi olarak 1971 yılında Savunma Bakanlığına, İçişleri bakanlığına, Emniyet Genel Müdürlüğüne ve Jandarma Genel Komutanlığına 7.5 milyar lira ayrılmaktadır, bu bütün bütçenin % 18,1 teşkil etmektedir. Yani, dışişleri bakanının bakanı İhsan Sabri Çağlayangil,in " Yurtta sülh, cihanda sülh" sözleri ile beraberlikte bu sene yine savunmamıza resmi olarak bütçemin %18,1 ni ayırıyoruz, resmi diyoruz, çünkü savunma bakanlığına bütçeye aykırı yollardan daha milyonlarca para harcanmaktadır. Burada başka bir mükayese yapmak zorunda kalıyoruz esasında ise mükyase yapacak olduğunuz iki taraf biribirinden çok aykırıdır. Bütçe kanunu tasarısı ile Milli eğitim bakanlığına 1971 yılında 1milyar 310 milyon lira ayrılmaktadır. Bir zözle yine yeni yeni silahlar, yeni yeni uçaklar ve savaş araçları satın alınacak, silahlı kuvvetlerin gücü daha da artacak amma buninla beraberlikte ülkemizin binlerce köylerinde okul yok ve olayacak, binlece okula gitmeleri gerekenlerin okul gömiyecekler ve halkımızn % 60 cahil olduğu halde kalacak. Kendi maaşları ile aile nüfusunu geçindiremiyen öğretmenler ise kendi mesleklerini bı-

resmi kay → % 45

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

rakıp yurtdışında çalışmaya gidecekler. Elbette hükümeti böyle haller ilgilendiremez, amma bizleri ilgilendirmesi derekiyor çünkü aç ve açık kalanlar bizim çocuklarımız, cahil kalanlar da yine bizim çacuklarımızdır. Hükümet kendi oturduğu da lı kesmiyecek elbette, Lâkin ya o dal çürüyüp kendi kendine düşer ya da bir fırtına meydana çıkıp o dalı ve orada oturanları biribirine karıştırır. Türk halkı yıllarca aldatılıyor, güya küzeyden gelen Konünizm tehlikesine ne karşı koymak için savunmamızın dah da kuvvetlendirilmesi gerekiyormuş diye savunmamız için milyarlarca liara harcanıyor, halk ise vergiler altından boynunu bile doğrultamıyor.

B.R = 17.XII.70, 19.00 Savunma 1967-%34
1971-%45

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

REDAKSİYONLAR İÇİN

EKONOMİK RAPOR

23. Juli 1978

MAYIS 78

RAPOR

Son bir ay içinde, Türkiye ekonomisinde meydana gelen gelişmeleri, hem yeni ortaya çıkan ekonomik olgular ve hem de yakın geçmişe ilişkin ekonomik olgulara ait yeni yayınlanan istatistik veriler açısından, birkaç noktada toplamak olanaklıdır:

I)Türkiye ekonomisinde ayın olayını, geçtiğimiz aylarda olduğu gibi, yine döviz darboğazı oluşturmuş ve Ecevit Hükümeti bu bunalımı aşabilmek için, bir yandan süresi gelen dış borçları erteleme yoluna gitmiş, öte yandan da yeni dış finansman kaynakları bulma girişimlerini sürdürmüştür.

2) Fiyat artışları durdurulamıyor...

3) İçinde bulunduğumuz yılın ilk dört ayında, geçtiğimiz yıla oranla ihracat büyüklükleri yaklaşık aynı düzeyde kalırken, ithalat büyüklüklerinde gerileme oldu.

4)I977 yılına ilişkin ulusal gelir büyüklükleri belirlendi. Yayınlanan verilere göre, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinde önemli oranda gerileme gözlendi.

5)Dördüncü Beş Yıllık Plan stratejisinin ana hatları saptandı...

6)Devlet Planlama Teşkilatı tarafından, Türkiye'de tarım topraklarının mülkiyet açısından dağılımını gösteren bir araştırma yayınlandı...

DÖVİZ DARBOĞAZI VE ALINAN ÖNLEMLER

CHP ağırlıklı Hükümet, döviz darboğazını aşabilmek için, süresi gelmiş dış borçları erteletmek ve yeni dış borçlar bulabilmek amacıyla, ay boyunca girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler sonucunda, Türkiye'nin süresi geçmiş ya da yaklaşan 4 milyar dolarlık dış borcu 6 ile 8 yıl arasında ertelenmiş ve yaklaşık I milyar dolayında da yeni dış borç elde edilmiştir.

Ertelenen 4 milyar dolarlık dış borcun, I.5 milyar dolarlık bölümünü OECD ülkelerine olan borçlar ve geri kalan 2.5 milyar dolarlık bölümünü de, uluslararası 200-220 dolayındaki bankalara olan dış borçlar oluşturmaktadır.

Bunun yanında, OECD, İMF, Dünya Bankası, Federal Almanya, Avusturya, Norveç, Libya, Yogoslavya gibi çeşitli kuruluş ve ülkelerden, proje kredisi, program kredisi, ithalat ve petrol kolaylığı ve askeri yardım gibi ödemeler adı altında, yaklaşık I milyar dolayında dış borç elde edilmiştir.

Bugün Türkiye ekonomisinin en önemli bunalımlarından birisini ve bel-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ki de birincisini oluşturan döviz darboğazı sorununu aşabilmek amacıyla,CHP ağırlıklı Hükümet'in aldığı önlemlerin yeterli olup olmadığına karar verebilmek için, konuya ilişkin birkaç noktaya değinmek gerekmektedir.

İlk olarak, CHP ağırlıklı hükümetin konuya ilişkin olarak aldığı önlemleri, ana hatlarıyla gözden geçirelim:

Bu amaçla hükümet;

I) Yüzde 30 oranında devalüsyon yaptı; yani, Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değerini, yaklaşık yüzde 30 oranında düşürdü.

2)Ve yine hükümet, ithalatı güçleştiren ve ihracatı kolaylaştıran kimi polisiye tedbirler aldı.

3)Süresi gelen dış borçları erteleme ve yeni dış finansman kaynakları bulmaya yöneldi.

CHP ağırlıklı hükümetin döviz darboğazını aşmak amacıyla aldığı bu önlemler sonucunda, Türkiye ekonomisi çok kısa süreli bir nefes alma olanağı bulabilecek ve fakat bu önlemler bu soruna kalıcı bir çözüm getirilmesine kesinle yetmiyecektir. Ve kısa bir süre sonra da, döviz bunalımı boyutları büyümüş olarak karşımıza yeniden çıkacaktır.

İlk kez, yapılan yüzde 30 oranındaki devalüasyonu ele alalım. Hükümet yetkilileri, devalüasyonun yapılış nedeni olarak, ithalatın sınırlandırılması ve ihracatın da artırılmasının amaçlandığını öne sürmüşlerdir. Yapılan bu devalüasyon sonucu, ihraç mallarımızın fiyatı yüzde 30 oranında ucuzlatılmış ve de aynı oranda ithal mallarının fiyatları pahalandırılmıştır.

Bu uygulamanın ilk sonucu iki yanlıdır. Birincisi, ihraç ettiğimiz malların fiyatları ucuzlatılıp ve ithal ettiğimiz malların fiyatları da aynı oranda pahalılaştırıldığından, milyarlarca liralık ulusal değer her yıl çok uluslu tekellere aktarılmış olmaktadır. İkinci olarak, bu milyarlarca liralık değerin bedelini de emekçi kitleler, işçiler, memurlar, esnaf ve zanatkarlar, köylüler ödemiş olacaktır. Bunun bedelini emekçi kitlelere ödetmenin iki yolundan birisi, ihraç mallarının taban fiyatlarının düşük tutulmasıdır. İkincisi ise, ithal mallarının fiyatlarının artması nedeniyle, sanayi mallarının fiyatları da artmakta ve bunun da bedelini tüketici yığınlar ödemiş olmaktadır.

Ayrıca, iddia edildiği gibi, yapılan bu devalüsyonla ithalatı sınır-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

lamak ve ihracatı da büyük oranda geliştirmek mümkün değildir. Çünkü, Türkiye'nin ithalatının yüzde 97'sini hammadde, aramalı ve yatırım malları oluşturmaktadır. Bu malların satın alımını sınırlandırmak, yatırım ve üretim büyüklüklerini gerileteceğinden, Türkiye ekonomisi için başka açmazlar, daha büyük bunalımlar ortaya çıkacaktır. Ki, bunların başında işsizlik, pahalılık, mal kıtlığı, karaborsa gibi bunalımlar gelmektedir...

Yapılan bu devalüasyonla, ihracat büyüklüklerinin artırılmasının mümkün olmadığı noktasına gelince. Türkiye, yurt dışına geleneksel tarımsal ürünler satabilen bir ülkedir. İhraç ettiğimiz malların, yaklaşık üçte ikisini de pamuk, kuru üzüm, tütün, fındık, incir gibi beş altı madde oluşturmaktadır. Ve Türkiye'nin mevcut sanayi yapısıyla, ihracatının yapısını değiştirmesi, yani tarımsal ürünler dışında sanayi malları da ihraç edebilmesi mümkün değildir. Çünkü, Türkiye'nin sanayi mallarının fiyatı, dünya ölçülerine göre, en az iki-üç kat daha pahalıdır. Ve bu nedenle, yapılan yüzde 30 oranındaki bir devalüsyon, bu ürünlerin ihraç edilebilmesine yetmiyecektir.

Kaldı ki, hükümet yetkilileri ne gerekçe gösterirlerse göstersinler, bu devalüasyon, emperyalist-kapitalist sistemin, çokuluslu tekellerin ve bunların baş sözcüsü İMF'nin dayatması sonucu yapılmıştır. Amaç, çokuluslu tekellerin kârlarını artırmaktır. CHP ağırlıklı Hükümet, süresi gelen dış borçları erteletebilmek ve yeni kredi kaynakları bulabilmek için, İMF'nin bu ve öteki isteklerine boyun eğmiştir.

İkinci olarak, başta da belirttiğimiz gibi, dış borçları ertelemek ve yeni dış borçlar bulmakla, döviz darboğazı sorununa kalıcı bir çözüm getirilemez ve en çok bir yıl sonra bu sorun boyutları daha da büyümüş olarak karşımıza tekrar çıkacaktır.

Soruna kalıcı bir çözüm yolu bulabilmek için, sorunun nereden kaynaklandığına bakmak ve sorunun çözümünü de o noktada aramak gerekirdi. Türkiye'de döviz kıtlığının temel nedenini dış ticaretin yapısı oluşturmaktadır. Bilindiği gibi, Türkiye yılda en az 6 milyar dolar ithalat yaparken, ihraç ettiği ürünlerin büyüklüğü 2 milyar doları geçmemektedir. Bu durumda, Türkiye'nin dış ticareti yılda 4 milyar dolar açık vermektedir. Bu açığın yaklaşık I.5 milyar dolarlık bölümü işçi dövizleri ve başka kanallardan karşılanabilmekte ve böylece Türkiye'nin dış ödemeler dengesi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yılda yaklaşık 2.5 milyar dolar açık vermektedir.

Demek ki, bu soruna kalıcı bir çözüm yolu bulabilmenin tek yolu, dış ticaretin yapısını değiştirmekten, ithalat sınırlanamayacağına göre, ihracatı artırmaktan geçmektedir.

Türkiye'nin dış ticaretinin bu denli büyük açık vermesinin esas nedeni ise, tümüyle Türkiye imalat sanayiinin yapısıdır. Bilindiği gibi, Türkiye imalat sanayii, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarının sonucu, girdi yoluyla dışarıya, emperyalist-kapitalist sisteme, onların çokuluslu tekellerine bağımlı kılınmıştır. Ve Türkiye imalat sanayiinin girdi gereklerinin (hammadde, aramalı, montaj parçaları v.b.) yarısından daha çoğu çokuluslu tekellerden satın alınmaktadır. İmalat sanayii kuruluşlarının sayıları arttıkça, bunların ithal gerekleri de armıştır. İthalatımızın artmasının ve yılda 6 milyar doların üstüne çıkmasının en önemli nedenlerinden birisi budur...

Büyük bir ağırlıkla yabancı sermaye ile ortaklık yapan ve montajcılık biçiminde çalışan imalat sanayii kuruluşları, küçük ölçek ve geri teknoloji ile çalışmaktadır. Ve bu nedenle de, sanayi mallarının fiyatları, dünya ölçülerine göre, en az iki-üç kez pahalıdır. Bundan ötürü de, Türkiyenin yurt dışına sanayi malları satması mümkün değildir. Oysa, ihracatı artırmanın tek yolu, sanayi malları satmaktan geçmektedir.

Demek ki, ihracatı artırabilmek, döviz sorununa kalıcı bir çözüm getirebilmek için, her şeyden önce Türkiye imalat sanayiinin yapısını kökünden değiştirmek, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarına son vermek, imalat sanayiini dışa bağımlılıktan kurtarmak, büyük tekellerin özel mülkiyetinde bulunan sanayi kuruluşlarını devletleştirmek ve büyük ölçek ve ileri teknoloji ile çalışan ulusal sanayii devlet eliyle kurmak gerekmektedir. Tüm bunlar yapılmadığı sürece, Türkiye ekonomisi için dış ticaret açıkları ve buna dayalı olarak da döviz kıtlığı sürekli varolacaktır...

FİYAT ARTIŞLARI DURDURULAMIYOR

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen fiyat indekslerine göre, yüksek fiyat artışları CHP ağırlıklı hükümet döneminde de bütün şiddetiyle devam etmiş ve böylece son bir yıl içinde, perakende fiyatlar yüzde 53.3, toptan fiyatlar da yüzde 47.7 dolayında artış gös-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

termiştir.

Yine, Devlet İstatistik Enstitüsü ve Ticaret Bakanlığı'nın saptamalarına göre, Ocak-Nisan I978 dönemini kapsayan son dört aylık sürede, perakende fiyatlar yüzde I5.4 ve toptan fiyatlar da yüzde I7.6 dolayında artış göstermiştir.

Son bir yıl içinde, perakende fiyatların en hızlı arttığı üç ilimiz sırasıyla Samsun, Ordu ve İzmir kentleri olmuştur. İlgili dönemde, perakende fiyatlar Samsun'da yüzde 64.I, Ordu'da yüzde 56.2 ve İzmir ilinde de yüzde 54.I oranında artmıştır. Fiyat artışlarının illere göre dağılımı aşağıda tabloda verilmiştir.

TOPTAN VE PERAKENDE FİYAT ARTIŞLARI

(YÜZDE OLARAK)

İller	Son bir yıllık dönemde (Nisan I977-Nisan I978)	Son dört aylık dönem Ocak-Nisan I978
Ankara	52.I	I4.0
İstanbul	5I.5	I3.5
İzmir	54.I	I2.8
Adana	53.8	I5.8
Antalya	50.2	I7.3
Bursa	48.5	I4.6
Erzurum	50.I	I5.0
Eskişehir	52.6	I6.0
Ordu	56.2	I4.2
Samsun	64.I	20.5
Ortalama perakende fiy.artışı	53.3	I5.4
Toptan fiyatlardaki artış	47.7	I7.6

DIŞ TİCARETTEKİ GELİŞMELER

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Nisan I978 dönemini kapsayan son dört aylık sürede, Türkiye'nin ihracatı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 3.7 dolayında artarak, I4 milyar 726 milyon liraya yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Nisan dönemindeki, Türkiye'nin ihracatı I4 milyar I95 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Aynı verilere göre, Ocak-Nisan I978 dönemini kapsayan son dört aylık sürede, Türkiye'nin ithalatı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 9 oranında gerileyerek, 3I milyar 770 milyon liraya inmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Nisan döneminde, Türkiye'nin ithalatı 34 milyar 882 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Tüm bunların sonucu olarak, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde I8 dolayında azalarak I7 milyar 44 milyon liraya inmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Nisan döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, 20 milyar 687 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

TÜRKİYE'NİN İTHALAT-İHRACAT VE DIŞ TİCARET AÇIKLARI(Milyon lira)

	I977 Ocak-Nisan	I978 Ocak-Nisan	Değişme %
İthalat	34.882	3I.770	-9.0
İhracat	I4.I95	I4.726	+3.7
Dış ticaret açığı	20.687	I7.044	-I8.0

Dış ticaret açıklarında geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, Ocak-Nisan I978 döneminde, yaklaşık yüzde I8 dolayındaki iyileşme, sağlıklı bir gelişmenin sonucu ortaya çıkmamış, döviz yokluğu nedeniyle ithalat transferi taleplerinin karşılanaması sonucu, ithalat büyüklüklerinde ortaya çıkan gerilemey nedeniyle dış ticaret açığında bir iniş gözlenmiştir.

Nitekim, Merkez Bankası'nın 26 Mayıs I978 tarihli durumuna göre, döviz yokluğu nedeniyle bekletilen ithalat transferi taleplerinin büyüklüğü 58 milyar 77I milyon liraya yükselmiştir.

SON I5 YILIN EN DÜŞÜK KALKINMA HIZI I977'DE GERÇEKLEŞTİ

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hesaplanmakta olan Ulusal Gelirin I977 yılı itibariyle büyüklüğü ve gerçekleştirilen kalkınma hızı, kesin şeklini almış ve yayınlanmıştır.

Yayınlanan Ulusal Gelir İstatistiklerine göre, I977 yılında Türkiye'nin ulusal gelirinde yüzde 4'lük bir artış olmuştur. Yüzde 4'lük kalkınma hızı, I963-I977 dönemini kapsayan son I5 yıllık sürede gerçekleştirilen kalkınma hızlarının en düşüğüdür.

İlgili verilere göre, tarım sektörü, I976 yılına oranla I977 yılında binde 6 dolayında gerilerken, sanayi kesiminde yüzde 6.9 oranında bir gelir artışı gerçekleştirilmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Planlı dönemde, gerçekleşen kalkınma hızı büyüklükleri (ulusal gelirdeki artış hızları) ve yine ekonominin iki ana sektörü olan tarım ve sanayi kesimlerinde, gelir açısından gelişme hızları aşağıda verilmiştir.

Yıllar	Ulusal gelir artış hızı%	Tarımsal gelir artış hızı %	Sanayi geliri artış hızı %
I963	9.7	9.7	I2.I
I964	4.I	-0.4	I2.2
I965	3.I	-3.8	9.5
I966	I2.0	I0.8	I5.2
I967	4.2	0.2	8.4
I968	6.7	I.6	II.2
I969	5.4	I.3	I2.I
I970	5.8	2.4	I.4
I97I	I0.2	I3.2	9.0
I972	7.4	-0.4	I0.2
I973	5.4	-9.8	I2.0
I974	7.4	I0.3	7.7
I975	8.0	I0.9	9.0
I976	7.7	7.7	9.3
I977	4.0	-0.6	6.9

Görüldüğü gibi, I963-I977 yıları arasında, yalnızca I965 yılı hariç tutulursa, yüzde 4 ile I977 yılında planlı dönemin en düşük gelişme hızı gerçekleştirilmiş olmaktadır. Bu sonuçla, program hedefinin yarısına bile ulaşılamamıştır. Nitekim, I978 yılı programına göre, yüzde 8.2'lik bir gelişme hızı öngörülmüştü.

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN STRATEJİSİ TAMAMLANDI

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmakta olan Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi tamamlanmış ve Yüksek Planlama Kuruluna sunulmuştur. Yüksek Planlama Kurulu'ndan sonra Bakanlar Kurulu tarafından ele alınacak olan Strateji, daha sonra meclislerde görüşülecektir.

Ana hatlarıyla öğrenebildiğimiz kadarıyla, Stratejide, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hareket noktaları şöyle özetlenmiştir:

I)İleri bir sanayileşme düzeyine erişmek.

2)Dış dünyaya yeni bir bakış açısıyla yaklaşmak.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

3)Yeni bir toplum yönetiminin araçlarını yaratmak (ne demekse?)

4)Özgür, demokratik ve çağdaş bir toplum anlayışına yönelmek.

I979-I983 yıllarını kapsayacak Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde, yıllık ortalama büyüme hızını yüzde 8 olarak saptayan Strateji'de, toplam ulusal gelir artışının yarısının hizmetler sektöründeki gelir artışlarından sağlanması öngörülmüştür. Toplam ulusal gelir artışına, tarımın katkısı yüzde I5, sanayiinin katkısı ise yüzde 35 olarak saptanmıştır.

Strateji'de, Türkiye'de toplumsal değişmenin temel aracının sanayileşme doğrultusundaki girişimler olduğu kaydedilmiş ve "sanayii kendi gelişme dinamiğine kavuşturmanın" zorunluğu vurgulanmıştır. Sanayileşme yolunda bugüne değin atılan adımlar ise strateji'de şöyle değerlendirilmiştir:

"Tarımın ekonominin büyüme hızını belirleyici niteliğini hala sürdürmesine, sanayiinin toplumsal yararı az, toplumsal maliyeti yüksek, tekelci ve dışa bağımlı, işsizlik sorununa çözüm getirmeyen bir yapıdan henüz tümüyle kurtulamamasına rağmen, sanayileşme, planlı dönemde giderek hızlanmış, yoğunlaşmış ve yaygınlaşmıştır."

Sanayii kendi gelişme dinamiğine kavuşturmak için imalat sanayiinde yapısal bir değişmenin sağlanmasının zorunlu olduğu kaydedilen strateji'de, Dördüncü Plan döneminde üretimin, tüketim malları sanayilerinde yılda ortalama yüzde 7 hızla artmasına karşılık, ara malları sanayilerinde yüzde I2, yatırım malları sanayilerinde yüzde I5 hızlarıyla artması öngörülmüştür. Geçmiş üç plan döneminde de, ara ve yatırım malları sanayilerinin tüketim malları sanayilerinden daha hızlı gelişmesinin hedeflenmesine karşın, gerçekleşme tersine olmuştur.

Strateji'nin tümü elimize geçtiğinde, gelecek ay verilecek raporda bu konuya daha ayrıntılı değinilecek ve eleştirisiyle birlikte takdim edilecektir.

TOPRAK DAĞILIMI

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından, I973 yılı esas alınarak yapılan toprak dağılımı araştırması yayınlanmış bulunmaktadır. İlgili rapordan çıkan sonuçları şöylece özetlemek olanaklıdır:

I)Türkiye'de, kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarımsal üretimden gerçekleştiren, 3 milyon 794 bin 60I çiftçi ailesi vardır. I973 yılı verilerine dayanılarak yapılan toprak dağılımı araştırmasına göre,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

toplam 3.794.60I çitçi ocağından, yüzde 2I.85'inin, yani 829 bin I55 çiftçi ocağının, bir karış bile toprağı yoktur.

2) Yine araştırmaya göre, son beş yıl içinde, hiç topraksız çiftçi ailelerinin sayısı, yaklaşık iki kat artmış bulunmaktadır. I968 yılı verilerine göre, hiç topraksız çiftçi ailelerinin sayısı, 479 bin 72I dolayında bulunmaktaydı.

3)Toprak dağılımı araştırmasına göre, I-20 dönüm toprağa sahip I milyon 322 bin 59I çiftçi ocağı vardır. Bunların toplam çiftçi aileleri içindeki payı yüzde 34.85 iken, sahip oldukları toprakların toplam tarım toprakları içindeki payı, ancak yüzde 8.44'dür.

4) Yine küçük üretici olarak tanımlanan 2I-50 dönüm arasında toprağa sahip 839 bin 8I4 çiftçi ailesi vardır. Bunların toplam çiftçi aileleri içindeki ağırlığı yüzde 22.I4 dolayında iken, sahip oldukları toprakların toplam tarım toprakları içindeki payı, yüzde I8.20'dir.

5)5I-I00 dönüm toprağa sahip çiftçi ailelerin sayısı 495 bin 822'dir. Bunların toplam çiftçi aileleri içindeki ağırlıkları yüzde I3.07 ve mülkiyetine sahip oldukları toprakların tüm tarım toprakları içindeki payı ise, yüzde 23.02'dir.

6)I0I-200 dönüm toprağa sahip alilelerin toplam çiftçi aileleri içindeki payı yüzde 5.47 iken, bunların sahip oldukları tarım topraklarının tüm topraklar içindeki payı yüzde 5.47 olmasına karşılık, bunlar tüm toprakların yüzde I9.82'ini ellerinde bulundurmaktadırlar.

7)20I dönümden büyük toprağa sahip, büyük toprak sahiplerinin toplam çiftçi aileleri içindeki payı, ancak yüzde 2.62 olmasına karşılık, bunlar tarım topraklarının yüzde 30.52'sinin mülkiyetine sahip bulunmaktadırlar.

8) Kaldı ki, bu toprak dağılımında dikkat edilmesi gereken bir nokta, büyük toprak sahiplerine ilişkin verilerin kesinlikle yanlış olduğudur. Çok iyi bilinmektedir ki, Türkiye'de kadastro çalışmaları tamamlanmadığı için, büyük toprak beyleri, toprak reformu korkusuyla, sahip oldukları toprak büyüklüklerini gerçek olarak beyan etmemektedirler. Ya da sahip oldukları toprak büyüklüklerini gizlemek için, topraklarının bir bölümünü, çocuklarının ya da yakınlarının üzerine tapulamaktadırlar...

9)Sonuç olarak, bu araştırmaya dayanılarak şu söylenebilir: Türkiye'de,

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

2 milyon 99I bin 560 çiftçi ocağının bir bölümü hiç, öteki bölümü de yeteri kadar toprağa sahip değildir. Bunlar, çiftçi ailelerinin yüzde 78.84'ünü oluşturmalarına karşılık, tarım topraklarının ancak yüzde 26.64'üne sahip buluhmaktadırlar. Tarım topraklarının mülkiyet açısından dağılımı aşağıda verilmiştir:

TARIM TOPRAKLARININ MÜLKİYET AÇISINDAN DAĞILIMI

(I973)

Sahip bulunan toprak büyüklükleri (dönüm)	Hane halkı sayısı	Toplam hane halkı sayısı içindeki oranı %	Toplam toprak içindeki oran
Hiç topraksızlar	829.I55	2I.85	0
I-20	I.322.59I	34.85	8.44
2I-50	839.8I4	22.I4	I8.20
5I-I00	495.822	I3.07	23.02
IOI-200	207.58I	5.47	I9.82
20I-500	79.9I5	2.00	I6.48
50I-I000	I8.979	0.50	8.76
I000'den büyük	4.744	0.I2	5.28

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Mart 1978

1-EKONOMİK BUNALIMIN BUGÜNE KADAR Kİ GELİŞİMİ VE GÖSTERGELERİ...

İçinde bulunduğumuz ekonomik bunalımın başlıca göstergesi dış ticaret dengesizliğin açığı, yani büyük ithalata karşılık, ihracatın bu dengeyi sağlayamayacak kadar düşük oluşudur. Bu zamanla kamu oyuna döviz yokluğu şeklinde yansımıştır. Döviz yokluğunun başlıca nedeni bilindiği gibi çok uluslu tekellerin dayatması ile kurulan dışa bağımlı, işbirlikci, tüketim malları üretimine yönelik çappık sanayidir. Bu sanayi çok uluslu tekellerin dayatması ve iktidarların dağıttığı teşviklerle kurulmuştur. 1976 örneğin 1972, 1976 dönemin de yaklaşık 2 bin 215 kuruluş için milyarlarca lira teşvik ve vergi iadesi dağıtılmıştır. Bu teşviklerle traş bıcağı sanayiinden jiklet sanayine kadar yüzlerce tüketim malı üreten kuruluşlar oluşturulmuştur. Makineleri ve hammaddeleri açısından tamamen emperyalizme bağlı olan sanayi çappık/kısa süre içinde çalışabilmek için ithalata ihtiyaç duymuş ve döviz yutan bir canavar haline gelmiştir.

Sanayi böyle gelişirken, tarımsal üretimde yıllarıyılı fazla bir artış olmamıştır. Tarım ürünleri ihracat içinde ilk yeri tutmaya devam etmiştir. Öte yanda sanayi ürünleri paylaşılmış, ve gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından tüketim mallarına doyurulmuş pazarlara sanayi ürün ihracatı yapma olanağı bulunamamış, tüm sanayi ürün ihracatı birkaç buzdolabı veya çamaşırmakinesinden öteye gidememiştir.

Böylelikle Türkiye'nin ihracatı hep aynı düzeyde kalırken ithalatı çok hızlı bir artış içine girmiş, zamanla ithalat ile ihracat arasındaki dengesizlik büyümüştür. Buarada dışarda çalışan işçilerimin gönderdiği dövizler bir süre için bu açığı kapatmışsada, işçilerin dövizlerini çekmek için kullanılan vurguncu yöntemler kısa sürede bu akışı da durdurmuştur.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1974 yılında 1 Milyar 500 Milyon ~~lira~~ dolar olan Türkiye ihracatı, 1977 yılına kadar ancak 1 Milyar 750 Milyon ~~liraya~~ dolara ulaşırken, 1974 yılı içinde 3 milyar 777 milyon dolar olan ithalat 1977 yılına kadar 6 Milyar dolar olmuştur.

İhracat ile ithalat arasındaki bu büyük dengesizlik, MC Hükümetleri döneminde emperyalizmin mali örgütlerinden alınan krediler le kapatılmak istenmiştir. Alınan krediler dışa bağımlı döviz yutucusu sanayi için harcanırken ~~xxxxxxxx~~ toplam dış borçlar ~~250 Milyar dolara kadar ulaşmıştır~~ inanılmaz artmıştır. Bu arada alınan borçların faizi gelmiş çatmış, yeni borçlar alabilmek için bu borçların faizini ödemek isteyen MC hazinede hiç döviz bırakmamacasına harcamıştır.

Kıbrısdaki bunalımın kendi istemli doğrultusunda çözümlenmesini isteyen emperyalistler mali destekleri de kesince ekonomik bunalım iyiden iyiye açığa çıkmıştır. Türkiye zamanlabüyük elçilerinin maaşlarını ve zamanı gelmiş olan borç faizlerini bile ödeyemez duruma getirilmiştir. 1978 yılının şubat ayında bekleyen ithalat transferleri 1 yıla ulaşmıştır. Yani Türkiye resmi yoldan 1 yıldır ithalat yapmamaktadır. Ancak İşbirlikci tekeller üretimlerini sürdürebilmek için kredili ithalat, mal mukabili ithalat adları ile ~~ve~~ yasa dışı döviz bularak ithalatlarını sürdürmüşler ve üretime devam etmişlerdir. Bu arada hammadde yok diyerek işçi çıkarmakdan da geri kalmamışlardır.

MC buarada para politikasını da emperyalismin istekleri doğrultusunda ayarlayan MC, 1972-1977 döneminde 15 kere devalüasyon yaptı. Böylelikle 1972 yılında 14 lira olan dolar 1977 sonunda 20 liraya yükseldi. 1972 yılında 4 lira olan mark ise 8 lira oldu. Devalüasyonun ithalatı daha da palılaştırması içerde büyük bir enflasyonun ve fiyat artışlarının doğmasına neden oldu. Bu arada ~~yalnız~~ İstanbul'da fiyatlar yüzde 46 oranında arttı. Paranın alım gücü büyük oranda düştü.

2-İMF'NİN DAYATMALARI-ÖNERİLERİ NELERDİR...

İçinde bulunulan ekonomik bunalıma IMF el koydu. ABD'nin denetimindeki emperyalizmin en büyük mali örgütü, ~~Türkiyenin~~ darda kalan kapitalist ülkeleri dardan kurtarmak ve kapitalizmi çeşitli ülkelerde yasatmak amacıyla kurulmuştur. IMF bunu yaparken yardıma muhtaç olan ülkeden çok, gelişmiş kapitalist ülke ekonomilerinin ~~xxxxx~~ yararını düşünür ve bunagöre hareket eder. Yapılan çeşitli araştırmalar IMF nin bu işlevini yerine getirebilmek için hükümetler devirdiğini ortaya koymuştur. Güney Amerika ülkeleri bunun örneklerini oluşturmaktadır. Bir çok gelişmiş kapitalist ülke ile birlikte gelişmekte olan kapitalist ülkelerde IMF'ye üyedir. Üyelik karşılığında belli bir aidat öderler ve IMF'den alacakları krediler ile yönetimdeki söz hakları bu aidatlar ile ölçülür. ~~Türkiye'nin ilk aşamada IMF'den 200 Milyon dolara yakın bir kredi alabileceğini ortaya koymuştur. Ancak xxxxxxx büyü~~

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ancak

önemli olan IMF'nin yol gösterdiği büyük mali bankaların durumudur. Yardım isteyen ülkelerin ekonomileri IMF'nin istemleridoğrultusunda düzenlendiği takdirde bu bankalar yardım isteyen ülkelere kredi açar lar.Imfile şimdiye kadar 1947 yılından bbuyana 20 kez pazarlığa oturulduğu bu pazarlıkların olumlu sonuçlandasından sonra 1 milyar dolara yakın kredi kullanıldığı,halen IMF'ye olan borcun ise 525 mil yon doları bulduğu saptanmıştır.

Kredi verebilmek için IMF Türkiyeden neler istemiştir:Bu istek leri şu başlıklar altında toplayabiliriz.

1-DÇM ve kabul kredili ithalatlardan kur garantisinin kaldırıl masi.

2-Devalüasyon yapılması.

3-Bütçenin dar tutulması.

4-Kalkınma hızının düşürülmesi.

5-Tasurrufların teşvik edilmesi.

6-Taban fiyatlarının düşük tutulması,maaş ve ücretlerdeki artış ların kısıtlanması.

7-Tüketimin azaltılması,yatırımların arttırılması.

8-Dış kredilerin yatırımlar için değil,dış borç ödemeleri ve ithalat için kullanılması...

Ecevit Yanlı dergiye verdiği demeçte IMF'ye yeni ilk yardım kabul ettiğini ve olumsuz bulduklarını ifade ediyorlar. (Arasak Yanlı)

3-HÜKÜMETİN TETBİRLERİ VE İMF ÖNERİLERİ İLE BAĞLANTISI...

1977 aralık ayında "İMF'nin koşullarını kabul etmeyeceğiz." de yen Ecevit, iktidara geldikten sonra neler,yaptı.Ekonomik tetbirler paketinin açıklandığı ilk gün 1 Marttır.Ve yüzde 30 oranında bir de valüasyon yapılmıştır.Ardından DÇM girişi kısıtlanmış,kredili ithalat ise yanlız tekelci sanayicilere özgü bir imtiyaz haline getirilmiş tir.Her iki işlemde de kur garantisi kaldırılmıştır.Bütçe dar tutulmuş kalkınma hızı düşürülmüş,tasarrufları teşvik amacı ile faiz oran ları yükseltilmiştir.Bunun dışında tütün fiyatlarındaki uygulama ta ban fiyatlarının düşük tutulacağının bir belirtisi olmuştur.Bu tüm ürünlerde taban fiyatların düşük tutulacağının bir göstergesi olmak tadır.Memur maaşlarındaki iki kat sayılık artış (12'den 14'e çıkarıl dı katsayı) memurmaaşlarının da düşük tutulacağının göstergesi olmak tadır.İşçi ücretlerindeki artışları düşük tutma istemi ise uygulamaya konulamayacak tek madde olarak durmaktadır.

Ecevit hükümetinin tetbirler paketindeki çıkanlar IMF'nin istem lerinin tamamına yakınının yerinegetirilmidiğini göstermektedir.

4-HÜKÜMETİN ALDIĞI ÖNLEMLER BUNALIMI CÖZEBİLİR Mİ?

CÖZEMEZ SE NEDEN?

KISMI BİR FERAHLAMA GETİRECEKSE HANGİ ORANDA...

IMF'nin önerileri neyi hedefle mektedir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yapılan öneriler hedefi açıkca koyuyor.Merkez Bankasının ve maliye nin defterlerinin incelenmesi,dördüncü beş yıllık plan hakkında bu lunulan istekler,IMF uzmanları tarafından bütçenin elden geçiril mesi ve bütçenin dar tutulmasının istenmesi,kalkınma hızının düşük tutulmasının istenmesi.Bunlar hep emperyalizmin ekonomideki ileriye dönük gelişmeleri frenleme ve kendi denetimi altında bir gelişme is temesidir.Bunun karşılığı ise krediler olacaktır.Verilenskredilerin kullanılma hedefi ise IMF tarafından ithalat ve faiz ödeme olarak gösterilmiştir.IMF'yi güdümü altında tutan gücler böylelikle türkiy ye yeniden daha fazla mal satabileceklerdir.

IMF'nin istemleri doğrultusunda hükümetin aldığı önlemler bunalımı çözebilirmi?

Bu olanaksız.Çünki...

Önlemler arasında ~~en~~ önemli yer tutan devalüasyon öncelikle çözüm değil.Devalüasyonun yapılmasından güdülen amaç,ihracatı artt ırmaktır.Türk parısının yurt ~~içi~~ dışı değeri düşürülünde eldeki ihrac ürünlerinin de dış pazarlara oranla fiyat kaybedeceği ve böylelik le ihraç olanacağı doğacağı hesaplanıyor.Örneğin devalüasyon önce si dış pazarlarda 1 dolara satılan bir mal,bunun devalüasyon sonra sı ~~[illegible]~~ değeri düştüğü için 1 doların altında satılmaya baş lıyacak böylece,dışarıya daha ucuz ihraç ürünü sürme olanağı ve re kabet olanağı ortaya çıkacak.Ancak türkiye'nin tarım ürünleri ihraç eden bir ülke olduğu düşünülürse,malları ucuzlasa bile ihracatı çok artmayacaktır.Çünki ~~[illegible]~~ tarım ürünlerinin tüketimi yada talebi fiyatla orantılı değildir.Örneğin bir insan ucuz diye daha çok ekmek yemez yada daha çok tütün içmez.~~[illegible]~~

Devalüasyon yapmanın bir başka amacıda ithalatı daha paha lı yapmak böylelikle kısıtlamaktır.Ancak türkiye sanayinin dışa bağımlılık oranı çok yüksektir.Bir fabrika ithalat nekadar pahalı olursa olsun ~~yapmak~~ mevcut şartlarda bir değişiklik olmaksızın ü retimini sürdürmek zorundadır.Öyleyse sanayi, pahalı da olsa itha lata devam edecektir.Böylelikle sanayi ürünlerin maliyeti artacak bu doğrudan fiyatlara yansıyacak,sanayi mamul fiyatları artacak tır.

Bu günki şartlarda ithalatı kısıtlamak mümkün olmadığına ve ihracatı arttırma olanağı ise fazla olmadığına göre mevcut dış ticaret açığını kapamak,döviz gelimini hızlandırmak olanağı yoktur.Fiyatlar artacak ve fiyat artışları ile devalüasyon halkın sırtına yüklenecektir.

Sanayileşmiş kapitalist ülkeler ise türkiyeden daha ucuz ~~gı da maddesi~~ tarımürünü ~~[illegible]~~ ve hammadde alacaklar,sanayi aramalı ihracatı nı ise sürdüreceklerdir.

Dış ticaret açığının kapatılmaması,ve enflasyon ise yeni bir devalüasyona yol açacak böylelikle bir kısındöngü sürdürülecek tir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ecevit hükümeti tarafından alınan ekonomik önlemlerin ve bu ön lemlere paralel olarak verilen IMF kredilerinin kısmı bir ferah lama getireceği beklenmektedir.Ancak bu ferahlama yukarıda anlat tığımız nedenlerle fazla sürmeyecek,bunalım aynı noktalardan kay naklanarak yeniden genişleyecektir.

Bu ferahlama bilindiği gibi sanayi alanında olacaktır.Alınan kredilerle fabrikaların ihtiyacı olan hammadde,enerji,ve ara malı ithalatı yapılacak böylelikle fabrikaların bir süre daha işlemesi sağlanacaktır.Öte yandan az da olsa tarım ürünleri ihracatı yapı lacak burdan elde edilen fonlarda sanayinin ihtiyacı olan maddelerin ithalatı için kullanılacaktır.Bunun dışında amerikan pazarlarının kapatılması ve yurt dışına çıkışın sınırlandırılması gibi önlemler ile işçilerin daha fazla döviz göndermesini sağla yıcı önlemlerle sağlanacak olan fonlarda sana yiye aktarılacaktır.Bu arada yatırımlar sınırlandırılacak şimdi lik mevcut sanayiyi yaşatma yoluna gidilecektir.Söylelikle kısmı bir ferahlama sağlanmış olacaktır.

Ancak krediler yeni kredileri ithalat yeni ithalatları ge tirecek ve bunalım kısa bir süre sonra yeniden başgösterecektir.

Kapitalist ekonomi kuralları içinde düşünüldüğünde söz konusu bunalımları çözebilmek için öncelikle dış ticaret dengisini kurmak gekiyor.Bunun içinde sanayinin tüketim malları ü reten sanayi olmaktan kurtarılması,aramalı ve yatırım malı üreten sanayinin oluşturulması gerekiyor.Bunun dışında ihracat kamel lerini çeşitlendirmek ve ihraç ürünlerini sadece tarım ürünleri olmaktan çıkartmak gerekiyor.(Ki bu gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından paylaşılmış pazarların onlarla rekabet edilerek elde edilmesi anlamına geliyorki,bu olanaksız.O halde ihracat ancak on ların istedikleri mallarda olacak.Örneğin tekstil ve konfeksiyon ürünleri gibi tüketim malları)Bu arada turizmin ge liştirilerek buradan sanayi için gerekli dövizi sağlamak gereki yor.Ancak bunların tümü uzun vadeli çalışmaları gerektiriyor.Özel likle sanayi yapının değiştirilmesi sadece Türkiye'nin isteği ile olacak bir şey değil.Emperyalizme bağlılık ekonomide sık sık bu tür buhranları doğuracak ve buhranın odağı yine aynı noktalar olacak.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK DURUMU

(RADYO REDAKSİYONLARI İÇİN HAZIRLANMIŞTIR)

1. Bu rapor düzenli olarak her 2 ayda bir hazırlanacaktır

2. Rapor'un bir eleştirisi ve özellikle hangi bölümlerinin nasıl geliştirilmesi gerektiği bildirilmelidir

8.6.1978'de Hasan'a verildi. Ka.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

GİRİŞ:

Türkiye kapitalizmi, 1960'lı yılların sonunda derin bir bunalımın içine girdi. Alınan tüm önlemlere karşın, son sekiz yıl içinde bunlara bir çözüm bulmak bir yana, Türkiye kapitalizminin bunalımları her geçen gün daha da derinleşti, daha yüksek boyutlara ulaştı ve bu bunalımlar süregen bir nitelik kazandı.

Süregen bir nitelik kazanan ve kapitalizmin aletleriyle çözümlenemeyen Türkiye ekonomisinin bunalımlarını, birkaç noktada toplamak olanaklıdır: 1) Döviz darboğazı; 2) İşsizlik; 3) Enflasyon; 4) Enerji yetersizliği; 5) Yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerinde ortaya çıkan gerileme...

Ve bugün, Türkiye ekonomisi kelimenin tam anlamıyla bir "enkaz" durumuna gelmiş, geçerli üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişmesine iyice ayakbağı olmaya başlamıştır. CHP ağırlıklı Ecevit Hükümeti, 2. MC'den bir enkaz devraldık derken, Türkiye ekonomisinin bunalımlarına gerçek bir teşhis koymuş ve fakat bunalımların nedenlerini, bunların nereden kaynaklandığını, bilerek ya da bilmeyerek gerçekçi bir biçimde değerlendirememiş, buna dayalı olarak da çözüm yollarını yanlış yerlerde aramaya koyulmuştur...

Nitekim, CHP ağırlıklı Ecevit Hükümeti'ne göre, Türkiye ekonomisinde gözlenen bunalımların temel nedeni, MC Hükümetlerinin uyguladığı yanlış ekonomi politikası, plansız, savurgan ve israf politikaları ve tüm bunların sonucu olarak da MC Hükümetlerinin yönetimdeki yetersizlikleridir. Daha açığı, Ecevit Hükümeti'ne göre, Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan bunalımlara, tümüyle MC Hükümetlerinin yeteneksiz ve yönetimde yetersiz oluşları neden olmuştur. Ve böylesi yanlış bir değerlendirme, kaçınılmaz olarak, Ecevit Hükümeti'nin bunalımların gerçek nedenlerini görmesini engellemekte ve Hükümet Türkiye ekonomisinin bunalımlarına herhangi bir çözüm getirememektedir...

Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan bu bunalımların gerçek nedenini saptayabilmek için, mevcut sistemin niteliğinden, buna koşut olarak uygulanan sanayileşme ve kalkınma stratejisinden, ulusal ekonominin yapısal özelliklerinden sözetmek gerekmektedir...

Görülecektir ki, böylesi bir bakış, bugün Türkiye ekonomisinde buna-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

lım adına ne varsa, Türkiye kapitalizminin niteliğinden, geçerli üretim ilişkilerine dayalı olarak yürütülen kalkınma ya da sanayileşme politikalarından kaynaklandığını görmemize yetecektir. Türkiye ekonomisinin en başta gelen özelliklerini, bunun sosyal ve siyasal yapıya yansıyan yanlarını, şöylece sıralamak olanaklıdır:

İlk olarak, Türkiye, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel açılardan geri kalmış bir ülkedir. Türkiye toplumu, yarım asrı aşkın bir süredir, kapitalist yoldan kalkınmaya çalışıyor. Elli yılı aşkın bir süreden beri sürdürülen kalkınma girişimlerine karşın, Türkiye toplumu geri kalmışlık çemberini kırabilmiş değildir. Tam tersine, bu süre içinde, gelişmiş ülkelerle aramızdaki eşitsizlik daha da artmış, geri kalmışlık toplum hayatının her alanını kaplamıştır.

İkinci olarak, Türkiye ekonomisi, büyük bir ağırlıkla emperyalist-kapitalist sisteme, onların çok uluslu tekellerine bağımlı kılınmıştır. Ve bu bağımlılık, ister istemez, siyasal bağımlılığı da beraberinde getirmiştir.

Kapitalizmin tekelci aşamasında, 20. yüzyılda geri kalmış bir ülkenin, kapitalist yolu benimsemesinin kaçınılmaz bir sonucu olan emperyalist-kapitalist siteme bağımlılıkla, ulusal ekonomide ortaya çıkan bunalımlar ve Türkiye toplumunun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açılardan geri kalmış oluşu, geri kalmışlık çemberini kıramayışı arasında kopmaz ve yakın bir ilişki vardır.

Başka bir deyişle, hem Türkiye toplumunun geri kalmışlığı ve bu geri kalmışlığın üstesinden gelinemeyişi, hem de ekonomik bunalımların süregen bir nitelik kazanmasının tek nedeni, kapitalist yoldan kalkınma yönteminin benimsenmesi, ulusal ekonominin dışarıya, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlı kılınışı ve tüm bunlara koşut olarak da Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan yapısal hastalıklardır...

Bir de şu var: Tüm kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de, burjuva ideologları, kapitalizmin niteliğinden kaynaklanan bunalımların, geri kalmışlığın nedenlerini örtbas etmek, gerçekleri çarpıtmak için, binbir yalana başvuruyor, bu bunalımları bir alın yazısı, kalkınmanın doğal bir sonucu olarak göstermek istiyorlar. Ayrıca, gerek geri kalmışlık, gerekse Türkiye kapi-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

talizminin bunalımları, genelleştirilerek makro planda ele alınıyor ve bunların sınıfsal özü, sınıfsal içeriği, kasıtlı olarak boşaltılıyor... Hatta çoğu kez, Türkiye ekonomisinin bunalımlarının, yalnızca ve yalnızca sermaye sınıfını, özellikle de tekelci-işbirlikçi sermayeyi ilgilendirdiği biçiminde ele alınıyor. Sözgelimi, döviz darboğazımı sözkonusu, işbirlikçi-tekelci sermaye, hemen basıyor yaygarayı;"üretim yavaşladı, yatırımlar durdu duracak" diye...

Ve hükümet yetkilileri de, işbirlikçi-tekelci sermayenin en kodamanlarını buyur edip, "gelin yol gösterin, döviz darboğazına birlikte çözüm bulalım" mantığından hareket ettiler ve böylece de, tüm hükümetler, bunalımların yalnızca işbirlikçi-tekelci sermayenin sorunu olduğu biçimindeki değerlendirmeyi, tasdik etmiş oldular... Ve Türkiye'de, bugüne değin bu sorun, salt bu mantıkla ele alındı ve bu doğrultuda yürütüldü...

Oysa, Türkiye'de bunalım adına ne varsa, işsizlik, döviz darboğazı, enerji yetersizliği, fiyat artışları, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesi v.b., tüm bunlar, işbirlikçi-tekelci sermayeden önce ve daha çok, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanları, hatta ve hatta burjuvazinin işbirlikçi-tekelci olmayan kesimini yakından ilgilendiriyor, onları olumsuz yönde etkiliyor, onların yaşam koşullarını her geçen gün daha da kötüye götürüyor...

İşte tüm bunlara açıklık kazandırabilmek için, Türkiye kapitalizminin bunalımlarının nereden kaynaklandığını görebilmek için, Türkiye ekonomisinin yapısal özelliklerine, geri kalmışlığın kimi ekonomik ve sosyal göstergelerine, ekonomik bunalımların niteliğine ve bunların sınıfsal içeriğine, daha ayrıntılı ve daha yakından göz atmak gerekmektedir...

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN YAPISI VE GERİ KALMIŞLIĞIN GÖSTERGELERİ

Bir ülke, toplum hayatının çok kısa ve belirli dönemleri bir yana bırakılırsa, sürekli bir değişme ve gelişme süreci içindedir. Bu, toplumların tarihsel gelişme süreçlerinin tümü için geçerli bir gerçek, tarihsel bir olgudur. Ve biz, bu değişme ve gelişmelere, kısaca ve kabaca "kalkınma" diyoruz. Besbelli ki, bu genel yargıyı kanıtlayan ölçüt de, bir toplumun kendi geçmişine bakarak sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan değişiyor ve gelişiyor olmasıdır. Da-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

ha açık bir deyişle, toplum hayatı düne bakarak, bugün daha ileri bir aşamaya ulaşabiliyor ise, bu ülkeye kalkınıyor ya da gelişiyor denebilir.

Ne var ki, günümüzde, kalkınma ya da aynı anlama gelen sanayileşme kavramının çağdaş bir anlamı vardır. İlk kez, çağımızda, en azından bir toplumun kalkınmakta olup olmadığına, salt kendi geçmişine bakarak karar verilemiyor. Özellikle geri kalmış ülkeler için, kalkınma ya da sanayileşme sorunu, bir anlamda bu ülkelerin gelişmiş ülkelerle aralarındaki eşitsizliği giderme çabasıdır. Bu nedenle, geri kalmış bir ülkenin kalkınmakta ya da sanayileşmekte olup olmadığına yalnızca kendi geçmişine bakarak değil, aynı zamanda aradaki eşitsizliğin ne yönde değiştiğine bakarak karar vermek gerekiyor.

Belli sakıncalar taşımasına karşın, ekonominin yapısına ve gelişmişlik düzeyine ilişkin olan ekonomik göstergelerden ilk akla geleni ve ençok kullanılanı, ulusal gelirle ilgili istatistik veriler olmaktadır. Kişi başına düşen ulusal gelir açısından, kimi gelişmiş ülkelerle Türkiye"yi karşılaştırdığımızda, durum hiç de iç açıcı değildir. Son yılların verilerine dayanarak söylenebilir ki, gelir açısından Türkiye, gelişmiş ülkelere oranla IO-I5 kez daha geri bir düzeyde bulunmaktadır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerle Türkiye'de kişi başına düşen ulusal gelir büyüklükleri, I97I-I972 yılları için ve dolar cinsinden aşağıda verilmiştir:

TABLO I: BAZI ÜLKELERDE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ULUSAL GELİR

(I970-I97I, dolar olarak)

ÜLKELER	KİŞİ BAŞINA ULUSAL GELİR
ABD	5.057
İsveç	4,438
Kanada	4.03I
Federal Almanya	3.572
Avusturya	2.9I6
Fransa	2.90I
Hollanda	2.784
İngiltere	2.4I2
Türkiye	328

Kaynak: U.N. Statistical Year Book I972, s. 627-629

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Yukarıda anılan, Türkiye ile gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlik, gelir açısından sürekli Türkiye'nin aleyhine gelişmiştir. Türkiye toplumunun son elli yıllık tarihsel gelişim süreci içinde, en hızlı geliştiği I960-I97I döneminde bile, bu eşitsizlik hızla artmış ve günümüzde akıl almaz bir büyüklüğe ulaşmıştır.

Nitekim, I960 yılında OECD ülkelerinde I.562 dolar olan kişi başına düşen gelir, I97I yılında 2340 dolara; Türkiye'de ise aynı sürede 223 dolardan 328 dolara yükselmiştir. Bunun anlamı şudur: I960 yılında, gelir açısından Türkiye ile OECD ülkeleri arasında I.339 dolar olan eşitsizlik, I97I yılında 2.0I2 dolara yükselmiştir.

Aynı şekilde, I960 yılında Ortak Pazar Ülkelerinde I.323 dolar olan kişi başına düşen gelir, I97I yılında 2.003 dolara, Türkiye'de ise 223 dolardan 328 dolara yükselmiştir. Böylece, I960 yılında, gelir açısından Türkiye ile Ortak Pazar Ülkeleri arasındaki I.I00 dolar iken; I97I yılına gelindiğinde I.675 dolara yükselmiştir.

TABLO 2: BAZI ÜLKELERDE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ULUSAL GELİRDE GÖZLENEN GELİŞMELER
(I963 yılı sabit(I) fiyatlarıyla ve dolar olarak)

Ülkeler	I960	I97I
OECD ülkeleri	I.562	2.340
Ortak Pazar Ülkeleri	I.323	2.003
Türkiye	223	328
OECD ülkeleriyle Türkiye arasındaki eşitsizlik	I.339	2.0I2
AET ülkeleriyle Türkiye arasındaki eşitsizlik	I.I00	I.675

Kaynak:OECD Main Economic Indicators I955-I97I- Paris March I973, s.500-50I

Geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de ekonominin ve buna dayalı olarak da ulusal gelirin yapısı, gelişmiş ülkelere oranla oldukça değişik bir nitelik taşımaktadır. Tarım, birincilerin ekonomilerini belirleyen temel kesim olma niteliğini hâlâ korurken; ikincilerde, bu sektörün önem ve ağırlığı, görece olarak çok küçük bir düzeye indirilmiş bulunmaktadır. Bundan ötürü de, ulusal geliri oluşturan ekonominin değişik kesimlerinin (imalat sanayii, madencilik, tarım ve hizmet sektörleri), ulusal gelire katılma payları, gelişmiş ve

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

geri kalmış ülkelerde birbirinden oldukça değişiktir.

Geri kalmış ülke ekonomilerinin belirgin bir özelliği olan bu durumun, Türkiye ekonomisi için de geçerli olduğunu söylemek olanaklıdır. Olanaklıdır diyorum çünkü, tarım sektörünün daha belirleyici olduğu kimi Afrika ve Asya ülkelerine bakarak, Türkiye ekonomisinde tarım kesiminin önemi kısmen azalmıştır. Buna karşın, gelişmiş ülkelerle Türkiye ekonomisi bu açıdan karşılaştırılırsa, tarım kesiminin ekonomideki göreli önemi ve buna dayalı olarak da ulusal gelire katkısının yine göreli büyüklüğü, bir geri kalmışlık simgesi olarak karşımızda durmaktadır.

Nitekim, gelişmiş ülkelerle Türkiye'yi, gerek tarım kesiminin ulusal gelire katkısı (tarımsal gelirin, toplam ulusal gelir içindeki oranı), ve gerekse çalışan toplam nüfus içinde tarım kesiminde çalışanların göreli büyüklükleri açısından karşılaştırısak, görünüm hiç de sevindirici değildir. Örneğin, son yılların uluslararası istatistiklerine bakıldığında, tarımın ulusal gelire katkısı, İngiltere'de yüzde 3, Amerika'da yüzde 3, Fransa'da yüzde 6 dolaylarında iken; Türkiye'de bu oran yüzde 28 gibi oldukça yüksek bir düzeyde bulunmaktadır.

Aktif nüfus açısından olaya bakıldığında, geri kalmışlık çok daha belirgin bir biçimde gözlenebilmektedir. Nitekim, kırsal kesimde çalışanların toplam aktif nüfus içindeki payı, yüzde olarak, İngiltere'de 3.I, Amerika'da 4.2, Fransa'da I2.8 iken; Türkiye'de bu büyüklük yüzde 7I.8 gibi akıl almaz bir düzeydedir.

TABLO 3: BAZI ÜLKELERDE TARIMIN ULUSAL GELİR VE AKTİF NÜFUS İÇİNDEKİ PAYI(%)

Ülkeler	Ulusal gelir içinde tarımın payı	Aktif nüfus içinde tarımın payı
İngiltere	3	3.I
ABD	3	4.2
Fransa	6	I2.8
Türkiye	28	7I.8

Kaynak: Akın İlkin, Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi, s. I9

Geri kalmışlığın bir başka önemli göstergesi de, ihracatın yapısı olmaktadır. Geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de, toplam ihracatın büyük bir bölümü

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

nü birkaç tarımsal ürün oluşturmakta; sanayi mallarının toplam ihracat içindeki küçük bir düzeyde bulunmaktadır. Sözgelimi, Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 63'ünü pamuk, tütün, fındık, kuru üzüm ve incir olmak üzere beş tane tarımsal ürün oluşturmaktadır.

TABLO 4:BAZI GERİ KALMIŞ ÜLKELERİN İHRACAT BÜYÜKLÜKLERİNDE BELLİ TARIMSAL ÜRÜNLERİ AĞIRLIĞI

Ülke	İhracata katkısı %	İhraç ürünü
Arjantin	60	et, mısır, buğday, deri,yün
Uruguay	76	yün, et, deri
Mısır	5I	pamuk, pirinç
Panama	52	muz
Sudan	6I	pamuk
İran	86	petrol
İrak	9I	petrol
Venezuella	93	petrol
Türkiye	63	pamuk, tütün,fındık, kuru üzüm, incir

Kaynak: İMF, International Financial Statistics, I974

Geri kalmışlığın önemli göstergelerinden birisi de, hiç kuşku yok, imalat sanayiinin ulusal ekonomi ve buna dayalı olarak da, ulusal gelir içinde önemli bir ağırlığa sahip bulunmamasıdır. Gerçi, kimi geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de sanayi kesimi, ulusal gelir ve özellikle üretim açısından tarımı geçmiş bulunmaktadır. Ne var ki, ~~xxxxxxxxxx~~ geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de, varolan biçimiyle sanayii, aynı zamanda geri kalmışlığı simgeleyen önemli bir gösterge olarak kullanılabilmektedir.

Şundan ki, nicel açıdan bakıldığında, ister mutlak, isterse kişi başına düşen büyüklük olarak alınsın, Türkiye'de sanayi malları üretiminin ulaştığı düzey, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, çok düşük bir noktada bulunmaktadır. Kimi önemli aramalı ve enerji tüketimlerini sanayileşmenin bir göstergesi olarak kullanmak, uluslararası karşılaştırmalarda bir gelenek haline gelmiştir. Türkiye sanayiinin gelişmişlik derecesi hakkında bir fikir sahibi ola-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

bilmek için, kimi gelişmiş ülkelerle Türkiye'de kişi başına düşen yıllık kağıt, plastik, çelik ve enerji tüketimleri aşağıda verilmiştir.

TABLO 5: BAZI ÜLKELERDE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ÇELİK VE ENERJİ TÜKETİMİ

Ülkeler	Çelik tüketimi (kg)	Enerji tüketimi (KW)
ABD	6I7	II.244
İsveç	676	6.089
Kanada	555	9.326
Avusturalya	567	5.359
Federal Almanya	580	5.223
Türkiye	52	5I6

Kaynak: U.N. Statistical Year Book I972, s. 353-356-539

TABLO 6 :BAZI ÜLKELERDE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN YILLIK KAĞIT VE PLASTİK TÜKETİMİ

Ülkeler	Kağıt tüketimi (kg)	Plastik tüketimi (kg)
Belçika	I08.2	25.5
Fransa	94.6	23.I
Federal Almanya	I25.5	52.2
İtalya	65.6	I4.7
Hollanda	I42.3	I8.0
Türkiye	7.5	I.9

Kaynak: Üçüncü Beş Yıllık Plan, s. 357-409

Kağıt, plastik, çelik ve enerji tüketimleri, sanayileşme ya da kalkınmanın bir göstergesi olarak alınırsa, açıktır ki, Türkiye ile bazı gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlik, varolan üretim teknik ve yöntemleriyle giderilmesi olanaksız bir büyüklüğe ulaşmıştır. Türkiye sanayii, gelişmiş ülkelerin sanayiine bakarak, çelik üretimi açısından I0-I2 kez, enerji tüketimi açısından I0-22 kez, kağıt tüketimi açısından I0-I9 kez ve plastik tüketimi açısından da yaklaşık 7-27 kez daha geri bir düzeyde bulunmaktadır.

Geri kalmışlığımızı, kimi sosyal ve kültürel göstergelere dayanarak da açıklamak olanaklıdır. Geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de gözlenen önemli bir özellik de, eğitim düzeyiyle ilgili olarak, okuma-yazma bilmeyenlerin oranında

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

görülen aşırı büyüklüktür. Bu durum, gelişme yolunda olan ülkeler ve Türkiye için acı bir gerçek ve fakat bilimsel yöntemlerle ilerlemeyi amaç edinmiş dünyamız için, 20. yüzyılın son çeyreğinde bulunduğumuz şu günlerde utanç verici bir olay olsa gerektir. İnsan ister istemez, Marks'ın yüz yıldan daha fazla bir süre önce söylediği şu sözleri anımsamadan edemiyor: "Kapitalizm geliştikçe, çalışmayanda kültür ve zenginlik, çalışanda ise yoksulluk ve bağımlılık gelişir."

TABLO 7:BAZI ÜLKELERDE OKUR-YAZAR OLMAYANLARIN YÜZDESİ

(I5 yaşından büyük nüfus için)

Ülkeler	Okur-yazar olmayanlar %
Sovyetler Birliği	I.5
ABD	2.2
Romanya	II.4
İspanya	I4.4
İtalya	9.3
Türkiye	54.0

Kaynak: U.N. Demographic Year Book I970, s. 583-590

Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı, gelişmiş ülkelerde yüzde 5'in ve orta gelişmiş ülkelerde de yüzde I5'in altına inmiş iken; bu büyüklük, Türkiye'de yüzde 54 gibi akıl almaz bir düzeyde bulunmaktadır...

Türkiye'nin eğitim açısından içinde bulunduğu bu utanç verici olay, günümüzün gelişmiş ülkelerinin I9. yüzyıldaki durumuyla karşılaştırıldığında, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı bizde daha da yüksek görünmektedir. Nitekim, I5 yaşından büyük nüfus içinde okuma-yazma bilmeyenlerin ağırlığı, İngiltere'de I840 yılında yüzde 47, Almanya'da I830'da yüzde 2I, Fransa'da I849 yılında yüzde 47 ve Belçika'da I846 yılında yüzde 50 iken; bu tarihten yaklaşık I25 yıldan daha fazla bir süre geçmiş olmasına karşın, Türkiye'de bugün hâlâ okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 50'inin üstünde bulunmaktadır...

Gelişmiş ülkelerde I0 bin kişiye düşen doktar sayısı, I5.2-25.9 kişi olarak belirlenirken, Türkiye'de bu büyüklük yüzde onbinde 4 gibi oldukça düşük bir düzeyde bulunmaktadır. Keza, çocuk ölüm oranları (I97I), binde olarak

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

ABD'de I9, İngiltere'de I8, Fransa'da I4, Federal Almanya'da I8, Japonya'da I2 iken; bu oran, Türkiye'de I53'dür. IO bin kişiye düşen öğrenci sayısı açısından da, durum çok değişik değil: Gelişmiş ülkelerde IO bin kişiye düşen öğrenci sayısı, 62-226 kişi arasında değişirken; Türkiye'de bu oran IO binde 30 gibi oldukça düşük bir büyüklüktür. (Socialism and Capitalism, Score and Prospects, I97I, s. 62-64)

Bu veriler, Türkiye'nin kalkınma ya da sanayileşme açısından, gelişmiş ülkelere oranla hayli geri bir düzeyde bulunduğunu göstermektedir. Ne var ki, sorun bununla da bitmemekte; Türkiye imalat sanayiinin nitelik ve kimi özellikleri de, geri kalmışlığımızı belirleyen önemli göstergelerden sayılmaktadır.

Türkiye ekonomisinin ve Türkiye imalat sanayiininin niteliğini ve kimi önemli özelliklerini ortaya koyabilmek için, sorunu, bugün içinde bulunduğumuz bunalımlarla birlikte ele almak gerekmektedir. Ancak böylesi bir yöntemle, raporun başında değindiğimiz sorunların gerçek yanıtları verilebilecektir:İlk olarak, yanıtını aradığımız soru şudur: Türkiye ekonomisinde bugün gözlenen ve süregen bir nitelik kazanan bunalımlar nereden kaynaklanmaktadır? İkinci olarak, bu bunalımların sınıfsal özü nedir, bunların toplumun değişik sınıf ve katmanları üzerindeki etkileri nelerdir; ve bu bunalımlara kalıcı bir çözüm getirebilmek için ne yapmak gerekmektedir?

TÜRKİYE KAPİTALİZMİNİN BELLİ BAŞLI BUNALIMLARI

Girişte de belirtildiği gibi, Türkiye kapitalizminin belli başlı bunalımlarını; Döviz darboğazı, işsizlik, enflasyon, enerji yetersizliği, yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerinde gerileme ve bunların sosyal ve siyasal yapıya yansıyan yanları oluşturmaktadır...

DÖVİZ DARBOĞAZI

Bugün,Türkiye ekonomisinin en başta gelen sorunlarından birisi ve belki de birincisi, döviz darboğazıdır. Türkiye kapitalizminin döviz yokluğunda somutlaşan bunalımı, öylesi bir kerteye ulaşmıştır ki; ithalat tümüne yakın bir ağırlıkla durmuş, Merkez Bankası, tudistik geziler için gerekli döviz taleplerini bile karşılayamaz olmuştur. Kelimemin tek anlamıyla, Merkez Bankası'ndaki döviz

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

varlığı "sıfır" noktasına inmiştir. Bugün, ihracat, turizm gelirleri gibi kanallardan elde edilen döviz büyüklükleri ile, ancak çok kritik maddelerin ithalinde ~~izin verilmektedir~~ karşılanabilmektedir...

Türkiye'de son bir yıl içinde kritik bir noktaya ulaşan döviz darboğazının, tümüyle dış ticaretin yapısından kaynaklandığı bilinmektedir. Resmi istatistiklerin gösterdiğine bakılırsa, Türkiye ekonomisi dış ticaret yoluyla ve büyük bir hızla iflasa sürüklenmiş; planlı dönemin başlangıç yılı olan I963'de 320 milyon dolar olan dış ticaret açığı (ihracat ile ithalat büyüklükleri arasındaki olumsuz fark), I977 yılına gelindiğinde yaklaşık I3 kez artarak 4 milyar 43 milyon dolara ulaşmıştır...

I963-I977 dönemini kapsayan son I5 yıllık sürede, Türkiye'nin dış ticaret açıklarında ortaya çıkan bu denli hızlı artışa, daha çok, ithalat büyüklüklerinde ortaya çıkan hızlı artışa, ihracat büyüklüklerinin ayak uyduramaması neden olmuştur. Nitekim, I963-I977 döneminde, Türkiye'nin ithalatı yaklaşık yüzde 738 artarak, 688 milyon dolardan 5 milyar 769 milyon dolara yükselmiştir. Oysa, ilgili dönemde, ihracattaki artış ancak yüzde 376 olabilmiş ve I963 yılında 368 milyon dolar olan Türkiye'nin İhracatı, I977 yılında I milyar 753 milyon dolara yükselmiştir.

I963-I977 yılları arasında, Türkiye'nin ihracat, ithalat ve dış ticaret açıklarında meydana gelen değişmeler aşağıda verilmiştir.

TABLO8:TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIKLARI (milyon dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat	Dış ticaret açığı
I963	688	368	320
I964	537	4II	I26
I965	572	464	I08
I966	7I8	49I	227
I967	685	522	I63
I968	764	496	268
I969	80I	536	265
I970	948	588	360
I97I	I.I7I	677	494

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

I972	I.563	885	678
I973	2.086	I.3I7	769
I974	3.778	I.532	2.246
I975	4.739	I.40I	3.338
I976	5.I29	I.960	3.I69
I977	5.769	I.753	4.043

Kaynak: DİE dış ticaret istatistikleri

Türkiye'nin ithalat, ihracat ve dış ticaret açıklarındaki gelişmeleri, I973-I977 yıllarını kapsayan son beş yıllık dönemde inceleyecek olursak, ulusal ekonomi için sorunun ne denli önemli olduğu, daha açık görülebilecektir. Nitekim, I973-I977 yılları arasında Türkiye'nin ithalatı, yüzde I77 artarak, 2 milyar 86 milyon dolardan 5 milyar 769 milyon liraya yükselmiştir. Oysa, aynı dönemde, Türkiye'nin ihracatı ancak yüzde 33 oranında gelişebilmiştir. Ve I973 yılında I milyar 3I7 milyon dolar olan Türkiye'nin ihracatı, I977 yılında I milyar 753 milyon dolara yükselmiştir...

Tüm bunların sonucu olarak, son beş yılda Türkiye'nin dış ticaret açığı yüzde 426 artarak, 769 milyon dolardan 4 milyar 43 milyon dolara ulaşmıştır...

Türkiye'deki döviz darboğazı, dış ticaretin yapısından kaynaklandığına göre, yanıtlanması gereken soru şudur: Neden Türkiye'nin dış ticaret açıkları sürekli artmaktadır? Ya da, bir başka deyişle, neden Türkiye'nin ithalatı bu denli hızlı artış gösterirken, ihracat büyüklükleri geliştirilememektedir?

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bunun nedeni, tümüyle kapitalist yolun benimsenmesi, bu doğrultuda yürütülen sanayileşme politikası ve tüm bunların kaçınılmaz sonucu olarak da, Türkiye imalat sanayiinin mevcut yapısı ve özellikleridir.

Bilindiği gibi, montajcılık ve yabancı sermaye uygulamaları sonucu, Türkiye imalat sanayii, büyük bir ağırlıkla girdi yoluyla (montaj malzemesi, hammadde, aramalı v.b.) dışarıya, emperyalist-kapitalist sisteme, onların çok uluslu tekellerine bağımlı kılınmıştır. O kadar ki, bugün Türkiye imalat sanayiinin girdi gereklerinin (montaj malzemesi, hammadde, aramalı v.b.) yarısından daha çoğu, yurt dışından satın almak zorunluğunda bırakılmıştır.

Yabancı sermaye ile ortaklık biçiminde çalışan ve montajcılık yapan, 100 kadar büyük tekel, bugün Türkiye imalat sanayi üretiminin yarısından daha çoğunu kontrol ediyor. Ve bunların girdi ihtiyaçlarının bırakınız hangi ülkeden satın alınacağını, tekel düzeyinde bile belirlenmiş durumdadır. Türkiye'de hükümetlerin bile, bu girdilerin nereden ve ne fiyatla alınacağı konusunda dahi, en küçük bir pazarlık hakları yoktur...

1960'lı yılların başından itibaren yoğunluk kazanan yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları geliştikçe, bunların üretimleri arttıkça, aynı doğrultuda bunların girdi gerekleri de hızla artmış ve Türkiye'nin ithalat büyüklükleri akıl almaz boyutlara ulaşmıştır...Açıkçası, Türkiye üstüne uygulamaya konulan yeni-sömürgeciliğin etkin araçlarından birisi, sermaye ihracı, meta ihracını artırmanın etkin bir aracı olarak kullanılmış ve bunda da hayli başarılı olunmuştur.

Türkiye'nin ithalatının bu denli hızla artmasının, dış ticaret açıklarının akıl almaz boyutlara ulaşmasının ve buna dayalı olarak da döviz varlığının "sıfır" noktasına inmesinin bir yanı budur. Öbür yanı ise, Türkiye'nin ihracat yapısıyla ilgili...

Türkiye ihracatını bir türlü geliştiremiyor. Çünkü, Türkiye'nin ihraç mallarını birkaç geleneksel tarımsal ürün oluşturuyor. Bunların ihracat büyüklüklerini de iki nedenle artırmak olası değil. Birinci olarak, bugünkü tarımın mevcut yapısı veri iken, tarımsal üretimi büyük oranda artırmak olanaklı değil. İ-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

kinci olarak, Türkiye, nüfusu hızlı artan ülkelerden birisi. Mutlak olarak gelir düzeyinin arttığı da dikkate alınırsa, yıllık ortalama yüzde 3 oranındaki tarımsal üretim artışı ancak iç talepteki artışı karşılayabilir...

Geriye tek çıkar yol kalıyor, ihracatı artırabilmek için. O da, sanayi malları ihracatını artırmak... Ne var ki, Türkiye imalat sanayiinin bugünkü yapısıyla da, sanayi malları ihracatını geliştirebilmek mümkün değil...

Montjcılık ve yabancı sermaye uygulamalarının sonucu oluşan Türkiye imalat sanayiinin yapısal özelliklerini kısaca şöyle özetlemek olanaklıdır:

I) Türkiye imalat sanayii, büyük bir ağırlıkla dışarıya, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlıdır. Girdi gereklerinin yarısından daha çoğunu, yurtdışından,ana tekellerden satın almak zorunluğundadır...

2) Türkiye imalat sanayii, küçük ölçek ve geri teknoloji ile çalışmaktadır. Bundan ötürü de, bu malların fiyatları dünya ölçülerine göre, en az üç kat daha pahalıdır. Ve bu nedenle, bu ürünlerin dünya pazarlarında hiçbir rekabet gücü yoktur...

3) Türkiye imalat sanayii, küçük ölçek ve geri teknikle çalışmasına karşın, tüm üretim kollarında, sanayi üretimini birkaç büyük tekel kontrol etmektedir...

4) Türkiye imalat sanayiinde sömürü ve kar oranları çok yüksektir...

5) Türkiye imalat sanayii, genellikle dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üretiminde ihtisaslaşmıştır... Yatırım malları üreten fabrikalar hemen hemen yok gibidir...

Sonuç olarak söylenmesi gerekenler şunlardır: Türkiye'nin döviz darboğazına kalıcı bir çözüm bulabilmesi, yani ihracatını geliştirebilmesi, daha çok sanayi malı ihraç edebilmesi için, imalat sanayiinin yapısını değiştirmesi gerekiyor. Bunun da anlamı, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarına son vermek, büyük ölçek ve çağdaş teknoloji ile üretimde bulunmak demek oluyor.

Mevcut koşullar veri iken, Türkiye'nin mevcut sanayi yapısını değiştirmesi, büyük ölçek ve ~~geri~~ ileri teknoloji ile çalışan bir sanayi yapısını kurabilmesi, tüketim malları üretiminden yatırım malları üretimi aşamasına geçebilmesi, olanaklı değildir. Çünkü, böylesi bir sanayi yapısını oluşturabilmek için, emperyalist-kapitalist sistemden, onların çokuluslu tekellerinden izin gerek, onların

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Türkiye'nin böylesi bir teknoloji kullanmalarına evet demesi gerek. Ne varki, emperyalist-kapitalist sistem, onların çokuluslu tekelleri, bu izni Türkiye'ye vermiyorlar, bundan böyle de vermeyecekler...

Bunun nedeni anlaşılmaz değil: Eğer, Türkiye'ye bu izin verilir, Türkiye'nin büyük ölçek ve ileri teknoloji ile çalışan bir sanayi yapısına sahip olmasına evet denirse, iki nedenle emperyalist-kapitalist sistem bundan zarar görür. İlk olarak, Türkiye ithal ettiği ürünlerin önemli bir bölümünü kendisi üreteceğinden, emperyalis-kapitalist sistem ve onların çok uluslu tekelleri, Türkiye gibi yağlı bir kuyruğu, önemli bir pazarı kaybederler... Kaldı ki, ikinci olarak, Türkiye ileri teknoloji ve büyük ölçekle çalışan bir sanayi yapısına kavuşursa, dünya pazarlarında emperyalist-kapitalist devletlerle ve onların çokuluslu tekelleri ile rekabet edebilir, onların pazarlarını elinden alabilir... İşte, izin vermemenin gerekçesi budur...

Demek ki, Türkiye'nin bu sorunun üstesinden gelebilmesi, döviz darboğazına kalıcı bir çözüm bulabilmesi için, Türkiye'de cirit atan çokuluslu tekellerin, onların yerli işbirlikçilerinin ekonomik ve politik egemenliğine son vermek gerekir... Tüm çokuluslu tekellerin, onların yerli işbirlikçilerinin sanayii kuruluşlarını, montajcılık yapan ve yabancı sermaye ile ortaklık biçiminde çalışan tüm sanayii işletmelerini devletleştirmek gerek... Ancak bu takdirde, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarına son verilebilir ve devletin öncülüğünde, Türkiye ulusal, bağımsız ve ileri tekniklerle çalışan bir sanayii yapısına kavuşabilir... Döviz sorununa kalıcı bir çözüm getirmenin tek yolu da budur...

~~XXXXXXXXXXXXX~~ CHP ağırlıklı yeni hükümetin, bu konudaki tarı da daha daha önceki hükümetlerden çok değişik değildir. CHP ağırlıklı hükümet, döviz darboğazını giderebilmek için, emperyalist-kapitalist devletlere, onların emperyalist finans kurumlarına, Dünya Bankası'na, İMF'lere, Amerikan ve AET emperyalizmine koşmuştur. Amaç, biraz borç para almak ve vadesi gelen borçları da bir süre erteletmek ve böylece, ekonomiyi kısa bir sürede olsa soluklandırmaktır...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CHP'ağırlıklı hükümetin bu tutumu yanlıştır. En çoğundan 2 milyar dolar büyüklüğünde temin edilebilecek bir dış borç ve süresi gelen dış borçların bir süre ertelenmesi, Türkiye ekonomisini ancak ve ancak bir yıl soluklandırabilecektir... Ama ardından, bu bunalımlar boyutları daha da büyümüş olarak karşımıza çıkacaktır...

Kaldı ki, CHP ağırlıklı hükümetin İMF'in tüm isteklerine boyun eğmesine karşın, bugüne değin Türkiye'nin istediği dış krediler verilmiş değildir. Sızan haberlere göre, İMF'nin verdiği I50 milyon dolar ve Federal Almanya'nın verdiği 50 milyon mark dışında, emperyalist-kapitalist sistemin finans kurumları, Eylül ayına kadar Türkiye'ye kredi vermemeye kararlıdırlar... Bunun nedeni, CHP ağırlıklı hükümeti iyice sağa çekmek, emperyalist-kapitalist sistemin Türkiye üzerindeki denetimi daha da ağırlaştırmaya razı etmek, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle Türkiye'nin ilişkilerini geriletmek ve CHP ağırlıklı hükümeti, Türkiye'nin tüm uluslararası sorunlarını emperyalist-kapitalist sistemin isteği doğrultusunda çözümüne razı etmektir...

Bir de şu var: Döviz sorunun bu denli büyük boyutlara ulaşması, emekçi yığınları olumsuz yönde etkilemekte, her geçen gün milyonların hoşnutsuzluğu artmaktadır. Döviz darboğazının dolaylı ve dolaysız etkilerini, şöylece sıralamak olanaklıdır:

I) Türkiye, gerek duyduğu ithal mallarını yurt dışından satın almamaktadır. Nitekim, 6 Mayıs I978 tarihli duruma göre, Merkez Bankası'nda bekletilen ithalat transferi taleplerinin büyüklüğü, 55 milyar 9I3 milyon liraya yükselmiştir.

2) Türkiye'nin ithalatının (I977 yılı istatistiklerine göre) yüzde 97'ini, makina, techizat, aramalı, hammadde, montaj malzemeleri oluşturmaktadır. Bu malların ithal edilememesi demek, tek kelimeyle yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesi demektir. Bu ise, işsizlik, kıtlık, pahalılık ve karaborsa demektir.

3) Nitekim, bugün Türkiye'de yatırımlar tümüne yakın bir ağırlıkla stop etmiş durumdadır. Ve yine bugün Türkiye'de, mevcut sanayi kuruluşları kapasitelerinin ancak yüzde 50'si ile üretimde bulunmaktadırlar. Üretimleri yavaşlayan

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

fabrikalardan işçi atmak, işçileri işsizliğe ve açlığa mahküm etmek, hergün gözlenen olaylar haline geldi.

4) Döviz darboğazının olumsuz etkisi, bir avuç tekelci-işbirlikçi sermaye dışında kalan tüm emekçi sınıf ve katmanları, geniş köylü yığınlarını, orta katmanları, tekelci-işbirlikçi olmayan orta ve küçük sanayici üzerinde de kendini hissettiriyor... Girdi yokluğu, girdi fiyatlarının hızla artması, mevcut döviz olanaklarından yalnızca tekelci-işbirlikçi sermayenin yararlanması, küçük üreticileri, orta köylülüğü, esnaf ve zanaatkarları, orta ve küçük sanayiciyi hızla iflasa sürüklüyor...

TÜRKİYE'NİN İÇ VE DIŞ BORÇLARI

I977 yılı Eylül sonu verilerine göre, Türkiye'nin dış borçlarının toplamı, IO milyar 52 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktadır. Bu büyüklük, Türk parası olarak, 25I milyar 300 milyon lira etmektedir.

IO milyar 52 milyon lira tutarındaki dış borçların, 7 milyar 952 milyon dolarlık bölümünü devlet borçları ve geri kalan 2 milyar I00 milyon dolarlık bölümünü de, kısa süreli özel sermaye borçları (DÇM'ler) oluşturmaktadır.

7 milyar 952 milyon dolar büyüklüğündeki devlet borçlarının, 5 milyar 576 milyon dolarlık bölümünü ana para ve geri kalan 2 milyar 376 milyon dolarlık bölümünü de faiz ödemeleri oluşturmaktadır.

Son yıllarda, faiz ödemelerinin oranı, anaparaya ulaşmış bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye'nin I978 yılı içinde, yalnızca devlet bütçesinden ödemesi gereken dış borç anapara ve faiz ödemelerinin büyüklüğü, 6I3.I milyon dolardır. 6I3.I milyon dolar tutarındaki borç ödemelerinin, 344.I milyon dolarını anapara ve geri kalan 269 milyon dolarını da faiz ödemeleri oluşturmaktadır.

I978 yılı içinde, Türkiye'nin devlet bütçesinden, süresi gelen DÇM'lerden, yabancı sermayenin kâr transferlerinden v.b., ödemesi gereken dış borçların büyüklüğü, 2 milyar doların üstündedir. Türkiye'nin, kesinlikle bu borçları ödeyebilmesine imkan yoktur. Ve bu nedenle, hükümet yetkilileri, vadesi gelen borçları, erteletmeye çalışmaktadırlar...

Türkiye, yalnızca dış borçlar açısından değil, içeride de gırtlağına

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

kadar borca gömülmüştür. I977 yılı Eylül sonu verilerine göre, devletin iç borçlarının tutarı, 238 milyar5I2 milyon liraya ulaşmış bulunmaktadır.

238 milyar 5I2 milyon liralık iç borcun, I25 milyar 359 milyon liralık bölümünü ana para ve geri kalan I03 milyar I53 milyon liralık bölümünü de faiz ödemeleri oluşturmaktadır...

İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

Bugün Türkiye'de (I977), iktisaden faal nüfusun (aktif nüfus) sayısı, I4 milyon 762 bin kişidir. Bunların yüzde 58.26'sı tarım, yüzde I3.26'sı sanayii, yüzde 4.4I'i inşaat, yüzde 5.44'ü ticaret, yüzde 4.82'si ulaştırma ve geri kalan yüzde I3.8I'i de hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

İktisaden faal nüfusun sektörler itibariyle dağılımı ve bunların yüzdeleri aşağıda verilmiştir:

TABLO 9:ÇALIŞANLARIN SEKTÖRLER İTİBARİYLE DAĞILIMI (BİN KİŞİ)

Sektörler	Çalışanlar sayısı	Yüzde
Tarım	8.600	58.26
Sanayii	I.958	I3.26
İnşaat	65I	4.4I
Ticaret	803	5.44
Ulaştırma	7II	4.82
Hizmetler	2.039	I3.8I

Kaynak:Devlet Planlama Teşkilatı

Türkiye'de, resmi veriler gerçek işsiz sayısını vermekten hayli uzaktır. Gene de bir fikir vermek üzere, devlet planlama teşkilatı'nın istihdam ve işsizlikle ilgili verileri, tablo halinde aşağıda verilmiştir.

DPT'nin tahminlerine göre, I977 yılında Türkiye'deki açık işsizlerin sayısı, 2 milyon I83 bin kişidir. I977 yılında, açık işsizlerin sayısı, bir önceki yıla oranla, I04 bin kişi artmıştır. I976 yılında, açık işsizlerin sayısı, 2 milyon 79 bin kişi idi.

Yine DPT'nin verilerine göre, 2 milyon I83 bin açık işsizin, I milyon 483 bin kişisi tarım dışı sektörlerde ve geri kalan 700 bin kişisi de tarım kesiminde bulunmaktadır...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TABLO IO:İŞGÜCÜ ARZI-TALEBİ VE İŞSİZLER
(I5-64 yaş ve bin kişi)

	I975	I976	I977
I-Toplam işgücü arzı	I5.600	I5.990	I6.380
2-Toplam işgücü talebi	I4.3I9	I4.62I	I4.897
-Tarımda fiilen çalışanlar	8.705	8.680	8.600
-Tarım dışında çalışanlar	5.479	5.806	6.I62
-Bilinmeyen	I30	I30	I30
-Yıl içinde yurt dışına giden	5	5	5
3-Tarım dışı işgücü fazlası (işsizler)	I.28I	I.369	I.483
4-Tarımda en faal mevsim işgücü fazlası (işsizler)	750	7I0	700
5-Toplam işgücü fazlası (işsizler)	2.03I	2.079	2.I83
6-İşgücü fazlası (işsizler) oranı %	I3.02	I3.0I	I3.33

Kaynak:DPT

Görüldüğü gibi, Türkiye'de işsizlik oranı, yani açık işsizlerin toplam iktisaden faal nüfus içindeki oranı, yüzde I3.33'tür. Bu denli büyük işsizlik oranı ile Türkiye, fiyat artışlarında olduğu gibi, dünya birinci sırayı işgal etmektedir. Nitekim, I977 yılında Türkiye, de işsizlik oranı yüzde I3.33 olmasına karşılık, bu oran kapitalist ülkelerde şöyledir:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

I977 yılında işsizlik oranı, ABD'de 6.9, Federal Almanya'da 4.I, İrlanda'da I2.7, Kanada'da 7.9, Danimarka'da 7, İtalya'da 6.8, İngiltere'de 5.6, Avusturalya ve Yeni Zelanda'da yüzde 5.2, Japonya'da I.8 ve İsveç'te de yüzde I.3 olmuştur. (Main Economic İndicators July, I977, OECD)

FİYAT ARTIŞLARI YA DA ENFLASYON

I97I yılından bu yana, Türkiye'de enflasyon hızı yüzde I5'in altına indirilememiştir. Nitekim, I97I-I978 yıllarını kapsayan son yedi yıllık dönemde, perakende fiyatlar, yüzde I5.4 ile yüzde 56.2 oranında artış göstermiştir.

Son bir yıl içinde, perakende fiyat artışlarının yüzde 56.2'ye yükselmesiyle, enflasyon oranı Türkiye tarihinin en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Bunun emekçi kitleler açısında anlamı şudur: Bir işçinin ya da memurun, en azından bir yıl önceki durumunu koruyabilmesi için, maaş ya da ücretlerine fiyat artışları kadar, yani yüzde 56.2 oranında zam yapılması gerekir...

Aynı şekilde, İstanbul Ticaret Odası tarafından derlenen indekslere göre, I97I-I978 dönemini kapsayan son 7 yıllık sürede toptan fiyat artışları yüzde II.4 ile yüzde 46 oranında artış göstermiştir.

CHP ağırlıklı hükümet döneminde de, fiyat artışları büyük bir hızla devam etmektedir. Nitekim, bu hükümet'in ilk üç ayını kapsayan Ocak-Mart döneminde, toptan fiyatlar yüzde I3.2 ve perakende fiyatlar da yüzde II.6 oranında artış göstermiştir. Fiyatlar bu hızla artmağa devam ederse, bu yıl da enflasyon oranının yüzde 50'ye ulaşması beklenmelidir...

TOPTAN VE PERAKENDE FİYAT ARTIŞLARI

Yıllar	Toptan fiyat artışları	Perakende fiyat artışları
I97I	I7.0	I9.I
I972	I5.5	I5.4
I973	2I.0	I4.0
I974	26.9	23.9
I975	II.4	2I.2
I976	I7.3	I7.4
Son bir yıl	46.0	56.2

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

I97I'den bu yana süregen bir nitelik kazanan ve dünyada birinci sıraya yükselen fiyat artışlarının nedenini, birkaç noktada toplamak olanaklıdır:

I) Türkiye'deki yüksek dozdaki enflasyonun başta gelen nedenini, uygulanan para ve kredi politikası oluşturmaktadır. Karşılıksız basılan paralar, işbirlikçi-tekelci sermayeye açılan milyarlarca liralık krediler, yüksek fiyat artışlarının temel nedenini oluşturmaktadır. Bugün, gerek kamu ve gerekse özel kesim yatırımlarının yarısından daha çoğu, orta ve uzun vadeli kredilere dayanmaktadır. Keza, işbirlikçi-tekelci sermayenin birer arpalığı olarak kullanılan İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansman açıkları, kamu yatırımlarının önemli bir bölümü karşılıksız basılan paralarla karşılanmaktadır... Özel sektöre açılan ve her gün boyutları büyüyen Merkez Bankası Kredileri de, büyük oranda karşılıksız basılan paralara dayandırılmaktadır...

Nitekim, son bir yıl dört ay içinde, 3I milyar 869 milyon lira kağıt para basmışlar (karşılıksız), ve piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), Merkez Bankası'nın 28 Nisan I978 tarihli durumuna göre, 83 milyar, 930 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 3I Aralık I976 tarihli durumuna göre, emisyon hacmi 52 milyar 6I milyon lira dolayında bulunmaktaydı...

Aynı şekilde, son üç yıl dört aylık sürede Merkez Bankası'nın bastığı karşılıksız paraların büyüklüğü, 5I milyar 70 milyon liraya yükselmiştir. Nitekim, Merkez Bankası'nın I974 Aralık sonu durumuna göre, emisyon hacmi 32 milyar 860 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.. . Bugün ise, 83 milyar 930 milyon...

Merkez Bankası kredilerindeki artışa baktığımız zaman, durum daha da korkunçtur: Son bir yıl dört aylık dönemde, Merkez Bankası kredileri I05 milyar 9I7 milyon lira artarak, Merkez Bankası'nın 28 Nisan I978 tarihli durumuna göre, 202 milyar 74I milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın I976 Aralık tarihli durumuna göre, Merkez Bankası kredilerinin büyüklüğü, 96 milyar 824 milyon lira dolayında bulunmaktaydı...

2) Yüksek dozdaki enflasyonun ya da yüksek fiyat artışlarının diğer nedenlerini de, ithalat mallarının fiyatlarının sürekli artırılması, Türk parasının sürekli değer kaybetmesi ve buna koşut olarak yapılan devalüasyonlar, ve bir de yüksek tekel karları oluşturmaktadır....

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

12. Juni 1978

AYDIN İLİ VE İLÇELERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

A Y D I N

AYDINDA KÖYDE SINIFSAL YAPI ÜZERİNDE TASLAK

Aydın İlinin Toplam Nüfusu : 565.000 in %67 si 378.000 i köy nüfusunu oluşturuyor.

Ekonomik faal nüfusun 236.000, ın %74 nü yani 174.300 ü köyde çalışmaktadır.

Köyde çalışanların %55 95.000 i erkek %45 i 79.000 i ise kadındır

Aydın da toplam aile 152.560 in %67 si köyde 102.294 ailedir.

Aydın da toplam 8007 km.kare (800700 ha) ın 390.900 ha ı ekilip biçilmektedir.

YOKSUL KÖYLÜ-TOPRAKSIZ KÖYLÜLER

a- Tarım proterleri veya az toprağı kiralıyarak ve ayrıca ücretli çalışan yarı ploter köylü

Aydın köylerinde toplam 102.294 ailenin (Yani 378.000) lik nüfusun 23.157 ailesi topraksızdır.Yani köydeki nüfusun %22.6 sı(85.000) köylüyü aşar,yaklaşık olarak yaklaşık 100.000 nüfusa yansımaktadır.

Bu köyler kente göç etmekte ve bu yığınsal göç topraksızlar değil,küçük topraklı aileleride kapsamaktadır.Toplam 14.257 aile göç etmiştir.Toplam aileye oranı %58.1 i Karacasuda 887 topraksız aileye karşılık 1.110 aile göç etmiş (nüfusun % 7.7 si) topraksız ailelere oranı %125 tir.Aydın da en büyük işletme büyüklüğü dekar olarak 196 dekarla Karacasuda tarımdaki makinalaşma köyden ailelerin göçüne yol açıyor.Bu tarımda yoksullaşmanın mülksüzleşmenin göstergesidir.Ancak Karacasu dışında diğer tarım merkezlerinde göç Aydın ortalamasının üstüne çıkıyor. Nazilli ve Söke gibi Bunun nedenleri bu yörede duyulan tarım işgücüne olan gereksimedir.

1- YOKSUL KÖYLÜLÜK

1- AYDIN'DA TARIM PROLETARYASI:

Aydın il yıllığının verilerine göre köylü tarım proletaryası 23.157 aileyi oluşturmakta bu %22.6 lık bir orandır.Ancak bu veri tahminen 1967 ye ilişkin verilerdir.Bu oranın hızla yükseldiğini sayının o denli arttığını köyden mülksüzleşen topraksızlar yada tarım işçileri hızla kente göçtüğünü söyleyebiliriz.24.000 dolayındaki topraksız aileye karşılık 1963-1967 döneminde 14.500 aile göç etmiştir.

Topraksizların bir bölümü yarı proletertir.Toprak alabildiğine verimlidir ve tarımsal yatırımları hızlandırdığı bu kesimde toprağı kiraya veren birde Diferansiyel Rant 2 yi almıştır ve bunu talep edecektir.Bir kesimi yarıcı ve ortakçıdır.Doğrudan bu toprakları kiralayacak gücü yoktur.

Aydın da tarım proletaryasının bel kemiğini oluşturan topraksız köylüler yaklaşık olarak 125.000 kişiyi oluşturmaktadır.(bu 1963 tarihinde Türkiye ortalaması %9 dolayında topraksız köylü gösteriyor.)

(Bak:İstatistik Enstitüsü yıllıklar ve 1963 örnekleme sonuçları)

Yine Aydın il yıllığı ziraatte iş gücü olarak erkek 94.913 kadın 79.356 kişi olarak göstermekte toplam 174.279 kişi iş gücü olarak gösterilmektedir.(Tarihlere ilişkin 1960-L965-1970-1975 sayımlarında sırasıyle Köy nüfusu 325.000,358.000,377.000,395.000 olarak görülmektedir. Ancak kentli nüfusu kıyasla bu oran düşmektedir.1975 sayımlarında köylü nüfusu %65 dolayındadır.Türkiye ortalaması olan %59 dan fazladır.)

Erkek çalışan işgücünün Aydın'da 15.000 dolayında fazla olması köy nüfusundan göç vediği halde aynı zamanda göç aldığının da bir göstergesidir.Çünki Türkiye'de genellikle tarımdaki işgücü oronında kadın sayısı biraz fazladır.Çalışmak üzere Aydın'a giden Tarım ploterlerinin sayısı bölgesel olarak hiçde az değildir.Zeytin işinde kuzey ege de ça-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

Çalışan köylüler ve tarım işçileri pamuk toplama ve çapa zamanlarında bu bölgeye göç etmektedir.Doğudan bile göç olmaktadır.

TARIM PROLETARYASININ VE TOPRAKSIZ KÖYLÜNÜN DURUMUNA İLİŞKİN BİRKAÇ NOT

" EBSO Aydın'ın ekonomik yapısı ve imalat sanayi yıl 1975 Temmuz. Nihat Teoman Emek Tonguç Teoman İpekoğlu "

S.26 "Aşağıda tabloda görüleceği gibi bu hiç bir zaman tarımsal üretimde rasyonel bir iş gücü dağılımının da göstergesi değildir.Her ne kadar bölgenin bazı temel ürünlerin yetişme devresinde(örneğin pamuğun) bölge tarımının iş gücü talebi yüksek olmakta ve dışarıdan iş gücü transveri yapılmakla beraber kırsal yöreden kente doğru bir akımın varlığını kabul etmek gerekir.Bu oluşumun iki temel nedeni vardır,kuşkusuz,toprak-sızlık veya toprak yetersizliği,diğeri ise gittikçe artan makinalaşmadır.

Notu:Devlet istatistik Enstitüsü uzmanı Tevfik Çavdar yapmış olduğu araştırmada tarım bölgeleri ve işletme dilimleri yönünden küçük ve büyük işletmelere doğru yığılmanın varlığını saptamıştır.Çavdar'a göre özellikle ticari sektör tarımın ağır bastığı bölgelerde önemli miktarlarda arazi kiralamalar görülmektedir.

(Yukarıdaki bu oluşumun diye devam eden bölümüne bir diğer temel neden yani işgücü olmasının nedeni de evvel yoğun ürünlerin ekimi olmasıdır.)

Tarımda işçiliğin mevsimlik karekteri onların örgütlenmesini zorlaştırmaktadır.Bu ücretli kesimin önemli bir bölümünün tamamiyle mülksüz olması ve tarımın giderek uzmanlaşma yolunda olmasa ve bu bölgede bir sanayi haline dönüşmeye yüztutması,onların iş hareketlerini mevsim boyunca izlemesiyle örgütlemiherin olanakları doğabilir.

Ancak öteyandan bir dezavantajda vardır.Tipik kapitalist tarım işçiliğinde proleter toprağa bağlı değildir.Köye bağlı değildir.Bir bölgeden bir bölgeye gezer göçen bir proleter ya da yarı proleterdir.Gerçi aydın'a dıştan alabildiğince işçi göçü olmakta kır proleterleri başka başka yöyörelerden geldiği görülmektedir.Ancak Prusya tipinin gelişim bir kalıntısı olarak Küçük torak mülküyetiyle köye bağlanmış böylesine önemli miktarda bağımsız olarak değil dayıbaşı aracılığıyle bir köyün alınıp çalıştırılması,onları gene kendi köylüsünden başkasiyle geçmesini zorlaştırmaktadır.Bu kapitalistin ve büyük toprak sahibinin işine gelir.Çünkü bu sigortasız güvencesiz işçileri diger bölge ve köylerle birbirine düşürmekmek,iş rekabeti yaratmak,onların sürtüşmesi sonucu (piyasayı) ücreti düşük tutmak hep işine gelir.Dayıbaşı bir işgücü komisyocusudur.Ama bununla kalmaz.Kendisi aynı zamanda işçi ile aynı köyden ve görevli olarak nufuzludur.İşi hızlanrırmasında kedi alacağı pirimi açısından ve işçinin

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ücretinden keseceği % de para açısından çıkarlıdır.Öte yandan da bit tür sendika gibidir.Ancak sarı bir sendika.Pazarlığa girişen kendisidir.Ancak pazarlıkta işçiyi "satmaktan" alacağı daha yüksek olursa,gözünü kırpmadan Köylü (tarım işçisi) işverenin karsına bağımsız bir işgücü olarak çıkamamaktadır.

Köylü nüfusunun çoğunluğunu oluşturan bu köylüler dayıbaşına ki o muhtemelen(olasıdırki)köyündeki en azından orta köylüdür.Ya da büyük bir ailenin etkin kişisidir.Yani köyündeki tarım burjuvazisi(yani tefeciliği yapan vs.) ve köylünün ondan bağımsız iş bulamayacağı kişi olması gerekir Çünkü bunu zorlayan ekonomik bağımlılık olmasa bu dayıbaşı ilişkisi çözülür giderdi.Bağımsız olarak iş bulan bu köylüye köyüne döndüğü zaman tefeci kredileri durdurabilir ve köy bakkalı veya köylü tüccar veya esnafın borçla erzak verme olasılığı kalkar.Bu nedenle köylü köyünden ve de bu gizli ekonomik bağa zorunlu olarak boyun eğmek durumundadır.

Aydın ve Ege'nin diğer illerinde bu tür ilişkinin çözülmesi için Tarım işçileri sendikasını kurmanın ve geliştirmenin önemi açıktır.Ancak Bir yanıyle de toprağa bağlı olanlar köyündeki küçük üretici olarak da davranmasını ve bu zorunlu bağımlılığın ağından kurtarmak gerekir.

Küçük topraklının yıkımı karşısında onun kurban "durumunu kurtarmak" ve küçük torak sahibi gibi düşünüp davranmamız söz konusu olamaz.Ancak bu tür özü açısından feodal biçimi açısından kapitalist tefeci borçlanmalarından tarım işçisi ve yarı proleter köylüleri kurtarmak için,ve onları kollektif davranışlara yönlendirebilecek ve diğer yarı proleterlerle "ekonomik" olarak zorunlu olduğu bu bağa karşı "ekonomik"olarak çıkabilecek örgütlenme ve kooperatif biçimleri düşünülmesi gerekir.Şöyle ki, Örneğin Bulgaristandaki kooperatif hareketinin geçmişinde BKP nin yoksul Köylüleri ve genellikle de köylülerin örgütlenmesinde etkin olduğu kooperatif biçimleri gibi.Orada partilerin güvenilir ve tarim burjuvazisine ve büyük toprak sahiplerine karşı bu mevzilerden de mücadelesi kominisleri köylü akımı içinde etkin kılmıştır.Bu açıdan köylülüğü temsil eden parti ile işbirliğine vs ye gidilebilir.Bunlar politik ittifakın bu temsillerde yansıma biçimleridir.Ancak bu mevziler politik köylü hareketine(veya bugün türkiye de bir anlamda köylülüğü temsil eden CHP'ye bırakılmamalıdır.

Kooperatifleşme akımına ilişkin köylülüğün küçük köylü ve orta köylüyü de örgütlemede yarattığı olanaklar vardır.

Aydın da tarım proletaryasının en önemli kesimini pamukta çapa ve toplamada çalışan tarık proleterleri oluşturur.Çünkü 70 le 90 bin hektar yada ortalama 800.000 dönüm pamuk ekilir.Ve Türkiye de üretim alanı olarak 2. sıradadır.Zeytinde Türkiye de 1.İncir üretiminde ege de 1.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ve portakal üretimi.Bunlar için tarım işçilerinin çoğunluğunu bu dallarda çalışanlar teşkil ederler.

Bunun yanısıra bu topraksız köylüler ve az topraklı tarım işçileri orman köylüleri de yer almaktadır.Aydın'da bile orman içi köyler.452 köyün 94 ünü,orman kıyısı köyler 192 ini oluşturmaktadır.

İLÇELERE GÖRE TOPRAKSIZ AİLE VE KENTE GÖÇ

İl-İlçeler	Topraksız Aile Sayısı	% Aydın	Köyü terk Eden Aile	%	Toprasız Terk Eden	Ortalama İşletme Dekar
AYDIN	5241	21,3	3.160	22,1	60.3	47
BOZDOĞAN	1062	4.3	323	2,2	30.5	134
ÇİNE	3134	12.7	3.262	22.9	104.3	86
GERMENCİK	1682	6.8	827	5.8	49.2	74
KARACASU	887	3.6	1.110	7.7	125.2	196
KOÇARLI	1707	6.9	1.755	12.3	102.8	104
KUŞADASI	291	1.1	160	1.1	54.49	171
Kuyucak	1640	6.6	1.650	11.5	100.6	119
NAZİLLİ	3317	13.5	815	5.7	24.5	88
SÖKE	3203	13.0	1.030	7.3	32.1	141
SULTANHİSAR	1387	5.6	103	0.7	7.4	90
YENİPAZAR	987	4.6	57	0.7	5.7	58
T O P L A M	24.538	100	14.257	100	581	

Aydın'ın Ekonomik yapısı ve İmalat sanayi EBSO
Yazarlar:Nihat Erdoğan -Emek Tonguç-Teoman İpekoğlu TEMMUZ 1975

SÖKE MERKEZ BUCAĞI

Erkek nufusunun fazla olduğu Köy sayısı

KÖYÜN ADI	Erkek	Kadın	Fark	Toplam	Erkek %
Akçakonak	499	393	106	892	56
Argavatlı	215	185	30	400	54
Görbent	151	120	31	271	56
Savuca	2056	951	1105	3007	68
Sazlı	1701	1476	~~3177~~ 225	3177	53
				(3000 i geçmek için yaz)	
Akköy	686	625	61	1311	52
Batı	370	300	70	670	55
Yenihisar	1859	1436	395	3292	56

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

1.2 YARI PROLETERLER

Aydın'da daha sağlıklı görülen İl yıllığı verilerine göre 1-50 dönüm arası(ki bu bizim önceki sayfalarda yaptığımız karşılaştırmaya göre orta köylülüğü de içerir)İşletmeye sahip 55.900 köylü ailesi vardır.Bu kategoriye ilişkin daha ayrıntılı ancak eksik verileri olan istatistik 1970 sayımına göre 45.000 civarında aile görülmektedir. ve toplam topraklı işletmeler 55.400 ün %80 den fazlasını oluşturur.Aynı grup il yıllığına göre %71 dolaylarındadır.

Not:İstatistik Enstitüsünün verilerinde toplam toprak alanı 1.995 bin dönüm gösteriliyor.Oysaki Aydın'da 8.000 bin dönüm toprağın en azından 3.990 bin dönümün ekildiğini il yıllığı verilerinden biliyoruz.

Ancak sadece oran olarak kullanmak koşuluyla bu sayılar yararlı hale getirilebilir.20 dönüm kadar eken yani toprağında çalışmaktan,başka başka yerlerde çalışmak zorunda kalabilecek köylülerin Aydın'da bütün işletmeler içinde %53.1 oluşturduğunu topraklarında ancak %12.8 ini elinde tuttuğunu görüyoruz.Eğer bütün köylü ailelari içindeki oranını bulmak istersek şöyle bir hesap yapacağız.Aydın için gösterilen 100.000 i aşkın ailenin %23 ü, yani yaklaşık 23.000 i topraksızdır. 77 bin işletmenin %53 ü,40.800 eder yani yaklaşık tüm ailenin %41 i bu gruba düşen topraklar %12.8 idi .

Eğer bu oranı (1-20) arası topraklı) %41 topraksızlarla ~~xxx~~%23 ile toplarsak Köylülüğün %64 ün bütün toprakların %12.8 ni elinde tuttuğunu görürüz.Bu veri Aydın İlindeki sınıfsal uçurumun ne denli açıldığını,proleterleşmenin ne denli hızlı olduğunu gösteriyor.

Yarı proleterler ya da çok az topraklı köylüler tarım proletaryasından oluşurlar ve yaşam koşulları açısından hiçde ayrıdedilemezler.Ancak onlar ellerinde ya kiraladıkları yada sahibi oldukları ufak parça toprakla ayırdedilebilirler.Çünkü bir yandan onlar mevsimlik işçidirler.Pamuğa zeytine tütüne birlikte çıktıkları gibi çoğu inşaat veya tarım ürünleri işçiliğine de birlikte gelirler.Bunun yanı sıra az topraklı köylü ve tarım işlerinin bir bölümünü orman köylüleri oluşturur.485 Aydın köyünün 94 ü orman içi köyleri oluşturur.Yani yaklaşık olarak 5 te birini,Ancak ova köylerinin daha kalabalık olduğu düşünülmelidir.

KÜÇÜK KÖYLÜLÜK

20-30 dönüm toprak sahipliği ~~xxxxx~~ grubu olarak aldık.Küçük köylülüğün karakteristiği,onun ücretli işçi olmaması ve yanında işçi çalıştırmamasıdır.Bu gruba ilişkin veriler tarım işletmelerinin %14.1 i toprakların %9.3 ü ellerinde bulundurmaktadır.İstatistik Enstitüsü verilerine göre 55.401 ailenin 7464 ünü oluşturur.Bu rakamın sakatlığını 77.000 aile içinde%14,1 i ayrı yerde gösterilen 55 %14 7464-77 %14 10780 -10.500

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ VE EMEKÇİLER PARTİSİ ARŞİVİ

%100 ünün yaklaşık olarak %10 dolayında ve küçük köylülüğe ilişkin bu sorunlarla ilişkilidir.Borçlanma en önemli sorundur.Böylelikle yoksul köylülük:%23 tarık proleteri

L-20	%41 yarı	"	12.8
20-30	%10 Küçük köylü		9.3
	%74		% 22.1 inin oluşturmaktadır.

Gerçekte bu topdilimi eğer toprak büyüklüklerini de ayarlarsak daha az bir rakam tutacaktır.Şöyleki toplam 4.000 bin dönüm ekili toprak içinde ne kadar toprak tutabileceklerine bakalım.77.000 bin ailenin yaklaşık:

Topraksız		23.000x0	0
1-5 dönüm grubu	77.000 %13.1	10.250x2.5.....	25625
5-10 " "	mülklünün %16	12.300x7.5....	92250
10-20 " "	" % 23.6	18.200x15	273000
20-30 " "	" " 14.1	10.750x25	268750
T O P L A M			659625

tüm topraklara oranı 3900 bin dönüm 660 biden $\frac{660x100}{3900}$..... %16.9

yani kısacası tüm toprakların 4 te 3 ünü tutar yoksul köylüler ellerinde bütün topraklamın 8 de 1 ini(1/8) tutmaktadırlar.Bu toprakların bir kural olarak daha büyük mülklülere karşın daha verimli topraklar olduğunu da hesaba katmalıyız.

Aydın'da yoksul köylünün yarı proleter ve küçük köylü kesimlerini proleterleşme süreci ve mülklerinden olmalarına ilişkin ek notlar

"Arazi genişlemesini gerçekleştiremeyen orta büyüklükteki ilkel tarim yapan ufak geçimlik işletmelere dönüşmektedirler.Toprağın kiraya,yarıcı vb.veren işletmelerde en çok 20 dekardan az toprak işleyenler olmaktadır"

Tevfik Çavdar Türkiye de toprak dağılımının işletme büyüklükleri işletme yönününden yapısal çözümlenmesi SBF Mülkiye Enstitüsü 1967 s.70-73

"Bugün makine ile ziraatın yerleşmesiyle bölgede özellik orta ve küçük arazi sahipleri arasında bir cins rantiyerlik yaygın hale gelmiştir. Eskiden büyük arazi sahipleri arazilerini kiraya verirler ortakçı,yancı vs.kullanırlardı.Şimdi bunlar makine ile ziraat yapıyor.Ve küçük araziler kiralıyarak işledikleri araziyi optimun büyüklüğe getiriyorlar.Böylece orta ve küçük arazi sahibi bir grup arazilerini kiralıyarak geçimlerini sağlıyorlar.

Doc.Dr.Mübetcel Kıray Türkiye de yerleşme Noktasında tarımla ilgili Sosyal yapı analizi Tarım ve Tarım Bakanlığı 1964 S.24

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

A Y D I N İ L İ N 'D E O R T A K Ö Y L Ü

2-Orta Köylülük

Orta köylülük işletmelerin		Toprakların
30-40 dönüm	%8.6	%8.1
40-50 "	%6.0	%7.5
	% 14.6	%15.6

Tüm köylülük içinde oranı $\frac{77x146}{100}$ .....%11.2

Aydın'da tüm köylülüğün %11.2

100 bin ailenin	aile sayısı		Dönüm
30-40	6622	x	35.....231.770
40-50	4620	x	45.....207.900
			439.670 dönüm

3900.000 dönüme oranı $\frac{439.670 \times 100}{3900.000}$....%11.3

30-50 işletmeye sahip köylülüğün %11.2 i toprakların gerçekte %11.3 e sahip

Orta köylülüğün genel karakteristiği kimi işletmelerde(her birkaç işletmelerden birinde işçi çalıştırmalarıdır.Ve bereketli yıllarda sermaye olabilecek bir parayı elde edebilmesidir.Ancak orta köylüde yapacağı yatırımlarda(toprağı iyileştirmek,gübre vs. yanısıra sahip oldukları üretim araçlarına sahip olmak istemektedir.Köylülüğün bu kesimi Küçük köylülükle birlikte (örneğin traktör kiralıyarak)gelişmiş üretim araçlarından yararlanabilmek,zeytin yetiştiriyorsa yağını çıkarabilmek için yağ fabrikalarına,pamuğu için çırçır fabrikasına kavuşmak zorundadır. Böylelikle zaman zaman işçi çalıştırarak elde ettiği artı değeri büyük ölçüde tarım burjuvazisinin diğer kanallarına ve özellikle ticaret burjuvazisine ~~xxxxxxxx~~. aktarmak zorundadır. kalır.

Taban fiatlar sorunu küçük köylülükle birlikte onu en çok etkileyen sorundur.Malını elinden derhal çıkarmak zorundadır.Çünkü depoluyabilecek yeri,zamanı gelmiş kredi borçlarını ödeyebilecek zamanı yoktur.Daha iyi bir fiat bekliyemez.

Kimi zaman küçük köylünün hatta zaman zaman borçlarını ya da para gereksimini ürün olarak ödediği de olur.Yada tarlada ağaçta tüccar tarafından toplanan ürün bu türdendir.

Orta köylülüğün diğer yerel sorunları kooperatifleşme vs.

ORTA KÖYLÜLÜĞÜN YERİNİN SAPTANMASINDA ilişkin birkaç not daha

Entansif tarımda toprak büyüklükleri tam bir gösterge olmamaktadır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

gelişen üretim araçları çok farklı tarım dallarında ve çok verimli olabilecek torraklar üzerine yapılan yatırımlarla çok farklı gelir gruplarınım oluşturabilir.Bu nedenle ayrıntıya girmeksizin,genellikle Aydın'ın ürünleri pamuk ve zeytin üretimi türkiye de 2. incir ürününün2/3 nü sağlıyarak Türkiye de incir üretimini elinde tutmakta olduğunu düşünürsek (Bak 73.Tarık ist.S102) VE Aydın daki ekili dikili alanların 114.000 dönümle zeytinlikler oluşturduğu 14.500.000 ağaç olduğunu ve dönüme 127 ağaç düştüğünü,72-73 üretim ortalamasının 208 bin ton-24.bin ton 115.5 bin ton tonu ağaç sayısına bülersek 8 kg çıkmakta bu sağlıksız bir rakam dır.Bir zeytin ağacı 60 ortalamasına 80-100 kg zeytin verebilmektedir. Yukarıdaki hesabı esas alırsak:

127 x 8 kg x 5 tl...5080 Tl.Dönüm başına (yarsı masraf) yemeklik ,üretim farkı net gelir dönüm 2540 x 30..$\frac{76.200}{12}$..6350 Tl. aylık gelir.(6350 Tl) Masraflar işçi ücretidir.
Bu rakam doğaldır.ki orta köylüdür.

ZEYTİN İLE İLGİLİ DİĞER BİR HESAP

Zeytin 5m ara ile dikilir 25 metre kare alan kaplıyor demektir.
Bir dönüm $\frac{1000\ m^2}{25\ m^2}$...40 ağaç sığmaktadır.

Ağaç Or.zey.Kg.
40 x 60 kg x 5 tl... 12000 Tl (yarısı masraf)(6000 Tl)
6000 tl. x 30....180000 net gelir.

Bu işlenmemiş zeytinden elde edilendir.Bu nedenle 30 dönüm üzeri genellikle orta köylü olarak hesaplandı.Kaldıki bu araziden aynı zamanda bostan vs.olarakta faydalanmakta,ek yan gelirleri olmaktadır.

B,1 P A M U K L A İ L G İ L İ H E S A P

Verim hektara 73 rakamları ile 138 kg görülmekte yani yaklaşık dönüme saf olarak 100 kg.pamuğun 1973 te ki fiatı 15.97-16 Tl.dır 1977 de 25 Tl. olduğunu hesaplarsak 30 x 100 x25...75000 Tl.dır.Bunun yarısı masraf olarak düşünülürse 37.500 Tl.Yıllık /12..3125 Tl.aylık net gelir.

Bu tarladan aynı zamanda diğer bir ürün de alınabilmektedir.Pamuğun çekirdeği toplama dahil edilmemiştir.

BUĞDAY:

Buğday hektara 2756 yada 276 kg. dönüme Meksika buğdayı ki şimdi 500kg dönüme 30 dö. x 276 x 2.50 Tl....20.700 Tl.
30 " x 500 x 2.50 "....37.500 Tl (buğdayda masraf çok az)

Aydın topraklarından ikinci bir ürün elde edilebilir.İkinci veriden 7500 Tl düşersek 30.000 Tl. net gelir kabul edersek aylık gelir 2500 Tl. buğdaydan sağlanır.Bunun yanısıra en az bir o kadar bostan yada baklagil

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ekiminden bir ek yapılırsa 5000Tl aylık gelir sağlanmakta.30 dönümün üzerinde orta köylü saptamamızın nedeni bu.

Bir başka veri de 50 dönüm toprağı olanlar genellikle şehirde oturduğu söyleniyor.Geliri bu geçimini sağlayabiliyor demektir.Ya da çalışmadan eline bir şey geçebiliyor demektir.

Verimine göre topraklar 1000-4000 Tl.arası icara verilmektedir.50 dönümü olan 50.000 - 400.000 Tl arası ortalama 100.000 tl. hiç çalışmadan bir gelire sahip olabilmekte bu yaklaşık aylık olarak 4.200 -16.700 Tl. dolayındadır.

İNCİR: İncir üretilen topraklardan birde tekel payrtı alınmaktadır.Bu topraklar240.000 dönüm (EBSO rakamı) 2.500.000 ağaç (1973 rakam istatistik) dönüme yaklaşık 11 ağaç düşmekte üretim 120 bin ton dönüme bölünürse 500kg dönüme 1973 fiatı ile 250 kr.yaş 440 kr.kuru incir

500 x 2.50 tl x 30....37500 tl.gerçekte bu rakam fazladır.

(: DÖNÜM DOLAYINDA olanların kredi sıkıntısından söz edilmektedir. ki en büyük sorundur bu orta köylü için,ancak küçük köylü ve tarım burjuvazisinin alt katmanının da sorunudur.

ORTA KÖYLÜ ÜZERİNE BİRKAÇ NOT DAHA

Aydın'da üretilen ürünler emek yoğun ürünleredir.İşgücünün mutlaka yoğun bir şekilde kullanımı gerekmektedir.(zeytin ,pamuk incir)Bu nedenle durumu açısından orta köylü çok zor durumda da kalsa işçi çalıştırmak zorundadır.Bu ona patron (işveren)psikolojisini işlemektedir.Bu nedenle orta köylünün alt katmanları bile işçi sınıfı ile karşı karşıya gelmekte ve bir açıdan çelişkisi ortaya çıkmaktadır.

Orta ve küçük köylülerin böylelikle sık sık tarım işçisiyle karşı karşıya gelmeleri aralarındaki çelişkileri olduğundan fazla abartmaktadır ve küçük üreticiliğin yaygın olduğu bölgelerde,onların emekçil yönleri değil,mülk sahibi olma yönleri ağır basmaktadır.Bu tipik burjuva kaypaklığının bir yana ağırlığını vermektedir.(Örnek:Bozdoğan DP kalesi olduğu gibi)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

A Y D I N 'D A Z E N G İ N K Ö Y L Ü

3-Köyde Burjuva Sınıfı:

3/1-Kapitalist Çiftçi :

Bu gruba burjuvazinin en kalabalık sınıf düşmanı olan ~~xxxxxxx~~ grubudur.İşletmelerinde kural olarak mutlaka işçi çalıştırırlar.Köyde oturmalariyle şehirdeki burjuvaziyle geri kültür düzeyleri Vs.ile ayırtedilirler.

Bu grup üretimin örgütlenmesinde yönetici durumundadır.Denetler ve ilgilenir.Ancak burjuva olmanın olanaklarından çalışmadan yaşamaktan yararlanırlar.Kentle bağları sıkıdır.Aydın'da 50 dönümü aşkın toprak sahibi olanların çoğu şehirde yaşamaktadır.Bu açıdan bakılınca da 50 dönüm ve üzerindeki grubu orta köylüye dahil etmekle yerinde davrandığımızı gösterir.Çünkü orta köylü kendisi ve ailesi de toprakta çalışmak zorundadır.Oysa genellikle kentte oturan bu grup kendisi çalışmamaktadır.

Aydın köylerinde burjuvazinin alt kesimleri başlıca üretim araçlarını ellerinde tuttuğunu kabul dersek yaklaşık hepsinin traktörü vardır.1973 verilerine göre Aydın'da traktör sayısı (71-72-73)yıllarında sırasıyle 5260-6000-6200 dür.

Son 1973 rakamını kabul edersek 1 traktör 75 hektar işleyebilir. Aydın topraklarının hemen hepsi traktör ile işlenebilir.Oysa ki traktör 6200 dür.Tekelci büyük toprak sahibi ~~sayısı~~ Fahri Teomanın 40 traktörlük bir traktör filosu vardır.23.000 dönüm arazisi için 31 traktör işlemeye yeter.Ancak hepsini kendi topraklarında kullanmaktadır.Büyük dönümlü arazi sahipleri mutlaka kendi arazilerini işleyebilecek traktörlerin sahibidir.

İl yıllığı verilerine göre bu grup 100 dönümden fazla toprağı olan 100-200 5153,200-500:2117,500-1000,241,1000 den fazla 23 işletme, projelesyonu yapılmış istatistik Enstitüsünün sayılarına göre sırasıyle (4001,1309,231,23) Yanı 1. lerin toplamı 7538,İkinciler verilerin toplamı 5567 dir.

Notlar:(DOĞAN AVCIOĞLU)

Tarım alanına kapitalizmin girmesi ırgatlaşma sürecini hızlandırmıştır.....Tarımda çalışan 10 milyona yakın insanın %7 si ücretlidir. Buna çalışma şartları gittikçe ağırlaşan ırgatlaşma yolunda artırıcı ve yarıcı kitlesi eklenmelidir.Sarız ve Yunusoğlu köylerinde görüldüğü üzere ağya karşı direnme ve toprakta düzen değişikliği istiği bu köylüler arasında gittikçe kabarmaktadır.1965 seçimlerinde tarım kapitalizminin en çok geliltiği İzmir,Aydın,Adana ve Hatay gibi illerin köylerinde AP ve CHP dışında yalnız TİP nin oy alabilmesi dikkat çekicidir.Söke köylerinde TİP önemli ölçüde oy almıştır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1968 seneta seçimlerinde ve mahalli seçimlerde(Ortanın solunun)durumunu inceleyenDeniz Baykal direk kapitalist ilişkilerin hüküm sürdüğü bölgelerde CHP nin oy kaybettiğini,fakat hızlı kapitalis gelişmenin vuku bulduğu köysel bölgelerde oyunu önemli ölçüde artırdığını söylemektedir.
Doğan Avcıoğlu:S.412

"Trizm ve tanıtma bakanlığının hızlı bir kapitalistleşmeye sahne olduğu Söke ve cıvarında yaptığı araştırmada bu gözlemi doğrulamaktadır."

"Büyük gelir sahipleri,bunu mahalli komünitelerindışında,İzmir de İstanbulda ve hatta Avrupada sarfetmektedir.".....

Doc.Dr.Mübetçel Kıray yedi yerleşme noktasında trizmle ilgili sosyal yapı analizi trizm ve tanıtma Bakanlığı 1964 S.36

.....Sermaye yatırabilecek grup,özellikle Söke'de ve kısmen Selçuk'ta yerleşmiş olan geniş toprak sahibi çiftçilerdir.Fakat bunları yukarıda anlattığımız gibi alışılmamış iş konularına karşı davranışları ve değerleri böyle bir teşebbüse girmelerine müsait değildir.

3/2 BÜYÜK TOPRAK SAHİPLERİ

Bunlar bilindiği gibi işçi sınıfının en azılı sınıf düşmanlarıdır. Bunun yanı sıra en asalak,en gerici sınıf olarak yerlerini almaktadırlar. Bunlara işçi sınıfnın,veya demokratik devrimcinin verebileceği tek şey, onları tarihin çöp tenekesine fırlatıp atmaktır.Ortadan kaldırmaktır.Bu en grici sınıfın Ege'deki temsilcileri ve Aydın'da da olmak üzere ülkenin en güçlü toprak sahipleridir.Türkiye ortalamasındandan en az 3 misli verimli topraklar üzerindeki güçleri,örneğin Urfa dakiyle kıyaslanırsa 5 misli verimlilik gücü olan topraklar üzerindeki hegomanyaları ile Prusya tipi kapitalistleşmenin en özgün örneklerini vererek,birer büyük tekelci büyük toprak sahipleri olmuşlar ve emparyalizmle veişbirlikçi burjuvazi ile en organik bağlar içerisine girmişlerdir.

Bunların en tipik örneği Fahri Teoman yalnızca Söke Bölgesini haraca kesmekle kalmamış Türkiye'de ki tüm toprak ağalarının temsilcisi olarak uzun süre ziraat odaları başkanlığı yapmıştır.Bunun yanı sıra pamukta bu gün bile fiatı veren odur.Piyasa tamamiyle denetimi altındadır.

Aydın'da ki bu en gerici sınıf yalnız ekonomide değil Türkiye politikasında da ağırlığını koymuştur.Adnan Menderes,kapitalistleşmenin hızlandığı bu bölgede torak ağaları ve işbirlikçi burjuvazinin ittifakının kesiştibir kişi olarak çıkmış en ılımlı demokratik girişimleri bile iktidara daha gelmeden karşı çıkmış,toprak reformu komisyomundan 1946 da istifa etmiş ve oha karşı durmuştur.İktidarı döneminde azılı bir Amerikancılık,torak ağalarının ve işbirlikçi burjuvazinin emperyalizmle işbirliğinin bir göstergesi olarak süregitmiştir.

Aydın'da bu kesimin,bütün gücü ile anti kominist bir propagondayı

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

en azılı bir şekilde sürdürmüştür.Aydın bu nedenle geçmişte Dp nin kalesi olmuştur.Ancak 1970 ten sora tarımdaki burjuvazinin tekelci olmayan ve ulusal kesimleriyle çıkar çelişkisi ve onlar AP işbirlikçilerin ittifakın danuzaklaştırması sonucu,demokratik partiye kaymışlardır.Bir önceki bölümde sözünü ettiğimiz işçi sınıfının en kalabalık düşmanı olan bu tarım burjuvazisinin kırgınlığı oylalarını DP ye atmasiyle ifadisini bulmuştur.Bu kesim antiköministtir. Ancak büyük toprak sahipleri ilede türlü çelişkileri bulunmaktadır.

Sınıfsal çelişkilerin en berraklaştığı ve kapitalistleşmenin ülkede en erken geliştiği bölgelerden biri olan Söke de CHP oyları ile Ap oyları arasındaki netleşme sınıfsal çelişkilerin en hızlı olduğu Söke'yi ileride aybir inceleme konusu yapmalıdır.

Büyük toprak sahiplerinin 1000 dönümün üzerinde ararsak Aydın'da bu sayı 23 tür.Bu 23 işletme bütün ailelerin %0.04 (onbinde 4 dünü oluşturur.) ellerinde tuttukları toprak ise 87.300 dönümle %2.2 dir.Bu sayı ilk bakışta küçükmüş gibi görünebilir.Ancak bu işletmelerin ellerinde tuttukları toprak yüzdesinin en az birkaç katı üretim güçleri vardır.Bu çevredeki işletmeleri etki alanları içinde tutmaktadırlar.Ayrıca gelişkin üretim araçlarının önemli kısmı gübreleme,sulama imkanlarını ve en verimli toprakları ellerinde bulundururlar.

Büyük toprak sahipleri katogorisinde gösterilen işletmelerin sayısı ellerinde bulundurdukları topraklar,ayrıca özel bir özenle devlet istatistikleri tarafından saklanmakta ve büyük işletmeler eksik ve yanlış bilgiler vermektedirler.

Örneğin Fahri Teoman'ın 78.000 dönüm arazisi olduğu söylenmektedir. en ufak bir kıyaslama dahi bunu doğrular.Toprakları içinde bulunan Bafa gölünün yüz ölçümü62.5Km^2 diğer bir deyimle 62.500 dönümdür.23.000 le toplanınca 75.500 dönüm dolayında bir toprak büyüklüğü çıkar.Gölde fenni yöntemlerle tatlı su balıkçılığı çiftliği vardır.

Bu kategorinin anti kominist lik ve sınıf düşmanlığına ilişkin birkaç örnekizleyen sayfalarda verilmiştir.

"Söke'de ziraat Teknisyenliğinden ve bölge zirai araştırma enstitüsünden sağlanan bilgilerle yapılan bir incelemeye göre pamuk ekicisinin tarla kendisinin ise dekar başına maliyeti 249 Tl dekar başına sağladığı ürün bedeli 333.90 liradır.Ekicinin emeğine karşılık dekar başına84.90 lira kalmaktadır.Ne var ki diyelim 50 dekarlık arazide pamuk eken çiftçi krediye muhtaçtır.Banka ve kooperatiften ihtiyacının ancak 1/4 kısmını karşılayabilmekte,çaresiz tefeciye baş vurmaktadır.Bu sebeple dekar başına fiz yükü 66.60 lirayı bulmaktadır.Bu çiftçinin dekar başına kazancı 16.30 lira toplam yıllık geliri 815 liradır.Faiz yükü binmeseydi ufak çiftçinin geliri 4245 lira olacaktı.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Avni Erdem Müesseseleşen tefecilik bölgemizi saymaktadır.Yön sayı:113 Doğan Avcıoğlu Türkiye Nin düzeni S.312

Söke'de tefecilerin vergi kaçakçılığı ihpar üzerine yeniden soruşturma yapan hesap uzmanları durumu şöyle tesbit etmiştir."Ege mahsüllerinin zenginliği doğrudan doğruya tefecinin eline geçer.Tefecilik Ege'de almış yürümüştür.....Makanizma şudur.Zirai krediler yetersizdir.Nüfuslu ağa ve tüccarın elinde toplanmaktadır.Krediye muhtaç çiftçinin tefeciye baş vurmaktan başka çaresi yoktur.Ziraat Bankasının dışındaki bankalar tüccar kefaletiyle kredi verir.Bunlardan yararlanan tefeciler %200 e kadar faizle borç vermektedir.% 40 dan aşağı faiz yoktur.O da insaflılarda,genel olarak faiz %87 oranında Sökede 120 milyon liralık pamuk üretilir.Zirai kredi ihtiyacı 50 milyon lira civarındadır.Halbuki bankaların Söke'de kredi plasmanın en kabadayısı 10 milyon lira kadardır.Bunun karşısında....Tefecilere at oynatmak için en verimli bir alan kalmaktadır.Bunlar burayı yıllardır en insafsızca sömürmüşler ve Ege'nin zenginliklerine sahip çıkmışlardır.~~xxx~~ S.312Doğan Avcıoğlu Yön.den alıntı

.....Basında Söke'de23.000 dönüm araziye sahip olduklarını açıklayan kapitalist çiftçi Fahri Teoman'ın bulunduğu Türkiye Çiftçi teşekkülleri Federesyonu toprak reformunu köminist'lik ilan etmiştir.

Federeyosyona göre toprak reformu kominizme giden yoldur; toprak reformu isteyen kominist'lerin sonunda başı ezilecektir.Federesyonun"Hür insanlar uyanınız" adlı brosunda şöyle denmektedir."hepimiz birden yani Moskovaya uşak oluyor her şerefli insana kızıl ihtilal geliyor.Canınızı ailenizi namınızı namusunuzu katliamdan korumak için bizzat çaba göstermek zorundasınız Türkiye tarihinin en kritik devrini yaşıyor...Kominizmin şerrinden kurtulmak için formül tektir.Ona kendi usülleriyle yani kuvvetle saldırmak suratına tükürmek yumruğumuzu tepesinden eksik etmemek ve onu böylece namuslu insanlardan ayırmak ,kızıl ve lekeli sıfatıyla yalnız ve ortada bırakmaktır."

.....Teoman ve Çiftçi federosyonunun bu kadarla kalmayıp takma adla yazılmış bir takım bröşürleri orduya dağıttığı mMilli Savunma Bakanlığınca açıklanmıştır. Dogna AVCIOĞLU S.318

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İL ve İlçeler	Yüzölçümü Km²	Köy Sayısı	Bucak Sayısı	Nüfus Yoğunluğu Km²	1975 Sayımı Nüfusu (binolarak)	Köy Nüfusu	Köylü Oranı	Köyde kadın fazlası	1970 Sayımına Kıyasla Köy nüfuşu	Orman Köyleri	Orman sınır köyler	Ova köyler	Okullu Köyler	Düşünceler...
Aydın	953	99	4	162	154	95	61	-K	+ Köylü oranı düşüyor	2	34	44	102	
Bozdoğan	849	40	–	41	35	28	80	+K	+	22	15	5	47	
Çine	1229	83	2	53	65	53	82	+K	+ Düşüyor	9	37	38	87	
Germencik	404	27	1	94	38	28	73	+K	+	–	9	7	31	
Karacasu	781	30	1	27	21	16	76	+K	0	9	15	7	33	
Koçarlı	471	45	1	72	34	28	82	+K	+	9	10	27	44	
Kuşadası	264	8	1	61	16	5	31	-K	–	3	6	–	8	
Kuyucak	589	29	3	61	36	30	83	-K	+	7	11	5	38	
Nazilli	664	54	–	128	85	33	39	+K	+ oran köy dü-şüyor (3900)	15	27	14	61	
Söke	1356	43	3	66	90	54	60	-K 1600	– 1970 %67 – %60	3	19	24	52	
Sultanhisar	267	11	1	78	21	17	81	+K	+	8	4	–	14	
Yenipazar	180	13	–	85	15	9	60	+K	+	7	6	–	15	
TOPLAM	8007			76	610	395	65			94	193	168	532	
										%19,5	%40			

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

AYDIN İLİ 1970 SAYIMI DURUMU

	Bucak sayısı Köy sayısı	Kent	Köy	TOPLAM
T O P L A M	482 köy	186.856	377.946	
AYDIN	4 - 99	50.566	84.642	135.208
BOZDOĞAN	40	6.893	27.060	33.953
ÇİNE	2 - 83	9.347	50.344	59.691
GERMENCİK	1 - 27	10.640	27.624	38.341
KARACAN	1 - 30	4.818	16.272	21.029
KOÇARLI	1 - 45	5.039	26.913	31.952
KUŞADASI	1 - 8	9.032	6.593	15.625
KUYUCAK	3 - 29	5.742	29.686	35.428
NAZİLLİ	54	45.159	32.070	77.230
SÖKE	3 - 43	30.000	52.761	82.771
SULTANHİSAR	1 - 11	4.034	15.465	19.499
YENİPAZAR	13	5.586	8.465	14.051

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

	1971	1972	1973
KARASABAN	12.100	11.600	9.600
Tekerlekli demir Pulluk	9.400	7.500	6.200
Tek tekerlekli "	13.300	14.700	15.000
Diğer Çift tekerli döner kulaklı pulluk	9.800	800	800
Her türlü Tırmık	5.800	6.900	7.200
Tek sıralı Çapa Makinası	3.780	3.820	3.950
Çift sıralı Çapa "	1.960	2.360	2.500
T R A K T Ö R	5.260	6.000	6.230
Traktör Pulluğu	4.220	4.760	5.020
Traktör Kulvatarı	395	684	1.164
Traktör Arabası	3.110	3.830	4.340
Traktör Mibzeri	115	112	2.165
Pamuk Mibzeri	3.977	4.909	3.072
Döğen	1.416	1.755	1.396
BİÇER DÖVER	19	45	29
Harman Makinası	73	80	106
Sıvı İlaç Serpme	4.255	4.189	4.200
Toz " "	2.098	1.991	2.123
Tarımda Kullanılan Jip	82	95	98
" " Kamyon	40	37	41
Motopomp	5.824	9.524	9.606
Santrafüj Tulumba	4.763	4.792	4.855

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

5 ten az	464	1385				
	6994	18886				
Türkiye 16.			7458	20271		
			(13.5)	(1.0)		
5-10						
Türkiye 8.	552	3480				
" 11.	8324	55174	8876	58664	37227	442484
			(16.0)	(2.9)	(67.1)	(22.2)
10-20	747	9894				
	12311	167414	13058	177308		
			(23.6)	(8.9)		
20-30	471	10831	7835	186241		
Türkiye 5.	7464	176310	(14.1)	(9.3)		
30-40	244	8000				
	4499	152317	4743	160317		
			(8.6)	(8.1)		
40-50	148	6306				
	3170	137436	3318	143742	8061	304059
			(6.0)	(7.2)	(14.6)	(15.2)
150-200	215	29061				
Türkiye 17.	2658	362180	2873	391241		
			(5.2)	(19.6)		
150-200	327	24966				
	5726	377497	6113	402463	6113	402463
			(11.0)	(20.1)	(11)	(20.2)
200-500	76	22249				
Türkiye 5.	880	233366	936	255615	3977	758248
			(1.7)	(12.81)	(7.2)	(38.0)
500-1000	66	43621				
	102	67771	168	111392		
			(0.3)	(5.6)		
Büyük 1000-2500	12	18669				
Türkiye 27.						
2500-5000	7	24149	23	87299	23	87299
Türkiye 16.			(0.04)	(4.3)	(0.04)	(4.4)
5000 den fazla	4	44481				
			554.01	1.994.553		

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

AYDIN İLİNDE ARAZİ DAĞILIMI DURUMU

TARLA ZİRAATI	BİN DÖNÜM	% Sİ
PAMUK	849	21,7 x
HUBUBAT	707	18,2 x
TÜTÜN	70	1,7
YAĞ BİTKİLERİ	34	0,8
DİĞER	319	8,2 x
T A R L A T O P L A M I:	1980	50,6
BAĞ BAHÇE ZİRAATİ		
İNCİRLİK	240	6,2 x
NARİNCİYE	15	0,4
DİĞER MEYVE	78	1,9
BAĞ	70	1,8
SEBZE	79	2,0
ZEYTİNLİK	1447	37,1 x
T O P L A M :	1928	49
G E N E L T O P L A M :	3908	

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

AYDIN (63) EKİLEN TOPRAK MİKTARI

Topraksız	23.157	Tarım Proleteri
1 - 50 Dönüm	55.900	Yarı proleter-Yarı Köylü Küçük Köylü
51-100 "	15.703	Orta Köylü
101-200 "	5.153	Zengin Köylü
201-500	2.117	
500- ±	264	Torak Ağası (2000x264)

Aile Sayısı	102.294	%67	şehirde Toplam :152.560	TOPLAM: 390.900 ha-
Tarımda Faal	174.229	%74	235.814	Genel alan800.700 "

AİLE BÜYÜKLÜĞÜ	AİLE SAYISI	%		
Topraksız	23.157	22.6	Yoksul Köylü	
1-50	55.900	54.6	25 e dek	55.900 x20..1300
51-100	15.703	15.3	orta 75 e dek	15.7x75....1150
101-200	5.153	5.0	Bü.Ze.150 "	5.153x150..7725
201-500	2.117	2.0	" 350 "	2.120x350..7415
500 ve daha fazla	264	0.5	Torak ağası	3964 dekar
	102.294		Tarımda iktisaden faal nüfus	235.814
			Tarımda faal	174.269

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

	Bucak sayısı	Köy sayısı	Orman Köyü	Orman bitimi	Ova köyleri	Toplam % 100	Kent	Köy	Toprak sız Aile sayısı	Dağılım	Toprak sızlık Köyü terkeden Aile	%	Ortalama işletme büyüklüğü (Dekar)
TOPLAM						~~%95~~ 665	%33 187	%67 378					
AYDIN	4	99	2	34	44	185	50	85	5.241	21.3	3.160	%60.3	47
BOZDOĞAN	–	40	22	15	5	34	7	27	1.062	4.3	323	%30.5	134
ÇİNE	2	83	9	37	38	60	9	50	3.134	12.7	3.267	%104.3	86
GERMENCİK	1	27	–	9	7	38	11	28	1.682	6.8	827	49.2	74
KARACASU	1	30	9	15	7	21	5	16	887	3.6	1.110	125.2	196
KOÇARLI	1	45	9	10	27	32	5	27	1.707	6.9	1.755	102.8	104
KUŞADASI	1	8	3	6	–	16	9	7	291	1.1	160	54.9	171
KUYUCAK	3	29	7	11	5	35	6	30	1.640	6.6	1.650	100.6	119
NAZİLLİ	–	54	15	27	11	77	45	32	3.317	13.5	815	24.5	88
SÖKE	3	43	3	19	24	83	30	53	3.203	73.5	1.030	32.1	141
SULTANHİSAR	1	11	8	4	–	19	4	15	1.387	5.6	103	7.4	90
YENİPAZAR	–	13	7	6	~~14~~	14	6	8	987	4.6	57	5.7	58

Nüfuslar = (Bin)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

UŞAK'TAKİ KALKINMA KOOPERATİFLERİN DURUMLARI

MERKEZ

1- İLYASLI K.

18.Nisan.1966 da Ticaret Bakanlığının 5684 sayılı yazısıyla kuruluşuna izin verilmiştir.

a)Başlangıçta seçilen proje konuları:

a-Tuğla ve kiremit ocağı açmak

b-Arıcılıkx

c-Tarımda makinalaşmayı temin etmek

d-Pazarlama ve depolama işlemlerinin yerine getirmek.

Almanya'ya işçi göndermek bakımından 16.6.1966 da icra komitesince ilk sırayı almıştır.

Kooperatifçiliği geliştirme ve uygulama komitesince 9.10.1976 yılında Mandıra tesisi kurulması uygun görülmüştür. Kontenjan olarak 20+30 kişilik toplam tanınmıştır.

İntibak:İşlemin 31.Mart.1971 de yapılması uygun görülmüştür.

Koordinasyon kurulunun 28.7.1972 tarih ve 5.nolu kararı ile mandıra projesinin ikmaline karar verilmiştir.

30.11.1972 tarih ve 8 nolu kararla İl Koordinasyon Kurulu mandıra tesisinin yanında 50 başlık süt inekçiliği yapmasına izin verilmiştir. Ancak 2.2.1973 5/374-1071 sayı ile iptal edilmiştir. (Bakanlıkça)

Son genel kurul toplantısı 27.10.1975 de

Ortak sayısı:186 genel kurul evrakları bize intikal etmemiştir.

2-ORTAKÖY

Kooperatif 27.4.1973 gün ve 4832 sayılı resmi Ticaret Siçili Gazetesinde ilânı ve tescili yaptırılmıştır. En son genel kurul toplantısı 17.3.1974 yapıldı. Ortak sayısı :87 Taahhüt Sermayesi :330.000.- Tahsil edilen sermaye toplamı: 82.000.-Tl. 625.-Tl. ek ödeme yapılarak 82.625.-Tl. tahsil edilmiştir.

3-ÇARIK KÖY

14.Haziran.1972 64)109 6/12150 sayılı Ticaret Bakanlığınca kuruluşuna izin verilmiştir.

19.7.1972 tarih ve 4603 sayılı Ticaret Sicili gazetesinde tescil veilân edilmiştir.

Ortak sayısı:31 Taahhüt sermayesi : 1972 de

62.000.-Tl. tahsil edilen para:14.000.-Tl

10.4.1973 tarih ve 3.nolu karar gereğince 50 baş besicilik yapması İl Koordinasyon kurulunca uygun görülmüştür.

4-BÖLME-KILCAN K.

1.11.1974 tarih ve 6/02-111-64/146-0253/019822 sayıları gereğince kuruluşuna izin verilmiştir. (Yazı Köy İşleri Bakanlığı-Koop.Destekleme Gn.Md.ce)

Kendileri Hür-Emek ismi altında ekmek fabrikası çalıştırmaktadırlar. Fabrika Kooperatif Öz kaynak katkısıyla teşekkül ettirilmiştir.

31.12.1975 tarihi itibariyle

Ortak sayısı:596 Sermaye Tutarı:568.875 Tl. Tahsil edilen :295.665.30 Tl. 1975 yıllık zaman:911.892.02 Tl.

5-SORKUN KÖYÜ

Köy İşleri Bakanlığı Kooperatifler Genel Müdürlüğünce 6/6/1975 tarih 3326 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verilmiştir.

29.4.1976: Taahhüt Sermayesi:1.223.800.-

tarihi itibariyle Ortak sayısı:256 Ödenen " : 515.800.-

Projesi:Süt endüstri kuruluşları:Y.Tutarı:(İşletme sermayesi dahil)20.515.000 Tl.

Proje konusu:1976 Genel kurulunca alınmıştır. 23.3.1976 da 20 nolu yönetim kurulu kararı ile Devlet yardımı istenmiştir.

Makina anlaşmaları Avusturya'nın Bertsch-firmasiyla anlaşma yapılarak temin edilmesi cihetine gidilmiştir. 6.980.500b-Tl. bedeli tutmaktadır. 28.5.1976 da pazarlık usulü ile Fabrika binası ihaleye verilmiştir.

-/-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

6-KAPLANGI KÖYÜ

Ticaret Bakanlığınca 23.Mart.1966-6/4324 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verilmiştir. 4.10.1967 de K.Gelişkirme Komitesince salça imaline karar verilmiştir. 25.1.1968 de 7000 m^2 arsa temin edilmiştir.

1163 sayılı kanuna göre 10.Nisan.1971 de intibakı yapılmıştır.

Merkez koordinasyon kurulunca 24.8.1972 de kaplangının 100 başlık besicilik yapması uygun görülmüştür.

Ortak sayısı:84 Taahhüt sermayesi :244.500.-
Tahsil edilen sermaye:239.131.50

Transfer harcamalarından faydalanması için müracaat edilmiştir.

7-ÇAMSU KÖYÜ

7.Şubat.1966 tarih ve 6/1765 sayılı yazı ile Ticaret Bakanlığınca kurulması uygun görülmüştür.

İlk genel kurul toplantısı 30.6.1974 yılında yapılmıştır.

Taahhüt sermayesi :91.500.-Tl. - Pay borçları :66.000.- Tl.d.

51.ortakları vardır.

Ticaret Sicil gazetesince 4.Haziran.1974 sayı:5164 de ilân edilmiştir.

8-SUSUZ KÖYÜ

18.Temmuz.1974 tarih 111.-64/142-14 546 sayılı Köy İşleri Bakanlığınca kuruluşuna izin verilmiştir.

13.Ağustos.1974 -Sayı:5218 Ticaret Sicil Gazetesinde ilân edilmiştir.

29.Eylül.1974 de 30 ortak kayıtlıymıştır.

Senmaye:60.000.- Pay boncu : 32.750.-

En son genel kurul toplantısı:31.3.1976 da yapılmıştır.

Taahhüt sermayesi :256.500.- Tahsil edilen sermaye:198.250.-Tl.

Muhasebe kayıtlarına göra :Sabit yatırım:249.262.29 Tl.

Yerleşim Merkezi olarak 29.9.1974 tarihinde karar almıştır.

9-ULUPINAR Köyü

Ticaret Bakanlığının 5.6.1973 gün ve 2205 sayılı onayları ile kuruluşuna izin verilmiştir. 19.Ekim.1973 ve 4979 sayılı Ticaret 1.gazetesinde yayınlanarak kuruluşu kesinleşmiştir.

Ticaret Bakanlığının 6.9.1973 gün ve 111.64/127-15/19945 sayılı yazılarınca işlemlerin bittiği ve Kooperatifin kuruluşunu aldığı belirtilmiştir.

En son toplantı 16.3.1975 de yapılmıştır. Taahhüt sermayeleri:25.500.- pay borcu 9.500.-Tl. ortak adedi :26 dar.

10-HALLAÇLAR KÖYÜ

Ticaret Bakanlığının 22.Eylül.1970 gün ve 111.64/86-6/18260 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin varilmiştir. Ticaret Sicil gazetesinde 5.4.1971 ve 4216 sayılı gazetede ilânı yapılmıştır. Toplam 35 ortak vardır. 1975 ve 1976 yıllarına ait toplantı evrakları intikal etmemiştir.

11-PAŞACIK KÖYÜ

Köy İşleri Bakanlığının 25.Nisan.1974 tarih ve 111.-64/136 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verilmiştir. 2.Temmuz.1974 ve 5188 sayılı Resmi Ticaret Sicili gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. En son toplantıları:23.3.1975 tarihinde yapılmıştır. 60 ortağı vardır. Taahhüt Sermayesi :39.000.-Tl.
Pay borçları toplamı:30.000.-Tl.

12-BAHADIR KÖYÜ

21.Haziran.1972 tarih ve111.64/110-6/12.673 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verilmiş olduğu belirtilmiştir. Onay şekli 20.6.1972 tarih ve 1798 sayılı onaydır.

Ticaret Sicil Gazetesince 22.Ağustos.1972 tarih ve 4631. sayıda yayımlanmıştır.

18.1.1974 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında sermaye Hs:40.500.- Pay borçları hesabi :28.700.-Tl. ortak adedi:54 adettir.

./..

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

13-ÇÖĞÜRLÜ KÖYÜ

Ticaret Bakanlığının 31.8.1973 tarih ve 2155 sayılı onayı ile kuruluşuna izin verilmiştir. 10.2.1974 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında hesap blanço durumu: Taahhüt Taahhüt sermayesi:30.000.-Tl. pay borçları:22.500.-Tl. Ticaret sicilinde 19.Kasım.1973 -5002 sayıda yayınlanmıştır.

10.5.1974 tarihinde etüdü yapılmıştır. Ancak İl Koordinasyon kurulunda konu tavsiyesine rastlanılamamıştır.

14-TAKMAK KÖYÜ

Ticaret Bakanlığının 29.Ocak.1966 tarih ve 6/872 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verilmiştir. İntibakı 1163 sayılı kanuna göre:19.3.1971 tarihinde yapılmıştır.

21.3.1972 İl Koordinasyon kurulu kararı ile ilgili belgelerin Bakanlığa gönderilmesine karar verilmiştir.

31.Aralık.1975 itibariyle sermayesi:292.500.-Tl. pay borçları:163.255.97 Ayni tarih itibariyle hazurun cetvelindeki ortak sayısı:138 dir.

Sabit yatırımından Makina ekipman ve bina Elektrik tesisatı yerine getirilmiştir.Makina ekipmandan 85.000 Tl.borçları vardır. 60.000.-Tl. hibe almışlardır. Ortaklardan 37 si Almanya'ya gitmiştir. Sabit yatırım için bina inşaatının 163.105.97 Tl. harcamıştır. 295 m^2 lik arsaları mevcuttur.

15-KOLONKAYA KÖYÜ

6.3.1972 tarih ve 111.64/100.6/4474 sayılı yazılarıyla kuruluşuna izin verildiği belirlenmiştir. 1973 deki ortak sayısı:80 adettir. (21.1.1973)

İlk blanço olarak (Genel kurula sunulan-1973) sermaye:211.250.-Tl. tahsil olması :67.500.-Tl.

1275 yılına ait toplantı evrakındaki bilgiler: Taahhüt edilen sermaye: 221.000.- Tahsil olunan 86.000.-Tl. ortak adedi:84 tür.

16-DEREKÖY

25.Nisan.1974 tarihinde 111-64/137-08013 sayılı yazılarınca Köy İşleri Bakanlığı Köy Kooperatifçiliği ve Elsanatları Genel Müdürlüğünce izin verilmiştir.

Daha sonra kooperatif bu halde atıl halde kalmıştır.

17-KIRKYAREN KÖYÜ

27.Aralık.1973 tarih ve 111.64/131-15/24236 sayılı yazılarınca kuruluşuna izin verildği belirlenmiştir.

26.Şubat.1974 tarih ve 5083 sayılı Ticaret Sicili Gazetesince yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ortak adedi 29.Adet Taahhüt sermayesi:41.500 21.000.-Tl.dır.

Traktör ve ekipman almak için çalışıyorlar.

18-SELÇİKLER KÖYÜ

Ticaret Bakanlığının 22.Aralık.1965 tarihi nde kuruluşuna izin verilmiştir. Sayı:11.977 dir. İl Koordinasyon kurulu kararı ile 17.5.1974 ve 15 nolu kararla Selçikler Köyü Kalkınma Kooperatifine 100 araçlık Tavşancılık projesi uygulaması uygun görülmüştür. Ortak adedi:56 adettir. Öd.Taahhüt HS:50.700.- Taahhüt HS:

1976 da genel kurul toplantısı yapılmamıştır. (1975)tir.

19-KARABOYALIK KÖYÜ

Ticaret Bakanlığının 26.1.1972 gün ve 229 sayılı onayla kuruluşuna izin verilmiştir. 31.Martb1972 gün ve 4512 sayılı Ticaret Sicil gazetesinde yayınlanmıştır.

25-3-1973 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında 2-65 başlık büyük baş besi projesi, Arıcılık yapılması ve Traktör ve harman makina ekipmanları ile kararı almıştır.

Köy İşleri Bakanlığı Köy araştırma ve geliştirme genel Müdürlüğünce 60 baş besicilik uygulamaları uygun görülmüştür.

1975 genel kurul toplantısı yapılmışsada yeni yönetim kuruluna teslim olmamıştır.

20-KÖKEZ KÖYÜ

2.Şubat.1966 gün ve 6/1565 sayılı Ticaret Bakanlığının yazılarınca kuruluşuna izin verilmiştir. 9.Nisan.1971 gün 111.64/55-6/9347 sayılı yazılarınca Ticaret Bakanlığı 1163 sayılı kanuna intibak ettirilmiştir.

1975 ortak adedi:86 Ad. Ödenen sermaye:25.272.55

./...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İstatistik (Ege'den)

Aug. 1978

TARIM ARAÇ İTHALATI

A-Miktar : Adet
B-Deger : 1000 TL.

		1970	1971	1972	1973	1974	1975
TRAKTÖR	A	712	624	2.289	118	3.861	14.598
	B	42.328	30.076	101.115	28.525	236.548	1.211.198
PULLUK (Herneui)	A	112	584	22	7	20	24
	B	91	44	272	17	226	389

Kaynak= Tarımsal yapı ve üretim (1970-73 ve D.İ.E Kayıtları

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Kimyevi Gübre Parekende satış fiyatları

(Krş/kg)

	1973	1 Agustos 1974	1 Nisan 1974	19 Eylül 1975
Amonyum Sülfat (%21N)	64	132	125	110
" Nitrat (" ")	64	192	125	110
" " (" 26N)	75	225	150	140
Süper fosfat (%16-18 P_2O_5)	49	118	75	60
Triple Süperfosfat (%42-44 P_2O_5)	104	287	175	130
Üre (%46 N)	120	360	275	275
Potasyum Sülfat (%50 K_2O)	120	360	275	245
Di Amonyum fosfat 18-46-0	185	444	290	245
Kompeze Gübreler 15-15-15	130	390	275	245

Kaynak: T.ZOB Zirai ve iktisadi Durum Raporu 1974-1975

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ VARLIĞI

	1970	1971	1972	1973	1974
Traktör	105.875	118.525	135.726	156.139	200.466
Traktör Pulluğu (Sokla)	87.017	98.284	109.463	127.191	159.272
Traktör " (diskli)	38.223	36.273	37.185	40.432	45.715
Traktör Arabaları (trayler)	93.310	97.308	112.502	132.702	158.257
Çapa Makinası Tek veçift	38.934	39.242	43.383	46.033	44.473
Traktörle Çekilen Nibzer	24.600	19.390	21.308	25.326	32.873
Hayvanla " "	40.168	37.987	38.567	38.999	35.091
Pamuk Nibzeri	25.487	29.999	33.414	34.411	40.614
Pancar "	8.099	8.713	7.568	7.583	8.071
Biçer Bağlar	3.990	4.308	3.965	4.747	4.178
Biçer Döger	8.568	8.662	9.029	10.023	10.796
Harman Makinası (Batöz)	14.044	19.312	24.485	29.125	37.156
Mısır Taneleme Makinası	5.451	5.595	5.573	5.622	5.795
Pancar Doğrama makinası	182	1.086	197	200	3.49
Karasaban	1.994.722	1.846.360	1.757.114	1.555.313	1.540.691
Döğen	2.129.155	2.136.433	2.057.907	1.882.885	1.718.399
Sıvı halde ilaç serpme Mak.	151.035	189.070	182.602	198.745	233.768
Toz " " " "	39.332	44.053	46.699	56.762	57.073

Kaynak = Türkiye İstatistik yıllığı - 1975

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

ZİRAİ MÜCADELE İLAÇLARI ÜRETİM, İTHAL VE TÜKETİMİ

a-Üretim b-İthalat A(a+b) B-Tüketim (Ton)

	1970	1971	1972	1973	1974
a-	48.930	45.344	46.953	44.825	50.497
b-	1.874	2.982	3.391	21.525	4.141
A-	50.804	48.326	50.344	66.350	54.638
B-	50.804	48.329	50.212	66.549	54.637

TARIMSAL KREDİLER

A-yıl içinde İkrazat B-Aslı hesap (Vadesi gelmeyen) C-Vadesi geçen D-Takipteki (1000 TL)

		1970	1971	1972	1973	1974
Doğrudan Müstahsile açılan krediler	A-	1.825.041	2.096.463	2.848.136	4.036.687	4.672.626
	B-	2.601.620	2.638.398	3.369.481	4.830.390	5.995.171
	C-	1.157.931	631.910	562.026	740.892	896.140
	D	1.001.184	1.322.343	1.345.206	1.255.659	1.282.440
T.K. Koop.lerine açılan krediler	A	1.620.253	1.824.965	2.390.791	2.777.609	3.142.640
	B	2.125.164	2.015.834	2.426.249	2.738.780	2.954.576
	C	—	—	—	—	—
	D	—	—	—	—	—
Tarım Satış Koop. ve birlik lerine açılan Krediler	A-	3.105.480	2.269.443	4.571.794	9.432.947	14.900.339
	B-	3.144.806	3.580.567	3.420.230	5.957.405	24.867.716
	C-	—	—	—	—	2.934.919
	D	511.527	906.523	2.084.966	2.608.916	—
Toplan Tarımsal Krediler	A-	6.550.774	6.190.871	9.810.721	16.247.243	22.715.605
	B-	7.871.590	8.234.804	9.215.960	13.526.575	23.817.463
	C-	1.157.931	631.910	562.026	740.892	3.915.059
	D-	1.512.711	2.228.866	3.430.172	3.864.575	1.282.440

Kaynak = Türkiye İstatistik Yıllığı - 1975

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BİTKİSEL ÜRETİM

A-Ekiliş (Hektar)
B-Üretim (ton)
C-Verim (kg/hektar)

Tahıllar

		1970	1971	1972	1973	1974	1975
Buğday	A-	8.600.000	8.700.000	8.730.000	8.850.000	8.750.000	14.750.000
	B-	10.000.000	13.500.000	12.200.000	10.000.000	11.000.000	
	C-	1.163	1.552	1.397	1.130	1.257	
Çavdar	A-	650.000	655.000	625.000	610.000	600.000	
	B-	630.000	895.000	895.000	690.000	560.000	750.000
	C-	969	1.366	1.366	1.131	933	
Arpa	A-	2.590.000	2.600.000	2.530.000	2.550.000	2.580.000	
	B-	3.250.000	4.170.000	3.725.000	2.900.000	3.330.000	4.500.000
	C-	1.255	1.604	1.472	1.137	1.291	
Yulaf	A	320.000	309.000	295.000	280.000	275.000	
	B	3.250.000	455.000	396.000	380.000	380.000	390.000
	C	1.297	1.472	1.342	1.357	1.382	
Mısır	A	648.000	635.000	617.000	625.000	620.000	
	B	1.040.000	1.135.000	1.030.000	1.100.000	1.200.000	1.100.000
	C	1.605	1.787	1.669	1.760	1.935	

ENDÜSTRİ BİTKİLERİ

		1970	1971	1972	1973	1974	1975
Afyon Sakızı	A-	10.028	13.374	6.383	—	—	—
	B-	60	149	75	—	—	—
	C-	6	11	12	—	—	—
Anason	A-	4.000	2.600	2.250	3.400	10.000	
	B-	3.000	2.300	1.700	2.500	6.500	10.300
	C-	750	885	756	735	650	
Kenevir Lifi	A-	8.400	8.500	8.200	7.760	8.000	
	B-	8.400	8.400	8.500	8.300	8.900	7.500
	C-	1.000	941	1.037	1.070	1.113	
Pamuk (Saf)	A-	527.635	688.415	760.147	677.261	837.896	
	B-	400.000	522.000	543.554	512.827	598.387	460.000
	C	758	758	715	757	714	
Keten Lifi	A-	13.000	10.500	11.000	11.000	14.000	
	B-	1.400	1.500	1.300	1.425	3.500	3.400
	C	108	143	118	130	250	

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Kimyevi Gübre Stok, Üretim, İthal Program. ve Tüketim

a-Devreden Stok b.Üretim. c.İthalat A-(a+b+c) B-Program C-Tüketim

		1974	1975
Azotlu (%21 N)	a-	1.395.062	943.181
	b-	515.131	852.019
	c-	855.508	413.475
	A-	2.765.701	2.208.675
	B-	2.300.000	2.300.000
	C-	1.822.520	1.750.186
Fosforlu (%16-18 P_2O_5)	a-	843.943	933.570
	b-	946.648	1.833.401
	c-	423.145	18.578
	A-	2.213.736	2.785.549
	B-	2.100.000	2.100.000
	C-	1.280.166	1.909.809
Potaslı (%50 K_2O)	a-	30.490	54.867
	b-	—	—
	c-	57.532	6.317
	A-	88.322	61.184
	B-	60.000	60.000
	C-	33.455	31.620
Toplam Gübre	A-	5.067.759	5.055.408
	B-	4.460.000	4.460.000
	C-	3.136.141	3.691.615
Gerçekleşme (%)		70.3	82.8

Kaynak = TZOB Zirai ve İktisadi Durum Raporu 1974-1975

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI

Ağaç ve fidan sayısı = 1000
Üretim = = Ton

	1970	1971	1972	1973	1974	1975 (x)
Ağaç sayısı	68.051	68.685	69.000	70.230	71.155	
fidan "	5.034	5.265	6.150	7.300	7.345	
Zeytin Üretimi	681.000	326.000	1.019.000	332.500	840.000	588.000
Yemeklik	81.000	89.000	140.000	83.700	145.000	
Yağ Zeytini	600.000	237.000	879.000	248.800	695.000	
Zeytinyağı Üretimi	118.000	51.500	176.000	53.300	130.000	92.000

Kaynak = D.İ.E
(x) geçicidir.

Zeytinyağı Ege	630	780	870	—	1750	1750
Güney-Doğu	620	770	860	—	1735	1735

Kaynak = Resmi gazete

DESTEKLEMEYE DAHİL TARIM ÜRÜNLERİ FİYATLARI Krş/Kg

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
BUĞDAY						
Makarnalık Anadolu-Trakya	95	106	105	125	230	300
Makarnalık Güney-Doğu	90	103	103	123	230	300
Ekmeklik-I	90	103	103	123	215	250-235-1
" 2	85	100	100	120	205	240-225-2
" 3	80	98	98	115	205	240-225-3
AYÇİÇEĞİ	180	200	220	250	375	550
PAMUK						
Ege	280	340	375	600	800	800
Antalya	280	335	370	590	790	790
Çukurova	270	320	355	560	760	760
SEKERPANCAR	20	20	20	30	40	50
TÜTÜN						
Ege	1525	1525	1650	2500	3300	4300
Marmara	1800	1800	1950	3300	4300	5300
Karadeniz	2000	2000	2150	3400	4400	5400
Doğu-Bitlis	2000	2000	2100	3400	4300	5300
ÇEKİRDEKSİZ Kurutüzüm	280	292	292	700	1000	1000
SARAPLIK Yaş üzüm						
Dökülgen Kabarcık	35	40	45	100	125	170
Yapıncak	46	55	60	100	130	230
Sünqurlu	40	45	80	120	175	225

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İDEOLOJİK ÇALIŞMALAR

23. Juli 1978

(1)

ARAŞTIRMA

İÇ ANADOLU

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

İ Ç İ N D E K İ L E R

I. KAPSAM 3

II. KENTLEŞME VE OKURYAZARLIK ORANLARI 4

III. SINIFLAR VE TABAKALAR 6

İşçi Sınıfı 8

Büro İşçileri 14

Ücretli Meslek Sahipleri 16

Öğrenciler 17

Esnaf ve Zanaatkarlar 18

Serbest Meslek Sahipleri 19

Yüksek Yöneticiler ve
Tarım-dışı İşverenler

Köylüler 21

Tarım İşçileri 22

IV. TARIM SEKTÖRÜ VE KÖYLÜLÜK 24

Toprak Sahipliği 24

Toprak İşletmeciliği 26

Köyde Sınıflar 28

V. İÇ ANADOLU BÖLGESİNDE SINIFLAR VE TABAKALAR 30

VI. SEÇİMLER (5 Haziran 1977) 31

VII. İLLERİN DEĞİŞİK KISTASLARA GÖRE SIRALANMASI 33

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

KAPSAM

Burada "İç Anadolu" kapsamına alınan illerle, resmi istatistiklerde "İç Anadolu" kapsamına alınan iller arasında farklılıklar vardır. B u farklılıklar şöyledir:

Bu araştırmada	Resmi istatistiklerde
Amasya	------
Ankara	Ankara
-----	Afyon
Çankırı	Çankırı
Çorum	Çorum
E. Şehir	E. Şehir
Kayseri	Kayseri
Kırşehir	Kırşehir
Konya	Konya
Nevşehir	Nevşehir
Niğde	Niğde
------	Sıvas
Tokat	Tokat
Yozgat	Yozgat

Tarım sektörüne ilişkin istatistik verileri il düzeyinde elde etmek mümkün olmamıştır. Dolayısıyla bu istatistiklerde "İç Anadolu" bölgesinin kapsamındaki il farklılıklarına ilişkin düzeltmeler yapılamamıştır. Bununla birlikte, varılan sonuçlar bakımından bunun önemli farklılıklara yol açmayacağı düşünülebilir.

Sınıfsal yapının saptanmasında 1975 nüfus sayımına ilişkin veriler henüz yayınlanmadığı için, 1970 nüfus sayımına ait istatistikler kullanılmıştır. Tarım sektörü için kullanılan rakamlar ise, aynı nedenle, 1973 yılına aittir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

KENTLEŞME VE OKURYAZARLIK ORANLARI

Kentleşme

İstatistiklerde 2000 ve daha düşük nüfuslu yerleşim birimleri "köy" olarak sınıflandırılmaktadır. Bunun dışında kalan il ve ilçe ve bucak nüfusları ise kent nüfusu olarak verilmektedir. Buna göre kent nüfusunun toplam nüfusa oranı kentleşme oranını verir.

Kent ve Köy Nüfusları
ve kentleşme oranları

İller	Kent Nüfusu (%)		Köy Nüfusu (%)		Toplam nüfus	Kentleşme oranı (%)
Amasya	97.088	(3,1)	209.937	(5,0)	307.025	31,6
Ankara	1.467.304	(47,1)	574.354	(13,6)	2.041.658	71,9
Çankırı	53.747	(1,7)	207.620	(4,9)	261.367	20,6
Çorum	124.283	(4,0)	394.083	(9,3)	518.366	24,0
E. Şehir	245.905	(7,9)	213.416	(5,1)	459.321	53,5
Kayseri	236.824	(7,6)	361.869	(8,6)	598.693	39,6
Kırşehir	54.669	(1,8)	160.263	(3,8)	214.932	25,4
Konya	455.707	(14,6)	824.532	(19,6)	1.280.239	35,6
Nevşehir	57.545	(1,8)	172.285	(4,1)	229.830	25.0
Niğde	85.772	(2,8)	322.669	(7,7)	408.441	21,0
Tokat	146.623	(4,7)	394.232	(9,4)	540.855	27,1
Yozgat	88.065	(2,8)	376.345	(8,9)	464.410	19,0
Bölge	3.113.532	(100)	4.211.605	(100)	7.325.137	42,5
Türkiye	13.691.101		21.914.075		35.605.176	38,5

Türkiye nüfusunun % 20,6'sı İç Anadolu bölgesinde yaşamaktadır. Türkiye'deki ortamala kentleşme oranı % 38,5'tir. İç Anadolu ortalaması ise bunun üstündedir: % 42,5. Ama tüm bölge ortalamasını Türkiye ortalamasının üzerine çıkartan üç ildir: Ankara, Eskişehir ve Kayseri. Bu iller dışında kalan bütün illerin kentleşme oranları Türkiye ortalamasının altındadır.

Bölgenin toplam kent nüfusu 3.113.532'dir. Ne var ki, bu kent nüfusu bölge illeri arasında dengeli bir dağılım göstermemektedir. Toplam bölge kent nüfusunun % 47,1'i Ankara'da, % 14,6'sı ise Konya'dadır. Bölgenin tüm kent nüfusunun % 77,2'si Ankara, Konya, E. Şehir ve Kayseri illerinde yoğunlaşmıştır.

Bölgede kent nüfusunun köy nüfusunu aştığı iki il vardır: Ankara ve E. Şehir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Okuryazarlık

Okuryazarlık durumunun saptanmasında 6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus toplamı esas alınmaktadır. Okuryazar nüfusun bu toplam nüfusa oranı, okuryazarlık oranını verir.

6 ve Daha Yukarı yaşlardaki nüfus

İller	Okuryazar	Toplam	Okuryazar oranı (%)
Amasya	140.674	253.926	55,4
Ankara	1.224.514	1.718.536	71,3
Çankırı	105.410	209.127	50,4
Çorum	187.914	419.316	44,8
E. Şehir	277.703	385.760	70,0
Kayseri	268.917	478.123	56,2
Kırşehir	90.921	167.281	54,4
Konya	600.316	1.029.630	58,3
Nevşehir	106.294	184.393	57,6
Niğde	157.814	321.992	49,0
Tokat	202.309	437.022	46,3
Yozgat	162.086	359.382	45,1
Bölge	3.524.872	5.964.488	59,1
Türkiye	16.178.029	28.995.865	55,8

İç Anadolu'nun ortalama okuryazarlık düzeyi (% 59,1) Türkiye ortalamasının (% 55,8) üstündedir. Ama bunu sağlayan iki ildir. Ankara ve Eskişelir'de okuryazarlık oranı % 70'in üstündedir. Bu iki il hariç tutulduğunda, bölgenin geri kalan illerinin ortalama okuryazarlık oranı 52,4'e, yani Türkiye ortalamasının altına düşmektedir.

Bölgede cahillerin sayısının okuryazarlardan çok olduğu 4 il vardır: Çorum, Niğde, Tokat ve Yozgat.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SINIFLAR VE TABAKALAR

Toplumsal sınıf ve tabakaların saptanmasında kullanılabilecek en sağlıklı veriler, nüfus sayımlarıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü bu amaçla kullanılabilecek verileri üç ayrı tablo halinde sunmaktadır. (Bu tabloların Türkiye düzeyinde derlenmiş olanları için bkz: "Türkiye İstatistik Yıllığı 1977", s. 52, Tablo 45; s. 53, Tablo 47; s. 54, Tablo 48.)

Burada, bu tabloların il düzeyinde derlenmiş olanlarından yararlanılarak ve bu tablolardaki verileri olabildiğince sınıfları ve tabakaları yansıtacak biçimde yeniden derleyerek, her il için nüfusu şu kategoriler altında toplamak mümkün olmuştur:

1) İşçi sınıfı
2) Büro işçileri
3) ücretli meslek sahipleri
4) Öğrenciler
5) Esnaf ve zanaatkarlar
6) Serbest meslek sahipleri
7) Yüksek yöneticiler
8) Tarım-dışı işverenler
9) Köylüler
10) Tarım işçileri

Nüfusu bu kategoriler altında toplarken iki temel varsayım yapılmıştır:

1) 12 yaşından küçük çocuklar, çalışmayan ev kadınları, çalışamaz durumda olan sakatlar, vb., ve emekliler hesaba katılmamışlardır. Böylelikle, bu kesimlerin dahil oldukları hane halkı reisi hangi toplumsal tabakaya dahilse, o tabaka içinde yer aldıkları varsayılmıştır.

2) Devlet İstatistik Enstitüsünün derlediği tablolarda "ücretsiz aile işçisi" başlığı altında toplanan bir kategori vardır. Bunlar, ayrı bir ücret almaksızın babalarının, eşlerinin, yakın akrabalarının vb. işinde çalışan kimselerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, bunların dahil oldukları toplumsal tabaka, yanlarında çalıştıkları kimsenin dahil olduğu tabaka olacaktır. Kendisi ücretle, ya da maaşla çalışan bir kimse yanında ücretsiz bir başka insan çalıştıramayacağına göre, "ücretsiz aile işçileri" ya "işveren" kategorisine, ya da "kendi hesabına çalışan" kategorisine dahil olacaklardır. "Ücretsiz aile işçilerinin" bu iki kategori arasındaki kesin bölünüşünü saptamak olanaksızdır. Bu kategorinin ezici çoğunluğunun "kendi hesabına çalışan" kesimin yanında çalıştığı gözönüne alınarak, "ücretsiz aile işçileri" tarım kesiminde "köylü" kategorisine, tarım-dışı kesimlerde de "esnaf ve zanaatkarlar" grubuna dahil edilmiştir.

Bu şekilde aşağıdaki tablo elde edilmiştir:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

İller	İşçi	%	Büro işçisi	%	Ücretli Meslek sahibi	%	Öğrenci	%	Esnaf - zanaatkar	%
Amasya	17.937	(11,6)	1.658	(1,1)	3.664	(2,4)	7.482	(4,8)	9.224	(6,0)
Ankara	252.506	(28,5)	60.930	(6,9)	61.603	(7,0)	151.470	(17,1)	73.613	(8,3)
Çankırı	7.955	(6,1)	1.660	(1,3)	2.598	(2,0)	4.372	(3,4)	4.520	(3,5)
Çorum	18.474	(7,4)	2.078	(0,8)	4.478	(1,8)	6.586	(2,6)	12.097	(4,9)
E. Şehir	42.462	(21,1)	5.034	(2,5)	7.443	(3,7)	18.839	(9,4)	18.108	(9,0)
Kayseri	47.725	(21,8)	4.245	(1,9)	7.761	(3,5)	14.034	(6,4)	22.273	(10,2)
Kırşehir	7.936	(9,7)	968	(1,2)	2.305	(2,8)	3.469	(4,3)	5.225	(6,4)
Konya	65.547	(12,4)	7.758	(1,5)	13.603	(2,6)	25.959	(4,9)	40.545	(7,7)
Nevşehir	8.042	(7,6)	1.442	(1,4)	2.172	(2,1)	4.497	(4,3)	6.451	(6,1)
Niğde	15.148	(8,9)	1.926	(1,1)	3.752	(2,2)	4.188	(2,5)	14.629	(8,6)
Tokat	17.226	(6,6)	2.234	(0,9)	4.459	(1,7)	7.692	(2,9)	12.513	(4,8)
Yozgat	10.716	(5,1)	1.917	(0,9)	3.486	(1,7)	6.045	(2,9)	8.015	(3,8)
BÖLGE	511.674	(16,0)	91.850	(2,9)	117.324	(3,7)	254.660	(7,8)	227.213	(7,1)
TÜRKİYE	2.710.000	(16,4)	341.000	(2,0)	496.000	(3,0)	1.422.000	(8,6)	1.187.000	(7,2)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
MUSTAFA

rbest mes-k sahibi %	Yüksek yöneticiler %	Tarım-dışı işveren %	Köylüler %	Tarım işçileri %	Toplam nüfus %
317 (0,2)	3.439 (2,2)	327 (0,2)	106.644 (68,8)	4.199 (2,7)	154.891 (100,0)
5.317 (0,6)	12.159 (1,4)	7.456 (0,8)	245.252 (27,7)	14.803 (1,7)	885.109 (100,0)
94 (0,1)	351 (0,3)	195 (0,1)	107.426 (82,4)	1.203 (0,9)	130.374 (100,0)
283 (0,1)	730 (0,3)	477 (0,2)	200.444 (80,4)	3.766 (1,5)	249.413 (100,0)
464 (0,2)	1.046 (0,5)	1.102 (0,6)	101.849 (50,7)	4.542 (2,3)	200.889 (100,0)
1.372 (0,6)	1.141 (0,5)	965 (0,5)	112.063 (51,3)	7.270 (3,3)	218.849 (100,0)
117 (0,1)	265 (0,3)	158 (0,2)	60.237 (73,4)	1.314 (1,6)	82.021 (100,0)
1.442 (0,3)	1.901 (0,4)	2.677 (0,5)	343.261 (65,1)	24.499 (4,6)	527.192 (100,0)
219 (0,2)	387 (0,4)	160 (0,2)	80.617 (76,7)	1.117 (1,1)	105.104 (100,0)
214 (0,1)	460 (0,3)	364 (0,2)	125.948 (74,0)	3.598 (2,1)	170.227 (100,0)
260 (0,1)	616 (0,2)	379 (0,1)	214.398 (81,7)	2.713 (1,0)	262.490 (100,0)
152 (0,1)	387 (0,2)	208 (0,1)	177.534 (84,5)	1.633(0,8)	210.093 (100,0)
0.251 (0,3)	22.882 (0,7)	14.468 (0,5)	1.875.673 (58,7)	70.657 (2,2)	3.196.652 (100.0)
2.000 (0,3)	86.000 (0,5)	84.000 (0,5)	9.624.000 (58,2)	540.000 (3,3)	16.542.000(100,0)

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

İşçi Sınıfı

Tarım hariç bütün faaliyet kollarında (iş kollarında) çalışan kalifiye ve düz işçilerden oluşur. Bu kategoriyi oluşturan alt kesimler şunlardır:

-- İstihraç sanayiinde (madenler ve taş ocakları) çalışan işçiler
-- İmalat sanayiinde çalışan işçiler
-- Elektrik, gaz, su hizmetlerinde çalışan işçiler
-- İnşaat ve bayındırlık işlerinde çalışan işçiler
-- Toptan ve perakende ticarethanelerinde, lokanta ve otellerde
-- Ulaştırma, haberleşme ve depolama işlerinde çalışan işçiler
-- Mali kurumlarda (banka gibi), sigorta şirketlerinde, yardımcı iş hizmeti gören kurumlarda çalışan işçiler
-- Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerde çalışan işçiler (okul ve hastahane müstahdemi, polisler, bekçiler, hizmetkarlar, elbise temizleyicilerinin, berberlerin yanında çalışan işçiler, vb.)
-- Diğer: iyi tanımlanamamış iş kollarında çalışan işçiler

Bölgede bu kategorilerin toplamından oluşan işçi toplamı 511.674'tür. Bu sayı Türkiye'deki aynı kategorinin % 18,9'unu oluşturmaktadır.

Bölgede işçi kategorisini oluşturan alt kesimlerin Türkiye toplamlarıyla kıyaslanması şöyledir:

İş kolu	Türkiye (1000 kişi)	İç Anadolu (1000 kişi)	%
İstihraç sanayii	98,0	12,5	(12,6)
İmalat sanayii	757,0	117,5	(15,5)
Elektrik, gaz, su	10,0	2,1	(21,0)
İnşaat ve bayındırlık	391,0	80,6	(20,6)
Ticarethane, lokanta, otel	186,0	34,5	(18,5)
Ulaştırma, haberleşme, depo	146,0	28,5	(19,5)
Mali kurumlar, sigorta, vb	19,0	3,8	(20,0)
hizmetler	887,0	189,9	(21,4)
Diğer	216,0	42,5	(19,7)
TOPLAM	2.710,0	511,7	(18,9)

Toplam sayısı 511.674 olan işçi sınıfının bölgedeki tüm sınıf ve tabakalar içindeki ağırlığı, 7. sayfadaki tablodanda görüldüğü gibi, % 16'dır Ne var ki, bu ağırlık iller arasında dengeli bir dağılıma sahip değildir. İşçi sınıfının illere ve iş kollarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İŞÇİ SINIFININ İLLERE VE İŞ KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

İller	İstihraç	(%)	İmalat	(%)	Elektrik, gaz su	(%)	İnşaat Bayındır.	(%)	Ticaret, lokanta otel	(%)
Amasya	1.000	(8,2)	2.807	(2,4)	35	(1,7)	2.086	(2,6)	817	(2,4)
Ankara	1.945	(15,7)	51.473	(43,8)	1.285	(62,6)	29.251	(36,3)	20.526	(59,4)
Çankırı	104	(0,8)	1.251	(1,1)	7	(0,3)	1.670	(2,1)	501	(1,5)
Çorum	1.311	(10,7)	3.885	(3,3)	39	(1,9)	4.638	(5,8)	1.191	(3,4)
E. Şehir	1.956	(16,0)	12.210	(10,4)	112	(5,5)	6.876	(8,5)	2.718	(7,9)
Kayseri	1.468	(12,0)	16.977	(14,4)	128	(6,2)	10.013	(12,4)	1.951	(5,6)
Kırşehir	357	(2,9)	1.725	(1,5)	82	(4,0)	2.044	(2,5)	455	(1,3)
Konya	2.575	(21,0)	15.268	(13,0)	247	(12,0)	12.042	(14,9)	3.467	(10,0)
Nevşehir	290	(2,4)	1.901	(1,6)	31	(1,5)	1.622	(2,0)	375	(1,1)
Niğde	334	(2,7)	2.793	(2,4)	32	(1,6)	4.164	(5,2)	982	(2,8)
Tokat	478	(3,9)	5.183	(4,4)	41	(2,0)	3.405	(4,2)	966	(2,8)
Yozgat	438	(3,6)	2.052	(1,7)	14	(0,7)	2.792	(3,5)	589	(1,7)
BÖLGE	12.256	(100,0)	117.525	(100,0)	2.053	(100,0)	80.603	(100,0)	34.538	(100,0)

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

	Ulaştırma, haberleşme, depolama	(%)	Mali kurumlar sigorta, vb	(%)	Hizmetler	(%)	Diğer	(%)	Toplam	(%)
Amasya	638	(2,2)	103	(2,7)	8.604	(4,5)	1.847	(4,3)	17.937	(3,5)
Ankara	12.303	43,2	2.393	62,9	117.936	62,1	15.394	36,2	252.506	49,3
Çankırı	1.126	4,0	88	2,3	2.752	1,4	456	1,1	7.955	1,6
Çorum	808	2,8	93	2,4	4.844	2,6	1.665	3,9	18.474	3,6
E.Şehir	4.097	14,4	163	4,3	11.911	6,3	2.419	5,7	42.462	8,3
Kayseri	2.272	8,0	203	5,3	9.463	5,0	5.250	12,3	47.725	9,3
Kırşehir	437	1,5	44	1,2	1.735	0,9	1.057	2,5	7.936	1,5
Konya	3.313	11,6	459	12,1	19.448	10,2	8.728	20,5	65.547	12,8
Nevşehir	507	1,8	44	1,2	2.242	1,2	1.030	2,4	8.042	1,6
Niğde	1.122	3,9	74	1,9	3.735	2,0	1.912	4,5	15.148	3,0
Tokat	1.073	3,8	87	2,3	4.478	2,4	1.515	3,6	17.226	3,4
Yozgat	762	2,7	55	1,4	2.760	1,4	1.254	2,9	10.716	2,1
BÖLGE	28.458	(100,0)	3.806	(100,0)	189.908	(100,0)	42.527	(100,0)	511.674	(100,0)

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu tablodan da görüldüğü gibi, bölgedeki işçi sınıfı bütün işkollarında 4 ilde yoğunlaşmıştır. İşçi sınıfının % 49,3'ü Ankara'da, % 8,3'ü Eskişehir'de, % 9,3'ü Kayseri'de ve % 12,8'i Konya'da yoğunlaşmışlardır. Bu dört ildeki işçi sayısı toplamı tüm bölgedeki işçilerin % 79,7'sini oluşturmaktadır.

İşçi sınıfının sayısal büyüklüğü kadar, işyerlerinde yoğunlaşma derecesi de önemlidir. Ne var ki, imalat sanayii dışında işçilerin işyerlerindeki yoğunluklarına ilişkin veriler mevcut değildir.

Devlet İstatistik Enstütüsü imalat sanayiinde 10 ve daha çok ücretli çalıştıran işyerlerine ait istatistikler yayınlamıştır. Bu konudaki en son veriler 1971 yılına aittir. Bu verilerle nüfus sayımlarından elde edilen ve yukarıdaki tabloda gösterilen (imalat sanayii) sayılar birleştirilerek imalat sanayiinde işçi yoğunlaşmasına ilişkin göstergeler elde edilebilir.

İmalat Sanayii

İller	Toplam işçi	10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerlerindeki işçi sayısı	%
Amasya	2.807	1.478	52,7
Ankara	51.473	31.010	60,2
Çankırı	1.251	202	16,1
Çorum	3.885	971	25.0
E. Şehir	12.210	11.348	92.9
Kayseri	16.977	7.800	45.9
Kırşehir	1.725	0	0,0
Konya	15.268	6.290	41.2
Nevşehir	1.901	826	43,4
Niğde	2.793	353	12,6
Tokat	5.183	1.866	36,0
Yozgat	2.052	96	4,7
BÖLGE	117.525	62.240	53,0
TÜRKİYE	757.000	519.369	68,6

Türkiye ortalaması olarak imalat sanayiinde çalışan işçilerin % 68,6'sı 10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerlerinde yoğunlaşmıştır. İç Anadolu bölgesindeki yoğunlaşma ise Türkiye ortalamasının altındadır (% 53,0).

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Eskişehir hariç, iç anadolu bölgesine dahil hiç bir il, Ankara bile, Türkiye ortalamasına ulaşamamaktadır. Kırşehir'de bu oran % 0'dır. Amasya, Ankara ve Eskişehir dışındaki illerde ise % 50'nin altındadır. E. Şehir'de 10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerlerinde çalışanların sayısı olağanüstü yüksek çıkmaktadır (% 92,9). Bunun gerçek durumu yansıtmadığı, istatistiklerdeki bir hatanın sonucu olduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak, İç Anadolu bölgesinde ~~işçi yoğunluğu bütün illerde~~ imalat sanayiinde işçi yoğunluğu bütün illerde oldukça düşüktür. İmalat sanayiinde görülen bu durumun öteki sektörler için de geçerli olacağı, hatta öteki sektörlerde bu oranın daha da düşük çıkabileceği düşünülebilir.

İmalat sanayiinde 10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerlerinin devlet ve özel sektör olarak ayrımı ve buralarda istihdam edilen insan sayıları şöyledir:

İmalat Sanayii
(10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerleri)

Ö: Özel sektör D: Devlet sektörü T: Toplam

İller		İşyeri sayısı	Çalışanlar sayısı	İşyeri başına çalışan sayısı
Amasya	Ö	15	327	22
	D	1	1.151	1.151
	T	16	2.478	
Ankara	Ö	384	12.386	32
	D	35	18.624	532
	T	419	31.010	
Çankırı	Ö	3	67	22
	D	1	135	135
	T	4	202	
Çorum	Ö	26	559	22
	D	1	412	412
	T	27	971	
E. Şehir	Ö	75	3.863	52
	D	6	7.485	1.248
	T	81	11.348	
Kayseri	Ö	41	3.959	97
	D	5	3.841	768
	T	46	7.800	
Kırşehir	Ö	-	-	-
	D	-	-	-
	T	-	-	-
Konya	Ö	68	2.231	33
	D	9	4.059	451
	T	77	6.290	
Nevşehir	Ö	7	278	40
	D	2	548	274
	T	9	826	

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İller		İşyeri sayısı	Çalışanlar sayısı	İşyeri başına çalışan sayısı
	Ö	-	-	-
Niğde	D	3	353	118
	T	3	353	
	Ö	15	413	28
Tokat	D	3	1.435	478
	T	18	1.848	
	Ö	5	90	18
Yozgat	D	-	-	-
	T	5	90	
	Ö	639	24.173 (38,8)	38
BÖLGE	D	66	38.043 (61,2)	577
	T	705	62.216 (100,0)	
	Ö	4.571	321.083 (61,8)	70
TÜRKİYE	D	330	198.286 (38,2)	601
	T	4.901	519.369 (100,0)	

İç Anadolu'da, imalat sanayiinde, devlet sektörünün çok ağırlıklı olduğu görülüyor. Türkiye'de 10 ve daha fazla ücretli çalıştıran işyerlerindeki işçilerin ancak % 38,2'si devlet kesimindeyken, İç Anadolu'da bu oran % 61,2'ye çıkmaktadır.

İç Anadolu'da, devlet kesiminde işyeri ba ına düşen ücretli 577 iken, bu sayı özel sektör için 38'dir. Bu rakamlar özel sektördeki işyerlerinin devlet kesimindeki işyerlerinin yanında çok cüce kaldıklarını göstermektedir. Gerçi Türkiye ölçüsünde de özel sektördeki işyeri büyüklükleri ile devlet kesimi arasında büyük bir farklılık vardır. Ama Türkiye çapında devlet sektöründeki işyerleri özel sektörden 8,6 kat daha büyükken (601/70 : 8,6), bu oran iç Anadolu için 15 kat (577/38 : 15) olmaktadır.

Gerek özel sektör bakımından, gerekse devlet kesimi bakımından olsun, İç Anadolu'daki işyeri büyüklükleri ortalaması Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Özel sektörde Türkiye ortalamasının üstüne çıkan tek il, işyeri başına düşen 97 kişiyle Kayseri'dir. Devlet sektöründe ise, devlete ait tek işyeri olan Amasya'yı hariç tutarsak, Türkiye ortalamasının üzerine çıkan iller 1.248 kişiyle Eskişehir, ve 768 kişiyle gene Kayseri'dir.

İşçi sınıfının bölgedeki öteki sınıf ve katmanlar karşısındaki sayısal ağırlığı da ilden ile farklılıklar göstermektedir. İşçi sınıfının % 79,7'sinin yoğunlaştığı 4 ili ötekilerden ayırarak baktığımızda bu durum çok açık olarak görülmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İller	Toplam nüfus	İşçi sınıfı	%
Ankara	885.109	252.506	28,5
E.Şehir	200.889	42.462	21,1
Kayseri	218.849	47.725	21,8
Konya	527.192	65.547	12,4
Öteki iller	1.364.613	103.434	7,6

Türkiye'de işçi sınıfının toplam nüfus içindeki ağırlığı % 16,4'tür. İç Anadolu bölgesinin üç ilinde (Ankara, Eskişehir ve Kayseri) işçi sınıfının ağırlığı bu ortalamanın üstündedir. Dört il dışında kalan Bölge illerinde işçi sınıfının ağırlık ortalaması % 7,6'ya düşmektedir.

İşçi sınıfının her ilde iş kollarına göre taşıdığı ağırlıklar ise şöyledir:

İş Kolları	Ankara		E.Şehir		Kayseri		Konya		Öteki iller		Türkiye	
İstihraç	0,8	26,6	4,6	43,2	3,1	43,8	3,9	32,6	4,2	31,6	3,6	37,3
İmalat	20,4		28,7		35,6		23,3		20,9		27,9	
Elektrik vb	0,5		0,3		0,3		0,4		0,3		0,4	
Ulaştırma vb	4,9		9,6		4,8		5,0		6,2		5,4	
İnşaat	11,6	73,4	16,2	56,8	21,0	56,2	18,4	67,4	21,7	68,4	14,4	62,7
Ticaret vb	8,1		6,4		4,1		5,3		5,7		6,9	
Mali kurum vb	0,9		0,4		0,4		0,7		0,5		0,7	
Hizmetler	46,7		28,1		19,8		29,7		30,1		32,7	
Diğer	6,1		5,7		11,0		13,3		10,4		8,0	
TOPLAM	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

Bu tablodan çıkan sonuç şudur: işyerlerindeki işçi yoğunlaşması, sürekliliği ve artı-değer üretimi bakımından öteki sektörlerden daha önemli olan istihraç, imalat, elektrik, gaz, su ve ulaştırma sektörlerinde çalışan işçilerin, tüm işçiler içindeki ağırlıkları Ankara ilinde oldukça düşüktür. Oysa Ankara bütün iş kollarında, bölgede çalışan tüm işçilerin büyük çoğunluğunu (% 49,3'ünü) kendinde toplamıştır. Bundan şu sonuca ulaşılabilir: İşçi sınıfının nüfus içindeki sıyasıl ağırlığı bakımından bata gelen Ankara ilinde, bu ilin işçilerinin toplumsal yaşamdaki etkinliği aynı oranda güçlü değildir.

Büro İşçileri

Devlet kurumlarında ve özel sektörde ücret ya da maaş karşılığı çalışan:

-- Büro memurları

-- Kamu idare memurları

-- Steno, daktilo, kart ve rule delgi makinesi operatörleri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

-- Muhasebe memurları
-- Kasiyerler, toplama işlemi yapan makinelerde çalışanlar
-- Ulaştırma ve haberleşme servis şefleri
-- Şef tren ve bilet toplayanlar (kondoktör)
-- Posta dağıtıcıları, telefon ve telgraf oparatörleri

Türkiye'de toplam sayısı 341 bin olan bu tabakanın % 26,9'u (91.850 kişi) İç Anadolu bölgesindedir. Ama bu tabakanın iller arasındaki dağılımı da büyük dengesizlik göstermektedir.

İller	Sayı	%
Amasya	1.658	1,8
Ankara	60.930	66,3
Çankırı	1.660	1,8
Çorum	2.078	2,3
E. Şehir	5.034	5,5
Kayseri	4.245	4,6
Kırşehir	968	1,1
Konya	7.758	8,4
Nevşehir	1.442	1,6
Niğde	1.926	2,1
Tokat	2.234	2,4
Yozgat	1.917	2,1
TOPLAM	91.850	100,0

Bu tabakanın da en büyük bölümü Ankara'da yoğunlaşmıştır. Onu izleyen iller gene E. Şehir, Kayseri ve Konya'dır. Bu dört ilin toplamı % 84,8'i bulmaktadır. Büro işçilerinin geriye kalan % 15,2'si öteki 8 il arasında oldukça dengeli bir dağılım göstermektedir.

Bu tabakanın her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı ise şöyledir:

İller	Büro işçileri (toplam nüfusun %'si)
Ankara	6,8
E.Şehir	2,5
Kayseri	1,9
Konya	1,5
Öteki iller	1,0
Türkiye	2,1

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ücretli Meslek Sahipleri

Devlet kurumlarında ya da özel sektörde ücret ya da maaş karşılığı çalışan:

-- Fizikçiler, kimyagerler, vb.
-- Mimarlar, mühendisler
-- Pilotlar
-- Güverte subayları, makine subayları
-- Biyologlar,
-- Ziraat vb. teknisyenleri
-- Tıp ile ilgili meslekler
-- İstatistikçi, matematikçi, sistem analizleri, vb.
-- Ekonomistler
-- Muhasebeciler,
-- Avukatlar, hakimler, savcılar
-- öğretmenler
-- Din adamları, vb.

Türkiye'de toplam sayısı 496 bin olan bu tabakanın % 23,6'sı (117.324 kişi) İç Anadolu'da bulunmaktadır. Bu tabakanın da iller arasındaki dağılımı dengesizdir.

İller	Sayı	%
Amasya	3.664	3,1
Ankara	61.603	52,5
Çankırı	2.598	2,2
Çorum	4.478	3,8
E. Şehir	7.443	6,3
Kayseri	7.761	6,6
Kırşehir	2.305	2.0
Konya	13.603	11,6
Nevşehir	2.172	1,9
Niğde	3.752	3,2
Tokat	4.459	3.8
Yozgat	3.486	3,0
TOPLAM	117.324	100,0

Bu tabakanın da en büyük bölümü gene Ankara'da yoğunlaşmıştır. Ankara, Eskişehir, Kayseri ve Konya illerinin toplamı % 77,0'dır. Ücretli meslek sahiplerinin geriye kalan % 23'ü öteki 8 il arasında gene oldukça dengeli bir biçimde dağılmaktadır.

Bu tabakanın her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı ise şöyledir:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

İller	Ücretli Meslek sahipleri (Toplam nüfus içindeki %'si)
Ankara	7,0
E. Şehir	3,7
Kayseri	3,5
Konya	2,6
Öteki iller	2,0
TÜRKİYE	3,0

Öğrenciler

Ortaokul ve daha üst öğretim kurumlarına kayıtlı (12 ve daha yukarı yaşlardaki) öğrenciler. Bu kesim ayrı bir tabaka olarak hem Türkiye ölçüsünde hem de iç Anadolu'da önemli bir ağırlığa sahiptir.

Türkiye' de toplam sayısı 1 milyon 422 bin olan bu kesimin % 17,9'ü (254.660) İç Anadolu bölgesindedir. Öteki tabakalar gibi, bu tabakanın da iller arasındaki dağılımı dengeli değildir.

İller	Sayı	%
Amasya	7.482	2,9
Ankara	151.470	59,5
Çankırı	4.372	1,7
Çorum	6.586	2,6
E. Şehir	18.839	7,4
Kayseri	14.034	5,5
Kırşehir	3.496	1,4
Konya	25.959	10,2
Nevşehir	4.497	1,8
Niğde	4.188	1,6
Tokat	7.692	3,0
Yozgat	6.045	2,4
TOPLAM	254.660	100,0

Öğrenci kesiminin % 59,5'i Ankara'da, % 82,6'sı da Ankara, E. Şehir, Kayseki ve Konya illerinde bulunmaktadır.

Bu tabakanın her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı şöyledir:

İller	Öğrenciler (Toplam nüfusun %'si)
Ankara	17,1
E. Şehir	9,4
Kayseri	6,4
Konya	4,9
Öteki iller	3,3
TÜR KİYE	8,6

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Öğrencilerin Türkiye'deki sınıf ve tabakalar içindeki ağırlığı % 8,6'dır. Bu oran, köylülerden ve işçilerden sonra gelen en büyük yüzdedir. Eğer işçi sınıfını bir bütün olarak değil de, işkollarına göre ele alacak olursak, öğrenciler, köylülerden sonra gelen en kalabalık tabakadır.

Aynı durum Ankara ve Eskişehir için de sözkonusudur. Özellikle Ankara'da (köylüler hariç) öteki kesimler içinde en kalabalık olanı hizmet kesimindeki işçilerdir ki, öğrencilerin sayısı bunların 1,3 katıdır. Öğrencilerin öteki sınıf ve katmanlara kıyasla sahip oldukları yüksek yoğunlaşma dereceleri de gözönüne alındığında, Ankara'da öğrenci kesiminin toplumsal yaşamda bu denli etkin oluşunun nedeni daha da çarpıcı olarak görülmektedir.

Esnaf ve Zanaatkarlar

Tarım dışında kalan bütün sektörlerde "kendi hesabına çalışan" kimseler.

Türkiye'de toplam sayısı 1 milyon 187 bin olan esnaf ve zanaatkarların 19,1'i (227.213) İç Anadolu bölgesindedir. B u tabakanın iller arasındaki dağılımı, bundan önceki tabakalara kıyasla daha az dengesizdir.

İller	Sayı	%
Amasya	9.224	4,1
Ankara	73.613	32,4
Çankırı	4.520	2,0
Çorum	12.097	5,3
E. Şehir	18.108	8,0
Kayseri	22.273	9,8
Kırşehir	5.225	2,3
Konya	40.545	17,8
Nevşehir	6.451	2,8
Niğde	14.629	6,4
Tokat	12.513	5,5
Yozgat	8.015	3,5
TOPLAM	227.213	100,0

Bu tabaka da bölgenin 4 ilinde (Ankara, E.Şehir, Kayseri, konya) yoğunlaşma göstermektedir (% 68,0). Ne var ki, Ankara ili, öteki tabakalar için sözkonusu olduğu kadar ezici bir ağırlık taşımamakta, 4 ildeki yoğunlaşma oranı da % 70'in altına düşmektedir.

Esnaf ve zanaatkarların her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı ise şöyledir:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İller	Esnaf ve Zanaatkarlar (Toplam nüfusun %'si)
Ankara	8,3
E. Şehir	9,0
Kayseri	10,2
Konya	7,7
Niğde	8,6
Öteki iller	4,9
TÜRKİYE	7,2

Bundan önceki tabakalara ilişkin tablolardan farklı olarak Niğde İlinin de ayrı olarak gösterilmesinin nedeni, bu ilde, esnaf ve zanaatkarların toplam nüfus içindeki ağırlıklarının Ankara ve Konya'dan fazla oluşu ve bakımdan "öteki iller" kategorisinden belirgin bir farklılık göstermesidir.

Serbest Meslek Sahipleri, Yüksek Yöneticiler ve Tarım-Dışı işverenler

Serbest Meslek Sahipleri: Kendi hesabına çalışan
-- Fizikçiler, kimyagerler, vb.
-- Mimarlar, mühendisler, vb.
-- Biyologlar
-- Ziraatçı, vb. gibi teknisyenler
-- Tıp ile ilgili meslekler
-- Muhasebeciler,
-- Serbest çalışan avukatlar
--Yazarlar, vb.

Yüksek Yöneticiler: milletvekilleri, devlet kurumlarında üst kademe yöneticileri ve her türlü işletmelerde müteşebbis ve yönetici olanlar. Bunların hepsi maaşlı ya da ücretlidirler.

Tarım-dışı işverenler: Bunlar, tarım dışında kalan bütün iktisadi faaliyet kollarında, istatistiklerde "işveren" (yanında işçi çalıştıran) olarak gösterilenlerden oluşmaktadır. Kanımızca, istatistiklerde bu kategoriye ait olarak verilen sayı, gerçekte olduğundan daha düşüktür. Bunun nedeni, yanında ancak bir ya da iki kişi gibi az sayıda insan çalıştıranların buraya girmemiş olması olabilir. Yanında sigortasız olarak az sayıda insan çalıştıranların kendilerini "işveren" oalarak bildirmemiş olmaları muhtemeldir. Dolayısıyla, burada "işveren" olarak verilen sayıların, önemli miktarda işçi çalıştıran işverenlerden oluştuğunu düşünmek yanlış olmasa gerektir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Her üç tabakanın da iller arasındaki dağılımları aşağıda gösterilmiştir.

İller	Serbest Meslek sahipmeri	%	Yüksek Yöneticiler	%	Tarım-dışı işverenler	%
Amasya	317	3,1	3.439	15,0	327	2,3
Ankara	5.317	51,9	12.159	53,1	7.456	51,5
Çankırı	94	0,9	351	1,5	195	1,3
Çorum	283	2,8	730	3,2	477	3,3
E. Şehir	464	4,5	1.046	4,6	1.102	7,6
Kayseri	1.372	13,4	1.141	5,0	965	6,7
Kırşehir	117	1,1	265	1,2	158	1,1
Konya	1.442	14,1	1.901	8,3	2.677	18,5
Nevşehir	219	2,1	387	1,7	160	1,1
Niğde	214	2,1	460	2,0	364	2,5
Tokat	260	2,5	616	2,7	379	2,6
Yozgat	152	1,5	387	1,7	208	1,4
TOPLAM	10.251	100,0	22.882	100,0	14.468	100,0
TÜRKİYE	52.000		86.000		84.000	

Türkiyedeki tüm serbest meslek sahiplerinin % 19,8'i, yüksek yöneticilerin % 26,6'sı, ve tarım-dışı işverenlerin % 17,3'ü İç Anadolu bölgesindedir. Her üç tabakanın da iller arasındaki dağılımı dengesizdir. Serbest meslek sahiplerinin % 83,9'u, Ankara, E. Şehir Kayseri ve Konya illerinde yoğunlaşmıştır.

Yüskes yöneticiler tabakasının Ankara'dan sonra en yoğun olduğu ilin Amasya olması pek normal sayılmayabilir. Amasya ilinin % 15 gibi yüksek bir yüzdeye sahip olması, istatistik verilerdeki bir hatanın da sonucu olabilir. Bölgedeki yüksek yönetici tabakasının % 86'sı Amasya, Ankara, E.Şehir, Kayseri ve Konya'da yoğunlaşmıştır.

Tarım-dışı işverenler tabakasının da % 84'3'ü Ankara, E.Şehir, Kayseri ve Konya illerinde toplanmıştır.

Bu üç tabakanın her ildeki öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlıklarına gelince: Serbest meslek sahiplerinin her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı hiç bir ilde % 0,6'yı geçmemektedir. Bu orana sahip iki il vardır: Ankara ve Kayseri. Öteki bütün illerde bu tabakanın ağırlığı % 0,2 - % 0,1'dir.

Yüksek yöneticiler tabakasının her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki ağırlığı Amasya ve Ankara dışında hiç bir ilde % 1'i bulmamaktadır. Amasya'daki ağırlığı % 2,2, Ankara'daki ağırlığı ise % 1,4'tür.

Tarım-dışı işverenler tabakasının sayısal ağırlığı da hiç bir ilde % 1'i bulmamaktadır.

TÜRKİYE EKONOMİK VE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Köylüler

Yoksul köylülerden, büyük toprak sahiplerine kadar ister işlediği toprağın sahibi olsun, ister kiracısı ya da ortakçısı, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların tümü bu kategori içine girmektedir. Kendi içinde çeşitli sınıfsal farklılıklar gösteren bu kesimin Türkiye'deki toplam sayısı 9 milyon 624 bindir. İç anadolu'daki sayısı ise 1.875.673'tür (Türkiye toplamının % 19,5'i).

Bu kesimin bölgedeki iller arasındaki dağılımı öteki sınıf ve tabakaların dağılımından çok daha dengelidir.

İller	Sayı	%
Amasya	106.644	5,7
Ankara	245.252	13,1
Çankırı	107.426	5,7
Çorum	200.444	10,7
E. Şehir	101.849	5,4
Kayseri	112.063	6,0
Kırşehir	60.237	3,2
Konya	343.261	18,3
Nevşehir	80.617	4,3
Niğde	125.948	6,7
Tokat	214.398	11,4
Yozgat	177.534	9,5
TOPLAM	1.875.673	100,0

Köylülerin her ilde öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı ise şöyledir:

İller	Köylüler (Toplam nüfus içindeki %'si)
Amasya	68,8
Ankara	27,7
Çankırı	82,4
Çorum	80,4
E. Şehir	50,7
Kayseri	51,3
Kırşehir	73,4
Konya	65,1
Nevşehir	76,7
Niğde	74,0
Tokat	81,7
Yozgat	84,5
BÖLGE	58,7
TÜRKİYE	58,2

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Köylü kesiminin öteki sınıf ve tabakalar karşısındaki sayısal ağırlığı her ilin gelişkinlik düzeyini de göstermektedir. Köylü kesiminin en az ağırlıklı olduğu il Ankara'dır (27,7). Ve Ankara ili köylü kesiminin tüm nüfus içindeki ağırlığının % 50'nin altına düştüğü tek ildir aynı zamanda. Bölgenin en geri ili ise, % 84,5 oranındaki köylü kesimi ile Yozgattır. (İllerin gelişkinlik düzeylerine göre sıralanması için bkz: son bölüm.)

Tarım İşçileri

Esas meslekleri çiftçilik olup tarım kesiminde ücretle çalışanlardan oluşmaktadır. Türkiye'de toplam sayısı 540 bin olan bu tabakanın % 13'1'i (70.657) İç Anadolu bölgesindedir. Bu kesimin illere göre dağılımı şöyledir:

İller	Tarım İşçileri	%
Amasya	4.199	5,9
Ankara	14.803	21,0
Çankırı	1.203	1,7
Çorum	3.766	5,3
E. Şehir	4.542	6,4
Kayseri	7.270	10,3
Kırşehir	1.314	1,9
Konya	24.499	34.7
Nevşehir	1.117	1,6
Niğde	3.598	5,1
Tokat	2.713	3,8
Yozgat	1.633	2,3
TOPLAM	70.657	100,0

Görüldüğü gibi, tarım işçilerinin de gene bölgenin en gelişkin 4 ilinde yoğunlaşmıştır. Bir tek farkla ki, bu kez bu yoğunluğun en yüksek olduğu il Ankara değil, Konya'dır. Ankara, E. Şehir, Kayseri ve Konya illerindeki tarım işçileri, bölgenin toplam tarım işçilerinin % 72,4'ünü oluşturmaktadır.

Gerek toprakla olan yakın bağları ve gerekse sürekli bir işyerine bağlı olmayıp dağınıklıkları gözönüne alındığında, tarım işçilerinin nüfusun öteki sınıfları ve tabakaları karşısındaki sayısal ağırlığını veren rakamların pek anlamlı olmayacağı düşünülebilir. Bunun yerine tarım işçilerinin "köylüler" ile birlikte ele alındıklarında bu toplam içindeki ağırlıkları saptamak daha anlamlı olacaktır. Aşağıdaki tablo bunu göstermektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

İller	Köylüler ve tarım işçileri birlikte	Tarım işçisi	%
Amasya	110.843	4.199	3,8
Ankara	260.055	14.803	5,7
Çankırı	108.629	1.203	1,1
Çorum	204.210	3.766	1,8
E. Şehir	106.391	4.542	4,3
Kayseri	119.333	7.270	6,1
Kırşehir	61.551	1.314	2,1
Konya	367.760	24.499	6,7
Nevşehir	81.734	1.117	1,4
Niğde	129.546	3.598	2,8
~~Tokat~~	~~179.167~~	~~1.633~~	~~0,9~~
~~Yozgat~~ Tokat	217.111	2.713	1,2
Yozgat	179.167	1.633	0,9
TÜRKİYE	10.164.000	540.000	5,3

Tarım işçilerinin "köylü" nüfus içinde taşıdığı ağırlığı illere göre gösteren yukarıdaki tablo, aynı zamanda her ilde, tarım alanında ücretli işçi kullanma derecesini de göstermektedir. Bir başka deyişle, yukarıdaki tablo her ilde tarımda kapitalizmin gelişkinlik düzeyinin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Son bölümde illerin tarımda ücretli işçi kullanma oranlarına göre sıralanışı ile, illerin gelişkinlik düzeylerini gösteren tarım-dışı nüfusun sayısal ağırlığına göre sıralanışı büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin de gösterdiği gibi, tarım dışı kesim ne denli gelişmişse, tarımda ücretli işçi kullanma (kapitalistleşme) derecesi de o denli gelişmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TARIM SEKTÖRÜ VE KÖYLÜLÜK

Tarım sektörüne ve köylülüğün durumuna ilişkin olarak il düzeyinde veriler elde etmek mümkün olmamıştır. Bu bölümün hazırlanmasında esas kaynak olarak Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Dairesinin hazırladığı "Türkiye Tarımında Yapısal Değişme, Teknoloji ve Toprak Bölüşümü" ve "Gelir Dağılımı 1973" adlı yayınlardan yararlanılmıştır. Bu yayınlardaki veriler bölge düzeyindedir ve veriler "kişi" olarak değil, "hane" olarak düzenlenmiştir. Bütün veriler 1973 yılına aittir.

Toprak Sahipliği

İç Anadolu bölgesindeki toplam hanelerin sayısı 1.509.295'tir. Bunlardan 672.006 hane şu ya da bu büyüklükte toprak sahibidir. Toprak sahibi olan ve olmayan hanelerin hane reislerinin esas mesleğine göre dağılımı şöyledir:

Esas meslek	Toplam haneler	Toprak sahibi haneler	%	Topraksız haneler	%
Sanayici, serbest meslek sahibi, büyük tüccar	28.677	1.479	5,2	27.198	94,8
Çiftçi	667.108	598.153	89,7	68.955	10,3
İşçi	336.759	33.197	9,1	333.562	90,9
Tarım işçisi	28.677	3.830	13.4	24.847	86,6
Devlet memuru	211.301	13.709	6,5	197.592	93,5
Küçük esnaf,zanaat.	184.134	20.160	10,9	163.974	89,1
Büro işçileri	10.565	739	7,0	9.826	93,0
Rantiye	12.074	739	6,1	11.335	93,9
TOPLAM	1.509.295	672.006	44,5	837.289	55,5

Bu tabloya göre, bütün masleklerden hane reislerinin belirli bir oranı aynı zamanda toprak sahibidir. Esas mesleği çiftçi olanlar dışında toprağa en çok sahip olan kesim tarım işçileridir. Bunu küçük esnaf ve zanaatkarlar izlemektedir. İç Anadolu'daki işçilerin % 9,1'i aynı zamanda toprak sahibidir.

İç Anadolu bölgesinde esas mesleği çiftçilik olduğu halde toprak sahibi olmayan hanelerin sayısı 68.955'dir. Bu sayı tüm çiftçilerin % 10,3'üdür.

Bunun dışında İç Anadolu bölgesinde toprak sahibi olmayan 24.847 tarım işçisi hane; ve gene köylerde oturan, toprak sahibi olmayan ve tarım dışında işçilik yapan 72.152 hane vardır. İki kesimin de toprak sahibi ol-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

salardı çiftçilik yapacakları varsayılabilir. Buna göre, tarım işçilerinin ve köylerde oturan öteki işçilerin de toprak ihtiyacı içinde oldukları düşünülebilir. Böylece toprak ihtiyacı olan topraksız hanelerin sayısı 165.954 olmaktadır:

	Toprak ihtiyacı olan haneler
Topraksız çiftçiler	68.955
Tarım işçileri	24.847
Diğer işçiler	72.152
TOPLAM	165.954

Tüm bölgedeki hane toplamı 1.509.295 olduğuna göre, bunlardan % 11'i toprak gereksinmesi içindedir. Bu orana, sahip olduğu toprak kendisine yetmeyen az topraklı çiftçiler dahil değildir.

Bölgede toprak mülkiyeti çok dengesiz bir dağılım göstermektedir.

Toprak mülkiyeti dağılımı

Sahip olunan dönüm	Hane sayısı	%	Sahip olunan toprak %'si
Toprağa ihtiyacı olan topraksızlar	165.954	19,8	---
1 - 20 dönüm	224.719	26,8	4,5
21 - 50 "	175.393	20,9	10,6
51 - 100	127.681	15,2	16,6
101 - 200	99.323	11,9	26,4
201 - 500	35.079	4,2	20,0
501 -1000	6.048	0,7	8,8
1001 ve yukarısı	3.763	0,5	13,1
	837.960	100,0	100,0

~~Bölgedekixtoprxxkx~~
Hanelerin % 67,5'inin hiç ya da 50 dönümden az toprakları varken ve bunların toplam toprak miktarı % % 15,1'ken, 200 dönümden daha çok hanelerin (toplam hanelerin % 5,4'ü) elindeki toprak miktarı % 41,9'dur.

Bölgede toprak sahibi hane sayısı 672.006'dır. Ama bunlardan 32.799'u toprakların tamamını kiraya ya da ortakçıya vererek ya da boş bırakarak çiftçilik dışında iş yapmaktadırlar. Toprak sahiplerinden çiftçilik yapanların sayısı 639.207 hanedir. Bunlardan bir kısmı topraklarının bir kısmını kendileri işlemeyip kirayaya da ortağa vermektedirler. Bazıları da , kendi sahip oldukları toprak dışında kira ya da ortakçılıkla toprak tutmaktadırlar. Tüm toprak sahibi hanelerden toprak veren ve toprak tutan hanelerin sahip oldukları toprak miktarlarınagöre dağılımı şöyledir:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sahip olunan dönüm	Toplam haneler (%)	Toprak veren (toplamın %'si)	Toprak tutan (toplamın %'si)
1 - 20	100,0	6,7	34,7
21 - 50	100,0	5,5	24,6
51 - 100	100,0	13,9	24,3
101 - 200	100,0	8,6	19,5
201 - 500	100,0	4,4	10,4
501 ve daha çok	100,0	7,6	30,9

Bu tablodan çıkartılabilecek sonuçlar şunlardır: 1) Toprak verme ve tutma bakımından en istikrarlı gruplar 101-200, ve 201-500 dönüm toprağa sahip olan gruplardır. 2) 100 dönümün altındaki gruplarda toprak tutma oranı sahip olunan toprak miktarı azaldıkça artmaktadır. Bu, 100 dönümün altındaki toprakların yeterli bir gelir sağlamamasıyla, yani çoprak açlığı ile açıklanabilir. 3) Toprak tutma oranı 500 dönümden çok toprağa sahip hanelerde de çok yüksektir. Bu da, sermaye gücünün yüksekliği, kendi toprakları dışında, başka topraklar işleme gücünün yüksekliği ile açıklanabilir. 4) 51-100 grubunun toprak verme bakımından çok yüksek bir orana sahip olması, bu grubun yoksul köylülüğe yuvarlanışx sürecinin başlağıdı grup olduğunu gösteriyor.

Toprak İşletmeciliği

Bölgede toplam 658.807 toprak işleyen hane vardır. Bunlardan 639.207'si toprak ka.ibi çiftçi hanesidir. 19.600'ü ise toprakların tamamını kira ya da ortakçılık yoluyla tutan, topraksiz çiftçi haneleridir. (Bölgede topham topraksız çiftçi hanesi 68.955'tir. 19.600 hanenin dışında kalan 49.355 hanenin tarımın toprak gerektirmeyen alanlarında işletmecilik yaptıkları anlaşılıyor. DPT'nin ilgili yayınında bu aileler konusunda bir açıklama yok.)

Toprağın tamamını tutan topraksız çiftçilerin en çok tutabildikleri toprak miktarı 51-100 dönüm olmaktadır! Bu hanelerin tutarak işledikleri toprakların büyüklükleri şöyledir:

Tutulan toprak (dönüm)	Topraksız çiftçi hanesi	%
1 - 20	9.888	50,5
21 - 50	3.652	18,6
51 - 100	6.060	30,9

İç Anadolu'da işlenen toprakların, işletmeci haneler arasındaki dağılımı da çok dengesizdir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İşletilen Toprakların Dağılımı

İşletme büyüklüğü (dönüm)	İşletmeci hane (%)	İşlenen toprak (%)
1 - 20	29,0	3,5
21 - 50	28,1	10,2
51 - 100	18,7	14,2
101 - 200	14,2	21,1
201 - 500	8,2	26,0
501 - 1000	0,3	2,7
1000 ve daha çok	1,5	22,3
	100,0 (658.807 hane)	100,0 (6.694.205 hektar)

İşletmeci hanelerin % 75,8'i 100 dönüm ve daha küçük işletmeler sahiptirler. Bunların işledikleri toprakların toplamı, tüm toprakların % 27,9'udur. 200 dönümden daha büyük işletmelere sahip haneler % 10,0'dur. Bunların işlettikleri alan ise, tüm işlenen alanın yarısından fazladır (% 51,0)

1950'den 1973'e kadar geçen 23 yıllık zaman aralığında işletme büyüklüklerinde ve işledikleri alana göre işletmeci aile dağılımı şu şekilde değişmiştir:

İşletme büyüklüğü (dönüm)	İşletmeci haneler(%)			İşletilen alan (%)		
	1950	1973	değişme	1950	1973	değişme
1 - 50	51,4	57,1	5,7	13,3	13,7	0,4
51 - 100	22,9	18,7	- 4,2	16,8	14,2	- 2,6
101 - 200	16,8	14,2	- 2,6	25,0	21,1	- 3,9
201 - 500	7,3	8,2	0,9	25,2	26,0	0,8
500 ve daha çok	1,6	1,8	0,2	19,7	25,0	5,3
	100,0	100,0		100,0	100,0	

Görüldüğü gibi, 23 yıllık zaman aralığında işletmeci haneler arasındaki kutuplaşma artmıştır. 51-200 dönüm toprağa sahip işletmelerin sayısal ~~xxxxxxxxxx~~ ağırlıkları toplam 6,8 puanlık bir azalma göstermiştir. Bunlardan büyük bir kısmı (5,7 puanlık) 1-50 dönümlük daha küçük işletmelerde yoğunlaşırken, küçük bir bölümü de (1,1 puanlık) 201 ve daha büyük dönümlük işletmelerde yoğunlaşmıştır.

Buna karşılık, aynı zaman aralığında toprak yoğunlaşması tam tersi yönde olmuştur. 51-200 dönümlük işletmeler grubunun işlediği toprak oranındaki azalma toplam 6,5 puandır. Bunun ancak 0,4 puanlık bölümü 1-50 dönümlük işletmelerde yoğunlaşırken, 6,1 puanlık bölümü ise 200 dönümün üstündeki ve özellikle 500 dönümün üstündeki işletmelerde yoğunlaşmıştır.

Bu oranlar, aynı zamanda, köylülüğün zaman içinde ayrışmakta ol-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

duğunu da göstermektedir. Bu bölümdeki göstergeler, İç Anadolu'da 200 dönumluk toprağın kapitalist çiftçiliğe geçişin alt sınırı olduğunu gösteriyor. 50 dönümün ise genellikle yoksul köylülüğe ve mülksüzleşmeye varan sürecin başlangıcı olduğu görülüyor. 51-200 dönüm arasınnaki grup ise, ayrışmakta olan kesimi gösteriyor. Bunların büyük bir bölümü topraklarını işleyemez duruma gelip, topraklarını kiraya, ortağa verirlerken ya da mülkiyetini kaybederken, çok az bir bölümü de 200 ve daha yukarı dönümlerde toprak işleyen kapitalist çiftçiliğe geçebilmektedir.

Bu, 51-200 dönümlük işletmelerin zamanla yok olacakları anlamına gelmez. Yukarıdaki tablodaki rakamların mutlak sayılar değil, yüzdeler olduğu unutulmamalıdır. Baha büyük işletmelerde miras, vb. sonucu meydana gelen bölünmeler ve iflaslar, ya da daha alt gruplardan toprak satın alma ya da kiralama eğilimleri, 51-200 dönümlük grubu sürekli ~~kmkkkkk~~ beslemektedir.

Köyde Sınıflar

Devlet İstatistik Enstitüsünün derlediği nüfus sayımına ait istatistikler tarım işçilerinin sayılarının saptanmasınaolanak vermiş, ama İç Anadolu bölgesinde tüm sınıf ve tabakaların ortalama % 58,7'sini oluşturan söylülerin ayrımlarının saptanmasınaolanak vermemiştir.

Köylülerin kendi içindeki ayrışmasını saptamakta başvurulacak yöntemlerden biri, işlenen toprak miktarları olabilir. Ne var ki, bu tek başına yeterli deği dir. Çünkü, yalnız toprak miktarları değil, toprağın verimliliği ve yetiştirilen ürünün türü de önemli bir etmendir.

Devlet Planlama Teşkilatının yayınladığı "Türkiye Tarımında Yapısal Değişme, vb." adlı araştırmada işletilen toprak büyüklüklerine göre hanelerin net harcanabilir tarımsal gelirleri hesaplanmıştır. Buradaki gelir kavramı ve gelirin hesaplanma biçimi şöyle açıklanmaktadır: "Tarım geliri hanenin bitkisel ve hayvancılık üretiminden sağladığı gelirlerin toplamıdır; ve hanenin gelir bildirimine göre değil, yetiştirdiği ürün miktarı, sahip olduğu hayvan sayısı, işlediği toprağın genişliği ve niteliğine ilişkin yanıtlarından yararlanılarak; il bazındaki tarımsal gider oranları, yöresel ürün fiyatları ve toprak verimliliği bilgileri kullanılarak hesaplanmıştır. Net harcanabilir tarım geliri, hanenin ürettiği bitkisel ve hayvancılık ürünleri toplam değerinden (gayri safi tarım gelirinden) üretim masrafları düşürüldükten sonra kalan bölümdür." (s 147)

Köylülük genellikle yoksul, küçük orta,ve zengin köylü ve toprak beyleri olarak dört tabakaya ayrıştırılabilir. 1973 yılında yıllık asgari ücret 14.400 liraydı. Buradan hareketle, yıllık 15.000 lira gelir köylülüğün ayrıştığı bu dört tabakayı hesaplamada bir kıstas olarak kullanılabilir.

Yıllık geliri 5.000 lira ve daha az olan işletmeci hanelerin "yoks

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

sul köylü", 5.000 liradan 15.000 liraya kadar olanların da "küçük köylü" kategorisine girdikleri varsayılabilir. Yıllık gelirleri asgari ücretin yaklaşık 3,5 katı ve daha yukarısı olan kesim "zengin köylü ve toprak beyi" olarak düşünülecek olursa, 15.000 - 50.000 lira geliri olan kesim de "orta köylü" diye adlandırılabilir. Kanımızca eldeki verilere uygulanabilecek en uygun kıstas budur.

Buna göre İç Anadolu'daki tarım işletmecisi hanelerin köylülüğün dört alt kesimi arasındaki dağılımı şöyle olmaktadır:

	Sayı	%
Yoksul köylü	129.063	19,6
Küçük "	204.044	31,0
Orta "	253.303	38,4
Zengin ve toprak beyi	72.393	11,0
	658.803	100,0

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İÇ ANADOLU BÖLGESİNDE SINIFLAR VE TABAKALAR

III. Bölümde "köylüler" başlığı altında tek kalemde gösterilen köylülük, bir önceki bölümde elde edilen "hane" düzeyindeki ayrım yüzdeleri esas alınarak ayrıştırılabilir. Bunu yaparken yapılan varsayım şudur: Hanelerin "yoksul köylü", "küçük köylü" vb. olarak sahip oldukları oranlar, nüfus sayımlarından elde edilen "köylüler" kategorisi için de aynen geçerlidir. Bir başka deyişle, toprak işletmecisi her köylü hanesinin nüfusu eşit kabul edilmektedir.

Sayıları 1.875.673 olan "köylü" kesiminin hane yüzdelerine göre bu şekilde ayrıştırılmasından sonra, İç Anadolu bölgesindeki sınıf ve tabakaların sayısal ağırlıkları şu şekilde belirlenmektedir:

Sınıf ve Tabakalar	Sayı	%	
İşçi sınıfı	511.674	16,0	
Büro işçileri	91.859	2,9	22,6
Ücretli meslek sahipleri	117.324	3,7	
Öğrenciler	254.660	7,8	
Esnaf ve zanaatkarlar	227.213	7,1	
Tarım işçileri	70.657	2,2	
Yoksul köylüler	367.632	11,5	69,3
Küçük köylüler	581.459	18,2	
Orta köylüler	720.258	22,5	
Serbest meslek sahipleri	10.251	0,3	
Yüksek yöneticiler	22.882	0,7	
Zengin köylüler ve toprak beyleri	206.324	6,5	8,0
Tarım-dışı işverenler	14.468	0,5	
TOPLAM NÜFUS	3.196.652	100,0	

İç Anadolu bölgesinde tarım-dışı ücretliler, nüfusun % 22,6'sını oluşturmaktadır. Öğrenciler, esnaf ve zanaatkarlar (bu kesim homojen değildir; "küçükler" kadar "büyükleri" de içermektedir), tarım işçileri, yoksul, küçük ve orta köylüler ise nüfusun % 69,3'ünü oluşturmaktadır. Serbest meslek sahipperi, yüksek yöneticiler, zengin köylüler ve toprak beyleri ve tarım dışı işverenler ise % 8,0'ini.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

SEÇİMLER
(5 Haziran 1977)

En son yapılan Haziran 1977 milletvekilleri seçiminde, seçime katılan partilerin illere göre aldıkları oyların dağılımları 32. sayfadaki tabloda gösterilmiştir. Seçimlere katılan partileri iki grupta toplayacak olursak, aldıkları oy oranları şöyle olmaktadır:

İller	AP, CGP, DP MSP, MHP	CHP, TBP TİP	Bağımsız	Geçerli oy (1000)
Amasya	53,8	46,2	-	127,4
Ankara	47,9	51,8	0,3	908,1
Çankırı	77,4	22,6	-	87,3
Çorum	62,3	36,9	0,7	207,2
E. Şehir	58,3	41,6	0,1	200,8
Kayseri	67,8	32,0	0,2	240,2
Kırşehir	54,5	45,5	-	71,0
Konya	68,5	31,3	0,1	469,4
Nevşehir	65,3	34,6	-	84,1
Niğde	64,9	35,1	-	145,0
Tokat	56,2	43,2	0,6	222,7
Yozgat	68,8	30,6	0,5	164,8
BÖLGE	59,0	40,7	0,3	2.928,0
TÜRKİYE	55,6	41,9	2,5	14.827,0

Bu tablodan çıkan sonuç şudur: Gerici-faşist karması partilerin Türkiye düzeyinde aldıkları oy oranı % 55,6'dır. İç Anadolu bölgesindeki ortalama oran bunun üstündedir (% 59,0). İller arasında gerici-faşist partilerin aldıkları oy oranının Türkiye ortalamasının altına düştüğü üç il vardır: Ankara, Amasya ve Kırşehir. Bu partilerin oy oranlarının % 50'nin altına düştüğü il sayısı ise yalnızca birdir: Ankara.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

HAZİRAN 1977 SEÇİMLERİ OY DAĞILIMI (%)

Partiler	Amas.	Ank.	Çank.	Çor.	EbŞeh.	Kay.	Kır.	Kon.	Nev.	Niğ.	Tok.	Yoz.	Bölge	Türkiye
AP	37,0	30,5	46,7	37.5	46,1	31,8	20,4	28,2	41,4	37,8	31,2	29,3	33,0	36,9
CGP	1,3	1,3	2,1	2,0	1,4	12,9	1,4	4,2	1,5	1,7	2,4	2,1	3,0	1,9
DP	1,2	1,5	1,7	1,8	1,5	0,9	6,5	5,7	1,5	3,1	1,6	1,6	2,3	1,8
MBP	7,3	6,1	10,0	8,3	4,2	9,0	12,0	19,7	9,9	9,3	10,4	12,9	9,8	6,4
MHP	6,3	8,5	16,9	12,7	5,1	13,2	14,2	10,7	11,0	13,0	10,6	22,9	10,9	8,6
CHP	45,2	50,7	22,6	36,1	41,6	31,3	45,5	31,3	34,6	35,1	42,2	30,0	40,1	41,4
TBP	0,7	0,7	-	0,8	-	0,4	-	-	-	-	1,0	0,6	0,5	0,4
TİP	0,3	0,4	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1
Bağımsız	-	0,3	-	0,7	0,1	0,2	-	0,1	-	-	0,6	0,5	0,3	2,5
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İLLERİN DEĞİŞİK KISTASLARA GÖRE SIRALANMASI

İç Anadolu bölgesinde yer alan 12 ilin değişik kıstaslara göre en büyük orandan en küçüğüne göre sıralaması yapıldığında çıkan sonuç şudur:

	Kentleşme oranı	Okuryazar oranı	Tarım-dışı sınıfların sayısal ağırlığı	Tarımda ücretli işçi kullanma	CHP, TBP TİP oyları	MHP oyları
1)	Ankara	E. Şehir	Ankara	Konya	Ankara	Yozgat
2)	E. Şehir	Ankara	Kayseri	Kayseri	Amasya	Çankırı
3)	Kayseri	Konya	E. Şehir	Ankara	Kırşehir	Kırşehir
4)	Konya	Nevşehir	Konya	E. Şehir	Tokat	Kayseri
5)	Amasya	Kayseri	Amasya	Amasya	E. Şehir	Niğde
6)	Tokat	Amasya	Kırşehir	Niğde	Çorum	Çorum
7)	Kırşehir	Kırşehir	Niğde	Kırşehir	Niğde	Nevşehir
8)	Nevşehir	Çankırı	Nevşehir	Çorum	Nevşehir	Konya
9)	Çorum	Niğde	Çorum	Nevşehir	Kayseri	Tokat
10)	Niğde	Tokat	Tokat	Tokat	Konya	Ankara
11)	Çankırı	Yozgat	Çankırı	Çankırı	Yozgat	Amasya
12)	Yozgat	Çorum	Yozgat	Yozgat	Çankırı	E. Şehir

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

ANKARA AET İLE İLİŞKİLERİNİN BOTONOYLE YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLMESİNİ İSTİYOR

Türkler, Dokuzlarla ilişkilerini derinliğine yeniden düzenlemek istiyorlar ve Brüksel'de bu yönde bir girişimde bulundular. Kendilerini 1963'den beri AET'ye bağlayan anlaşma metninin modası geçmiş ve kendileri için yararsız olduğu düşüncesindeler. İstedikleri yeni denge büyük boyutlu: bir yandan, Dokuzlara karşı olan ticari yükümlülüklerinin beş yıllık bir süre için dondurulması; diğer yandan, AET tarafından bu aynı beş yıl içinde kendilerine çok büyük bir mali yardımda bulunulması... Dokuzların vereceği yanıt, AET ile onun en eski ayrıcalıklı ve stratejik önemi kimse tarafından yadsınmayan bir partönerinin ilişkilerinin geleceğini belirleyecek.

Türkelr, AET ile ilişkilerinin tümüyle tekrar ele alınmasını istiyorlar. Bunun için birçok nedenleri var. "Katma Protokol'ü uzun zamandan beri eskimiş olarak kabul ediyorlar. Türkiye gibi daha haâlâ geri kalmış bir ülke için aşırı sanayileşmiş bir grup ulusla bir gümrük birliği oluşturmak, yani sınırlarının yavaş yavaş açmak risklerle dolu bir şey. Katma Protokolün öngördüğü ithalat liberasyonları sürecine daha başlanır başlanmaz bile Türkiye'nin AET ile ticaretindeki açık korkunç düzeylere ulaşarak 1976'da 1,4 milyar doları, 1977'de 1,6 milyar doları buldu.

Bundan/da fazla olarak, AET, son on yılda, ihracat ürünleri Türkiye'ninkilerle rekabet eden Akdeniz bölgesi ülkeleri ile bir dizi tercihli anlaşmalar bağladı. Böylece Türkiye'nin bu alandaki avantajları da ortadan kalktı.

Daha da kötüsü, Dokuzlar, Katma Protokolün yükümlülülükleri ile çelişerek, Türkiye'nin tek gelişmiş sanayi sektörü olan tekstil ürünleri ihracatına sınırlamalar koydular ve Londra'nın isteğiyle bir ay önce Türkiye'nin Birleşik Krallık'a pamuk ipliği ihracatını yasakladılar.

ÖDEMELERİN DURMASI

Bütün bu olumsuzluklar, Türkiye'nin felaketli ekonomik durumuna eklenmektedir. Politik şiddet gibi daha birçok sorunlarla da uğraşmak zorunda olan bay Ecevit, bay Demirel tarafından yönetilen muhafakakâr koalisyon hükümetinin bir yıl önce kendisine bıraktığı ekonomik yıkım durumunu daha düzeltemedi. Herşey tek bir cümlede özetlenebilir: 1978 başında Türkiye'ye sağlanan çok yetersiz uluslararası

./..

TÜRKİYE SOSYALİST ARAŞTIRMA VAKFI

yetersiz uluslararası yardım, her zaman ödemelerini durdurma durumu ile karşı karşıya olan Türkiye'ye ancak biraz oksijen verdi. Fakat, Türkiye'nin bugünkü kısa vadeli mali gereksinimleri 2,3 milyar dolara ulaşıyor.

Ankara'nın Ortak Pazar'la ilişkilerini yenileme istemi, Dördüncü Beş Yıllık Planın (1979-1983) işlerliğe konuluşu ile çakışıyor ve ona bağlanıyor. Bu Plan, ekonominin yeniden ayağa kaldırılması planı olacaktır. Plan, büyük bir yatırımlar programına dayanaraktan yüksek bir büyüme hızını- yılda %8- öngörmektedir. Bunun finansmanı şu üç temele dayandırılmaktadır: Büyük bir ihracat artışı (dış ticaret açığının yılda 2 ila 2,3 milyar dolar arasında stabilize edilmesi öngörülüyor), kitlesel bir ulusal tasarruf (45 milyar dolar)... ve çok dolgun dış yardımlar.

Bu arada, Türklerin, AET'nin bu büyük plana katkısını istemelerinin kendiliğinden doğan bir düşünce değil, fakat bir anlamda, ibzzat AET tarafından doğurulan bir istek olduğunu da kaydetmek gerekiyor. Çünkü, AET, 1976 Aralığındaki son Bakanlar Konseyi toplantısında, Türklerin eleştiri ve isteklerine yanıt vermek için, Katma Protokolün herhangi bir reformu düşüncesine açık olduğunu bildirmişti. Bununla birlikte, Dokuzların kafasındakinin Ankara'da tasarlanankinden çok daha mütavazi olduğuna hiç kuşku yoktur. Ankara; daha az vermek, daha çok almak ve politik açıdan ellerinin serbest olmasını istiyor: Üye ülkeler hükümetlerine yapılan öneri işte bu üçlü temele dayanıyor.

Daha az vermek: Türkler, ülkenin geçirdiği yoğun güçlükler döneminde ve "Anlaşmanın artık işlemediği" bugünkü koşullarda gümrüklerin kaldırılmasına devam etmenin sayma olacağını söylüyorlar. Teorik olarak kendilerini gümrük birliğine götürecek olan sürecin beş yıllık bir süre için durdurulmasını istiyorlar.

Bundan da öteye, Türkler, Anlaşmaya bazı nicel sınırlandırmalar getirmek ve böylece daha da geriye gitmek istiyorlar. Bununla birlikte, zaten daha bugünkünden , teorik olarak libere edilmiş olması gereken bir çok ürüne Türkler bazı nicel kısıtlamalar getirmiş bulunmaktalar ve bu durum Dokuzlar tarafından hoşgörüyle karşılanmaktadır.

Türkler, ayrıca, Üçüncü ülkelerle pazarlıkta daha büyük bir manevra özgürlüğüne sahip olmayı da istemektedirler.

400 MİLYON DOLARDAN 8 MİLYAR DOLARA

Daha fazla almak! Türkler şimdiden bazı istemlerde bulundular: 4 tarım ürünü için (zeytinyağı, turunçgiller, meyva suları ve domates salçası) Dokuzlar Pazarına daha kolay bir giriş; pamut ipliğinin B.Britanya'ya ihracatına konan yasağın kaldırılması ve toplumsal planda, üye ülkelerde oturan Türk ailelerinin durumunun

./..

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

iyileştirilmesi. Fakat, bütün bunlar, AET'den istenen mali yardımın yanında çok ufak kalmaktadırlar.

(Dördüncü Beş Yıllık Plânın dış mâli yardım gereksinimleri 16 milyar doları bulmaktadır. Bunun 8 milyar doları günlük ödemeler dengesinden birikmiş açığa denk düşmekte, yaklaşık 9 milyar doları ise borçların ödenmesine. Türkler, bu toplam üzerinden, AET ve üye ülkelerin kendilerine 8 milyar dolar yardımda bulunmasını istemektedirler...)

Ankara'nın hesaplarına göre, bunun 4,4 milyar doları AET tarafından, 1,6 milyar doları AET içindeki ülkelerin oluşturduğu Türkiye'ye yardım konsorsiyumu tarafından, 1 milyar doları ivedi yardım olarak ve 1 milyar doları da özel yardımlar biçiminde bölüşülecektir.

Karşılaştırırsak; AET tarafından Türkiye'ye 5 yıl içinde verilecek ekonomik yardım protokolü ancak 400 milyon doları bulmakta, Türklerin isteği ise 8 milyar doları!...

Kaynak: Le Monde / 31 Ekim 1978

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

HAZIRAN 78

RAPOR

23 Juli 1978

GİRİŞ

Haziran ayı içinde, Türkiye ekonomisinde meydana gelen gelişmeleri, birkaç ana noktada toplamak olanaklıdır:

I)Dördüncü Beş Yıllık Plana esas olmak üzere, "Kalkınma Planı Strateji"si Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratjisinin Temmuz ayı içerisinde Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmesi beklenmektedir...

2)Türkiye-Sovyetler Birliği arasında ekonomik işbirliği anlaşması imzalandı...

3)Yeni Toprak ve Tarım Reformu Yasa taslağı, MHP'lilere hazırlatıldı...

4)I978 Ocak-Mayıs dönemini kapsayan fiyat endekslerine göre, fiyatlardaki hızlı artışlar devam ediyor...

5)Ocak-Mayıs dönemi verilerine göre, Türkiye'nin dış ticaret açıklarında, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla gerileme gözlendi...

6)Yatırım büyüklüklerinde önemli gerilemelerin ortaya çıktığı ve geciken projeler nedeniyle, hazinenin milyarlarca lira zarara uğradığı açıklandı...

7)KİT'lerin I978'de I3 milyar 672 milyon lira zarar edeceği açıklandı...

8)DPT Müsteşarı Bilsay Kuruç, Dördüncü Beş Yıllık Plan uygulamalarıyla ilgili olarak, iş adamlarıyla bir toplantı yaptı...

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI STRATJİSİ

DPT tarafından hazırlanan ve önümüzdeki günlerde Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülüp kabul edilmesi beklenen Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (I979-I983) Stratejisi; I)Giriş, 2)Temel sorunlar, 3)Gelişme Politikaları ve 4)Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hedefleri olmak üzere, dört bölümden oluşmaktadır.

Strateji'nin ilk iki bölümünde, Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasal yapısındaki değişme ve gelişmelerden sözedilmekte, sosyal ve ekonomik yapıdaki bunalımların nedenleri ortaya konulmaktadır. Strateji'nin bu ilk iki bölümünde, deyim yerindeyse, Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısına ilişkin bir durum değerlendirilmesi yapılmakta ve ortaya çıkan sorunların nedenlerine inilmektedir...

Strateji'nin son iki bölümünde ise, Dördüncü Beş Yıllık Plana ilişkin ilkeler, temel politikalar, hedefler ve kullanılacak araçlar saptanmaktadır.

Strateji'nin "durum değerlendirmesini" içeren ilk iki bölümünde, kimi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

anlamsız kavramlar ya da kimi anla[illegible]çimlemeler yeralmasına karşın, bir yanıyla, Strateji Türkiye'nin [illegible]konomik yapısına gerçekçi bir değerlendirmeyle yaklaşıyor. Ve y[illegible] Strateji'nin bu bölümünde, üstü örtülü de olsa, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısında ortaya çıkan bunalımların, Türkiye kapitalizminden ve buna koşut olarak uygulanan ekonomi ve sanayileşme politikalarından kaynaklandığı belirtiliyor.

Sözgelimi, Strateji'de, Türkiye'nin yapım sanayii ya da sanayileşme stratjisi, çok haklı olarak, "toplumsal yararı az, toplumsal maliyeti yüksek, tekelci ve dışa bağımlı, işsizlik sorununa çözüm getirmeyen bir yapı" biçiminde tanımlanmaktadır...

Ve yine Strateji'de, dış ticaret açıklarının (ithalat ile ihracat arasındaki olumsuz fark) ve buna koşut olarak ödemeler dengesi açıklarının (yurt dışına satılan mal ve hizmetlerle satınalınan mal ve hizmetler ve sermaye hareketleri arasındaki olumsuz fark) sürekli büyümesine neden olarak, Türkiye yapım sanayiinin girdi yoluyla dışa bağımlı kılınması gösteriliyor.

Türkiye'nin bugün karşılaştığı tüm toplumsal sorunların, temelde üretimin ve gelir bölüşümünün yapısından kaynaklandığı görüşüne yer verilen yeni Strateji'de, açık-seçik, gelir dağılımındaki adaletsizliğin, temelde mülkiyet ilişkilerinden kaynaklandığı belirtiliyor. Ve yine Strateji'de, kısa vadeli dış borçlanmaların, ödemeler dengesine katkıdan çok, zarar verdiği kaydediliyor. Ayrıca, Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nde, işsizlikten enflasyona, enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisine, Türkiye yapım sanayiinin tüm çarpıklıklarına değin uzanan ve çok bilinen, sosyo-ekonomik gerçeklerin, hemen hemen tümüne değinilmiştir...

Sonuç olarak, Strateji'nin "durum değerlendirmesine" ayrılan ilk iki bölümü, büyük bir ağırlıkla gerçekleri dile getiriyor... Ne var ki, Strateji'nin ilkeler, politikalar, hedefler ve araçlar bölümünde, bu gerçekçilik tümüyle yok oluyor ve son bölüm, ilk bölümle baştan aşağı çelişiyor...

Bir stratejide ilkelerin, temel hedeflerin, amaçların ve hatta araçların gerçekçi bir biçimde belirlenebilmesi için, elbette ki, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapının, gerçekçi bir çözümlemesini yapmak ve bu yapılara ilişkin sorunları saptamak, kaçınılmaz bir önkoşuldur. Gerçekçi çözümlemeler ve saptamalar, bir stratejide, ancak ve ancak, aynı açıklık ve gerçekçilikle ilkeler, hedefler, politikalar ve araçların saptanması için yapılıyor ve öngörülüyorsa, bir anlam taşır...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sözgelimi, bu Strateji'de, durum değerlendirilmesi yapılırken, gelir dağılımındaki adaletsizliğin mevcut mülkiyet ilişkilerinden kaynaklandığı belirtiliyor... Ve fakat, ilkeler, hedefler ve politikalar bölümünde, mülkiyet ilişkilerinde değişiklik yapılacağına ilişkin tek kelime söylenmiyor.

Sözgelimi, yine bu Strateji'de, tekelleşmenin, çokuluslu tekellerin, dışa bağımlı sanayileşme politikasının, sosyal ve ekonomik bunalımların nedeni olduğu belirtiliyor... Ve fakat, ilkeler, politikalar ve hedefler bölümünde, anti-tekelci, anti-emperyalist içerikli tek ilkeye, bir tek söze rastlanmıyor...

İlkeler, hedefler ve amaçlar bölümünde, gelir dağılımının düzeltileceğine, ekonominin dışa bağımlılıktan kurtarılacağına, sanayileşme atılımlarına hız verileceğine ilişkin yuvarlak sözler var... Ne var ki, böylesi laflar, eski strateji, plan ve programlarda da yeralmıştı... Fakat uygulamalar, bunun tam tersini göstermiş, ekonomi her geçen gün dışa bağımlı kılınmış, gelir dağılımı sürekli bozulmuş, sanayiinin yapısı her geçen gün daha da çarpık bir görünüm almıştır... Bu anlamda, yeni Strateji'nin eskilerden hiçbir farkı yok...

Strateji'nin ekonomik hedefler bölümüne gelince: Stratejiye göre, Dördüncü Plan Döneminde (I979-I983), Gayri Safi Milli Hasıla'da (GSMH) I978 fiyatlarıyla yılda ortalama yüzde 8 dolaylarında artış sağlanacaktır...

Üretim, tarım sektöründe yılda ortalama yüzde 5, sanayi sektöründe yılda ortalama yüzde II dolayında bir hızla artırılacaktır...

Sanayi içinde imalat sanayiinin üretimi yılda ortalama yüzde II hızla gelişecektir. İmalat sanayiinde yapısal bir değişimin sağlanması amaçıyla, bu dönemde üretimin, tüketim malları sanayiinde yılda ortalama yüzde 7 hızla artmasına karşılık, ara malları sanayiinde yüzde I2, yatırım malları sanayilerinde yüzde I5 hızları ile artması gerçekleştirilecektir...

Madencilik ve enerji üretimi yılda ortalama yüzde I5 dolayında bir hızla artırılacaktır...

Sanayi sektörünün GSMH'daki payının I978'de yüzde 20 dolaylarında iken I983'de yüzde 30 dolayına yükselmesi sağlanacak, tarım sektörünün payı ise yüzde 26'dan yüzde 20'ye düşürülecektir.

Bu hedeflere ulaşabilmek için, Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde, I978 yılı fiyatlarıyla I trilyon 500 milyar liralık yatırım yapmak gerekmektedir...Bu yatırımların yaklaşık olarak yüzde I7'si tarıma, yüzde 40'ı sanayie ve yüzde 43'ü de hizmetler sektörüne yapılacaktır... Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde yapılması öngörülen yatırım harcamalarının büyüklüğü, üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde yapılan yatırım harcamalarının yaklaşık iki katıdır...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Strateji'ye göre, öngörülen yatırım düzeyinin gerçekleşmesi için iç tasarruflar, 1978'de GSMH'nın yüzde 20'si dolayında iken, yüzde 24'e yükseltilecektir. Bu iç tasarrufların yılda ortalam yüzde 13 dolayında bir hızla artırılması ya da bir başka deyişle, artan gelirin yaklaşık yüzde 35'inin tasarrufa ayrılması demektir...

Bu nasıl gerçekleştirilebilir? İddia edildiği gibi, GSMH yılda ortalama yüzde 8 artırılabilse bile, demek ki artan gelirden daha büyük bir bölümü tasarruflara ayrılacaktır... Kapitalist üretimde bunun iki yolu vardır: 1) Artıdeğer oranını, yani sömürüyü hem mutlak, hem de göreli olarak artırmak... 2) Ücret ya da gelir-Fiyat-Verimlilik dengesini, zaman boyutunda, maaş ve ücretliler ve küçük üreticiler zararına bozmak... Bu Stratjinin hedeflerinden birisi budur...

Yine Strateji'ye göre, mal ve hizmet ihracatının yılda ortalama yüzde 16 artırılması öngörülmektedir. İhracatın bileşiminde sanayi ürünleri lehine bir değişme sağlanarak, bu ürünlerin toplam ihracat içindeki payı yüzde 60 dolayına yükseltilecek ve bu gelişmelerle toplam mal ihracatı 1983 yılında 5 milyar dolara yükseltilecektir...

Türkiye-Sovyetler Birliği Arasında İmzalanan Ekonomik İşbirliği Anlaşması

Türkiye-Sovyetler Birliği arasında geçtiğimiz ay imzalanan "Siyasal Belge" ve kültür anlaşmasının yanında, bir de iki ülke arasında ekonomik ve ticari işbirliğinin daha da geliştirilmesini öngören "ekonomik anlaşma" parafe edilmiştir...

Bu anlaşma gereğince, Sovyetler Birliği Türkiye'ye, başta petrol olmak üzere, gübre ve kağıt gibi Türkiye açısından hayli önemli olan kritik mallar verecektir. Sovyetler Birliği, buna karşılık Türkiye'den başta buğday olmak üzere kimi tarımsal ve hayvansal ürülerle sanayi malları satın alacaktır.

Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında yapılan bu anlaşmayla, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin hacmi, yaklaşık üç kat artırılmış olacaktır. Bunun anlamı, Türkiye-Sovyetler Birliği dış ticaret hacminin yaklaşık 500 milyon dolara çıkarılması demektir. Türkiye'nin dış ticaret hacminin 6 milyar dolar olduğu düşünülürse, Sovyetler Birliği ile Türkiye'nin dış ticaret ilişkilerinin toplam dış ticaret içindeki payı, yüzde 8.3 olmaktadır. Türkiye'-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

nin Sovyetler Birliği ile olan dış ticaret hacmi, geçtiğimiz yıl, I62 milyon 375 bin dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı... SSCB-Türkiye arasındaki dış ticaretin gelişimi aşağıda verilmiştir..

Ayrıca, imzalanan ekonomik işbirliği anlaşması ile, Sovyetler Birliği Türkiye'deki petrol aramalarına katkıda bulunacak ve bu konuda maddi, teknolojik ve ekipman yardımında bulunacaktır...

Bunun yanında, Sovyetler Birliği, Türkiye'nin ağır sanayi yatırımlarına, hem kredi, hem teknolojik ve hem de ekipman ve teknik olarak yardımlarını sürdürecektir... Bu proje anlaşmalarının içinde, yeni yatırımlar olduğu kadar, Sovyetler Birliği tarafından eskiden yapılan bazı sanayi kuruluşlarının, tevsi ve genişletilmesi için yapılacak yardımlar da yeralmaktadir...

TÜRKİYE İLE SSCB ARASINDAKİ DIŞ TİCARETİN GELİŞİMİ

(BİN DOLAR)

Yıllar	İthalat	Toplam ithalat içindeki pay %	İhracat	Pay %	Dış ticaret hac.	Pay %
I970	38.750	4.I	29.378	5.0	68.I29	4.5
I97I	63.988	5.5	34.247	5.I	98.234	5.3
I972	I20.I05	7.7	4I.602	4.7	I6I.707	6.6
I973	I26.058	6.I	50.390	3.8	I76.448	5.3
I974	95.028	2.5	77.462	5.I	I72.490	3.3
I975	73.655	I.6	73.64I	5.3	I47.296	2.4
I976	88.956	I.7	80.99I	4.I	I69.947	2.4
I977	8I.969	I.4	80.406	4.6	I62.375	2.I

YENİ HAZIRLANAN TOPRAK VE TARIM REFORMU YASASI

Tarım ve Toprak reformu yasası'nın Anayasa Mahkemesi Tarafından iptal edilmesi üzerine, CHP ağırlıklı Ecevit Hükümeti tarafından yeni bir yasa taslağı hazırlanmıştır. Yasanın hazırlanması görevi, Devlet Bakanı Enver Akova'ya verilmiştir. Enver Akova, ilgili yasa taslağını Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nda bulunan MHP'lilere hazırlatmıştır...İlgililerden edinilen bilgiye göre, büyük toprak sahiplerinden yana olan ve bir reform niteliği taşımayan eski yasaya göre, yeni yasa taslağı daha da geri hükümler taşımaktadır... Yeni yasa taslağını, henüz ele geçiremedik... Önümüzdeki günlerde bu taslak bir tane edineceğiz ve o zaman daha ayrıntılı bilgi verilecektir...

Yine Enver Akova'nın zorlama ve teklifi ile, 30 Haziran I978 tarihli resmi gazetede, konuya ilişkin Bir Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmış ve bu karar-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

la, Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nın ortadan kalkan yetkileri, daha da genişletilerek geri verilmiştir... Bilindiği gibi, Anayasa Mahkemesi'nin yasayı iptaliyle, Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nın yetkileri elinden alınmıştı...

Bu yeni yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile MHP'ye ve Büyük Toprak beylerine büyük çıkarlar tanınmış olmakta, milyonlarca dönüm devlet arazisinin MHP'liler ve büyük toprak beyleri tarafından işgaline izin verilmektedir...

Bunun nedeni şudur: Soruna, Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nın örgütsel özelliğinden başlamak gerekmektedir. Bilindiği gibi, MC Hükümetleri döneminde, müsteşarlık gerek merkez, gerekse bölge ve il örgütleri olarak, tümüyle MHP'lilerin yönetim ve kontrolüne bırakılmıştır...

CHP ağırlıklı hükümetin işbaşına gelmesiyle birlikte, bu görev MHP yanlısı olan Devlet Bakanı Enver Akova'ya bırakılmıştır. Enver Akova, hiçbir faşist MHP'linin görevden alınmasına izin vermediği gibi, bazı kamu kuruluşlarında görevden alınan MHP'lileri de Toprak ve Tarım Reformu müsteşarlığında görevlendirmiştir. Bunun yanında, MC döneminde görevlerinden alınan ve fakat teşkilatta pasif görevlerde bulunan ilerici uzmanlar da, Enver Akova tarafından teşkilattan uzaklaştırılmıştır...

Karar'ın ekonomik ve soyal açıdan büyük toprak beyleri, MHP'yi ve yoksul köylüleri ilgilendiren yanına gelince: I)Toprak ve Tarım Reformu Yasası, 1973 yılı Temmuz ayında yürürlüğe girdi. Ve 1974 yılında da uygulama başladı...

Ogünden bu yana, I milyon 768 bin dönüm özel mülk toprağı kamulaştırıldı. Oysa, yasaya göre, kamulaştırılması gereken özel mülk toprağı, 3 milyon 800 bin dönümdü. Demek ki, reform bölgesinde kamulaştırılması gereken toprakların yarısı bile kamulaştırılamadı...

Kaldı ki, kamulaştırmaya konu olan 3 milyon 800 bin dönüm toprak, büyük toprak beylerinin elinde bulunan toprak büyüklüğünün dörtte biri bile değildir... Büyük toprak beyleri, topraklarını reform uygulamasından kurtarabilmek için, elinde bulundurdukları toprakların büyük bir bölümünü, eşlerine, çocuklarına ya da yakınlarının üstüne tapulamışlardır...

Kamulaştırılan I milyon 768 bin dönüm özel mülk toprağı yanında, hazineye ait I milyon 266 bin dönüm toprak da dağıtıma konu edilmiş ve böylece, reform bölgesinde dağıtımına karar verilen toprakların büyüklüğü, 3 milyon 34 bin dönüm olarak saptanmıştır...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ne var ki, aradan beş yıl geçmiş olmasına karşın, bugüne değin, ancak I.200 çiftçi ocağına, yalnız 200 bin dönüm toprak dağıtılabilmiştir. Geriye kalan 2 milyon 834 bin dönüm kamu toprağı, halen büyük toprak beylerinin tasarrufu altındadır ve onlar tarafından ekip biçilmektedir. Demek ki, devlet tarafından parası ödenerek kamulaştırılan özel toprak mülklerinin yanında, I milyon 266 bin dönüm hazine toprağı da büyük toprak beylerine sunulmuş, beylerin bu toprakları işgaline izin verilmiştir...

Ayrıca, devlet bütçesinden 568 milyon lira harcanarak, tarım reformu bölgesine su şebekesi götürülmüş ve bu da büyük toprak beylerinin kullanımına sunulmuştur. Büyük toprak beyleri, topraklarını sulamalarının karşılığında, ne bir kuruş ücret ve nede bir kuruş vergi ödememektedir...

Peki, I.200 çiftçi ocağına dağıtıldığı iddia edilen 200 bin dönüm toprak, gerçekten köylünün eline geçmiş midir? Hemen belirtelim ki, bugüne değin, bu toprakların bir dönümü bile köylünün eline geçmemiştir. Bu toprakların, ekip biçilmesi ve yönetimi, Tarım ve Toprak Reformu Müsteşarlığı Kooperatiflerine, yani MHP'lilere bırakılmıştır. Çünkü, bu kooperatiflerin en üst yöneticisinden bekçisine değin, tüm yetkililer devlet görevlisi olup, MHP militanlarıdır...

İşte, Anayasa Mahkemesi'nin Toprak ve Tarım Reformu Yasası'nı iptali ile ortada bir boşluk doğmuş ve yeni çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı ile bu boşluk giderilmiş ve toprakların büyük toprak beyleri ile MHP'liler tarafından kullanılması, daha gerçeği işgal edilmesi yasallaştırılmış olmaktadır...

Şimdi, Enver Akova'nın öncülüğünde tezgahlanan planın özü şudur: Yeni yasanın çıkarılması savsaklanacak, belki yıllarca bu yasa çıkarılamayacak ve böylece, büyük toprak beyleri ile MHP'nin saltanatı sürdürülecektir...

Urfa'da tezgahlanan oyunların tümü bu değildir: Reformdan önce, Tapu-kadastro örgütü tarafından, Urfa'da I6 milyon 600 bin dönüm topraksız arazi saptanmıştır. Bu toprakların 8 milyon 525 bin dönümü hazine toprağı olmasına karşın, bu toprakların tamamı, büyük toprak beylerinin üzerine tapulanmıştır...

FİYAT ARTIŞLARI DURDURULAMIYOR

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen indekslere göre, fiyat artışları hızla tırmanmaya devam etmektedir. Nitekim, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün onbir büyük kentimizde yaptığı saptamalara göre, son bir yıl içinde perakende fiyat artışları yüzde 53.9'a ulaşmıştır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bunun anlamı şudur:Son bir yıl içinde, IOO Türk Lirası'nın satınalma gücü 73 liraya inmiş ya da maaş ve ücretiyle geçinenlerin yaşama koşulları, bir yıl içinde yüzde 27 kötüleşmiştir...

DİE'nin saptamalarına göre, son bir yıl içinde fiyat artışlarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz sırasıyla, Ordu, Erzurum ve Samsun kentleri olmuştur. Nitekim, son bir yıl içinde perakende fiyatlar, Ordu'da yüzde 60.9, Erzurum'da yüzde 60.8 ve Samsun ilinde de yüzde 59.9 oranında artmıştır...

DİE'nin onbir büyük kentte yürüttüğü derlemelere göre, Ocak-mayıs dönemini kapsayan son beş aylık sürede de perakende fiyatlar, yüzde I9.I oranında artış göstermiştir...

Öte yandan, Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan saptamalara göre, son bir yıl içinde toptan fiyatlar yüzde 50.6 ve son beş ay içinde de yüzde 2I.4 oranında artış göstermiştir. Perakende ve toptan fiyat artışlarını gösteren veriler, aşağıdaki tabloda sunulmuştur?

PERAKENDE VE TOPTAN FİYAT ARTIŞLARI %

İller	Son bir yıl -Mayıs I977-Mayıs I978	Son beş ay Ocak-Mayıs I978
Ankara	54.I	I8.9
İstanbul	52.3	I7.5
İzmir	5I.2	I6.6
Adana	55.9	I7.6
Antalya	50.I	I7.8
Bursa	50.6	I9.I
Diyarbakır	44.0	I9.9
Erzurum	60.8	20.6
Eskişehir	54.0	2I.5
Ordu	60.9	I8.6
Samsun	59.9	22.I
Ortalama perakende fiyat artışı	53.9	I9.I
Toptan eşya fiyatları artışı	50.6	2I.4

OCAK-MAYIS DÖNEMİNDE DIŞ TİCARETTEKİ GELİŞMELER

Dış Ticaret İstatistiklerine göre, Türkiye'nin dış ticaret açığı, Ocak-Mayıs I978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 55.6 oranında gerileyerek, I milyar 44 milyon dolara inmiştir. I977 yılının Ocak-Mayıs döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı I milyar 624 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Türkiye'nin dış ticaret açıklarında gözlenen yüzde 55.6 dolayındaki gerilemeye, ihracat büyüklüklerinde meydana gelen artıştan öteye, döviz yokluğu nedeniyle ithalatında meydana gelen gerilemeler neden olmuştur...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Nitekim, Ocak-Mayıs I978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla Türkiye'nin ihracatı, ancak yüzde 5.8 oranında artarak 802 milyon dolara yükselmiştir. I977 yılının Ocak-Mayıs döneminde, Türkiye'nin ihracatı 758 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Oysa, Ocak-Mayıs I978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla Türkiye'nin ithalatı yüzde 22 oranında gerileyerek, I milyar 845 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde Türkiye'nin ithalat büyüklüğü, 2 milyar 382 milon dolar dolayında bulunmaktaydı... Türkiye'nin dış ticaretindeki gelişmeler aşağıda verilmiştir...

DIŞ TİCARETTEKİ GELİŞMELER
(MİLYON DOLAR)

	İthalat	İhracat	Dış ticaret açığı
I977 Ocak-Mayıs	2.382	758	I.624
I978 Ocak-Mayıs	I.845	802	I.044
Değişme %	-22	artı 5.8	-55.6

YATIRIMLAR GERİLİYOR

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan "Önemli Projeler Raporu'na" göre, döviz yokluğu, iç ve dış finasman yetersizliği gibi nedenlerle, kamu yatırımlarında önemli gerilemeler olmuş ve önemli projelerdeki geçikmeler nedeniyle maliyetler artmış ve bu durumdan hazine milyarlarca lira zarara uğratılmıştır...

Büyük bir bölümünün bugüne kadar tamamlanıp işletmeye açılması gereken I57 önemli proje için, 523 milyar I57 milyon lira yatırım yapılması öngörülmüş ve buna karşılık planlanan yatırımların ancak yüzde I3.I'i gerçekleştirilerek, bu projeler için 68 milyar 859 milyon lira harcanabilmiştir...

DPT'nin ilgili raporunda, 67 önemli projede ortaya çıkan gecikme nedeniyle, hazinenin 228 milyar I43 milyon lira zarara uğradığı kaydedilmiştir. Nitekim, DPT'nin yaptığı hesaplamalara göre, 67 önemli proje için, I33 milyar 455 milyon liralık harcama yapılması öngörülmüş ve fakat projelerin zamanında tamamlanamaması nedeniyle maliyetler artmış ve ilgili 67 proje için harcanması gereken para, 36I milyar 598 milyon liraya yükselmiştir. Bu durumda, hazine, ilk hesaplanan maliyetlere göre, 228 milyar I43 milyon lira fazla ödemede bulunacaktır...

Öte yandan, DPT'nin ilgili raporuna göre, I975-I976 yılları arasında,

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Demirel-Erbakan ikilisi tarafından temelleri atılan projelerin tümüyle hayal ürünü olduğu ortaya çıkmıştır. DPT'nin raporuna göre, ilgili projelere, temelleri atılan sanayi işletmelerinde, bugüne değin taş üstüne taş konmamış ve hanenin yüz milyonlarca lirası çarçur edilerek, proje v.s. ödemeleri adı altında mütahit firmalara aktarılmıştır...

Nitekim, I975-I976 yılları arasında, ağır sanayi hamlesi yutturmacasıyla Makina Kimya Enstitüsüne ait I8 önemli proje'nin temelleri atılmış ve bunlar için I4 milyar 433 milyon lira büyüklüğünde yatırım yapılması öngörülmüştü... Bu projelerin tümünün I979 ve I980 yıllarında yapımı tamamlanıp işletmeye açılması öngörülmüştü... Oysa, bugüne kadar yapılan harcama, yalnızca ve yalnızca 465 milyon lira olup, planlanan yatırımların ancak yüzde 3.2'si gerçekleştirilebilmiştir... Kaldı ki, bu 465 milyon liranın tamamı, proje bedeli olarak mütahitlere aktarılan harcamalarla, temel atma törenlerinde yapılan harcamalardır... Demek ki, önemli bir bölümünün gelecek yıl ve arda kalanlarının da I980 yılınad işletmeye açılacağı vadedilen bu sanayi projelerinde bugüne kadar taş üstüne taş konmamıştır...

Keza, yine temelleri I976 yılında atılan 6 şeker fabrikası için 8 milyar 445 milyon liralık yatırım öngörülmüş ve fakat bugüne kadar planlanan yatırımların ancak yüzde 4.5'i gerçekleştirilerek 382 milyon liralık harcama yapılabilmiştir. Bu harcamalar da, yine proje ödemeleri, arsa alımları, personel ödemeleri ve temel atmalarda yapılan törenlerdeki harcamalardan oluşmaktadır.

Aynı şekilde, Sümerbank Genel Müdürlüğüne ait dört önemli proje için I milyar 929 milyon liralık yatırım öngörülmüş ve buna karşılık bugüne kadar öngörülen yatırımların yüzde 4.9'u gerçekleştirilerek, ancak 95 milyon liralık harcama yapılabilmiştir. Oysa, bu dört fabrikanın birisi bu yıl içinde, ikisi gelecek yıl içinde ve dördüncüsü de I980 yılında işletmeye açılacak biçimde planlanmıştı...

KİT'LERİN I978 YILI ZARARI

I978 yılı bütçe ve programına göre, Kamu İktisadi Kuruluşlarının I978 yılında, 4 milyar 66I milyon lira zarar edeceği hesaplanmıştı... I978 yılının ilk altı ayındaki gelimelere dayanılarak yeniden yapılan hesaplamaya göre, KİT'lerin bu yıl içinde, I3 milyar 672 milyon lira zarar edeceği belirtilmiştir.

Yapılan hesaplamalara göre, KİT'lere ait 27 işletmeci kuruluştan I3'ünün toplam I7 milyar 849 milyon lira zarar edeceği, I4'ünün ise, 4 milyar I77 mil-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yon lira kar edeceği belirtilmiştir.

Kamu kuruluşları arasında 1978 yılında en yüksek zarar, 5 milyar 613 milyon lira ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nda tahmin edilmiştir. Türkiye Demir İşletmelerinin de, yılın başında 1 milyar 325 milyon lira olarak tahmin edilen zararı, haziranda yapılan yeniden hesaplama ile 4 milyar 116 milyon liraya yükselmiştir. KİT'lerin kar ve zarar durumlarına ilişkin tablo ekte sunulmuştur...

DPT MÜSTEŞARI BİLSAY KURUÇ İŞADAMLARI İLE TOPLANDI?

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Bilsay Kuruç, sanayicilerle, 4.Plan stratejisi konusunda bir toplantı yapmıştır. Toplantıda stratejinin temel göstergeleri hakkında özel sektör temsilcilerine bilgi verilmiştir.

DPT Müsteşarı Bilsay Kuruç'un katıldığı toplantıya özel sektörden de, İstanbul Sanayi Odası Başkanı Nurullah Gezgin, Sanayi Odaları Birliği Başkanı Sakıp Sabancı, Eskişehir Sanayi Odası Başkanı Mümtaz Zeytinoğlu, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Genel Sekreteri Güngör Uras ile bazı sanayiciler katılmıştır...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İŞLETMECİ KURULUŞLARDA KÂR-ZARAR DURUMU (Milyon TL.)

Kuruluşlar	1976 Kesin	1977 Kesin	1978 Program	1978 Revize Teklif	Kullanılan İşletme Kredisi(1)
M.K.E.K.	+ 113	- 162	+ 260	- 160	-
SÜMERBANK	+ 154	+ 374	+ 130	+ 343	700
ÇİMENTO S.	- 36	- 155	- 170	- 170	-
T.DEMİR.Ç.	- 305	- 1.813	- 1.325	- 4.116	750
SEKA	- 426	- 463	+ 505	-	550
TUSAŞ	-	- 5	-	- 30	-
ETİBANK	- 814	- 1.764	- 1.934	- 1.317	-
TEK	+ 1.463	+ 2.048	+ 3.310	+ 2.088	495
PETKİM	+ 368	+ 643	+ 325	+ 525	-
PETROL OFİSİ	- 30	- 284	- 260	- 714	-
T.P.A.O	+ 681	- 2.087	- 3.000	- 5.613	-
T.K.İ.	- 5.105	-	-	-	250
KARADENİZ BAKIR	- 247	- 388	- 100	+ 77	-
AZOT	- 77	- 443	- 610	- 964	425
T.ET BALIK	- 91	- 130	+ 25	+ 45	1.600
T.M.O	+ 56	- 121	+ 32	+ 30	-
T.SÜT.END.	- 83	- 165	- 200	- 351	99
T.ŞEKER	+ 247	+ 313	+ 351	+ 310	3.000 (2)
YAPAĞI TİF.	+ 1	+ 2	+ 3	+ 3	-
YEM SAN.	+ 8	+ 8	- 5	+ 22	-
T.Z.D.K.	+ 110	+ 49	+ 100	+ 165	-
ÇAY-KUR	- 560	-	-	-	197
D.B.D.NAK.	- 141	- 477	- 400	+ 2	-
DENİZCİLİK B.	- 974	- 1.161	- 2.000	- 1.574	-
P.T.T.	- 857	- 1.772	- 215	- 537	310
T.C.D.D	- 196	- 960	+ 770	- 2.284	-
T.H.Y	- 396	- 350	- 500	+ 127	-
T.R.T.	+ 344	+ 298	+ 60	- 19	-
D.M.O	+ 90	+ 195	+ 187	+ 340	-
KAR TOPLAMI	+ 3.635	+ 3.930	+ 6.058	+ 4.177	-
ZARAR TOPLAMI	-10.338	-12.700	-10.719	-17.859	-
TOPLAM	- 6.703	- 8.770	- 4.661	-13.672	2.427

(1) Merkez Bankası ve Devlet Yatırım Bankası Kredileri Kullanımı Haziran ayı başı

(2) Pancar alımları için

- 0 -

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

23. Aug. 1978

EKONOMİK

RAPOR

I-TÜRK-İŞ'LE HÜKÜMET ARASINDA, İŞÇİ ÜCRETLERİNİ DONDURMAK, İŞÇİ SINIFININ EKONOMİK-DEMOKRATİK VE POLİTİK-İDEOLOJİK SAVAŞIMINI SINIRLAMAK AMACIYLA "TOPLUMSAL ANLAŞMA" ADI ALTINDA BİR METİN İMZALANDI...

Bu anlaşma ile, ilk olarak, Türkiye kapitalizminden ve buna koşut olarak yeni-sömürgecilik uygulamalarından kaynaklanan bunalımların faturası, işçi sınıfına ödetilmek istenmektedir.

İkinci kez, birinciye dayalı olarak, Türk-İş'le Hükümet arasında imzalanan "toplumsal anlaşma" metninin girişinde yeralan ifadelerden anlaşıldığına göre, Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan bunalımlara neden olarak, üstü örtülü de olsa işçi ücretlerindeki artış gösterilmekte ve çıkış yolu olarak da, işçi ücretlerinin dondurulması gösterilmektedir.

Nitekim, konuya ilişkin olarak, "toplumsal anlaşma"metninin girişinde aynen şöyle denilmektedir: "Hükümetle Türk-İş; işsizliği hızla azaltıcı bir ekonomik atılım dönemine girilmedikçe ve başta köylüler olmak üzere tüm halkın gelişme nimetlerinden hakça yararlanması sağlanmadıkça, toplu sözleşmelerle yalnız işçilere tanınacak maddi olanakların işçilere de mutluluk getirmeyeceğinde;

Sağlıklı bir gelişme sürecine girilmedikçe ve gelirlerle fiyatlar arasında refah artışını yaygın ve sürekli kılıcı bir denge sağlanmadıkça, işçi ücretlerindeki artışın gerçeklik taşımayacağında;

Verimlilik ve üretim artırılmadıkça ve ulusal sanayiin dışa bağımlılığı azaltılmadıkça dış ödemeler darboğazından kurtulma olanağı bulunmayacağında;

birleşmişlerdir"...

Görüldüğü gibi, yukarıdaki alıntıda, Türk-İş yöneticileriyle Hükümet, kelimenin tam anlamıyla sapla samanı birbirine karıştırmakta, işbirlikçi-tekelci sermayenin bile yadsıyamadığı ekonomik ve sosyal bunalımlar ardarda sıralanmakta ve fakat bunların gerçek nedenleri gözardı edilmekte ve neredeyse bu bunalımların tümü, işçi ücretlerindeki artışa bağlanmaktadır. Ya da, açıkca söylenmektedir ki, Türkiye ekonomisi böylesi bir bunalım içinde iken, işçi ücretleri artırılamaz... Yani, bu bunalımların tüm yükünü işçiler, tüm emekçi sınıf ve katmanlar çekmelidir...

Sözgelimi, yukarıdaki alıntının birinci paragrafında, işsizlik orta-

TÜSAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

dan kaldırılmadan, yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklükleri yüksek bir boyuta ulaştırılmadan ve başta köylüler olmak üzere tüm halkın kalkınmanın nimetlerinden hakça yararlanması sağlanmadıkça, işçilere tanınacak maddi olanakların işçilere de mutluluk getirmeyeceği söylenmektedir...

İlk kez, Türkiye kapitalizminde işsizlik, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinde gerileme olarak gözlenen ekonomik bunalımların, çıkış nedeni olarak, işçi ücretlerinin düzeyiyle yakından ve uzaktan hiçbir ilişkisi yoktur. İşsizlik ve kalkınma hızı büyüklüklerinde ortaya çıkan yetersizlik, genelde emperyalist-kapitalist sistemin, özelde de Türkiye kapitalizminin temel özelliklerinden birisi ve herhalde birincisidir.

Kapitalizmin tekelci ya da emperyalizm aşamasında, işsizlik ve üretim yetersizliği, iyice çürüyen ve kokuşan kapitalizmin temel niteliği ve onun en belirgin özelliğidir...

Olayın Türkiye ile ilgili yanı şudur: Türkiye kapitalizmi, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlı bir biçimde yürüttüğü sanayileşme girişimlerini, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları biçiminde sürdürdü. Ve böylesi bir yöntemle gelişen Türkiye imalat sanayii, büyük bir ağırlıkla, dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üreten bir yapı oluşturdu. Üretim araçları üreten sanayi kollarına ise, hemen hemen hiç itibar edilmedi... Dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üreten bu sanayi kuruluşları da, geri teknoloji ve küçük ölçekle çalışan işletmeler olmaktan öteye gidemedi... Girdi yoluyla dışa bağımlı bu sanayi kuruluşlarının ürettiği malların fiyatları, dünya pazarlarına göre, en az 2-3 kez daha pahalı olduğundan, bu ürünler ancak iç pazarlarda alıcı bulabiliyor ve dış pazarlarda satılamıyordu...

İşte böylesi bir sanayi yapısıyla Türkiye kapitalizmi, 1970 yılına gelindiğinde büyük bir bunalımın eşiğine girdi ve zaman boyutunda bu bunalım daha da büyüdü ve günümüzdeki boyutlara ulaştı... Türkiye ekonomisinin bu bunalımlardan kurtulabilmesi için, mevcut sanayi yapısını değiştirmesi gerekiyor...

Türkiye'nin mevcut sanayi yapısını değiştirmesinden kasıt şudur: İlk olarak, Türkiye imalat sanayii, tüketim malları üreten bir yapıdan, daha çok ara ve yatırım malları (üretim araçları) üreten bir yapıya kavuşturulmalıdır... İkinici olarak, Türkiye imalat sanayii, küçük ölçekli ve geri teknolojiler yerine, büyük ölçekle çalışan ve çağdaş teknolojileri kullanan bir yapıya kavuşturulmalıdır...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Kuşkusuz, çıkış yolunun bu olduğunu, hem işbirlikçi-tekelci sermaye ve hem de hükümet çok iyi bilmektedir. Ne var ki, Türkiye imalat sanayiinde böylesi bir yapısal değişiklik, kapitalizmin sınırları içinde kalındıkça gerçekleştirilemez. Daha açık bir deyişle, kapitalizmin dışına çıkılmadıkça, yeni-sömürgecilik uygulamalarına son verilmedikçe, NATO'lardan, Cento'lardan, İMF'lerden, Dünya Bankalarından çıkılmadıkça, kölelik anlaşmaları yırtılmadıkça, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarına son verilmedikçe, çokuluslu tekellerin ve onların yerli işbirlikçilerinin ekonomik ve politik egemenliği ortadan kaldırılmadıkça, Türkiye imalat sanayiinin yapısını değiştirmek olanaklı değildir...

İşte Türkiye'de, döviz darboğazından enerji yetersizliğine, işsizlikten enflasyona, yatırım ve üretim büyüklüklerinin gerilemesinden faşizm tehlikesine değin bunalım adına ne varsa, tüm bunların kaynaklandığı tek nokta, Türkiye kapitalizminin kendisi, buna koşut olarak uygulanan ekonomi politikaları ve yeni-sömürgecilik uygulamalarıdır... Her nedense, "toplumsal anlaşmada" ne hükümet ve ne de Türk-İş yöneticileri bu noktaya hiç değinmemişler ve bunalımların gerçek nedenini gözardı etmişlerdir.

"Toplumsal anlaşmada", verimlilik ve üretim artırılmadıkça ve ulusal sanayiin dışa bağımlılığı azaltılmadıkça dış ödemeler darboğazından kurtulma olanağı yoktur deniliyor... Peki ama, Türkiye ekonomisini dışa bağımlı kılan kimdir? Bir avuç çokuluslu tekelle onun bir avuç yerli işbirlikçisinin yürüttüğü sanayileşme politikaları değil mi? Türkiye ekonomisinin dışa bağımlı kılınmasıyla işçi sınıfının ne ilgisi var... Bu uygulamalar sonucu, her yıl milyarlarına milyarlar katan çokuluslu tekellere ve onların yerli işbirlikçilerine, bir tek kelime söylenmez, onlara toz kondurulmaz iken, neden bu bunalımların faturası işçilere ödetilmek istenir?

Sonuç olarak bu anlaşma ile;

I)İşveren sınıfının ve İMF'nin isteklerine uygun olarak, işçi-işveren ilişkileri ulusal düzeye çekilmek istenmekte ve "ücretlerin dondurulması" yolunda, önemli bir adım atılmış olmaktadır. Nitekim, imzalanan anlaşma ile, işçi ücretlerinin 1976 düzeyinde dondurulması öngörülmekte ve ancak fiyat artışları kadar bir ücret artışı öngörülmektedir...

Türkiye işçi sınıfının böylesi bir ilkeyi kabullenmesi, ~~halinde,~~ ilk olarak, sömürünün daha da yoğunlaşmasına razı olması demektir...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İkinci olarak, böylesi bir ilkeyi kabullenmek, tümüyle sınıf sendikacılığı ilkesini terketmek demektir... O kadar ki, toplu sözleşmelerin, ulusal düzeyde belirlenen böylesi bir ilkeye dayatılarak yapılması, işçi sınıfının ekonomik-demokratik, yani sömürüyü sınırlama aracı olan sendikal örgütlenme ve sendikal savaşımdan tümüyle vazgeçmesi anlamınadır...

Çünkü, böylesi bir anlaşmanın kabullenmesi halinde, işçi ücretlerinin hangi noktada oluşacağına ilişkin "matematik bir formül"bulunmuş ve böylece işçi sınıfıyla sermaye sınıfı arasında varolan ekonomik savaşım ortadan kaldırılmış olacaktır... Ve bu durumda da, gerek sendikal örgütlenme ve gerekse sendikal savaşım, bir görüntü olmaktan öteye bir anlam taşımayacaktır...

Ne var ki, kapitalist üretimde, yaklaşık dört yüz yıldır, işçi ücretlerini belirleyebilecek bir matematik formül icat edilemedi... Bundan böyle de edilemeyecek... Daha açığı, kapitalizmde varolan uzlaşmaz çelişkileri, işçi sınıfı ile sermaye sınıfı arasındaki çelişki ve çatışmaları ortadan kaldıracak bir formülü arayan ilk kişiler, yalnızca Halil Tunç ve Bülent Ecevit ikilisi değildir... Böylesi bir girişim, kapitalizmin yasalarına, toplumsal gelişme yasalarına ve hayatın pratiğine aykırıdır ve bu nedenle de, böylesi bir ilkeyi Türkiye işçi sınıfı kabullenmeyecek ve imzalanan bu toplumsal anlaşma da kağıt üzerinde kalacaktır...

İmzalanan bu "toplumsal anlaşmanın" sömürüyü yoğunlaştırma isteği yanında, asıl önemli bir amacı da, işçi sınıfının ekonomik savaşımı yanında, politik ve ideolojik savaşımını da sınırlamak ve işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kuyruğuna takmaktır...

İşçilerin grev fonunu, yatırımlara yöneltmek gibi, son çözümlemede, bir yanıyla grev fonlarını sermaye sınıfına peşkeş çeken, öteki yanıyla da, işçi sınıfını grev silahından yoksun kılan "toplumsal anlaşmanın" tam metni ekte sunulmuştur...

2) KİMİ ÖNEMLİ TARIMSAL ÜRÜNLERİN DESTEKLEME ALIM FİYATLARI AÇIKLANDI

Geçtiğimiz ayın önemli ekonomik olaylarından birisini de, kimi önemli tarımsal ürünlerin destekleme alım fiyatlarının açıklanması oluşturmuştur. Hükümetin açıkladığı destekleme alım fiyatlarına göre, pamuğun alım fiyatı, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 28.5 dolayında artırılarak, I0 lira 50 kuruştan I3 lira 75 kuruşa yükseltilmiştir...

Fındığın destekleme alım fiyatı da, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 30.3 oranında artırılarak, I6 lira 50 kuruştan 2I lira 50 kuruşa yükseltilmiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

CHP ağırlıklı Hükümet, bir kilo kuru üzümün destekleme alım fiyatını 2I lira 50 kuruş olarak saptamıştır. Böylece, geçtiğimiz yıla oranla, bu yıl kuru üzümün destekleme alım fiyatı yüzde 45.8 oranında artırılmış olmaktadır. I977 yılında, bir kilo kuru üzümün destekleme alım fiyatı I2 lira olarak saptanmıştı...

Öte yandan, CHP ağırlıklı hükümet, kuru incirin destekleme alım fiyatını I0 lira 50 kuruş olarak saptamış ve böylece, geçtiğimiz yıla oranla kuru incirin destekleme alım fiyatı yüzde 3I.3 oranında artırılmıştır. I977 yılında, kuru incirin destekleme alım fiyatı 8 lira olarak saptanmıştı...

Ayrıca, Chp ağırlıklı hükümet, antep fıstığı, şeker pancarı ve haşhaşın da taban fiyatlarını saptayarak ilan etmiştir. Buna göre, bir kilo antep fıstığının alım fiyatı 55 lira, şeker pancarının bir kilosunun alım fiyatı 80 kuruş ve bir kilo haşhaşın alım fiyatını da 25 lira olarak ilan etmiştir...

Önemli tarımsal ürünlerin, I974-I978 yılları arasında destekleme alım fiyatlarında meydana gelen değişmeler ve fiyatlardaki artış yüzdeleri aşağıda verilmiştir:

TARIMSAL ÜRÜNLERİN DESTEKLEME ALIM FİYATLARI

	I974	I975	I976	I977	I978
Pamuk	7.80	7.80	I0.00	I0.50	I3.75
Artış %	35.7	0	28.I	4.9	28.5
Fındık	I3.50	I4.00	I4.50	I6.50	2I.50
Artış %	39.2	3.7	3.6	I3.8	30.3
Kuru üzüm	I0.00	I0.00	I0.50	I2.00	I7.50
Artış %	42.9	0	5.0	I4.3	45.8
Kuru incir	5.50	6.00	7.00	8.00	I0.50
Artış %	3I	9.I	I6.7	I4.3	3I.3
Antep fıstığı	25.00	36.50	-	-	55.00

Türkiye'de, devletin tarım kesimi üstüne yürüttüğü destekleme politikalarının en etkinlerinden birisi olan fiyat desteği biçimindeki politikalar, siyasal arenada en çok tartışılan konulardan birisidir. Ve burjuva partilerinin, sürekli olarak istismar konusu yaptıkları ve bir propaganda aracı olarak kullandıkları destekleme alım politikaları, bu yılda aynı doğrultuda kullanılmış ve MC partileri CHP ağırlıklı Hükümeti tarımsal ürünlerin fiyatlarını düşük tutmakla suçlarken, CHP ve CHP ağırlıklı Hükümet de, verdiği

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yüksek fiyatlarla köylülüğün yüzünü güldürdüğünü ileri sürmüştür...

Bu noktada söylenmesi gerekenler şunlardır:

I)MC partilerinin, tarımsal ürünlerin destekleme alım fiyatları düşük tutuldu diye CHP'yi ve CHP ağırlıklı hükümeti suçlaması, bir demagoji ve yalandan öteye bir anlam taşımamaktadır. Yukarıdaki tablodan açıkça görüldüğü gibi, CHP ağırlıklı hükümetin tarımsal ürünlere verdiği destekleme fiyatları, MC dönemindeki fiyatlara oranla çok daha yüksektir...

2)Ne var ki, CHP ağırlıklı Hükümetin tarımsal ürünlere verdiği destekleme fiyatları, yine de İMF'nin isteklerine uygun olarak saptanmış ve son çözümlemede düşük tutulmuştur. Çünkü, İkinci MC döneminde yapılan yüzde IO ve CHP ağırlıklı Hükümet döneminde yapılan yüzde 30 oranındaki devalüasyon uygulamalarıyla, tarımsal ürünlerin ihraç fiyatları yüzde 40 oranında ucuzlatılırken, tarımsal girdilerin fiyatları da aynı oranda pahalılandırılmıştır. Oysa, daha önce buğday ve tütün destekleme alım fiyatlarının hayli düşük tutulduğu da göz önüne alınırsa, CHP ağırlıklı Hükümetin tarımsal ürünlerin alım fiyatlarına yaptığı artış, geçen yıla oranla yüzde I5 dolayındadır. Kaldı ki, I977 yılında toptan eşya fiyatlarındaki artış yüzde 28.5 olarak gerçekleşmiştir. Demek ki, tarımsal ürünlerin fiyatları, gerçek fiyat artışlarının ancak yarısı düzeyinde olmuştur. Ve böylesi bir politika, hem işbirlikçi-tekelci sermayenin ve hem de İMF'nin isteklerine tümüyle uygundur...

3)Kaldı ki, destekleme alım fiyatlarının yüksek ya da düşük oluşunu köylülüğün bütününü ele alarak tartışmak hiçbir anlam taşımamaktadır. Çünkü, gerek fiyat ve gerekse fiyat dışı arçlarla tarım kesiminde bir devlet desteği sözkonusu olduğunda, bundan yalnızca bir avuç büyük toprak beyi yararlanmaktadır... Devletin tarım kesimi üstüne yürüttüğü destekleme politikalarının, küçük üreticilere ve hatta orta köylülüğe hemen hemen hiçbir katkısı olmamaktadır...

4)Destekleme politikalarının küçük üreticilere ve orta köylülüğe yarar sağlayabilmesi için, herşeyden önce;

a)Demokratik bir toprak reformunun yapılması,

b)Yaygın bir kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi,

c)Küçük üreticiler ve hatta orta köylülük üstündeki büyük toprak beylerinin, tüccar ve tefecilerin baskı ve sömürüsünün ortadan kaldırılması,

d)Küçük ve orta köylülüğün tarımsal girdi ve kredi gereklerinin ucuz ve elverişli bir biçimde devletçe karşılanması,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

gerekmektedir...

5)Bugüne kadarki yürütülen biçimiyle, destekleme alım politikaları, sağlam finansman kaynaklarına dayalı olarak yürütülmediğinden, enflasyonu körükleyen önemli nedenlerden birisi olmuştur. Çünkü, devlet aldığı ürünlerin iç fiyatları ile (destekleme alım fiyatları) dış satış fiyatları (ihraç fiyatları) arasındaki olumsuz farkı, sürekli karşılıksız para basarak hazineden karşılamıştır. CHP ağırlıklı hükümet de aynı yolu seçmiş ve son yedi ay içinde yaklaşık I5 milyar lira dolayında karşılıksız para basmıştır. Nitekim, Merkez Bankası'nın 6 Ocak I978 tarihli durumuna göre, 79 milyar 749 milyon lira olan piyasadaki para miktarı, 4 Ağostos I978'de 95 milyar 9I5 milyon liraya yükselmiştir...Destekleme alımlarının artmasıyla birlikte, önümüzdeki iki ay içinde, piyasadaki kağıt para miktarının (emisyon hacmi) I00 milyar liranın üstüne çıkması beklenmektedir... Böylesi bir gelişme, fiyat artışlarının daha da hızlanmasına neden olacaktır...

3) FİYAT ARTIŞLARI DURDURULAMIYOR

-Son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 55.4 ve son altı ay içinde de yüzde 2I.I oranında artış gösterdi...

Devlet İstatistik Enstitüsünün II büyük ilde derlediği fiyat indekslerine göre, Türkiye'de son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 55.4 oranında artış göstermiştir. DİE'nin saptamalarına göre, fiyat artışlarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Samsun ve Ordu kentleri olmuştur. Buna göre, son bir yıl içinde perakende fiyatlar, Erzurumda yüzde 66.3, Samsun'da yüzde 62.2 ve Ordu ilinde de yüzde 60.I oranında artmıştır.

DİE'nin saptamalarına göre, Ocak-Haziran dönemini kapsayan son altı aylık sürede, perakende fiyatlar yüzde 2I.I oranında artış göstermiştir. İlgili dönemde perakende fiyatların en hızlı artış gösterdiği üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Samsun ve Eskişehir kentleri olmuştur. Ocak-Haziran I978 döneminde, perakende fiyatlar, Erzurum'da yüzde 28.3, Samsun'da yüzde 27.6 ve Eskişehir ilinde de yüzde 24.I oranında artmıştır.

Türkiye'de, son bir yıl ve son altı ay içerisinde gerçekleşen perakende fiyat artışları, aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

PERAKENDE FİYAT ARTIŞLARI
(YÜZDE OLARAK)

	SON BİR YIL Haziran I977-Haziran I978	Son ALTI AY Ocak-Haziran I978
Ankara	54.3	2I.9
İstanbul	5I.5	I6.0
İzmir	50.8	I9.0
Adana	53.3	I7.I
Antalya	50.3	I7.0
Bursa	52.9	2I.0
Diyarbakır	50.4	2I.2
Erzurum	66.3	28.3
Eskişehir	57.7	24.I
Ordu	60.I	I9.0
Samsun	62.2	27.6
Türkiye ortalaması	55.4	2I.I

4)OCAK-HAZİRAN I978 DÖNEMİNDE TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIĞI YÜZDE 37.I ORANINDA AZALDI

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Haziran I978 dönemini kapsayan son altı aylık sürede, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 37.I oranında azalarak, I milyar 308 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde Türkiye'nin dış ticaret açığı, 2 milyar 79 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

İçinde bulunduğumuz yılın ilk altı aylık döneminde Türkiye'nin dış ticaret açıklarında gözlenen yüzde 37.I oranındaki azalmaya, ihracat gelirlerindeki artıştan öteye, döviz yokluğu nedeniyle ithalat büyüklüklerindeki gerilemeler neden olmuştur.

Nitekim, I978 yılının ilk altı aylık döneminde, Türkiye'nin ihracatı 884 milyon dolardan 964 milyon dolara yükselirken, ancak yüzde 9.I oranında artış gerçekleştirilebilmiştir. Oysa, aynı dönemde, Türkiye'nin ithalatı, döviz yokluğu nedeniyle yüzde 23,3 oranında gerileyerek, 2 milyar 963 milyon dolardan 2 milyar 272 milyon dolara inmiştir.

Nitekim, döviz yokluğu nedeniyle, CHP ağırlıklı Hükümet döneminde de, ithalat taleplerine izin verilmemekte ve bu nedenle de Merkez Bankası'nda bekletilen ithalat talepleri hızla artmaktadır. Merkez Bankası'nın 6 Ocak I978 tarihli du-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

rumuna göre, Merkez Bankası'nda bekletilen ithalat transferi taleplerinin büyüklüğü (yapılmak istenen ithalatın Türk parası cinsinden büyüklüğü), 46 milyar 958 milyon lira idi. Bu büyüklük, CHP ağırlıklı Hükümet döneminde I7 milyar I04 milyon lira artarak, 4 Ağostos I978 tarihli duruma göre, 64 milyar 62 milyon liraya yükselmiştir.

DIŞ TİCARETTEKİ GELİŞMELER:MİLYON DOLAR OLARAK

	Ocak-Haziran I977	Ocak-Haziran I978	Değişme %
İthalat	2.963	2.272	-23.3
İhracat	884	964	9.I
Dış ticaret açığı	2.079	I.308	-37.I

5)~~I978XXXXXXXX~~ PLANLI DÖNEMİN EN DÜŞÜK KALKINMA HIZI I978 YILINDA GERÇEKLEŞECEK...

-DİE'nin tahminlerine göre, I978 yılında Gayri Safi Milli Hasıladaki (GSMH) artış hızı (ulusal gelir artış hızı), yüzde 2.7 olarak gerçekleşecek...

-İlk altı ayın verilerine dayanılarak yapılan saptamaya göre, I978 yılında, tarımsal gelirde yüzde 2.3 ve sanayi gelirinde de yüzde 5 dolayında bir artış bekleniyor...

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ilk altı aylık verilere dayanarak yaptığı saptamalara göre, I978 yılında Türkiye'nin ulusal geliri (kalkınma hızı) yüzde 2.7 oranında artış gösterecektir. Türkiye'de yıllık ortalama nüfus artışının yüzde 3 olduğu düşünülürse, kişi başına düşen gelir açısından, I978 yılında, ulusal gelirde bir artış değil, bir düşme söz konusu olacaktır...

Yine DİE'nin saptamalarına göre, Gayri Safi Milli Hasıladaki yüzde 2.7'lik artış, I963-I978 yıllarını kapsayan son I5 yıllık dönemde gözlenen en düşük kalkınma hızı olacaktır. Aynı şekilde, sanayi sektöründe gerçekleşmesi beklenen yüzde 5 oranındaki artış hızı da, I970 yılı bir yana bırakılırsa, planlı dönemin en düşük kalkınma hızı I978 yılında gerçekleşmiş olacaktır...

I963-I978 yıllarını kapsayan planlı dönemde, ulusal gelire ilişkin gelişmeler ve kalkınma hızı büyüklükleri, sektörler itibariyle aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

PLANLI DÖNEMDE ULUSAL GELİRDE GÖZLENEN ARTIŞLAR

(YÜZDE OLARAK)

YILLAR	TARIMSAL GELİR ARTIŞI	SANAYİ GELİRİ ARTIŞI	ULUSAL GELİR ART.
I963	9.7	I2.I	9.7
I964	-0.4	I2.2	4.I
I965	-3.8	9.5	3.I
I966	IO.8	I5.2	I2.0
I967	0.2	8.4	4.2
I968	I.6	II.2	6.7
I969	I.3	I2.I	5.4
I970	2.4	I.4	5.8
I97I	I3.2	9.0	IO.2
I972	-0.4	IO.2	7.4
I973	-9.8	I2.0	5.4
I974	IO.3	7.7	7.4
I975	IO.9	9.0	8.0
I976	7.7	9.3	7.7
I977	-0.6	6.9	4.0
I978	2.3	5.0	2.7

6)I977 YILI BÜTÇESİ 47 MİLYAR 700 MİLYON LİRA AÇIK VERDİ

I977 yılı Bütçesi'nin sonuçları Maliye Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Maliye Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre, I977 yılı Bütçesi 47 milyar 700 milyon lira açık vermiştir. Böylece, Cumhuriyet tarihinin en büyük bütçe açığı I977 yılında ortaya çıkmış bulunmaktadır.

I977 yılı Bütçe tahminlerinde, 225 milyar 800 milyon lira olarak belirlenen harcamalar toplamı, yıl içinde artırılmış ve yıl sonunda bütçe harcamaları 235 milyar 300 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık, I87 milyar 600 milyon lira gelir sağlanmış ve I977 yılı bütçesi 47 milyar 700 milyon lira açık vermiştir.

47 milyar 700 milyon lira büyüklüğündeki bütçe açığının, I2 milyar 500 milyon lirası savunma borçlanması tahvilleriyle ve geri kalan 35 milyar 200 milyon lirası da Merkez Bankası kaynaklarından (karşılıksız para basarak) karşılanmıştır.

Böylece, hazinenin bütçe açığı nedeniyle ortaya çıkan borçlarının top-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

lamı, I02 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır...

7)KOÇ HOLDİNG DÜNYANIN EN KARLI I3 KURULUŞU ARASINDA YERALIYOR

Koç Holding'in dünyanın en karlı I3 kuruluşu arasında yeraldığı açıklanmıştır. ABD'de yayınlanan "Business Week" dergisinin, kuruluşların defter değerlerine dayanarak yaptığı hesaplamaya göre, Koç Holding dünyanın en karlı I3 büyük şirketi arasında beşinci sırada yeralmıştır. Koç Holding'e göre, karlılığı daha yüksek dört kuruluş, Fransa'dan Matra, Hollanda'dan KLM, Norveç'ten AKER GROUP Ve İspanya'dan ENSİDESA'dır...

"Business Week" dergisinin saptamalarına göre, Koç Holding'in satış hacmi, I977 yılında bir önce yıla oranla yüzde 26 artarak I milyar I28 milyon dolara ulaşmıştır. Vergi sonrası karlarda da, bir önceki yıla oranla yüzde 36 artış olmuş ve Koç Holding I03 milyon dolar kar etmiştir.

8)VERGİ İADE ORANLARI YENİDEN YÜKSELTİLDİ

Ecevit Hükümeti işbaşına gelir gelmez, ihracatta vergi iade oranlarını yüksek bularak bu oranlarda indirim yapmış ve alt tavan nisbeti en çok yüzde 25 olarak saptanmıştı... Özellikle büyük sermayeden gelen baskılar üzerine, CHP ağırlıklı Hükümet, vergi iade oranlarını yeniden yükselmiştir.

Yeni uygulamaya göre, vergi iade oranları alt tavan yüzde 30 ve üst tavan yüzde 35 olarak saptanmış bulunmaktadır...

Bunun yanı sıra, liste kapsamı genişletilmiş, dokuma sanayi ürünlerinin yanı sıra Makina imalat sanayiinden Buzdolabı, Çamaşır makinası ve elektrik süpürgesi, kara yolu taşıtları sanayiinden, "kara nakil vasıtaları" ve özel amaçlı motorlu kara ulaşım araçları, traktör, plastik işleme sanayi ürünleri, lastik sanayi ürünleri, tarım makina aletleri ve pişmiş kilden ve çimentodan gereçler sanayii ürünlerinin ihracatı halında, ihracatçıya yüzde 30-35 oranında vergi iadesinde bulunulması kabullenilmiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

27. Aug. 1978

KOCAELİ'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

I.GENEL DURUM

Kocaeli'nin en belirgin özelliği,yoğun bir endistri bölgesi oluşudur.

Alan olarak ülke yüzölçümünün % 0,46'sını kapsayan bu ilde,bugün,550.000 dolaylarında insan,yâni,Türkiye nüfusunun yaklaşık % 1,2'si yaşamaktadır.

Buna karşılık,1976 verilerine göre,Kocaeli İmalât Sanayii çıktısı:37,4 milyar TL. olup,ülke toplamının % 10,4'ünü oluşturmakta,yaratılan değer:10,7 milyar TL.sını bulmaktadır.

İlin tarımsal üretimi de oldukça yüksek olup 2 milyar TL.sını aşmaktadır.

Kocaeli'nin genel olarak ülke ekonomisindeki,özel olarak da imalât sanayiindeki ağırlığı,bazı üretim dallarında daha bir belirgindir.Örneğin:Kâğıt,kâğıt ürünleri ve basım sanayii çıktısının % 45'i,Kimya sanayii çıktısının % 30'u, Elektrik makinaları,alet ve cihazları sanayii çıktısının % 27'si,Metal eşya sanayii çıktısının % 17'si,Taşıt araçları sanayii çıktısının % 16'sı,Metal ana sanayii çıktısının % 15'i,Taş ve toprağa dayalı sanayi çıktısının % 12,5'i bu ilde üretilmektedir.

Türkiye'nin en büyük petrol rafinerisi İPRAŞ ve en büyük petro-kimya kompleksi PETKİM bu ilde bulunmaktadırlar.Yine,Türkiye'nin taşıt lâstiği gereksiniminin hemen hemen tümünü karşılayan dört lâstik fabrikasından üçü Kocaeli'de,bir tanesi de Adapazarı'ndadır.

1975 yılında en çok kâr eden 100 kuruluştan 15'i bu ildedir.

İldeki endüstri kuruluşlarının çoğu,yerli ve yabancı tekellerin işbirliğine somut birer örnektir.İzmit'de:MANNESMANN,GOODYEAR,PİRELLİ,TÜRKKABLO ve SHELL; Yarımca'da:BEMİS ve GAZAL;Diliskelesi'nde:MARSHALL,NASAŞ,BASF ve İZOCAM; Gebze'de:AEG-ETİ ve BAYER;Çayırova'da:MTE(Makina Takım Endüstrisi),TEZSAN,TOE (Türk Otomativ Endüstrisi) ve CHRYSLER.... bunların en önemlilerindendir.

İlin 550.000 dolaylarındaki nüfusunun yaklaşık olarak % 65'i kentte,% 35'i kırsal alanda yaşamaktadır.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun verilerine göre bugün ilde 80.000'i aşkın sigortalı işçi bulunmaktadır.Bunların 50.000'den fazlası,50'nin üstünde işçi çalıştıran kuruluşlardadır ve sendikalıdır.

İzmit Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre,1976 yılında imalât sanayiinde çalışan 43.520 kişiye ödenen ücret v.s. tutarı 3,38 milyar TL. olup,ortalama saat ücreti 23 TL.dır.Bugün ise bu rakamın 35-40 TL. dolaylarında olduğu kabul edilebilir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İl topraklarının:% 40'ı orman alanı,% 41'i tarla,% 6,7'si bağ-bahçe ve % 11'i verimsiz arazidir.Yarıya yakınını buğday oluşturan hububat ekiminin yanı sıra sebze ve meyvacılık da oldukça gelişkin durumdadır.Meyvalardan:elma,kiraz,üzüm, şeftali,erik,armut,fındık ve kestane,önemli birer gelir kaynağı durumundadır. Ayrıca,zeytin ve zeytinyağı üretimi de yapılmaktadır.(*)

İlde üretilen et ve süt gibi hayvansal ürünler yine il içinde tüketilmektedir. Önemli bir bölümü büyük kapitalist çiftliklerde yapılan tavuk ve yumurta üretimi yüksek olup bunların bir kısmı il dışına gönderilmektedir.

Kırsal alanda,İzmit Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre,yaklaşık olarak, 31.500 köylü ocağından:% 8'i topraksız;% 35'i:0-25 dekar,% 33'ü:25-50 dekar, % 20'si:50-100 dekar ve % 4'ü:100-200 dekar araziye sahiptir.200-500 dekar araziye sahip olan aile sayısı:82;500 dekardan fazla araziye sahip olan aile sayısı ise:26'dır.Ancak,yalnızca bu verilere dayanılarak,köylü ocaklarını yoksul,orta ve zengin olarak ayırmak doğru olmayacaktır.Çünkü,yine İzmit Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre,ürün cinsine göre,beher dekardan elde edilen yıllık gelirler şöyledir:sebze:8.000 TL.,Meyva:1.850 TL.,Hububat:450 TL. Buna ek olarak,şu olgunun da belirtilmesi gerekir ki,sebze ve meyvacılığın daha çok kentlere yakın yörelerde yapıldığı görülmektedir.Buralardaki aile ocaklarında ise,aynı zamanda endüstri işçisi olarak çalışanların sayısı oldukça kabarıktır.

Tarımda kullanılan karasaban sayısı:4.500,pulluk:17.500,traktör ise:1.000 dolaylarındadır.

Kırsal alana ilişkin tüm bu veriler,çok sağlıklı sonuçlar için yeterli olmamakla birlikte,Kocaeli'deki tarımişletmelerinin genellikle küçük ölçekli oldukları konusunda önemli göstergelerdir.

İlin,550.000 dolaylarındaki nüfusunun 100.000'e yakını,yâni,yaklaşık % 17'si şu veya bu düzeyde öğrenim görmektedir.1974/75 öğrenim yılında öğrenci sayısı şöyledir:İlkokul:60.000,Ortaokul:12.000,Mesleki ve Teknik okul:6.000,Lise:3.500. Bugün ilde,öğrenci sayıları sırasıyla 250 ve 800 dolaylarında olan bir teknik akademi ve bir eğitim enstitüsü bulunmaktadır.

Kentlerin en önemli sorunlarından biri,doğal olarak,konut ve gecekondu sorunudur.Ancak,Kocaeli'de bu sorunun ağır yükünü,örgütlü işçilerden çok öteki emekçi kesimlerin çektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.Elde,rakamsal veriler bulunmamakla birlikte,örgütlü işçiler arasında konut kooperatifçiliğinin oldukça yaygın olduğu görülmektedir.Konut kooperatifçiliği açısından,İzmit belediyesi öncülüğünde,birkaç yıl önce,işçi,memur ve öteki dar gelirlileri içeren bir girişime başlanmıştır.Ancak,bu konuda,henüz pek önemli ve somut bir yol katedilebilmiş değildir.

(*) Tarımsal alanda, elde edilen toplam gelirin ürün cinslerine göre dağılımı şöyledir: Hayvansal ürünler: % 31, Meyva ve zeytin: % 25, Hububat: % 25, Sebze: % 10, Orman: % 6 Sınai bitki: % 4, Diğer: % 4

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Toplu Sözleşmeler için özellikle hazırlanmış

Ekonomik durum :

1968'lerde başlayan, 1972-74 yıllarında kısmi bir rahatlama geçiren, 1978 ve içinde bulunduğumuz 1979 yılında tepe noktasına ulaşan ekonomik bunalım derinleşerek sürüyor.

Başlıca göstergeler açısından durumu ele alırsak: (Bu göstergelerdeki biçimlendirmeler IMF Niyet Mektubu çerçevesinde oluşturulmaya çalışılıyor.) 1978-1979 yılının ilk altı ayı esas alınmak üzere:

1. Üretim, milli gelir

a. Üretim: Bir bütün halinde, özellikle sanayide ve sanayinin belli sektörlerinde önemli duralamalar vardır. Tarımsal üretim beklenen düzeyde gelişmemiştir.

1979 yılında tarımsal üretim hava koşulları yanında akaryakıt darlığı ve gübre ile tarım ilaçları tedarikinde güçlükten büyük ölçüde etkilenmiştir.

Ancak, Temmuz ayının ilk günlerinde yapılan tahminler, tarımsal üretimin hiç olmazsa 1977 düzeyinde gerçekleşeceği izlenimini veriyor. Ancak bu iyimser bir beklentidir. Ve böylesi bir sonuç plan hedeflerinin önemli ölçüde gerisinde kalabilecektir.

Sanayi üretimi, burjuva bilim adamlarının iyimser deyimi ile "istenen düzeyde gelişme göstermiyor... sınai üretim rakamları 1979 yılı için öngörülen % 6-7 oranındaki büyüme hazına ulaşılamayacağını ortaya koymaktadır."

TÜSİAD'ın son raporunda da bu durum, beklendiği kadar kötü olmadığı belirtilerek ele alınıyor ama üretimdeki genel düşme şöyle ifade ediliyor:

"... belli üretim dallarında üretim aynı düzeyde ve artarak sürmektedir" ... özellikle yatırım malı, yatırımlara ara mal üreten dallarda üretim tamamen durmuştur" "... miktarı ne olursa olsun dış girdiye bağlı belli üretim dallarında üretim kesintili yürütülebilmektedir. (örneğin ilaç sanayi, kimya girdisi kullanan sanayiler, ampul sanayi gibi) " "... iç fiyat politikasındaki çarpıklıklara dayalı olarak, iç girdileri aksayan bazı sanayi kollarında üretim önemli sorunlarla karşı karşıyadır.(Yağ sanayi, sabun sanayi gibi) (Nedenlerinin bir kısmındaki çarpıtmalar dışında TÜSİAD raporu üretim artışındaki düşüşü kabulleniyor.)

"... Yukarıda örnek verilmeye çalışılan sivrilikler ve dengesizlikler sanayi kesiminde üretim yapısını ve dengesini bozmuştur. Bu dengenin tekrar kurulması, sınai üretimin düzene kavuşması uzun zaman gerektirecektir" diyerek rapor bunalımın sınai üretimindeki etkilerinin silinemeyeceğini, temeldeki yapısallığını zımmen kabulleniyor.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Doç. Erdoğan Alkın (burjuva iktisatçısı) "... Üretime gelince, 29 temel mallık bir ölçek var. Çeşitli metaller, mineraller, çeşitli hammaddeler oluşturuyor bu ölçeği, bunlardan 28'inde mayıs ayı içinde nisana göre üretim düşüklüğü var' diyor.

İstanbul Bankası Murahhas azası O.Çiller "Üretim kısıtlanması mühikkak ki Türkiye'nin içinde bulunduğu belirsizlik davasından kaynaklanıyor. Fakat bunun en büyük nedeni yine de sanayinin içinde bulunduğu ithalat zorluklarıdır" diyerek sanayi üretimindeki düşüşü temel nedeninin, dışa bağımlılık olduğunu itiraf ediyor.

Kapasite kullanımı

Üretimdeki tıkanıklık kapasite kullanımında da kendini ortaya koyuyor. TOSİAD 1979 başı raporuna göre özel imalat sanayinde kapasite kullanımı % 72,68 dir. Ancak özel imalat sanayinin % 54.56'sı % 70'den az kapasite ile çalışıyor. Bunların da önemli bir kısmı % 50'nin altında kapasite ile çalışıyor. Hatta, 1979 ortası TOSİAD raposu belli kesimlerde kapasite kullanımının % 20'ye düştüğünü belirtiyor. İstanbul Ticaret Odası çevreleri şu sıra ortalama kapasitenin % 40-45 arası olduğunu, IMF kredlirenden sonra % 70-75'e çıkabileceğini söylüyorlar.

Üretimde bekleyişler, perspektifler

Bir bütün halinde üretime kımıldama ya da belli ölçülerde ferahlık ancak 1979'un son ayları ve 1980 başlarında beklenebilir. Çünkü mevcut ihracat ve işçi dövizi gelirleri sanayinin gereksinimini karşılayacak durumda değil. Ancak 1979 sonuna kadar gerçekleşmesi beklenen 1,5 milyar dolarlık dış yardımla üretimde belli ölçülerde kımıldama olabilir. Ayrıca, burjuva çevreler (Has holdingin bankası İstanbul Bankası yöneticileri) şöyle diyor:

"... kredi olanaklarının gelmesi ile, sanayi döviz dar boğazını aşacak gibi kısa görünüşlü değerlendirmeler yanılmaktadır. Fakat gerçekçi bir değerlendirme yaptığımızda, çeşitli ülkelerle yapılacak ikili görüşmeler, kasıma, iki üç ay gibi bir zaman süresi alacak ve bu olanaklar sağlandıktan sonra da açılacak akreditifler ve diğer ithalat istemleri ile gelecek malların gümrüklere girişinin bir kaç ay alacağını varsayarsak, IMF'nin yeşil ışığı neticesinde ele gelecek kredi olanaklarının üretimi artırıcı iticiliği ancak 1980'in ilk aylarından itibaren görülecektir."

Burada altını çizmek istediğimiz nokta şu: tekelci çevrelerse lentlerini umutlarını bir miktar olduğunun altında gösteriyorlar. 1979'un son ayları ve 1980'in ilk ayı geçtiğimiz iki yılın yoğun bunalımından sonra, ekonomik bunalım sürse bile tekeller için önemlice bir soluklanma dönemi olabilir. Tekeller grevler karşısında bu eylemlerin, bekleyişleri zaten s zayıf olduğu için pek korkutmayacağının maddi dayanağını koymaya çalışıyorlar. Ancak tabii ki, IMF kredi akışı beklenildiği ölçülerde dahi olmazsa, bunalım

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

önümüzdeki 6 ayda şırsa, bekleyişler sorunu yeniden düşünmek gerekir.)

(İçinde bulunduğumuz yılda temel mallardaki tıkanıklığın ortadan kalkması beklenemez. 1980'de ise üretimde beklenen kıpırdanmanın boyutları hangi alnal alanlarda olacağı (sanayide özellikle ara ve yatırım malları sanayi ve enerji gibi yaşamsal alanlarda) belli değildir. Tümüyle IMF'nin dayatmalarına ve 3 ayda bir yapılacak IMF kontrolleri ile verilecek yönelimlere bağlıdır. Bunun ise hafif tüketim malları, hizmet sektörlerine doğru bir yönlendirme olacağı şimdiden bellidir. 2,5 milyar doları petrole, 1,5 milyar doları gübre, gübre hammaddesi, demir çelik gibi mallara giderecek olan toplam 5 milyarlık 1979 yılı döviz geliri ile 1977'den beri bekleyen sanayi sektörü transferlerinin, dolayısıyla üretimin, ne ölçüde kıpırdayabileceği tartışmalıdır. Bu kıpırdanmanın bunalımdan çıkabilmede yetersiz olacağı açıktır.Ama bu kadar bir gelişme bile tekller için önemlidir.)

b. Milli gelir

1979 için DPT %6,7 lik bir kalkınma hızını hedef almıştı. Gayri safi milli gelirin artısındaın bu hıza ulaşamayacağı görülüyor. 1979 yılı DPT programında bu hız düşürüldü ve % 4 olarak saptandı. Hatta % 3,5'a düşürüldüğü de söylendi. Ancak bu % 4'lük hızın bile tutturulamayacağı ortadadır. % 3.5 bi bile tutturulması zordur. 1978'de M %3 gibi bir rakam da gerçekleşen büyüme hızı % 2,7 lik nüfus artış hızı ile düşünülürse binde 3 gibi bir rakama yani hemen hemen sıfıra inmiştir. 1979'da da iyimser bir tahminle aynı durumun olacağı şimdiden gözleniyor. Kısaca Türkiye'de dışa bağımlı kapitalist düzenin olduğu yerde sayması devam edecek. Bu ekonomik bunalımı daha da derinleştireceği gibi milli gelirin bölüşümü de adha keskin sınıf savaşlarına konu olacak demektir.

Milli gelirin sektörel dağıtılımına bakıldığında ekonomideki iflas, durma sanayinin ekonominin gelişen dinamik sektörü olma vasfını yitirdiği görülür. 1973-77 döneminde hemen hemen sanayinin payı milli gelirde aynı kaldı. Tarım yerini az bir kayıpla korudu, hizmet sektörünün payı arttı. DPT 1978 yılı programı bunu kanıtlıyor.

II. Fiyatlar, emisyon para arzı, krediler

(Fiyatlar 1979 yılının ilk altı ayında hızlanmış bir vaziyette. İlk 5 ayda (ocak-mayıs) Ticaret Bakanlığı verilerine göre toptan eşya fiyatları % ~~XXXX~~ 30.2 artmış vaziyette. Ocak-Haziran döneminde ise bu artış 39.6'ya ulaştı. IMF raporuna göre ise yılın ilk dert ayında artış % 65'tir.

Geçinme indeksleri açısından durum ilk beş aydı ticaret bakanlığına göre İstanbul'da tüketici fiyatları % 17.6, İstanbul Ticaret Odası rakamlarına göre, İstanbul ücretliler geçinme indeksi aynı dönemde % 28.1 artmıştır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bu yani perakende fiyatların toptam fiyatların gerisinde gidiyor, görünmesi fiyat artışlarındaki enflasyonist gidişteki maliyet baskısını gösterir yani pahalı girdi kullanımı, dışa bağımlılıktır fiyat artışlarını esas yaratan.

1979 ilk beş ayında geçinme indeksleri toptan eşya fiyatları indekslerine oranla daha yavaş artış gösteriyor. Ancak, önümüzdeki ayların geçinme indekslerinde hızlı bir artış olacağı kesindir. Olmaya başlamıştır. Birinci olarak ard arda gelen yüksek oranlı devalüasyonlar olmuştur. İkinci olarak emisyon ve para arzı çok hızlı bir gelişme göstermiştir. Üçüncü olarak Merkez Bankası ve banka kredileri 1979'un ilk 5 ayında büyük artış göstermiştir:

- Bu yıl içinde yapılan devalüasyonlara para değeri % 70'den fazla düşürüldü.

- 1979 yılı başında 113 milyar 6662 milyon olan emisyon Haziran başında 136 milyara yükseldi. % 20 gibi çok yüksek bir emisyon artışı oldu. Oysa geçen yıl aynı dönem bu miktar % 4.6 idi.

Para arzı 1979 başında 289 milyar idi. Mayıs sonunda % 18.8 oranında bir artış göstermiştir. Bu önceki yıllarda görülmemiş bir para arzı büyümesidir. Türkiye ekonomisinin normal yapısı gereği ilk 6 ayda para hacmi daralır, genişleme ikinci yarıda olur. Dışa bağımlılık koşullarında finansman sıkıntısı ve kaynak yokluğu ve tekelleri besleme politikası esas dürdü olmakla birlikte IMF koşulları gereği para arzını kısma taahhüdüne gireceğini hesaplayan hükümet MIF anlaşmasına kadar para arzını olağanüstü artırmayı taktiğini izlemiştir.

- Merkez Bankası kredileri ilk 5 ayda 21.3 milyar TL artmıştır.

- Banka kredileri ise mevduatlardaki 46 milyarlık artışa karşı, 15.8 milyar artmıştır. Bu merkez Bankasının bankaları kısmen frenleyici politikası ile olmuştur. Bunu Mayıs ayı başında uygulanan vadeli mevduata yüksek faiz politikası da etkilemiştir. Böylesi banka kredileri çok fazla artmamıştır ama bir bütün halinde para arzı olağanüstü artmıştır.

Bütün bunlar prof. E. Alkın'e göre "1979'un ilk 6 ayında % 40 yıl sonuna kadar da % 70'den fazla bir fiyat artışı olacağını gösteriyor. Prof. E.Gönönsay ise (burjuva iktisatçısıdır) "ben sayın Alkin'in % 70 fiyat artışı tahmininde biraz üstüne çıkıyorum. Bu yıl fiyat artışlarının % 100'e yaklaşacağını tahmin ediyorum" diyor.

TOSİAD 1979 yılı ortasında durum raporunda (s.22) "İstanbul piyasasında sanayi ürünleri ve tüketim malları guruplarında özel olarak izlenen bir fiyat izleme çabası artış hızının kesilme yerine tırmanma eğilimini belirtmektedir.

Gerçekten de bu yıl sonuna kadar % 100'e varan fiyat artışlarını beklemek gerekiyor. Para arzı olağanüstü artarken toplam mal ve hizmet üretimi geçen yılki düzeyde hatta aşağısında kalınca, ki kalacaktır, olağanüstü fiyat artışları kaçınılmazdır. Bu IMF önlemlerinden biri olarak iç talebi kısma operasyonunun bir parçası olarak ele alınabilir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Dış ticaret cari istekler Ödemeler dengesi

a. İhracat:1979 yılı Ocak-Mayıs döneminde 1 milyar 11 milyon dolarlık ihracat gerçekleşti. Bu 1978 aynı döneminde 801.551.000 dolardı. Bu ihracatın çoğunluğunu halâ tarımsal ürünler oluşturuyor. Sanayi a malları ihracanda geçen yılın aynı dönemine göre 140 milyon dolarlık bir artış olmasına rağmen tarım ürünleri ihracındaki artış daha az. İhracattaki bu artışta ard arda yapılan büyük devalüasyonun etkisi belirleyicidir. Yani, ucuzlatılarak, pompalanmış bir ihracattır. İhracattaki artışın sürmesi yeni devalüasyonlara bağlıdır. Yeni devalüasyonlar yapılsa bile ihracat mallarının özellikle sanayi ürünlerinin rekabet gücünün olmayışı nedeni ile yıl sonuna kadar ihracatın 2.5 milyar doları geçmesi zordur. İhracatın yapısı halâ çarpıt ve geridir. Çünkü sanayi malı olarak gösterilen bir çok ihraç malının ne kadar sanayi malı olduğu tartışmalıdır. (örneğin incir ezmesi sanayi malı sayılmaktadır) İhracatta geçen yıla nazaran daha fazla ihracat yapan sanayi dalları yalnızca dokumacılık ve çimento sanayidir.

Ara malı, yatırım ve diğer tüketim malları sanayindeki ihracatta artış yoktur. Bu nedenle ihracat artıyor sanayi malı ihracatı iyi gelişiyor gibi haberlere idikkatle yaklaşmak gerekiyor.

Prof. E. Gönensoy ihracat artışı konusunda şunları söylüyor:

"İhracatta artış olduğu için olumlu gizi gözüküyor, fakat onun da üzerinde durduk. Marttan sonra, Nisandan sonra geçen yıla nispetle artış hızında azalma var, geçen yıl hatırladığım kadar 4 aylık dönemde % 40-45 seviyesinde gidiyordu artış. Bu sene artış oranı % 30'a düşmüş. Yani nisbi bir gerileme arada da var". Kaldı ki 1978 yılında sanayi ürünleri ihracında önemli bir çok kalemde 1977'ye göre gerilemeler olmuştu. Bu nedenle de 1978 e oranla artış biraz fazlaca görünüyor. Kısaca ihracatın yapısında önemli bir değişme beklenemez, tarımsal ürün ihracı esastır. Sanayi malları ihracı 1973-79 dönemi ele alındığında esas olarak artmamaktadır. Türk sanayinin ihraç olanakları vardır, iç piyasaya doğru kemikleşmektedir. Bu noktada CHP Hükümetinin ihracatta yer yer olumlu kıpırdanmaları ihracat yapısında nitel değişiklikler olarak k propoganda çalışmalarının demaske edilmesi önem kazanıyor.

b. İthalat:

1979 Ocak-Mayıs döneminde ithalat 1 milyar 916 milyon dolara ulaşmış durumdadır. Geçen yıl aynı dönemde 1 miyar 841 milyon dolar ithalat vardı. 1977 yılının aynı döneminde 2 milyar 381 milyor dolarlık ithalat vardı.

Bu krakamlar son 3 yılda ithalatta ortaya çıkan ciddi gerilemeyi gösteriyor. Türkiye gibi gerek sanayinin işlemesi, hatta gübre tarımsal ilaç ve petrol açısından tarımsal üretimin sürmesi ve yatırımların devam ettirilebilmesi için dış girdilere ve dışa bağımlı olan bir ekonomide hem mevcut üretimin durup gerilemesi hem de varılan yatırımların ilerleyememesi ve yeni yatırı

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

rımların yapılamaması demektir.

Hele bu ithalatın çok büyük kısmı petrol olduğu ve yatırım malları ithalatının gerilediği ve de ithalattaki malların pahalılaşmasının önemli bir faktör olduğu düşünüldüğünde bu durumun ekonominin mevcut çarklarının dönmesinin iyice zorlaşacağı ve gelişme olanaklarının sıfırlaşacağı iyice anlaşılır.

(Petrole ödenen para daha da artmaktadır. Petrol geçen yıl aynı döneme göre % 5.8. daha pahalı alınmıştır. Gübre'de % 39.2 olan artış demir çelikte %22.5 daha palalı olmuştur.)

Hele hele 1979 Ocak-Mayıs dönemindeki ithal edilen petrol miktar ve değer olarak incelendiğinde 1976-77-78 yıllarına oranla kesin gerileme içinde olduğu görülür. Bunun da enerji kaynağı olarak ~~enerji-kaynağı~~ önemli ölçüde petrole dayalı ekonomide yaratacağı sıkıntı daha iyi anlaşılacaktır. Bir de son olarak Deniz Baykal'ın kömür eritiminde bu yıl sıkıntı olacağına ilişkin sözleri hatırlandığında ithalattaki sıkıntının sonuçları daha da ortaya çıkıyor.

Bir bütün halinde ithalattaki kıkanıklık hem ekonominin varolan durumunun korunmasını zorlaştırıyor, hem gelişme olanaklarını ortadan kaldırıyor. Bunun temelinde doğal ki dışa bağımlılık yatıyor, emperyalist dayatmalar yatıyor.

İşçi dövizleri:

1979'un ilk yarısında (Ocak-Mayıs) 982 milyon dolara ulaştı. Geçen yılın 12 aylık rakamına ulaştı. Ancak önümüzdeki aylarda bu artış hızının düşmesi bekleniyor. Bazı burjuva iktisatçıları işçi dövizlerinin 1 milyar doları bir miktar geçeceğini söylüyorlar. Biz 1-1,5 arasında bir rakama oturabileceğini tahmin edebiliriz.

Turizm gelirlerinde 1979'da önemli gerilemeler vardır .

c.Dış borçlar, durum, perspektif

1979 yılbaşında kullanılmış dış borçlar tutarı 14 milyar 86 milyon dolar, anlaşma yapılıp henüz kullanılmış olan dış borç ise 4 milyar 601 milyon dolar. Bu yıl içinde sağlanan dış borçlar ve faiz yükü ile birlikte dış borç yükünün 20-30 milyar dolar arası bir miktarda olduğu tahmin edilebilir. Ve her yıl sağlanan kredilerin özellikle önümüzdeki yıllardan itibaren büyük bölümünün ana para, borç taksidi ve faiz yükünü karşılamaya gideceği açıktır. Nitekim 1978'de toplam 1 milyar 103 milyar dolar yeni borç alınmış ve toplam 1 milyar 221 milyor borç ödenmiştir.

Ayrıca dış borçların yapısında ekonomiyi sürekli abskı altında tutucu bir yapı gösteriyor. 14 milyar 418 milyon dolarlık harcaması yapılmış borcun 7 milyar 12 milyonu orta ve uzun vadeli borçtur. 7 milyar 366 milyonu ise kısa vadeli borç. Kısa vadeli borç yükünün bu ağırlığı emperyalist çevrelerin yakın, sürekli ve etkili baskı ve dayatmaların başlıca dayanağıdır.

1979 yılı sonuna kadar TOSİAD çevrelerine göre iyimser bir tahminle 1.6

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

milyar dolar civarında bir dış borç sağlanabilecektir. Bir kısım burjuva iktisatçıları ise bu miktarın 1.5 milyar doları zor bulacağını ve gerçekleşme oranının tamamen IMF'nin koşullarına bağlı olduğunu belirtiyorlar.

1980 ve sonrasında ne olacağı ise meçhuldur. Burası tamamen emperyalist çevrelere, IMF'lere bağlıdır.

Ancak geçen yıl ve bu yıl sağlanan ertelemeler çok kısa süreli soluklanmalar getirirken hemen önümüzdeki yıllardan itibaren her yıl için 1978 örneğinde olduğu gibi ağır bir ana borç taksidi ve faiz yükü ortaya çıkmıştır. Sağlanan dış borçlar bunları karşılamakta yetersiz bile kalabilecektir.

Dış ödemeler dengesi

Bütün bunlar ekonominin sürekli kronik ve önemli bir dış ödemeler dengesi açığı ile karşı karşıya bulunduğu gösteriyor. Tahminler 1979 yılında dış ödemeler dengesi açığının 1.5 dolara ulaşacağını gösteriyor. Ancak geçmiş yılların, Merkez bankasında bekletilen transferlerinin acil yükünü de bu rakama eklemek gerekir. Temmuz başı itibariyle Merkez Bankasında bekleyen transferler 2 milyar 950 milyon dolardır. Bunların % 47'si, 1.3 milyar doları özel sektörü ithalat işlemleriyle ilgili döviz talepleridir.

Ayrıca döviz Temmuz başı itibariyle yeni ithalat işlemlerine ilişkin i istem toplamının 1.2 milyon dolar dolayında olduğu biliniyor. 1979 yılı içinde en fazla 1.5 milyar dolar (iyimser tahminle) dış kredi geleceği düşünüldüğünde Merkez Bankasının, hükümetin döviz taleplerini karşılamada önemli güçlükler çekeceği açıktır. Yani ekonominin gerektirdiği yeterli ithalat yapılamayacaktır. (Durumu koruyup, geliştirecek düzeyde ama tekelleri daha da zengin edecek kadarı mutlaka olacaktır)

Kısaca dış ödemeler dengesinin bu durumu büyüme hızının terse etkileyecek hatta geri götürebilecektir.

Prof. Erdogan Alkin bu konuda şöyle diyor: "Yalnız bu gidişle % 4'lük büyüme hızının kolay kolay tutturulamayacağını, büyüme hızının 1979 yılında % 3'lük düzeyde kalabileceğini gösteriyor. Büyüme hızının % 4 olması için, 1975 yılının üretim artışının üstünde bir üretim artışının olması lazımdır ki, ikinci altı ayda sağlanacak döviz olanakları ile bu gerçekleşeceğe benzemiyor." "... herhalde ilk 6 ayda % 40'lara varacaksa da fiyat artışının % 100'lere yaklaşması olası... çünkü fiyat-ücret helezonu, maliyet artışı-ücret artışı helezonu ikinci altı ayda açık olarak çalaşacak. Dış denge açısından biliyorsunuz programda (1979 yılı DPT programı) gene bir değişiklik yapıldı ve ilk 5 milyar dolarlık ithalat 5.6 milyar dolara doğru itildi. Bu değişiklik 1.8 milyar dolara yakın program kredisi niteliğinde yeni krediler sağlanacağı tahmininden kaynaklandı. Fakat anlıyoruz ki bunun ancak 1.5 milyar doları bu yıl kullanılabilecek. Şu halde 5.6 milyar dolar ithalat yapmak imkanı 5.3 milyar dolara doğru belki de indirmek gerekecek. İhracat programı tahmini 2 milyar 750 milyon dolar ama 2.5 milyar doları geçer mi, bu kağıt üstünde açıklama nedeniyle, Böyle kabul edilse bile dış ticaret açığı 3 milyar doların altında,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

2.5 milyar dolar civarında gerçekleşecek demektir."

Bu dış ticaret açığı iyimser bir rakamı gösteriyor. Böyle açığın kredilerle karşılanması düşünülüyor. Bu nedenle 5.5. milyar dolarlık ithalatın gerçekleşeceğini ve böylelikle hedeflenen kalkınma hızının gerçekleşeceğini düşünmek hayal olmaktadır. Yani 1978'de olduğu gibi sıfır kalkınma hızı.

Yatırımlar

1979'un ilk altı ayı için elimizde tüm yatırımlar için rakam yok. Ancak DPT'nin yeni yayınlanan KİT'leri kapsayan "Önemli projeler 31 Mayıs 1979 raporuna göre 1979 yılında kamu yatırımları tüm bir duralama halinde. Önemli kamu yatırımlarının normal harcamaları bile yapılamamıştır. DPT'ye göre Nisan ayı itibariyle her 148 önemli KİT projesinin 4 aylık yatırım harcaması gerçekleşmesi oranı % 8.7 dir. Yıllık kamu yatırımlarının gerçekleşmelerine ilişkin ciddi endişeleri ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin alt yapı yatırımlarında önemli yeri olan DSİ, TEK ve TKİ ile ilgili 5 aylık yatırım gerçekleşmesi rakamları ayrı tehlikeyi işaret ediyor. DSİ yatırımları ile ilgili ödenek harcamaları ilk 5 ayda % 20.5, TEK'de % 21'8, TKİ'de %11.5 dir.

Çok tehlikeli bir gelişmede önemli kamu projelerinde ödeneklerin tamamı bulunup harcansa bile, harcama % 100'e ulaşsa bile bazen ana projenin temelinde bile atılamadığı olmaktadır.

Yatırımlar genel olarak zaten 1977-78 de tam bir durgunluğa girmiştir. 1978 ea yılında cari fiyatlarla gerçekleşen 2,453 milyar liralık toplam sabit sermaye yatırımları % 22.8'lik bir artışı ifade ediyor. Bu 1970'den bun yana en düşük orandır. Bu nedenledir ki 1978'de büyüme hızı % 3'tür.

1978 yılında ele alınan 1346 projeden ekonomiye katkısı yönünden önemli görülen 199 proje DPT tarafından özel olarak izlenmiştir. Proje bedeli 541.1 milyar olan bu 19 projeye, 1978 Eylül ayı sonuna kadar 100,7 milyar liralık harcama yapılmaştır. Toplam maliyete göre gerçekleşme oranı % 18.5' dir.

1964-1978 yılları arasında *imalat sanayi yatırımlarındaki artış oranları içinde 1978 yılında imalat sanayinde görülen % 20'lik gerileme planlı dönemdeki* en büyük gerilemedir. Aynı yıl imalat sanayine yapılan özel yatırımlar % 10.7 kamu yatırımları ise % 30.1 azalmıştır.

Yorumlarsak, yatırımlardaki bu düşüş özellikle kamu yatırımlarındaki düşüş, bu düşüşüşün en büyük ölçüde imalat sanayinde olması ekonomi üzerinde çökertici etkiler yapacaktır. Birinci olarak sanayinin gelişmesi durduğu için ekonomideki gerileme daha süratli olacaktır. İkinçisi gerileme imalat sanayinde ortaya çıktığı için sanayin bütün yapısı iyice zayıflayacak, önemli bölümler ağır çöküntülerle karşı karşıya kalacaktır. İmalat sanayi ekonominin bir çok dalını besler. Buradaki çöküntü tüm ekonomiyi sarsacaktır. Üçüncüsü, ve en önemlisi yatırımlar ve özellikle imalat sanayinde en çok azalan

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

kamu yatırımları olmasıdır. Bu durum ekonominin bütünü açısından çok önemlidir. Çünkü, sanayinin en büyük işletmelerini ağır sanayi, KİT'ler, kamu yatırımları oluşturur. Sanayinin diğer kesimlerini sanayinin bir çok dalının ve ekonominin pek çok kesimini KİT'ler besler. Gerekli hammadde ve aramalı üretir ve en büyük istihdamı bu kuruluş ve yatırımlar yaratır. Ekonominin alt yapısını da kamu sektörü oluşturur. Dolayısıyla kamu kesimi yatırımlarındaki düşme ekonominin bütünü ile yıkıcı bir biçimde etkiler. Buna karşın özel yatırımlarda daha az düşüş olması ve tekel kârlarının artarak sürmesi - Amerikan Fo Fortune dergisi Koç ve Sabancı Holdinglerinin ABD dışında satışları en yüksek olan ilk 500 şirkette ilk 200 ün içinde sıyılıyorlar ve bir yıl öncesine nazaran satışlar düştüğü halde kârları olağanüstü artmıştır. 7 Ağustos tarihli Günaydın kamu kesiminden esirgenen kaynakların nereye gittiğini gösteriyor. KİT'lerin üretim ve yatırımların aksaması, tekellerden çok ithalat olanakları dış ve iç finansman kaynakları kısıtlı ya da hiç olmayan veya finans oligaryinin kontrolündeki bankalara bağlı olan ulusal burjuvaziyi, tekelci olmayan burjuvaziyi, küçük zanaatkârı, orta halli tüccarı etkilemektedir. Çünkü, KİT mamulleri bu kesimin üretim ve ticari faaliyetlerinde önemli bir yeri işgal etmektedir.

Bir bütün halinde ekonomiye bakıldığından 1973-1979 döneminde sanayi hemen hemen gelişmemektedir. Oysa buna karşın tarım kesiminde kapitalistleşme, dolayısı ile mülksüzleşme önemli ölçüde artmıştır. Bu durum işgücü arzını önemli ölçüde artırmaktadır. Ama sanayin gelişimi yetersiz a kaldığı hatta gerilediği için bu işgücü arzını emememektedir. Bu durum işsizler o ordusunun 3 milyonu aşıp 4 milyona yaklaşan gelişimini açıklamaktadır. Öte yandan tarım sektörünün ekonominin içinde görece olarak yerini koruması sanayi sektöründe ortaya çıkan gerileme hizmetler sektöründeki artış 1973-79 döneminde ekonominin karekteristik durumudur. Bu dışa bağımlı tekelci kapitalist düzenin varolan koşullarını iflasın ekonomiyi geliştirmedeki yeteneksizliğinin kanıtlanmasının ve bunalımının ekskin bir dönemeç noktasına geldiğinin kanıtıdır. (4. 5 yıllık plan, DPT, 1978 programı)

İstihdam, tensikatlar, işsizlik

1978 yılı sonunda işgücü arzı yani çalışabilir nüfus 16.411.000 idi. İşgücü talebi yani fiilen çalışabilen nüfus (gizli işsizler dahil 14.907.000 x 14.907.000 dir. Resmi rakamlar 1978 sonu için 2.300.000 işsiz veriyor. Ama gerçek rakam 3 milyonu geçmiş ve 4 milyona yaklaşmaktadır. Bu da % 20'lik bir işsizlik oranı demektir. 1978 yılı içinde yatırımlardaki duralama, döviz darboğazı ve ithalat daralmaları ile birlikte ve tekellerin bunalımın yükünü işçilerin sırtına yıkma politikası çerçevesinde tekstil işkolunda 17.000 metal işkolunda 15.000 , petro kimya'da 3.000, deri fabrikalarında 2.500, gıda işkolunda 6.000, lastik-plastik'üe 3.000, belediyelerden 2.000, kalifiye işçi karayollarından 13.000 işçi işten çıkarılmıştır. Yani

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

toplam 64.900 işçi işten atılmıştır.

Yatırımlardaki gerileme ve büyüme hızındaki sınıfın altına düşme durumu işsizliğin ve tensikatların önümüzdeki aylarda ve dönemde daha da artacağını gösteriyor. Ancak, IMF kredileri ile kısmen olumlu bekleyişlerin burjuvazi arasında ortaya çıkmış olması şu ara tensikatlarda kısmi bir duralama yaratmıştır.

1978 yılı ve 1979 yılının ilk yarısında milli gelir dağıtılımı işçi ve emekçi sınıflar aleyhine daha ağır ölçülerde bozulduğu ortadadır. Özellikle ekonomik büyüme hızı sıfırken tekellerin kârı anormal ölçülerde artıyor ve 78 yılı altın yıl oluyorsa bunun tek izahı vardır. İşçi ve emekçi sınıfların gerçek gelirleri önemli ölçülerde gerilemektedir. Tekelci olmayan burjuvazinin ard arda iflas eden şirketlerinin sermayesi ve gelirdeki payı tekellere akmaktadır.

Başlıca göstergeler açısından ekonomik durum ve kısmen ipucu olarak perspektifler bunlardır. Önce TÜSİAD'ın önümüzdeki 6 aya ilişkin yorum ve beklentilerini en son raporlarından özetleyerek ve İstanbul Ticaret Odası çevrelerinden edindiğimiz bilgileri aktaracağı ve kısaca yorumlamaya çalışacağım.

TÜSİAD'ın "1979 yılı ortasında durum" adlı raporunun önsözünde " 1979 yılı ortasında Türk ekonomisinin temel sorunu dış para bulmak kadar iç parayı sınırlamaktır. (cari devlet kamu harcamalarının kısılması kasdedililiyor.)

1979 yılının ikinci yarısının temel sorunu fiyat artışlarını ve fiyat artışlarını besleyen para arzını sınırlamaktadı.

Bundan başarı sağlanamaz ise, dış finansman konusunda başarı elde etme şansı zayıflayacaktır. Siyasi ilişkilere dayalı bazı ufak dış finansman olanakları sağlansa bile para arzı ve fiyatlar kontrol altına alınamadığı sürece bu olanakların ekonomiye yararı söz konusu olamayacaktır. İçerde para arzı ve fiyatlar kontrola alınmadığı sürece gerçekleştirilen büyük oranlı deval lüasyonun olumlu etkileri de kısa sürede aşılacak, tedbir almakla mevzuat değiştirmekle ihracatı artırmak mümkün olmayacaktır. Para arzını sınırlamada önceliği alan konu cari harcamaların sınırlandırılmasıdır.

Cari harcama baskısı

. kaynak bulunmadan devamlı artırılan sosyal transferlerden (not. şundan kasıt memur maaşlarının artışı için ayrılan kaynaklar, KİT'lerdeki sözleşmelerle verilen zamlar., zam farkları, emekli,dul ve yetim maaşlarındaki artışlar için ayrılan kaynaklardır) (not. özellikle son iki yılda daha önceden beri olduğu gibi bu tür ödemeleri CHP ağırlıklı hükümette para basarak yapabilmiştir. Bu açıdan para arzının ve sosyal transferlerin azaltılması demek kamu kesimi emekçilerine ücret ve sosyal hak artışı yapmamak demektir.)

. KİT'lerin tamamen kontrolden çıkan yöneticilerince hiçbir sorumluluk duyulmadan büyütülen finansman açıklarından (not. KİT'lere yeni işçi alınması ve bunlara ücret ödenmesi istenmiyor. Böylece hem ekonomiye

TÜSAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

sağlanan ara mali ve hammaddelerin hem de KİT'lerce üretilen önemli tüketim mallarının fiyatlarının düşük tutulması için yapılan supvansiyonların durdurulması isteniyor. Yani KİT'ler istihdam yapamasın ve KİT malları alabildiğine pahalı satılsın. Bu durum ise öncelikle orta ve küçük burjuvaziyi ve tüketici işçi ve emekçiyi etkileyecektir.

. Hizmet artışı ile ilişkisiz biçimde büyüyen kamu yönetimi harcamalarından kaynaklanmaktadır.

1979 yılının ikinci yarısında Türk ekonomisini yönetmek sorumluluğunu taşıyanlar önemli bir seçim yapmak zorundadırlar. Türk ekonomisini ekonominin kurallarına göre yönetmek kararı vermeleri halinde kamunun cari harcamalarına sınırlama getirecekler, para arzını kontrol altına alacaklar, bunun sonucunda yılın ilk yarısındaki kontrolsüz uygulamanın etkisini bir ölçüde hafifletecektir.

Bu ekonomide düzelmeye imkân vereceği gibi Türkiye"nin dış para ve kredi piyasalarındaki kredi itibarınında yeniden tesisi ve şansını ortaya çıkaracaktır" (TÜSİAD raporu önsöz.)

TÜSİAD esas olarak şunu istiyor: Kamu kesiminin işleyişini, kamu yatırımlarının, kamu kesimi emekçilerinin maaş ve ücretleririn dondurulması pahasına devlet olanakları tekellere kaxxx akıtılmalıdır. Devlet bu günkü aşamada kamu kesiminin günlük işleyişinin cari ödemelerini para basarak ancak yapabilmektedir. Ve piyasada likiditenin sürmesinin para basımı ve banka kredilerinin arırımı yolu ile sürdürebilmektedir.

Para basımının durdurulması bankalar sisteminden yararlanamıyan, kredi sağlayamıyan KİT'lerin kamu kesiminin gerek günlük işleyiş , gerekse de yatırımlarını devam ettirmeleri bakımından finanse edilememesi ve kamu yatırımlarının durması demektir. Kamu emekçilerinin yükselen haklı taleplerine karşı katı açımasız bir tutumun benimsenmesi demektir.

TÜSİAD önerileri ile IMF koşulları aynıdır. Ve Ağustos başından beri de Hükümet uygulamaları bu doğrultudadır. Para basımı önemli ölçüde durduruldu.

Merkez bankası reeskont ve iskonta yapmıyor. Bankaların Merkez Bankasında bulundurmaları gereken para miktarı yükseltildi. Banka kredileri Mayıs başından bu yana mevduatlara verilen özellikle vadeli mevduatlara verilen faiz artışları hem pahalılaştırıldı, hem de dolayısıyla kısıldı. KİT mamullerine ard arda zam yapılıyor. Bir kısım -buğday gibi- yaşamsal tüketim maddelirene devletçe yapılan subvansiyon kaldırıldı. Un ve emkmek fiyatları hızla artıyor. Kamu kesimindeki sözleşme farkları gecikmeli ödenebiliyor, kimi yerlerde sözleşmeden doğan haklar uygulanmıyor ya da takside bağlanmaya çalışılıyor. Ancak, Hükümetin henüz uygulamaya tam cesaret edemediği nokta kamu kesimi sözleşmelerinde katı tutum ve düşük düzeydir. Bir kısım kamu e kesimi sözleşmelerinde özellikle yaklaşan seçimlerin baskısı ve işçilerin yükselen talepleri karşısında oldukça yüksek zamlar elde ediliyor. Ama, Hükümetin müdahaleci ve katı tutumunun ip uçları da _Çukobirlik sözleşmesine müdahale ve bir kısım grev erteleme-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

leri ile kendini ortaya koyuyor. KİT'lere ve kamu işletmelerine işçi ve memur alımı hemen hemen durduruldu, hatta bazı KİT'lerde işçilerin imtihandan geçirilerek bir kısmının tasfiyesi düşünceleri bazı hükümet üyelerinin kafasında dolaşıyor. Bütün bu gelişmeler MIF ile yerli ve yabancı tekellerin dayatmalarına ve çıkarlarına uygundur. Çünkü gerek piyasada nakit para darlığı gerek banka kredilerinin azaltılması ve pahalılaştırılması ve gerekse tüm KİT mamullerinin, hammadde, yatırım, ara mal ve tüketim malı olarak ardarda zam görerek pahalılaştırılması, öncelikle işçi ve emekçilerin aleyhinedir, sonra ulusal burjuvazinin , sonra tekelci olmayan burjuva katmanlarının, orta halli tüccarların , küçük sanayici ve zanaatkarların zararınadır. Nakit paraya, ucuz kredi ve ucuz hammeddeye en çok bu burjuva kesimler muhtaçtır. Yabancı tekellerle finans kuruluşları ile ve yerli bankalarla bütünleşmiş kaçak resmi ithalat olanakları geniş olan tekelci burjuvazi için bunlar göğüslenebilir sorunlardır, tekelci olmayan kesimleri yutmak açısından somut çıkarlarına uygundur. Bu nedenle MIF koşulları ve TOSİAD önerileri pahalılığı ve enflasyonu önlemeyecektir. (Çünkü bizde enflasyon esas olarak üretimin dışa bağımlılığından kaynaklanır, Maliyet enflasyonudur.)

İşçi ve emekçileri yoksullaştırdığı gibi tekelci olmayan burjuvazinin çıkarlarını sarsacaktır. Esas olarak tekelleşmeyi daha da artıracak yerli ve yabancı tekellerin kârlarını olağanüstü ölçülerde çoğaltacaktır.

1979 yılının sonuna kadar sağlanan IMF kredilerine rağmen İstanbul Ticaret Odası çevrelerinden aldığımız bilgi, orta ve uzun vadede global olarak ekonominin geleceği için tekelci çevrelerin ufkunun pek aydınlık olmadığıdır. Orta ve uzun vade analizleri karamsardır. Bu nedenle kısa vade analizleri ve planlamamar esas olarak da tekellerin derinleşen bunalım koşulları içinde biraz daha manecra olanaklarını artırabilecekleri bir sıklanma dönemi arayışı kendi konumlarını koruma ve kârlarını sürekli artırma kaygıları ve hesapları önde görünüyor. IMF kredileri ile tekellerin 1979 sonu ve 1980 başları için bekleyişleri ve umutları artmıştır. Bu kredilerle 77'den beri bekleyen ithalat transferlerinin bir kısmını yapabilmeyi kapasite ve üretimlerini biraz olsun artırabilmeyi ve bu yolla tekelci kârlarını koruyup geliştirmelerini bekliyorlar. Bunun için de IMF kredilerinin daha çoğunu ele geçirmek için hükümet üzerindeki baskıları artırıyorlar. Gene İstanbul Ticaret Odası çevreleri şu anda sanayide artalama kapasite % 40-55 arasında olduğunu söylüyorlar ve bu kapasitenin IMF kredilerinin devreye girmesi ile 1979 sonu 1980 ilk aylarında % 75 civarında hiç olmazsa tekelci firmalarda ulaşma şansı var.

Orta ve zu uzun vade için ekonominin pespektiflerinin karanlık olmasına rağmen tekeller için bu dönem oldukça önemlidir. Çünkü imalat sanayinde sonbahar ve kış üretim dönemidir. Tekeller 1980 de satacaklarını bu aylarda üreteceklerdir. Bu nedenle ve iki yıllık ağır bunalım döneminden sonra bu üretim sezonu en azından 1980'de tekellerin konumlarını korumaları için gereklidir. Ancak, bekleyişler hiç değilse 6-10 ay için olumluğu tekellerin bu

TÜRKİYE SOSYALİST TİPİ ARAŞTIRMA VAKFI

dönemde üretimi garantiye almak için herşeye razı olacağı biçiminde anlaşılmamalıdır. Toplu sözleşme yükünün 2 yıllık bir dönemi kapsayacağını tekeller biliyorlar. Bu nedenle yalnızca 1980 yılını hesaplayarak 1981'ki de kapsayacak yüklerden olabildiğince kaçmaya çalışacaklardır. Ve bu nedenle dişe diş bir kavga vereceklerdir. Hükümete baskı yaparak KİT sözleşmelerine bile baskı yapıp durduruyorlar. Hedefleri hem önümüzdeki sezonda üretimi garanti altına almak hem de ucuz sözleşme yapmaktır. Burada politik durum, özellikle DİSK'le arasında belli sorunları varken, Türk-İş yönetimi ile de arayı bozmamak için KİT sözleşmelerinde yer yer ödün veriyor. Tekellerin talebine rağmen hiç değilse şimdilik özel kesimdeki sözleşmelere müdahaleden kaçınıyor. Ama seçimlerden sonra kalırsa CHP ağırlıklı hükümetin şayet devrilirse yerine gelecek hükümet ne olursa olsun siyasi iktidarın sözleşmelere tekellerden yana yoğun müdahalesini beklemek gerekiyor.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

10. Nov. 1978

RAPOR

I-TÜRK-İŞ'LE HÜKÜMET ARASINDA, İŞÇİ ÜCRETLERİNİ DONDURMAK, İŞÇİ SINI-'INININ EKONOMİK-DEMOKRATİK VE POLİTİK-İDEOLOJİK SAVAŞIMINI SINIRLAMAK AMACIYLA "TOPLUMSAL ANLAŞMA" ADI ALTINDA BİR METİN İMZALANDI...

Bu anlaşma ile, ilk olarak, Türkiye kapitalizminden ve buna koşut ola-rak yeni-sömürgecilik uygulamalarından kaynaklanan bunalımların faturası, işçi sınıfına ödetilmek istenmektedir.

İkinci kez, birinciye dayalı olarak, Türk-İş'le Hükümet arasında im-zalanan "toplumsal anlaşma" metninin girişinde yeralan ifadelerden anlaşıldı-ğına göre, Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan bunalımlara neden olarak, üstü örtülü de olsa işçi ücretlerindeki artış gösterilmekte ve çıkış yolu olarak da, işçi ücretlerinin dondurulması öngörülmektedir.

Nitekim, konuya ilişkin olarak, "toplumsal anlaşma" metninin girişin-de aynen şöyle denilmektedir: "Hükümetle Türk-İş; işsizliği hızla azaltıcı bir ekonomik atılım dönemine girilmedikçe ve başta köylüler olmak üzere tüm halkın gelişme nimetlerinden hakça yararlanması sağlanmadıkça, toplu sözleşmelerle yalnız işçilere tanınacak maddi olanakların işçilere de mutluluk getirmeyece-ğinde;

Sağlıklı bir gelişme sürecine girilmedikçe ve gelirlerle fiyatlar ara-sında refah artışını yaygın ve sürekli kılıcı bir denge sağlanmadıkça, işçi ücretlerindeki artışın gerçeklik taşımayacağında;

Verimlilik ve üretim artırılmadıkça ve ulusal sanayiinin dışa bağımlı-lığı azaltılmadıkça, dış ödemeler darboğazından kurtulma olanağı bulunmayaca-ğında;

birleşmişlerdir...".

Görüldüğü gibi, yukarıdaki alıntıda, Türk-İş yöneticileriyle Hükümet, kelimenin tam anlamıyla sapla samanı birbirine karıştırmakta, işbirlikçi-tekel-ci sermayenin bile yadsıyamadığı ekonomik ve sosyal bunalımlar ardarda sıra-lanmakta ve fakat bunların ortaya çıkış nedenleri gözardı edilmekte ve nere-deyse bu bunalımların tümü, işçi ücretlerindeki artışa bağlanmaktadır.

Açıkça söylenmektedir ki, Türkiye ekonomisi böylesi bir bunalım içind

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ken, işçi ücretleri artırılamaz... Yani, bu bunalımların tüm yükünü, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanlar çekmelidir...

Sözgelimi, yukarıdaki alıntının birinci paragrafında, işsizlik ortadan kaldırılmadan, yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklükleri yüksek bir boyuta ulaştırılmadan ve başta köylüler olmak üzere tüm halkın kalkınmanın nimetlerinden hakça yararlanması sağlanmadıkça, işçilere tanınacak maddi olanakların işçilere de mutluluk getirmeyeceği söylenmektedir...

İlk kez, Türkiye kapitalizminde işsizlik, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinde gerileme olarak gözlenen ekonomik bunalımların, çıkış nedeni olarak, işçi üvretlerinin düzeyiyle yakından ve uzaktan hiçbir ilişki kurulamaz. İşsizlik ve kalkınma hızı büyüklüklerinde ortaya çıkan yetersizlik, genelde emperyalist-kapitalist sistemin, özelde de Türkiye kapitalizminin temel özelliklerinden birisi ve herhalde birincisidir.

Kapitalizmin tekelci ya da emperyalizm aşamasında, işsizlik ve üretim yetersizliği, iyice çürüyen ve kokuşan kapitalizmin en temel niteliği ve onun en belirgin özelliğidir...

Olayın Türkiye ile ilğili yanı şudur: Türkiye kapitalizmi, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlı bir biçimde yürüttüğü sanayileşme girişimlerini, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları biçiminde sürdürdü. Ve böylesi bir yöntemle gelişen Türkiye imalat sanayii, büyük bir ağırlıkla, dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üreten bir yapı oluşturdu. Üretim araçları üreten sanayi kollarına ise, hemen hemen hiç itisar edilmedi... Dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üreten bu sanayi kuruluşları da, geri teknoloji ve küçük ölçekle çalışan işletmeler olmaktan öteye gidemedi... Girdi yoluyla dışa bağımlı bu sanayi kuruluşlarının ürettiği malların fiyatları, dünya pazarlarına göre en az 2-3 kez daha pahalı olduğundan, bu ürünler ancak iç pazarlarda alıcı bulabiliyor ve dış pazarlarda satılamıyordu...

İşte böylesi bir sanayi yapısıyla Türkiye kapitalizmi, 1970 yılına gelindiğinde büyük bir bunalımın içine girdi, zaman boyutunda bu bunalım her geçen gün daha da büyüdü ve günümüzdeki boyutlara ulaştı... Türkiye ekonomisinin bu bunalımlardan kurtulabilmesi için, mevcut sanayi yapısını değiştirmesi gerekiyor...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Türkiye'nin mevcut sanayi yapısını değiştirmesinden kasıt şudur: İlk olarak, Türkiye imalat sanayii, tüketim malları üreten bir yapıdan, ara ve yatırım malları (üretim araçları) üreten bir yapıya kavuşturmalıdır... İkinci olarak, Türkiye imalat sanayii, küçük ölçek ve geri teknolojiler yerine, büyük ölçekle çalışan ve çağdaş ileri teknolojileri kullanan bir yapıya kavuşturmalıdır...)

Kuşkusuz, çıkış yolunun bu olduğunu, hem işbirlikçi-tekelci sermaye ve hem de Hükümet çok iyi bilmektedir. Ne var ki, Türkiye imalat sanayiinde böylesi bir yapısal değişiklik, kapitalizmin sınırları içinde kalındıkça yapılamaz. Daha açık bir deyişle, kapitalizmin dışına çıkılmadıkça, kölelik anlaşmaları yırtılmadıkça, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarına son verilmedikçe, çokuluslu tekellerin ve onların yerli işbirlikçilerinin ekonomik ve politik egemenliği ortadan kaldırılmadıkça, Türkiye imalat sanayiinin yapısını değiştirmek olanaklı değildir...

İşte Türkiye'de, döviz darboğazından enerji yetersizliğine, işsizlikten enflasyona, yatırım ve üretim büyüklüklerinin gerilemesinden faşizm tehlikesine değin bunalım adına ne varsa, tüm bunların kaynaklandığı tek nokta, Türkiye kapitalizminin kendisi, buna koşut olarak uygulanan ekonomi politikaları ve yeni-sömürgecilik uygulamalarıdır... Her nedense, "toplumsal anlaşmada" ne hükümet ve ne de Türk-İş yöneticileri bu noktaya hiç değinmemişler ve bunalımların gerçek nedenini gözardı etmişlerdir.

Toplumsal anlaşmada, verimlilik ve üretim artırılmadıkça ve ulusal sanayiin dışa bağımlılığı azaltılmadıkça, dış ödemeler darboğazından kurtulma olanağı yoktur deniliyor... Peki ama, Türkiye ekonomisini dışa bağımlı kılan kimdir? Bir avuç çokuluslu tekel ile onun bir avuç yerli işbirlikçisinin yürüttüğü sanayileşme politikaları değil mi? Türkiye ekonomisinin dışa bağımlı kılınmasıyla işçi sınıfının ne ilgisi var? Bu uygulamalar sonucu, her yıl milyarlarına milyarlar katan çokuluslu tekellere ve onların yerli işbirlikçilerine bir tek kelime söylenmez, onlara toz kondurulmaz iken, neden bu bunalımların faturası işçilere ödetilmek istenir?

Sonuç olarak bu anlaşma ile:

I)İşveren sınıfının ve İMF'nin isteklerine uygun olarak, işçi-işveren ilişki-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

leri ulusal düzeye çekilmek istenmekte ve "ücretlerin dondurulması"yolunda, önemli bir adım atılmış bulunmaktadır. Nitekim, imzalanan anlaşma ile, işçi ücretlerinin 1976 düzeyinde dondurulması öngörülmekte ve ancak fiyatları kadar bir ücret artışı öngörülmektedir...

Böylesi bir ilkenin kabullenilmesi, ilk olarak, işçi sınıfının sömürünün daha da yoğunlaşmasına razı olması demektir...

İkinci olarak, böylesi bir ilkeyi kabullenmek, tümüyle sınıf sendikacılığı ilkesini terketmek demektir... O kadar ki, toplu sözleşmelerin, ulusal düzeyde belirlenen böylesi bir ilkeye dayatılarak yapılması, işçi sınıfının ekonomik-demokratik savaşımdan, yani sömürüyü sınırlama aracı olan sendikal örgütlenme ve sendikal savaşımdan tümüyle vazgeçmesi anlamınadır...

Çünkü, böylesi bir anlaşmanın kabullenilmesi durumunda, işçi ücretlerinin hangi noktada oluşacağına ilişkin "matematik bir formül" bulunmuş ve böylece işçi sınıfıyla sermaye sınıfı arasında varolan ve kaçınılmaz olan ekonomik savaşım ortadan kaldırılmış olacaktır... Ve bu durumda da, gerek sendikal örgütlenme ve gerekse sendikal savaşım, görüntü olmaktan öteye bir anlam taşımayacaktır...

Ne var ki, kapitalist üretimde, yaklaşık dört yüz yıldır, işçi ücretlerinin hangi noktada belirleneceğini gösteren "matematik bir formül" icat edilememiştir... Bundan böyle de, kesinlikle edilemeyecektir... Daha açığı, kapitalizmde varolan uzlaşmaz çelişkileri, işçi sınıfı ile sermaye sınıfı arasındaki çelişki ve çatışmaları ortadan kaldıracak bir formülü arayan ilk kişiler, yalnızca Halil Tunç ve Bülent Ecevit ikilisi değildir. ~~Böylesi bir şey~~

İmzalanan bu "toplumsal anlaşmanın" sömürüyü yoğunlaştırma isteği yanında, asıl önemli bir amacı da, işçi sınıfının ekonomik savaşımı yanında, politik ve ideolojik savaşımını da sınırlamak ve işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kuyruğuna takmaktır...

İşçilerin grev fonunu, yatırımlara yönelmek gibi, son çözümlemede, bir yanıyla grev fonunu sermaye sınıfına peşkeş çeken, öteki yanıyla da, işçi sınıfını grev silahından yoksun kılan "toplumsal anlaşmanın" tam metni ekte su-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

nulmuştur...

2-KİMİ ÖNEMLİ TARIMSAL ÜRÜNLERİN DESTEKLEME ALIM FİYATLARI AÇIKLANDI

Geçtiğimiz ayın önemli ekonomik olaylarından birisini de, kimi önemli tarımsal ürünlerin destekleme alım fiyatlarının açıklanması oluşturmuştur. Hükümetin açıkladığı destekleme alım fiyatlarına göre, pamuğun alım fiyatı, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 28.5 dolayında artırılarak, I0 lira 50 kuruştan I3 lira 75 kuruşa yükseltilmiştir.

Fındığın destekleme alım fiyatı da, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 30.3 oranında artırılarak, I6 lira 50 kuruştan 2I lira 50 kuruşa yükseltilmiştir.

CHP ağırlıklı Hükümet, bir kilo kuru üzümün destekleme alım fiyatını 27 lira 50 kuruş olarak saptamıştır. Böylece, geçtiğimiz yıla oranla, bu yıl kuru üzümün destekleme alım fiyatında yüzde 48.5 oranında bir artış olmuştur. I977 yılında, bir kilo kuru üzümün destekleme alım fiyatı I2 lira olarak saptanmıştı.

Öte yandan, CHP ağırlıklı Hükümet, kuru incirin destekleme alım fiyatını I0 lira 50 kuruş olarak saptamış ve böylece, geçtiğimiz yıla oranla kuru incirin destekleme alım fiyatı yüzde 3I.3 oranında artırılmıştır. I977 yılında kuru incirin destekleme alım fiyatı 8 lira olarak saptanmıştı.

Ayrıca, CHP ağırlıklı Hükümet, antep fıstığı, şeker pancarı ve haşhaşın da taban fiyatlarını saptayarak ilan etmiştir. Buna göre, bir kilo antep fıstığının alım fiyatı 55 lira, şeker pancarının bir kilosunun alım fiyatı 80 kuruş ve bir kilo haşhaşın alım fiyatını da 25 lira olarak ilan etmiştir.

Önemli tarımsal ürünlerin, I974-I978 yılları arasında destekleme alım fiyatlarında meydana gelen değişmeler ve fiyatlardaki artış yüzdeleri aşağıda verilmiştir:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TARIMSAL ÜRÜNLERİN DESTEKLEME ALIM FİYATLARI

	I974	I875	I976	I977	I978
Pamuk	7.80	7.80	I0.00	I0.50	I3.75
Artış %	35.7	0	28.I	4.9	28.5
Fındık	I3.50	I4.00	I4.50	I6.50	2I.50
Artış %	39.2	3.7	3.6	I3.8	30.3
Kuru üzüm	I0.00	I0.00	I0.50	I2.00	I7.50
Artış %	42.9	0	5.0	I4.3	45.8
Kuru incir	5.50	6.00	7.00	8.00	I0.50
Artış %	3I	9.I	I6.7	I4.3	3I.3
Antep fıstığı	25.00	36.50	-	-	55.00

Türkiye'de, devletin tarım kesimi üstüne yürüttüğü destekleme politikalarının en etkinlerinden birisi olan fiyat desteği biçimindeki politikalar, siyasal arenada en çok tartışılan konulardan birisidir. Ve burjuva partilerinin, sürekli olarak istismar konusu yaptıkları ve bir propaganda aracı olarak kullandıkları destekleme alım politikaları, bu yıl da aynı doğrultuda yürütülmüş, MC partileri CHP ağırlıklı Hükümeti tarımsal ürünlerin fiyatlarını düşük tutmakla suçlarken, CHP ve CHP ağırlıklı Hükümet de, verdiği yüksek fiyatlarla köylülüğün yüzünü güldürdüğünü ileri sürmüştür...

Bu noktada söylenmesi gerekenler şunlardır:

I)MC partilerinin, tarımsal ürünlerin destekleme alım fiyatları düşük tutuldu diye CHP'yi ve CHP ağırlıklı Hükümeti suçlaması, demagoji ve yalandan öteye bir anlam taşımamaktadır. Yukarıdaki tablodan açıkça görüldüğü gibi, CHP ağırlıklı Hükümetin tarımsal ürünlere verdiği destekleme fiyatları, MC dönemindeki fiyatlara oranla çok daha yüksektir...

2)Ne var ki, CHP ağırlıklı Hükümetin tarımsal ürünlere verdiği destekleme fiyatları, yine de İMF'nin isteklerine uygun olarak saptanmış ve son çözümlemede düşük tutulmuştur. Çünkü, İkinci MC döneminde yapılan yüzde I0 ve CHP ağırlıklı Hükümet döneminde yapılan yüzde 30 oranındaki devalüasyon uygulamasıyla, tarımsal ürünlerin ihraç fiyatları yüzde 40 oranında ucuzlatılırken, tarımsal girdilerin fiyatları da aynı oranda pahalılandırılmıştır. Daha önce buğday ve tütünün destekleme alım fiyatlarının hayli düşük tutulduğu da göz

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

önüne alınırsa, CHP ağırlıklı Hükümetin tarımsal ürünlerin alım fiyatlarına yaptığı artış, geçen yıla oranla yüzde I5 dolayındadır. Kaldı ki, I977 yılında toptan eşya fiyatlarındaki artış, yüzde 28.5 olarak gerçekleşmiştir. Demek ki, tarımsal ürünlerin fiyatları, gerçek fiyat artışlarının ancak yarısı düzeyinde olmuştur. Ve böylesi bir politika, hem işbirlikçi-tekelci sermayenin ve hem de İMF'nin isteklerine tümüyle uygundur...

3)Kaldı ki, destekleme alım fiyatlarının yüksek ya da düşük oluşunu, köylülüğün bütününü ele alarak tartışmak, hiçbir anlam taşımamaktadır. Çünkü, gerek fiyat ve gerekse fiyat dışı araçlarla tarım kesiminde bir devlet desteği sözkonusu olduğunda, bundan yalnızca bir avuç büyük toprak beyi yararlanmaktadır... Devletin tarım kesimi üstüne yürüttüğü destekleme politikalarının, küçük üreticilere ve hatta orta köylülüğe hemen hemen hiçbir katkısı olmamaktadır...

4)Destekleme politikalarının küçük üreticilere, topraksız köylülere ve orta köylülüğe yarar sağlayabilmesi için, herşeyden önce;

a)Demokratik bir toprak reformunun yapılması,

b)Yaygın bir kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi,

c)Küçük üreticiler ve hatta orta köylülük üstündeki büyük toprak sahiplerinin, tüccarların ve tefecilerin baskı ve sömürüsünün ortadan kaldırılması,

d) Yoksul ve orta köylülüğün tarımsal girdi ve kredi gereklerinin ucuz ve elverişli bir biçimde devletçe karşılanması,

gerekmektedir...

5)Bugüne kadarki yürütülen biçimiyle destekleme alım politikaları, sağlam ve gerçekçi finansman kaynaklarına dayalı olarak yürütülmediğinden, enflasyonu körükleyen önemli nedenlerden birisi olmuştur. Çünkü, devlet aldığı ürünlerin iç fiyatları ile (destekleme alım fiyatları) dış satım fiyatları (ihraç fiyatları) arasındaki olumsuz farkı, sürekli karşılıksız para basarak karşılayabilmiştir. CHP ağırlıklı Hükümet de aynı yolu seçmiş ve son yedi ay içinde yaklaşık I5 milyar lira dolayında karşılıksız para basmıştır. Nitekim, Merkez Bankası'nın 6 Ocak I978 tarihli durumuna göre, 79 milyar 749 milyon lira olan piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), 4 Ağustos I978'de 95 milyar 9I5 milyon liraya yükselmiştir. Destekleme alımlarının artmasıyla birlikte,

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

önümüzdeki aylarda, piyasadaki kağıt para miktarının I00 milyar liranın üstüne çıkması beklenmektedir... Böylesi bir gelişme, fiyat artışlarının daha da hızlanmasına neden olacaktır...

3-FİYAT ARTIŞLARI DURDURULAMIYOR

-Son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 55.4 ve son altı ay içinde de yüzde 2I.I oranında artış gösterdi...

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün II büyük ilde derlediği fiyat indekslerine göre, Türkiye'de son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 55.4 oranında artış göstermiştir. DİE'nin saptamalarına göre, fiyat artışlarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Samsun ve Ordu kentleri olmuştur. Buna göre, son bir yıl içinde perakende fiyatlar, Erzurum'da yüzde 66.3, Samsun'da yüzde 62.2 ve Ordu ilinde de yüzde 60.I oranında artmıştır.

DİE'nin saptamalarına göre, Ocak-Haziran dönemini kapsayan son altı aylık sürede, perakende fiyatlar yüzde 2I.I oranında artış göstermiştir. İlgili dönemde perakende fiyatların en hızlı artış gösterdiği üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Samsun ve Eskişehir kentleri olmuştur. Ocak-Haziran I978 döneminde, perakende fiyatlar, Erzurum'da yüzde 28.3, Samsun'da yüzde 27.6 ve Eskişehir ilinde de yüzde 24.I oranında artmıştır.

Türkiye'de, son bir yıl ve son altı ay içerisinde gerçekleşen perakende fiyat artışları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

PERAKENDE FİYAT ARTIŞLARI (YÜZDE OLARAK)

	Son bir yıl Haziran I977-Haziran I978	Son altı ay Ocak-Haziran I978
Ankara	54.3	2I.9
İstanbul	5I.5	I6.0
İzmir	50.8	I9.0
Adana	53.3	I7.I
Antalya	50.3	I7.0
Bursa	52.9	2I.0
Diyarbakır	50.4	2I.2
Erzurum	66.3	28.3

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Eskişehir	57.7	24.I
Ordu	60.I	I9.0
Samsun	62.2	27.6
Türkiye ortalaması	55.4	2I.I

4-OCAK-HAZİRAN I978 DÖNEMİNDE TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIĞI YÜZDE 37.I ORANINDA AZALDI

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Haziran I978 dönemini kapsayan son altı aylık sürede, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 37.I oranında azalarak, I milyar 308 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, 2 milyar 79 milyon dolar büyükülüğünde bulunmaktaydı.

İçinde bulunduğumuz yılın ilk altı aylık döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açıklarında gözlenen yüzde 37.I oranındaki azalmaya, ihracat gelirlerindeki artıştan öteye, döviz yokluğu nedeniyle ithalat büyüklüklerinde gözlenen gerilemeler neden olmuştur.

Nitekim, I978 yılının ilk altı aylık döneminde, Türkiye'nin ihracatı 884 milyon dolardan 964 milyon dolara yükselirken, ancak yüzde 9.I oranında bir artış gerçekleştirilebilmiştir. Oysa, aynı dönemde, Türkiye'nin ithalatı, döviz yokluğu nedeniyle, yüzde 23.3 oranında gerileyerek, 2 milyar 963 milyon dolardan 2 milyar 272 milyon dolara inmiştir.

Döviz yokluğu nedeniyle, CHP ağırlıklı Hükümet döneminde de, ithalat taleplerinin büyük bir bölümüne izin verilmemekte ve bu nedenle de Merkez Bankası'nda bekletilen ithalat ~~xxxx~~ transferi talepleri hızla artmaktadır. Nitekim, Merkez Bankası'nın 6 Ocak I978 tarihli durumuna göre, Merkez Bankası'nda bekletilen ithalat transferi taleplerinin büyüklüğü (yapılmak istenen ithalatın Türk parası cinsinden büyüklüğü), 46 milyar 958 milyon lira idi. Bu büyüklük, CHP ağırlıklı Hükümet döneminde I7 milyar I04 milyon lira artarak, 4 Ağostos I978 tarihli duruma göre, 64 milyar 62 milyon liraya yükselmiştir.

DIŞ TİCARETTEKİ GELİŞMELER:MİLYON DOLAR OLARAK

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

	Ocak-Haziran I977	Ocak-Haziran I978	Değişme %
thalat	2.963	2.272	-23.3
hracat	884	964	9.I
ış ticaret açığı	2.079	I.380	-37.I

5)PLANLI DÖNEMİN EN DÜŞÜK KALKINMA HIZI I978 YILINDA GERÇEKLEŞECEK

DİE'nin tahmihlerine göre, I978 yılında Gayri Safi Milli Hasıladaki (GSMH) rtı hızı (ulusal gelir artış hızı), yüzde 2.7 olarak gerçekleşecek...

İlk altı ayın verilerine dayanılarak yapılan saptamaya göre, I978 yılında, arımsal gelirde yüzde 2.3 ve sanayi gelirinde de yüzde 5 dolayında bir artış ekleniyor...

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ilk altı aylık verilerine dayanılarak apılan saptamalara göre, I978 yılında Türkiye'nin ulusal feliri yüzde 2.7 ranıda artış (kalkınma hızı) gösterecektir. Türkiye'de yıllık ortalama nüfus rtışının yüzde 3 dolayında olduğu düşünülürse, kişi başına düşen gelir açısınan, I978 yılında, ulusal gelirde bir artış değil, bir düşme sözkonusu olacakır...

Yine DİE'nin saptamalarına göre, Gayri Safi Milli Hasıladaki yüzde 2.7'-ik artış, I963-I978 yıllarını kapsayan son I5 yıllık dönemde gözlenen en düşük alkınma hızı olacaktır. Aynı biçimde, sanayi sektöründe gerçekleşmesi beklenen üzde 5 oranındaki artış hızıda, I970 yılı bir yana bırakılırsa, planlı dönemin n düşük kalkınma hızı I978 yılında gerçekleşmiş olacaktır...

I963-I978 yıllarını kapsayan planlı dönemde, ulusal gelire ilişkin geişmeler ve kalkınma hızı büyüklükleri, sektörler itibariyle aşağıdaki tabloa sunulmuştur:

PLANLI DÖNEMDE ULUSAL GELİRDE GÖZLENEN ARTIŞLAR

(YÜZDE OLARAK)

ILLAR	TARIMSAL GELİR ARTIŞI	SANAYİ GELİRİ ARTIŞI	ULUSAL GELİR ARTIŞI
963	9.7	I2.I	9.7
964	-0.4	I2.2	4.I
965	-3.8	9.5	3.I
966	I0.8	I5.2	I2.0

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

I967	0.2	8.4	4.2
I968	I.6	II.2	6.7
I969	I.3	I2.I	5.4
I970	2.4	I.4	5.8
I97I	I3.2	9.0	I0.2
I972	-0.4	I0.2	7.4
I973	-9.8	I2.0	5.4
I974	I0.3	7.7	7.4
I975	I0.9	9.0	8.0
I976	7.7	9.3	7.7
I977	-0.6	6.9	4.0
I978	2.3	5.0	2.7

6-I977 YILI BÜTÇESİ 47 MİLYAR 700 MİLYON LİRA AÇIK VERDİ

I977 yılı Bütçesi'nin kesin sonuçları Maliye Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Maliye Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre, I977 yılı Bütçesi 47 milyar 700 milyon lira açık vermiştir. Böylece, Cumhuriyet tarihinin en büyük bütçe açıgı I977 yılında ortaya çıkmış bulunmaktadır.

I977 yılı bütçe tahminlerinde, 225 milyar 800 milyon lira olarak belirlenen harcamalar toplamı, yıl içinde artırılmış ve yıl sonunda bütçe harçamaları 235 milyar 300 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık, I87 milyar 600 milyon lira gelir sağlanmış ve I977 yılı bütçesi 47 milyar 700 milyon lira açık vermiştir.

47 milyar 700 milyon lira büyüklüğündeki bütçe açığının, I2 milyar 500 milyon lirası savunma borçlanması tahvilleriyle ve geri kalan 35 milyar 200 milyon lirası da Merkez Bankası kaynaklarında (karşılıksız para basarak) karşılanmıştır.

Böylece, hazinenin bütçe açıkları nedeniyle ortaya çıkan borçlarının toplamı, I02 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır...

7-KOÇ HOLDİNG DÜNYANIN EN KARLI I3 KURULUŞU ARASINDA YERALIYOR

Koç Holdinğin dünyanın en kârlı I3 kuruluşu arasında yeraldığı açıklanmıştır. ABD'de yayınlanan "Business Week" dergisinin, kuruluşların defter

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

kârlı I3 büyük şirketi arasında beşinci sırada yerahmıştır. Koç Holding'e oranla kârlılığı daha yüksek dört kuruluş, Fransa'dan MATRA, Hollanda'dan KLM, Norveç'ten AKER GROUP ve İspanya'dan ENSİDESA'dır...

"Business Week" dergisinin saptamalarına göre, Koç Holding'in satış hacmi, I977 yılında bir önceki yıla oranla yüzde 26 artarak I milyar I28 milyon dolara ulaşmıştır. Vergi sonrası kârlarda da, bir önceki yıla oranla yüzde 36 artış olmuş ve Koç Holding I03 milyon dolar kâr etmiştir...

8-VERGİ İADE ORANLARI YENİDEN YÜKSELTİLDİ

Ecevit Hükümeti işbaşına gelir gelmez, ihracatta vergi iade oranlarını yüksek bularak bu oranlarda indirim yapmış ve alt tavan nisbeti en çok yüzde 25 olarak saptamıştı... Özellikle büyük sermayeden gelen baskılar üzerine, CHP ağırlıklı hükümet, vergi iade oranlarını yeniden yükseltmiştir.

Yeni uygulamaya göre, vergi iade oranları alt tavan yüzde 30 ve üst tavan yüzde 35 olarak saptanmış bulunmaktadır...

Bunun yanı sıra, liste kapsamı genişletilmiş, dokuma sanayi ürünlerinin yanı sıra Makina imalat sanayiinden buzdolabı, çamaşır makinası ve elektrik süpürgesi, kara yolu taşıtları sanayiinden, "kara nakil vasıtaları" ve özel amaçlı motorlu kara ulaşım araçları, traktör, plastik sanayi ürünleri, lastik sanayi ürünleri, tarım makina aletleri ve pişmiş kilden ve çimentodan gereçler sanayii ürünlerinin ihracatı halinde, ihracatçıya yüzde 30-35 oranında vergi iadesinde bulunulması kabullenilmiştir.

----------Y----------Y

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

15. Nov. 1978

EKONOMİK RAPOR

I-TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GENEL DURUMU:

A- ÜRETİM, YATIRIM VE KALKINMA HIZI BÜYÜKLÜKLERİ:

Türkiye ekonomisinde gözlenen bunalımların süregen bir nitelik kazanması ve bu bunalımların son yıllarda yüksek boyutlara ulaşmasının bir göstergesi, önemli bir sonucu olarak, 1977 ve 1978 yıllarında üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklükleri, son 15 yılın en düşük düzeyine inmiştir.

Nitekim, DİE'nin geçtiğimiz ay yaptığı hesaplamalara göre, 1978 yılında, Ulusal Gelir artış hızı, yüzde 2.7 olarak gerçekleşecektir. Bu oran, planlı dönemde gözlenen en düşük artış hızıdır.

Türkiye'de yıllık ortalama nüfus artışının yüzde 2.6 ile 2.7 oranında arttığı düşünülürse; Türkiye'de 1978 yılında kişi başına düşen ulusal gelirde hiç artış olmayacak demektir.

Yine, DİE'nin yaptığı saptamalara göre, 1977 yılında da kalkınma hızı düşük bir düzeyde kalmış ve Türkiye'nin ulusal geliri yüzde 4 oranında artış göstermişti.

DİE'nin yaptığı hesaplamalara göre, 1977 ve 1978 yıllarında, ekonominin önemli sektörlerinde gözlenen ve bu yıl gerçekleşmesi beklenen artış hızları aşağıda verilmiştir.

ULUSAL GELİR ARTIŞ HIZI %

SEKTÖRLER	1977	1978
Tarım	0.5	2.2
Sanayi	10.8	6.8
İnşaat	5.5	3.7
Ticaret	4.9	3.8
Ulaştırma ve haberleşme	2.5	3.5
Mali müesseseler (bankalar)	9.8	7.1
Serbest meslek ve hizmetler	4.5	3.9

DPT ve DİE gibi kamu kuruluşları tarafından yapılan açıklamalara göre, 1977 ve1978 yıllarında, değişik nedenlerle, gerek devlet ve gerekse özel sektör yatırımları da büyük oranda gerilemiştir.

İlgililerden edinilen bilgiye göre, özellikle kamu kesimi yatırımlarında, 1978 yılında planlanan yatırım büyüklüklerinin yarısına bile ulaşılamayacaktır.

Yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerinde ortaya çıkan gerilemenin temel nedenlerini, birkaç noktada toplamak olanaklıdır:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Birinci olarak, son yıllarda dış ticaret açıkları hızla büyümüş ve Türkiye'nin döviz varlığı "sıfır" noktasına inmiştir. Döviz yokluğu nedeniyle, yatırımlar için gerekli makina ve teçhizatın yanında, mevcut sanayi kuruluşlarının üretimleri için gerekli hammadde, ara malı ve montaj parçaları da ithal edilemez olmuştur.

Tüm bunların anlamı ise, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesi ve son çözümlemede de, işsizliğin ve hayat pahalılığının artması demektir.

İkinci olarak, ekonominin kimi önemli sektörlerinde gözlenen, kapitalizmin üstesinden gelinemez yapısal bir hastalığı olan "pazar" sorunu da, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesine neden olmaktadır. Kapitalist sömürünün yoğunlaşmasına ek olarak, ek-tekel kârı ve enflasyon oranının hızla artması, emekçi kitlelerin alım gücünü hızla azaltmaktadır.

Üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerini olumsuz yönde etkileyen önemli bir faktör de, Türkiye'de kimi önemli yatırımlar için, iç ve dış finansman kaynaklarının yetersiz oluşudur.

CHP ağırlıklı hükümetin hazırlattığı ve Yüksek Planlama Kurulunda görüşülmeye başlanan, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre, 1979-1983 döneminde, Ulusal Gelir yılda ortalama yüzde 8 oranında artış gösterecektir.

Türkiye ekonomisinde gözlenen tüm olumsuz faktörlere ve CHP ağırlıklı hükümetin bu olumsuz faktörleri giderme olanağının kesinlikle bulunmamasına karşın, bu Hükümet, ulusal gelirde yılda ortalama yüzde 8 oranında bir artış hızının gerçekleştirilebileceğini söyleyebilmektedir.

Bu sav, tümüyle bir hayal ürünü, tümüyle boş bir umuttur...

Çünkü, Türkiye'de, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesine neden olarak gösterilen, döviz yokluğu, finansman yetersizliği ve pazar sorunu v.b., özünde temel bir noktadan kaynaklanmaktadır. Tüm bu bunalımların kaynaklandığı nokta ise, Türkiye ekonomisinin göbeğine değin emperyalist-kapitalist sisteme bağımlı kılınmış oluşudur. Tüm bu bunalımların kaynaklandığı esas nokta, Türkiye'de at koşturan, çokuluslu emperyalist tekeller, yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları, IMF'ler, Dünya Bankaları, NATO'lar, CENTO'lar, İkili Kölelik Anlaşmaları, ABD üsleri ve son çözümlemede, emperyalistlerle işbirlikçi-tekelci sermayenin, halkımız üstünde yürüttüğü baskı, zulüm ve soygun politikalarıdır...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ve tüm bunların sonucu olarak; Türkiye'de tüm emperyalist uygulamalara son vermeden, ekonominin köprü başlarına el koymadan, emperyalist güçlerle işbirlikçi-tekelci sermayenin ekonomik ve politik erkine son verilmedikçe, ekonomik bunalımların hiç birisine kalıcı bir çözüm getirilemez. Ve buna dayalı olarak da, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklükleri artırılamaz. CHP ağırlıklı Hükümetin öngördüğü yıllık ortalama yüzde 8 oranındaki kalkınma hızı da, bir hayal ürünü olarak, kağıt üzerinde kalmaya mahkum bir büyüklük olacaktır.

- FİYAT ARTIŞLARI:

- SON BİR YIL İÇİNDE PERAKENDE FİYATLAR YÜZDE 56.7 ORANINDA ARTIŞ GÖSTERDİ
- OCAK-TEMMUZ 1978 DÖNEMİNİ KAPSAYAN SON YEDİ AYLIK SÜREDE PERAKENDE FİYATLAR YÜZDE 26.3 ORANINDA ARTTI

DİE tarafından yapılan hesaplamalara göre, son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 56.7 oranında artış göstermiştir. DİE'nin 10 büyük ilimiz-için yaptığı saptamalara göre, son bir yıl içinde (Temmuz 1977-Temmuz 1978) perakende fiyatların en yüksek düzeyde arttığı üç ilimiz, sırasıyla Samsun, Erzurum ve Ankara olmuştur.

Temmuz 1977-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar Samsun'da yüzde 66.6, Erzurum'da 66.3, ve Ankara ilinde de yüzde 59.0 oranında artış göstermiştir.

DİE'nin yaptığı saptamalara göre, Ocak-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son yedi aylık sürede, perakende fiyatlar yüzde 26.3 oranında artış göstermiştir. İlgili dönemde, perakende fiyatların en hızla arttığı üç ilimiz, sırasıyla Samsun, Erzurum ve Ankara olmuştur.

Ocak-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son yedi aylık sürede, perakende fiyatlar, Samsun'da yüzde 33.5, Erzurum'da yüzde 33.3 ve Ankara'da da yüzde 29.1 oranında artmıştır.

Öte yandan, Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan İstanbul Şehri Geçinme İndeksine göre, perakende fiyat artışları, son bir yıllık sürede yüzde 70.9 ve son yedi aylık sürede de yüzde 30.6'ya ulaşmış bulunmaktadır.

Ayrıca, yine Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan saptamalara göre, toptan fiyatlar, son bir yıl içinde yüzde 57.[illegible] ve son yedi ay içinde de yüzde 29 oranında artış göstermiştir.

Perakende ve toptan fiyat artışları, iller itibariyle aşağıdaki tablo-da verilmiştir:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

FİYAT ARTIŞLARI (%)

SON YEDİ AY

İLLER	SON YEDİ AY OCAK-TEMMUZ 1978	SON BİR YIL TEMMUZ 1977-TEMMUZ 1978
Ankara	29.1	59.0
İstanbul	23.2	54.8
İzmir	24.1	51.2
Adana	25.0	55.9
Antalya	21.5	51.7
Bursa	25.6	48.7
Erzurum	33.3	66.3
Eskişehir	24.5	56.0
Ordu	23.3	56.3
Samsun	33.5	66.6
10 İlin Ortalaması	26.3	56.7
İstanbul Geçinme İndeksi	30.6	70.9
Toptan Eşya Fiyatları	29.0	57.3

Açıkça gözlendiği gibi, CHP ağırlıklı Hükümet döneminde de fiyatlar, MC hükümetleri döneminde olduğu gibi, hızla atmaya devam etmiştir. Durum bu iken, geçtiğimiz günlerde bir hükümet yetkilisi, fiyat artışlarının bir kaç ay içerisinde durdurulacağını söylemiştir.

CHP ağırlıklı Hükümet'in bu yeni açıklaması da, inandırıcı olmaktan hayli uzaktır. CHP ağırlıklı Hükümet, niteliği gereği, fiyat artışlarını durduramaz. Çünkü, bu hükümetin uyguladığı ekonomi politikası, dış güçlerin, IMF'lerin, Dünya Bankası'nın, Çokuluslu tekellerin, yabancı sermayelerin, işbirlikçi-tekelci sermayenin istekleri doğrultusundadır.

Türkiye'de enflasyonu geriletebilmek ya da fiyat artışlarını durdurabilmenin yolu, bu hastalığın kaynaklandığı esas nedenleri ortaya koymak ve bu hastalığı kaynağında kurutmaktır.

Türkiye'de enflasyonun temel nedenlerini birkaç noktada toplamak olanaklıdır:

1- Karşılıksız basılan paralar. (KİT'lerin finansman açıklarını ve kimi önemli kamu harcamalarını karşılayabilmek için)

2- Kredi hacminin sürekli bir biçimde (gerek özel kesim, gerekse kamu yatırımları için) artırılması ... Bugün Türkiye'de işbirlikçi-tekelci sermaye 30 kuruşluk öz sermaye ile 100 kuruşluk yatırım yapabilmektedir.

3- Devlet Bütçesinin sürekli açık vermesi ... (Açık bütçe politikaları)

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

4- Yüksek tekel karları...

5- Çokuluslu tekellerin Türkiye'ye sattığı malların fiyatlarını sürekli yükseltmesi...

Demek ki, Türkiye'de fiyat artışlarını durdurabilmek için, herşeyden önce, hem yabancı tekellere ve hem de yerli işbirlikçilerine karşı bir ekonomi politikası izlemek gerekmektedir... CHP ağırlıklı Hükümet, anti-tekelci, anti-emperyalist bir politika izleyemeyeceğinden, Türkiye'de fiyat artışlarını durdurması ve hele hele kısa sürede enflasyonun artış hızını yavaşlatması olanaklı değildir... Görünen odur ki, 1978 yılı sonunda, enflasyon oranı, 1977 yılı düzeyini bulacak ve belki de geçecektir.

- DIŞ TİCARET:

- OCAK- AĞUSTOS 1978 DÖNEMİNİ KAPSAYAN SON SEKİZ AYLIK SÜREDE, TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIĞI GEÇTİĞİMİZ YILIN EŞ DÖNEMİNE ORANLA YÜZDE 48.7 ORANINDA GERİLEDİ.

DİE'nin Dış Ticaret İstatistiklerine göre, Ocak-Ağustos 1978 dönemini kapsayan son sekiz aylık sürede, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 48.7 gerileyerek, 1 Milyar 503 milyon dolara inmiştir. 1977 yılının Ocak-Ağustos döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı 2 milyar 929 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Dış ticaret açığında gerçekleştirilen yüzde 48.7 oranındaki gerilemeye, daha çok, döviz yokluğu nedeniyle, ithalat büyüklüklerinde ortaya çıkan düşüşler neden olmuştur. Nitekim, Ocak-Ağustos dönemini kapsayan son sekiz aylık sürede, Türkiye'nin ithalatı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 31 oranında gerileyerek, 2 milyar 777 milyon dolara inmiştir. 1977 yılı Ocak-Ağustos döneminde Türkiye'nin ithalatı 4 milyar 22 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Ayrıca, Merkez Bankası'nın 22 Eylül 1978 tarihli durumuna göre, beklletilen ithalat transferi talepleri, yılbaşından bu yana 20 milyar 268 milyon lira artarak 67 milyar liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 31 Aralık 1977 tarihli durumuna göre, bekletilen ithalat transferi taleplerinin büyüklüğü 46 milyar 532 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

Öte yandan, Ocak-Ağustos 1978 döneminde, Türkiye'nin ihracatı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 16.5 oranında artarak 1 milyar 274 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye'nin geçtiğimiz yılın eş dönemindeki ihracatı, 1 milyar 94 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET BÜYÜKLÜKLERİ
(BİN DOLAR)

	İTHALAT	İHRACAT	DIŞ TİCARET AÇIĞI
1977 (Ocak-Ağustos)	4.022.374	1.093.541	2.928.833
1978 (Ocak-Ağustos)	2.776.602	1.274.014	1.502.588
Değişme %	-31.0	16.5	-48.7

- PARA VE KREDİ:

1- Merkez Bankası'nın 1 Eylül 1978 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), 31 Aralık 1977'den bu yana 24 milyar 974 milyon lira artarak 103 milyar 738 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 31 Aralık 1977 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı 78 milyar 764 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

Bunun anlamı şudur: 31 Aralık 1977 - 1 Eylül 1978 dönemini kaysayan son sekiz aylık sürede, Türkiye ekonomisinin yaklaşık yüzde 2 oranında büyüme göstermesine karşılık, piyasadaki para miktarı, yüzde 37.7 oranında artırılmıştır. Bu ise, CHP ağırlıklı Hükümetin son sekiz ay içinde, yaklaşık 23 milyar 500 milyon lira karşılıksız para basması demektir.

Peki bu paralar kimin için basılmıştır? İşbirlikçi-tekelci sermayenin kontrolünde olan, özel bankaların kredi gereklerini karşılamak için... İşbirlikçi-tekelci sermayenin birer arpalığı olan KİT'lerin finansman açığına karşılamak için... İşte Türkiye'deki enflasyonun temel nedenlerinden birisi budur...

2- Merkez Bankasının 15 Eylül 1978 tarihli durumuna göre, Merkez Bankası kredileri, 31 Aralık 1977'den bu yana 43 milyar 960 milyon lira artarak, 276 milyar 100 milyon liraya yükselmiştir. 31 Aralık 1977 tarihli duruma göre, Merkez Bankası kredilerinin büyüklüğü, 232 milyar 140 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

3- 31 Aralık 1977 tarihli duruma göre, özel ve devlet bankalarının net kredi hacmi, 351 milyar 52 milyon lira dolayında bulunmaktaydı. Net kredi hacmi, son sekiz ayda 54 milyar 556 milyon lira artarak, 1 Eylül 1978'de 405 milyar 608 milyon liraya yükselmiştir.

İşin ilginç olan yanı, ilgili dönemde, tarım kesimine açılan kredilerde yüzde 1 dolayında azalma olmasına karşılık, ticari kredilerde yüzde 8.5 ve sanayicilere açılan kredilerde ise, yüzde 38.4 oranında artış olmuştur.

2- AY İÇİNDE GELİŞEN ÖTEKİ EKONOMİK OLAYLAR:

- OCAK-AĞUSTOS DÖNEMİNDE 539 MİLYON DOLAR BÜYÜKLÜĞÜNDE İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞİ OLDU.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ocak-Ağustos 1978 dönemini kapsayan son sekiz aylık sürede, yurt dışında çalışan Türkiye'li işçilerin gönderdiği döviz miktarı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 19.5 oranında birgerileme göstermiştir. Ocak-Ağustos 1978 döneminde 538 milyon 921 bin dolar olarak gerçekleşen işçi dövizi girişleri, geçtiğimiz yılın eş döneminde 669 milyon 420 bin dolar olarak gerçekleşmişti.

- AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN DIŞ AÇIKLARININ ONDA BİRİ TÜRKİYE'DEN KAYNAKLANIYOR

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından hazırlanan bir raporda, azgelişmiş ülkelerin 1977 yılındaki dış açıklarının onda birinin Türkiye'den kaynaklandığı belirtilmiştir. Sayıları 86 olan bu ülkeler, 1977 yılında 35 milyar dolar açık vermişlerdir. Ve bu ülkeler içinde, 3.4 milyar dolar açıkla Türkiye başı çekmektedir.

- TÜRKİYE İLE SOVYETLER BİRLİĞİ ARASINDA BAŞLAYAN EKONOMİK GÖRÜŞMELERDE DÖRT PAKET HALİNDE 40 DOLAYINDA PROJE ELE ALINACAK

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında yapılacak toplantılarda, yapımına Sovyetler Birliği'nden katkı istenecek projelerin hazırlık çalışmaları tamamlanmış ve projeler üzerinde görüşmeler başlamıştır.

Dört ana grupta toplanan projeler arasında enerji yatırımlarının ağırlıklı oluşu dikkati çekmektedir. Gayri resmi edinilen bilgilere göre, birinci grupta yeralan proje demetini, daha önce protokol görüşmelerinde saptanan, ancak kredileri sağlanmamış eski ve yeni 22 proje oluşturmaktadır. Seydişehir Alüminyum Tesisleri Genişletme Projesi ile İskenderun Demir-Çelik İşletmeleri İkinci Genişletme projesi bu grupta yeralmaktadır.

Bu grupta yeralan öteki önemli projeler şunlardır: Karababa Barajı, Dicle Nehri üserinde kurulması düşünülen Ilısu Barajı, Orhaneli Termik Santrali ve Orhaneli Linyit İşletmeleridir.

Birinci grupta yeralan projelerin tümü için, etütten yapıma kadar, tüm aşamaların Sovyetler Birliği tarafından gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

İkinci grupta yeralan projelerin sayısı 10'dur. Bu bölümde yeralan projeler arasında İkinci Nükleer Elektrik Santralı, Sivas-İskenderun demiryolu hattı ve tarım kesiminin gerek duyduğu zirai ilaçlarla ilgili projeler bulunmaktadır.

Üçüncü grupta

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Üçüncü grupta yeralan projeler ise, daha çok ihracata yönelik olacak ve tekstil, ayakkabı ve orman ürünleri sanayi projelerini içerecektir. Ve bu fabrikalarda üretilen ürünlerin önemli bir bölümü Sovyetler Birliğine ihraç edilecektir.

Son grupta ise, iki ülke arasındaki teknik işbirliğini geliştirmeye yönelik projeler bulunmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'deki petrol arama çalışmalarını yoğunlaştırmak amacı ile Sovyetler Birliği'nin teknik işbirliğinden yararlanmayı sağlayacak projelere ağırlık verilmiştir. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği petrol arama çalışmalarında dünyanın en ileri teknolojisine sahip bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'nin teknolojisi, özellikle derin sondajlarda gelişmiş bulunmaktadır.

Yetkililer, Türkiye'de çok derinde bulunan petrol yataklarından yararlanma olanağının, ancak bu teknik işbirliği sayesinde mümkün olacağını belirtmektedirler.

Dördüncü grup projeler arasında, bundan başka mühendislik ve haberleşme konularında da teknik işbirliğine yönelik projeler yeralmaktadır.

- YABANCI SERMAYE VE DIŞ KREDİLERE TÜRK LİRASININ DEĞERİNDEKİ DÜŞÜŞLERDEN YARARLANMA OLANAĞI TANINDI

Türkiye'ye getirilecek yabancı sermaye ile dış kredilere, Türk Lirasının dış değerindeki düşüşlerden yararlanma olanağı tanınmıştır. Ticaret Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliği ile, yabancı para cinsinden sermaye ile dış kredilerin Türkiye'ye getiriliş tarihindeki kur üzerinden değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

Çokuluslu tekellere, emperyalist-kapitalist sistemin finans kuruluşlarına ve yerli işbirlikçi-tekelci sermayeye yeni maddi bir taviz olan bu uygulamanın anlamı şudur: Türk parası yabancı paralar karşısında değer kaybettiği takdirde, aradaki fark, yabancı sermaye sahiplerine ve dış alacaklılara devlet tarafından ödenecektir.

- DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN GENEL HATLARIYLA BELİRLENDİ VE YÜKSEK PLANLAMA KURULUNDA GÖRÜŞÜLMEYE BAŞLANDI:

- DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN DÖNEMİNDE (1979-1983) 1 TRİLYON 576 MİLYAR LİRALIK YATIRIM ÖNGÖRÜLÜYOR...

Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde (1979-1983), gerçekleştirilmesi öngörülen sabit sermaye yatırımları toplamı 1 trilyon 579 milyar lira (1978 fiyatlarıyla) olarak belirlenmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İlgili yatırımların, 898 milyar 300 milyon liralık bölümünün kamu kesimi ve geri kalan 677 milyar 500 milyon liralık bölümünün de özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde, toplam yatırım harcamalarının yüzde 27.7'si imalat sanayiine, yüzde 16'sı ulaştırma sektörüne, yüzde 14'ü inşaat kesimine ve yüzde 12'si de tarım kesimine yapılacaktır.

Plana göre, ilgili dönemde, toplam yatırım harcamalarının öteki sektörlerdeki payı; madencilikte yüzde 6.1, enerjide yüzde 10.6, diğer hizmet kesimlerinde yüzde 5.5, eğitim yüzde 4.8, sağlık yüzde 1.2 olacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Plan, öteki büyüklüklerde olduğu gibi, yatırım büyüklüklerinde de gerçekçi olmaktan hayli uzaktır. Dördüncü Beş Yıllık Planı hazırlayan CHP ağırlıklı Hükümet'in öteki büyüklüklerde olduğu kadar, yatırım büyüklüklerinde de bu denli iyimser ve hayalci oluşu, onun dayandığı varsayımların yanlışlığından kaynaklanmaktadır.

Bu varsayımlar şunlardır:

1- Türkiye 'nin ulusal geliri, yılda ortalama yüzde 8 oranında artırılacaktır. (Bu büyüklüğe ulaşabilmenin olanaksız olduğuna ve bunun nedenlerine daha önce değinildi.)

2- Türkiye, döviz yokluğu, enerji yetersizliği ve enflasyon v.b. ekonomik bunalımların tümünün üstesinden 1978 sonuna değin gelebilecektir... (Bunun da olanaksız olduğuna kısaca değindik)

3- Yurt için tasarrufların, ulusal gelir içindeki payı, yüzde 16.4'den yüzde 22.3'e yükseltilecektir. Bu ilke, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçileri ve orta katmanları yakından ilgilendirmektedir.

Çünkü, tasarruf hacmini bu denli artırabilmek için, Dördüncü Plan iki temel ilke getirmektedir:

1- Özel tasarrufların daha hızla artırılması, yani sermaye birikiminin hızlandırılması... Bunun anlamı, sömürünün daha da yoğunlaştırılmasıdır...

2- Özel tüketim harcamalarının kısılması... Yani ücretlerin dondurulması, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının düşük tutulması v.b...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

9. Feb. 1979

R A P O R

ULUSAL GELİR :

- Son 16 yılın en düşük kalkınma hızı 1978'de gerçekleşiyor....

1963- 1978 dönemini kapsayan son 16 yılın en düşük kalkınma hızının 1978 yılında gerçekleşeceği belirtiliyor. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı saptamalar, 1978 yılında Türkiye'nin ulusal gelirinin yüzde 3 oranında artacağını gösteriyor.

Türkiyenin yıllık ortalama artış hızının yüzde 2.5 olduğu düşünülürse, 1978 yılında, kişi başına düşen ulusal gelir, ancak yüzde yarım dolayında artış gösterecek demektir. Bu ise işsizliğin pahalılığın ve emekçi kitlelerin yaşama koşullarının daha da kötüleşmesi anlamınadır.

1977 ve 1978 yıllarında gerçekleşen üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerinin, planlı dönemin en düşük düzeyine inmesine neden olarak, döviz kıtlığı, enerji yetersizliği ve kitlelerin satınalma gücünün gerilemesi gösteriliyor.

Öte yandan, yapılan hesaplamalar, 1978 yılında, tarımsal gelir artış hızının, yüzde 5 olarak gerçekleşeceğini gösteriyor. DİE'nin yaptığı saptamalar, 1978 yılında, sanayi üretiminin de planlı dönemin en düşük düzeyine inerek, yüzde 3.5 olarak gerçekleşeceğiği gösteriyor.

CHP ağırlıklı Hükümet, 1979-1983 yıllarını kapsayan dördüncü beş yıllık planda, yıllık ortalama ulusal gelir artışının yüzde 8.5 olarak gerçekleşeceğini öngörüyor. Bu büyük bir hayaldir. Çünkü, Türkiye yapım sanayiinin yapısı değiştirilmeden, yani tüketim malları üreten, küçük ölçek ve geri teknoloji ile üretimde bulunan bir sanayii yerine, büyük ölçek ve ileri teknoloji ile çalışan ve üretim araçları üreten bir sanayii yapısı kurulmadan, Türkiye ekonomisi, içinde bulunduğu darboğazdan kurtulamaz...

Böyle bir sanayii yapısı oluşturabilmek için de, herşeyden önce, Emperyalizmin Türkiye'deki göbek bağlarını kesmek gerekiyor. İMF'lerden, Dünya bankalarından, NATO'lardan, CENTO'lardan çıkmak, çokuluslu tekellerle, onların yerli işbirlikçilerinin Türkiye'deki tüm faaliyetlerine son vermek gerekiyor.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Böyle bir sanayii yapısını oluşturabilmek için, yerli ve yabancı tekellerin tüm üretim araçlarına elkoymak, ithalatı, ihracatı, bankacılığı, sigortacılığı, büyük ticareti, madenciliği devletleştirmek gerekiyor.

Ancak bu devrimci dönüşümler gerçekleştirilince, Türkiye ekonomisi içinde bulunduğu darboğazlardan kurtulabilir ve işte o zaman, yüksek kalkınma hızları gerçekleştirilebilir.

Ne var ki, ne CHP ve bugünkü CHP ağırlıklı Hükümet, ne de öteki burjuva partilerinin harcı değildir, bu devrimci dönüşümleri yapacak olan. Bu devrimci dönüşümler, ancak ve ancak, Türkiye işçi sınıfının partisi TKP'nin öncülüğünde kurulacak olan "İleri Demokratik Düzen" aşamasında gerçekleştirilecektir.

PLANLI DÖNEMDE ULUSAL GELİR ARTIŞ HIZLARI
(YÜZDE OLARAK)

YILLAR	TARIM	SANAYİİ	ULUSAL GELİR
1963	9.7	12.1	9.7
1964	- .4	12.2	4.1
1965	-3.8	9.5	3.1
1966	10.8	15.2	12.0
1967	0.2	8.4	4.2
1968	1.6	11.2	6.7
1969	1.3	12.1	5.4
1970	2.4	1.4	5.8
1971	13.2	9.0	10.2
1972	-0.4	10.2	7.4
1973	-9.8	12.0	5.4
1974	10.3	7.7	7.4
1975	10.3	9.0	7.9
1976	4.1	9.7	7.2
1977	-0.5	10.8	4.8
1978	5.2	3.5	3.0

Kaynak : DİE Milli Gelir İstatistikleri, Kasım ayı tahmini.

ÜRETİM :

DİE ve DPT'nin yaptığı saptamalara göre, madencilik ve imalat sanayii sektörlerinin en ağırlıklı kesimlerinde, 1978 yılı içinde, üretim

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

büyüklüklerinde önemli gerilemeler gözlenmiştir. Üretim büyüklüklerindeki gerilemeler, hem kamu, hem de özel sektör işyerlerinde ortaya çıkmıştır. Sektörler ve kamu kesimine ait büyük sektörlerde gözlenen üretim düşüşleri şöyledir:

Orman ürünleri, Kağıt ve Basım Sanayi sektöründe, 1978 yılının ilk dokuz aylık verilerine göre, kereste üretimindeki gerçekleşme oranı yüzde 56.8 ve tomruk üretiminde de yüzde 57.7 olmuştur. Yapılan hesaplamalar, 1978 yılında kereste ve tomruk üretiminin, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 25 dolayında azalacağını göstermektedir.

Toplam kağıt üretiminde ise, 1978 yılında, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 10 dolayında bir düşüş gözlenmiştir.

Petrol üretimi, 1978 yılında, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 4.6 oranında düşüş göstermiştir. Bu sanayi kesiminde, yalnızca Aliağa Rafinerisi üretiminde artış olmuştur. Bu rafineride, 9 aylık gerçekleşme oranı yüzde 72.5 düzeyinde olmuş, buna göre, yıl sonuna kadar program değerine ulaşılacağı belirtilmiştir.

Gübre sanayiinde ise, üretim büyüklüğü, Ocak-Eylül 1978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 27 oranında düşüş gözlenmiştir.

1978 yılında, otomativ sanayiinde de, 1977 yılına oranla üretim büyüklüklerinde önemli gerilemeler olmuştur. Ocak-Eylül 1978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, otomobil üretimi yüzde 13.8, otobüs ve minibüs üretimi yüzde 35.4, kamyon ve kamyonet üretimi yüzde 54.4 ve traktör üretimi de yüzde 58 oranında gerilemiştir.

Öte yandan, kamu kesimine ait büyük işletmelerin üretim büyüklükleri, geçtiğimiz yıla oranla aynı düzeyde kalırken, kimilerinde de önemli sayılabilecek üretim düşüşleri gözlenmiştir. Nitekim, Ocak-Eylül 1978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, İpraş Rafineriği'nin üretimi yüzde 3.2, Petkim'in üretimi yüzde 9, Demir-çelik üretimi yüzde 11, SEKA'nın üretimi yüzde 7.5 oranında düşmüştür.

DIŞ TİCARET :

DİE'nin dış ticaret istatistiklerine göre, 1978 yılının Ocak-Ekim dönemini kapsayan 10 aylık sürede, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 43.9 azalarak, 1 milyar 923 milyon

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

dolara inmiştir. 1977 yılı Ocak-Ekim döneminde Türkiye'nin dış ticaret açığı, 3 milyar 492 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Ocak-Ekim 1978 döneminde, Türkiye'nin ihracatı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 24.2 artarak, 1 milyar 648 milyon dolara yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin ihracatı, 1 milyar 327 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

İlgili dönemde, Türkiye'nin ithalat büyüklüğü, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 26.7 oranında gerileyerek, 3 milyar 571 milyon dolara inmiştir. Ocak-Ekim 1977'de, Türkiye'nin ithalatı, 4 milyar 869 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

DIŞ TİCARET BÜYÜKLÜKLERİNDEKİ GELİŞMELER

(MİLYON DOLAR)

	İTHALAT	İHRACAT	DIŞ TİCARET AÇIĞI
Ocak-Ekim 1977	4.869	1.327	3.492
Ocak-Ekim 1978	3.571	1.648	1.923
Değişme	-1.298	321	-1.569
Değişme %	-26.7	24.2	-43.9

TÜRKİYE-SOVYETLER BİRLİĞİ TİCARET HACMİ YÜZDE 50 ARTIRILDI :

Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler, Sovyetler Birliği ile üç yıl süreli yeni bir ticaret anlaşması imzaladı. İmzalanan anlaşmaya göre, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ticaret hacmi, 1978 yılına oranla, önümüzdeki üç yıl için, yılda ortalama yüzde 50 artırılmış olmaktadır.

Yapılan anlaşmaya göre, SSCB-Türkiye arasındaki dış ticaret hacmi, 1978 yılına oranla, 1979'da yüzde 32.5, 1980'de yüzde 46.4 ve 1981'de de yüzde 59.3 artarak, üç yıllık sürede 1 milyar 275 milyon dolara ulaşacaktır. Bu sayı Türk parası olarak, 31 milyar 875 milyon liralık bir büyüklüğü oluşturmaktadır.

Bu anlaşma ile Sovyetler Birliği, Türkiye'ye büyük kolaylıklar sağlamakta, kara gün dostu olduğunu bir kez daha göstermektedir. Sovyetler Birliği ile yapılan bu son anlaşma, Türkiye'ye gerek satınaldığı, gerekse sattığı ürünler açısından önemli yararlar getirmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Birinci olarak, anlaşma gereğince, Sovyetler Birliği Türkiye'nin gübre, ham petrol, elektrik enerjisi gibi hayati önem taşıyan temel girdi gereklerini elverişli koşullarla karşılayacaktır. İkinci olarak, Sovyetler Birliği, Türkiye'nin satmakta güçlük çektiği tarımsal ürünlerle, kimi sanayi mallarını ve özellikle de tekstil ürünlerini satın alacaktır.

Bilindiği gibi, Türkiye'nin dışsatımında önemli bir yere sahip olan tekstil ürünlerine, geçtiğimiz yıl AET ambargo koymuş ve bu sanayi dalında büyük bir bunalım ortaya çıkmıştı. Bu ambargonun süreklilik kazanması sonucu, Türkiye'nin tekstil dışsatımı hızla gerilemekte ve bu işkollarında yatırım, üretim oranları düşmekte, işsizlik artmaktadır.

Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi, yalnızca ticaret hacminin genişletilmesi anlamında değil; aynı zamanda, sanayi yatırımları, teknoloji transferi anlamında da, Türkiye halkı için ilerici hareket için, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan önemli kazanımlar getirmektedir.

Sovyetler Birliği'nin her alandaki yardımları, öz olarak, anti-emperyalist, anti-tekelci bir nitelik taşımakta ve Türkiye'nin üstündeki emperyalist baskı, sömürü ve dayatmaları hafifletmektedir. Bu yardımlar, yeni iş alanlarının açılmasına, işsizliğin azaltılmasına ve Türkiye'nin ağır sanayiinin kurulmasına yardımcı olmaktadır. Sovyetler Birliği ile Türkiye'nin ekonomik ilişkilerinin genişletilmesi, herşeyden önce de, anti-Sovyetizm ve anti-komünizm kışkırtıcılığının tümden geçerliğini yitirmesine neden olacaktır.

FİYAT ARTIŞLARI :

DİE'nin 11 büyük kentimizde yaptığı hesaplamalara göre, perakende fiyatlar, Ocak-Ekim dönemine kapsayan son on aylık sürede yüzde 37.2 ve son bir yıl içinde de yüzde 40.5 oranında artış göstermiştir.

DİE'nin yaptığı hesaplamalara göre, Ocak-Ekim 1978 döneminde perakende fiyatların en hızlı arttığı üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Bursa ve Samsun olmuştur. İlgili dönemde, perakende fiyatlar, Erzurum'da yüzde 43.6, Bursa'da yüzde 41.6 ve Samsun ilinde de yüzde 40.5 oranında artış göstermiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Öte yandan, İstanbul Ticaret Odası'nın yaptığı saptamalara göre, İstanbul Ücretliler Geçinme İndeksi hesaplamaları, perakende fiyatların, 1978 Ocak-Ekim dönemini kapsayan on aylık dönemde, yüzde 60.8 oranında arttığını göstermektedir. Aynı hesaplamaya göre, perakende fiyatlar, son bir yıl içinde yüzde 74.8 oranında artış göstermiştir.

İstanbul Ticaret Odası'nın saptamalarına göre, toptan fiyatlar da, son on ay içinde yüzde 47.3 ve son bir yıl içinde de yüzde 57.3 oranında artış göstermiştir.

FİYAT ARTIŞLARI (YÜZDE OLARAK)

	OCAK-EKİM 1978	EKİM 1977 - EKİM 1978
Ankara	39.1	44.9
İstanbul	32.0	36.8
İzmir	33.4	37.9
Adana	35.3	32.1
Antalya	35.7	41.6
Bursa	41.6	44.9
Diyarbakır	38.8	38.0
Erzurum	43.6	49.6
Eskişehir	34.1	38.3
Ordu	35.3	40.6
Samsun	40.5	40.7
11 İl ortalaması	37.2	40.5
İstanbul Ücretliler geçinme ind. (İstanbul Ticaret Odası)	60.8	74.8
Toptan eşya fiyatları	47.3	57.3

PARA VE KREDİ :

CHP ağırlıklı Hükümet, karşılıksız para basımını Kasım ayi içinde de sürdürmüş ve Merkez Bankası'nın 1 Aralık 1978 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi) 114 milyar 87 milyon liraya yükselmiştir.

Böylece, CHP ağırlıklı Hükümet, son 11 aylık sürede emisyon hacmini

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yüzde 45 oranında artırmış olmaktadır. Merkez Bankası'nın 31 Aralık 1977 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı 78 milyar 764 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Aynı biçimde, son 11 aylık sürede Merkez Bankası kredileri de yüz - de 23 dolayında artarak, Merkez Bankası'nın 17 Kasım 1978 tarihli durumuna göre, 282 milyar 110 milyon liraya yükselmiştir. 31 Aralık 1977 tarihli duruma göre, Merkez Bankası kredilerinin büyüklüğü 229 milyar 100 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

BÜTÇE :

Devlet Bütçesi, birkaç nedenle, gerek ekonomik, gerekse sınıfsal açıdan önemli bir araçtır. Genel ekonomi çerçevesinde düşünülürse, bütçe yüksek fiyat artışlarını (enflasyonu) hem sınırlayabilen, hem de körükleyebilen etkin araçlardan birisidir.

Enflasyonun yürürlükte olduğu bir ekonomide, fiyat artışlarını sınırlayabilmenin bir yolu, açık vermeyen bütçeler yapmaktan geçmektedir. Daha açığı, yüksek fiyat artışlarını sınırlayabilmek için, ya devlet gelirlerinin devlet giderlerinden daha yüksel olduğu fazla veren bütçeler hazırlamak gerekir, ya da en azından gelir-gider eşitliğinin olduğu denk bir bütçe hazırlamak gerekir.

Bu ilkeye uyulmaz ise ne olur? Açık veren bütçe uygulamalarına gidilirse, enflasyon hızını yavaşlatıcı bir araç olarak kullanılmaya elverişli olan devlet bütçeleri, yüksek fiyat artışlarını daha da körükleyici bir araca dönüşür. Bu da, emekçi kitlelerin yaşam koşullarını daha da kötüleştirir.

Ayrıca, devlet bütçeleri, iki açıdan sınıfsal bir öz taşır. Birincisi, şu sorunun yanıtında açıklık kazanır: Devlet gelirlerini hangi sınıf ve katmanlardan elde eder ve de devlet harcamaları hangi sınıf ve katmanların buyruğuna sunulur? Kapitalist toplumlarda, devlet gelirlerinin, üçte ikisinden daha çoğunu emekçi kitlelerin ödediği vergiler oluşturur. Devletin giderleri ise, büyük bir ağırlıkla sermaye sınıfının hizmetine sunulur.

İkincisi, kapitalist bir toplumda, devlet bütçesi ile ulusal gelirin artış oranları arasında, önemli bir ilişki vardır. Böylesi bir ekonomide,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ulusal gelir artış hızı ile devlet bütçesi arasında, artış oranları açısından olması gereken yakınlık, bütçe büyüklüğü yararına bozuldukça, aradaki fark emekçi kitlelerin sırtına yıkılacak demektir.

CHP ağırlıklı Hükümet tarafından meclislere sunulan 1979 yılı bütçesi, 1978 yılına oranla, yüzde 41 artırılarak, 395 milyar 871 milyon lira tahmin edilmektedir. Türkiye ekonomisi, içinde bulunduğu bunalımlar nedeniyle, kişi başına düşen gelir açısından ciddi bir büyüme gösterememektedir. Nitekim, 1978 yılında, ulusal gelir yüzde 3 ve kişi başına düşen gelir de binde 4 oranında artırılabilmiştir.

Gelirler artmaz iken, devlet gelirlerinde, yüzde 41 oranında artış öngörmek umuttan da öteye hayalciliktir. Görünen odur ki, 1979 yılı bütçesi, belki de Türkiye tarihinin en büyük açığını veren bütçe olacaktır.

1979 yılı bütçesi, bir yıl öncesine oranla yüzde 41 oranında artırılırken, iki varsayıma dayandırılmıştır. Birincisi, yüksek dozda enflasyan 1979'da da varlağını koruyacaktır. Ve bu nedenle, fiyatlar artacağından, cari fiyatlarla gelirler de önemli oranda yükselecek ve bu artışlar devletin vergi gelirlerine yansıyacaktır. Peki ama, enflasyonla savaşımın yolu ve yöntemi bu mudur? Böylesi bir yöntem, fiyat artışlarını daha da körüklemez mi? Bu durum emekçi kitlelerin daha da ezilmesi sonucunu doğurmaz mı? Hem yüksek fiyat artışları mutlaka gelirlere ve oradan da aynen devlet bütçesine yansır mı? Sözgelimi, bütçe gelirlerinin büyük bir bölümünü maaş ve ücretlilerin ödediği vergiler oluşturduğuna göre, enflasyon ve kesimlerin gelirlerini artırır mı? Bu varsayım temelden yanlış değil mi?

İkincisi, 1979 yılı bütçesi, yeni vergitasarılarının yasalaşacağı varsayımına dayandırılmaktadır. Bu vergi tasarıları, emekçi kitlelere yeni ve ağır vergi yükleri getirmektedir. Nitekim, 1978 yılında, 240 milyar lira olarak gerçekleşmesi beklenen toplam vergi gelirleri, 1979 yılı bütçesinde 320 milyar liraya yükseltilmiştir. Yeni getirilen vergi yükü, 80 milyar liradır. Yapılan hesaplamalar, Türkiye'de vergi yükünün yüzde 89'unu emekçilerin ödediğini göstermektedir. Bu durumda, 1979 yılı

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

bütçesinde öngörülen 80 milyar liralık yeni vergi yükünün 71 milyar 200 milyon lirası emekçilerin payına düşmektedir.

Öte yandan, 1979 yılı bütçesine göre, 395 milyar 871 milyon liralık harcama yapılacaktır. Bu büyüklüğün, 185 milyar lirası cari harcamalara, 117 milyar 273 milyon lirası transfer harcamalarına ve geri kalan 93 milyar 598 milyon lirası da yatırım harcamalarına ayrılmıştır.

Devletin, cari ve tranfer harcamalarını sınırlaması olanaklı değildir. Bütçe açığı karşısında, yapılabilecek olan iki seçenek kalmaktadır. Birincisi, yatırım harcamalarını kısmaktır... İkincisi, karşılıksız para basmaktır... Ya da, her iki seçeneğin birlikte kullanılmasıdır... 1979 yılı bütçesi, her iki seçeneğin birlikte kullanılacağını göstermektedir..

İMF YİNE TÜRKİYE'DE

İMF'nin otuz yılı aşkın bir ömrü olmasına karşın, Türkiye'de "şöhrete" ulaşması, İMF'nin emperyalist soyguncuların baş tezgahçısı olduğunun tüm kamu oyunca öğrenilmesi, geçtiğimiz yılın ilk aylarına raslar. 1977 yılının Nisan ayı ile birlikte İMF trafiği sıklaştı. O kadar ki, Türkiye basınında İMF'ye ilişkin binlerce haber, yorum ve değerlendirme yeraldı. Kısa sürede, bu kuruluşun adını ve işlevlerini duymayan sağır, görmeyen kör kalmadı.

Bu yoğun trafiğin ilginç olan yanları şöyle :

25 Nisan 1977-Maliye Bakanı Yılmaz Ergenekon, seçim öncesinde ABD'de borç arıyor...

16 Mayıs 1977-İMF Türkiye'ye borç vermek için, yüzde 20 devalüasyon önerdi...

28 Mayıs 1977-Ödenek ve maaş alamayan dış temsilciliklerin sayısı 32'ye yükseldi...

30 Mayıs 1977-İMF Türkiye için yeni bir "öneri demeti" hazırlıyor. İMF, hazırladığı öneri demeti ile, yüksek oranda bir devalüasyon yapılmasını, yatırımların sınırlandırılmasını, ücretlerin dondurulmasını, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının düşük tutulmasını, KİT ürünlerinin fiyatlarının yükseltilmesini ve kalkınma hızının düşürülmesini istedi ...

MC Hükümetleri, İMF'nin bu isteklerinin önemli bir bölümünü yerine getirdi...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

18 Temmuz 1977-Merkez Bankası, tüm bankaların ithalat işlemlerini durdurdu...

5 Eylül 1977-İMF heyeti Türkiye'ye geldi...

9 Eylül 1977-İMF yüzde 30 devalüasyon önerdi...

10 Eylül 1977-Demirel, "İMF'nin Türkiye'de bulunuş nedeni beynelmilel dayanışma içindir" dedi...

22 Eylül 1977-Maliye Bakanı, İMF toplantısı için Vaşington'a gitti...

23 Eylül 1977-Eyüboğlu, İMF'ye ilişkin bir demeç vererek şunları söyledi : "Ekonomik gelişmemiz Vaşington'daki para fonunun iki dudağı arasından çıkacak sözlere bağlanmıştır... İMF, Birinci Cephe Hükümetine, devletin ürettiği mallara zam yapılmasını, tarım destekleme fiyatlarının düşük tutulmasını, devlet yatırımlarının kısılmasını, ücret ve maaşların satınalma gücünün azaltılmasını öğütlemişti. Ve işte, bugün milli felaket hükümeti, bozuk düzen politikasını sürdürecek parayı bulmak için, bu öğütlere baş eğmiş bulunmaktadır..."

2 Ekim 1977-İMF'nin Türkiye'nin aldığı ekonomik önlemleri benimsediği açıklandı...

8 Ekim 1977-Bilgehan, dünya bankalarından yıl sonuna kadar 500 milyon dolar kredi sağlanacağını söyledi...

11 Ekim 1977-İMF kredi vermek için dördüncü beş yıllık planı görmek istiyor...

14 Ekim 1977-İMF heyeti İkinci MC'nin aldığı ekonomik önlemleri denetlemek için Türkiye'ye geldi...

19 Ekim 1977-Görüşmelerini sürdüren İMF, hükümetin merkez bankasından çektiği kredilerin sınırlandırılmasını istedi...

21 Ekim 1977-İMF ile 1978 Programı üzerinde görüşmeler Pazartesi başlıyor...

25 Ekim 1977-İMF heyetinin 15 gün daha Türkiye'de kalacağı açıklandı..

5 Kasım 1977-MC'nin yüzde 10 devalüasyon önerisini İMF az buldu...

16 Kasım 1977-ABD'ye dönen İMF heyeti, istikrarlı bir hükümet için, CHP-AP koalisyonu önerdi...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

3 Aralık 1977-Ecevit, "İMF'nin koşulları uygulanamaz" dedi...

12 Aralık 1977-İMF heyeti Ankara'ya geldi, görüşmeler bugün başlıyor...

19 Aralık 1977-İkinci MC'nin düşmesi üzerine, İMF heyeti ABD'ye döndü...

12 Ocak 1978-Maliye eski bakanı Bilgehan, "İMF ile anlaşma olmadan dış kredi sağlanamayacağını" söyledi...

4 Mart 1978-İMF ile görüşmek üzere Türkiye heyeti ABD'ye hareket etti...

6 Mart 1978-İMF ile görüşmelerin olumlu sonuç vermesi bekleniyor...

8 Mart 1978-Türkiye'nin aldığı ekonomik önlemler, İMF tarafından cesur ve çok yerinde bulundu...

9 Mart 1978-İMF, "Türkiye artık yabancı bankalarla temasa geçebilir" dedi...

10 Mart 1978-İMF ile bazı ekonomik hedefler tartışılıyor...

11 Mart 1978-İMF ile anlaşmaya varıldı...

12 Mart 1978-İMF ile resmi belge imzalanıyor...

16 Mart 1978-İMF ile imzalanacak niyet mektubu hazır... Anlaşmanın 23 Mart'da imzalanması bekleniyor...

21 Mart 1978-Niyet mektubunda, İMF'nin Türkiye ekonomisini her üç ayda bir denetlemesi öngörülüyor...

21 Mart 1978-Müezzinoğlu anlaşmayı imzalamak üzere Vaşington'a gitti.

28 Mart 1978-İMF yetkilileri ile yaptığı görüşmeleri tamamlayarak dün Ankara'ya dönen Müezzinoğlu, "İMF ile yapılan anlaşma ile Türkiyenin beklediği yeşil ışığın yandığını" söyledi...

25 Nisan 1978-İMF yönetim kurulu, Türkiye ile imzalanan niyet mektubunu onayladı...

28 Nisan 1978-Müezzinoğlu, İMF'nin ara toplantısına katılmak üzere Meksika'ya hareket etti...

24 Mayıs 1978-İMF'nin Türkiye masası şefi Woodword Ankara'ya geldi...

10 Temmuz 1978-İMF ara konsültasyon heyeti Ankara'ya geldi...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

11 Temmuz 1978-İMF heyeti ile çalışmalar dün Ankara'da başladı...

24 Ağustos 1978-İMF heyeti bugün Ankara'ya geliyor...

26 Ağustos 1978-İMF kalkınma hızı ile ihracatta vergi iadelerini yüksek bularak, yeni koşullar öne sürüyor...

31 Ağustos 1978-İMF heyeti ABD'ye döndü... Ecevit, "olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunamam" dedi...

1 Eylül 1978-İMF'nin tavrındaki belirsizlik sürüyor...

11 Eylül 1978-Ankara, İMF'nin yeşil ışığını 20 Eylüle kadar bekliyor...

23 Eylül 1978-Maliye Bakanı Müezzinoğlu, İMF ve Dünya Bankası toplantılarına katılmak üzere ABD'ye gitti...

24 Ekim 1978-İMF ve OECD Türkiye'ye yardım konsorsiyonu başkanı ve yardımcısı, bugün Ankara'ya geliyor...

26 Ekim 1978-İMF heyeti ile görüşmelere başlandı...

30 Ekim 1978-Ecevit, "İMF toplumsal ve siyasal sorunları da dikkate almalı" dedi...

2 Kasım 1978-İMF ile anlaşmaya varılamadı...

19 Kasım 1978-İMF heyeti Aralık ayı başında yeni önerilerle Türkiye'ye geliyor...

29 Kasım 1978-Ve İMF heyeti yeniden geldi...

Bu çok yoğun gidip gelmeler arasında, CHP ağırlıklı Hükümet, İMF'nin isteklerini bir bir yerine getirdi:

- Türk parasının değerini, değişik operasyonlarla yüzde 50 oranında düşürdü...
- Yatırımları durdurdu...
- Ücretleri dondurmak amacıyla önemli adımlar attı...
- Tarımsal ürünlerin fiyatlarını düşük tuttu...
- Kemerleri sıkma isteğinin bir başka önlemi olarak, yeni vergi tasarılarını meclislere sundu...
- Yani, CHP ağırlıklı Hükümet, İMF'nin isteklerine uygun olarak, bunalımın tüm yükünü emekçi kitlelere yıkma için gerekli önlemleri aldı...

Peki ama, tüm banlara karşın, İMF, CHP ağırlıklı Hükümet'in istediği "yeşil ışığı" neden yakmadı? Neden Ecevit Hükümet'ine istediği taze

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

parayı vermedi?

İlk olarak, İMF, yüzde 40 oranında yeni bir devalüasyon istiyor...

İkinci olarak, ücretlerin dondurulması girişimlerinin ulusal çapta gerçekleştirilmesini istiyor...

Üçüncü olarak, CHP ağırlıklı Hükümet, dördüncü beş yıllık planda kalkınma hızını yüzde 8.5 olarak saptadı. İMF, kalkınma hızının yüzde 3'ün üstüne çıkmasını istemiyor.

Dördüncü olarak, CHP ağırlıklı Hükümet, Sovyetler Birliği ile imzaladığı üç yıllık bir anlaşma sonucu, iki ülkenin ticaret hacmi önemli oranda artırıldı... İMF, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle ilişkilerini geliştirmesine kesinlikle karşı çıkıyor...

Beşinci olarak, İMF, Türkiye'nin ileri teknoloji kullanmasını ve gelişmiş kapitalist ülkelerin sanayi ürünleriyle rekabete girişmesini istemiyor. İMF, Türkiye'nin AET ülkelerine tekstil ürünlerini bile satmasını istemiyor. İMF, bu nedenlerle, Türkiye'de Sovyetler Birliği'nin yardımlarıyla kurulan tüm sanayi projelerine karşı çıkıyor...

Sonuncu olarak, İMF, politik arenada güçlü bir hükümet istiyor. İMF, politik tartışmaların kesilmesini, ilerici güçlerin sesini-soluğunu kesecek güçlü bir yönetimin işbaşına getirilmesini istiyor. Nedir İMF'nin bu anlamda istediği? En azından, bir CHP-AP koalisyonu... İşbirlikçi-tekelci sermayeden, maoculuğa değin uzanan, tüm gerici güçlerin istediği de bu değil midir? Eğer becerilebilirse, açıktan faşizmi dayatmak, en çok istenileni elbet...

1978'DE TÜRKİYE'NİN PEŞİN SİLAH SATINALIMI YÜZDE 73.3 ARTTI :

Döviz yokluğu nedeniyle, ekonomik açıdan en kritik ürünler ithal edilemez, kalp hastalarının ilaçları bile eczanelerde bulunamaz iken, 1978 yılında Türkiye'nin peşin para ile silah satın alımının, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 73.3 oranında arttığı belirtiliyor.

Merkez Bankası'nın verileri, Ocak-Eylül 1978 döneminde, Türkiye'nin peşin döviz ödeyerek satın aldığı silahların. geçtiğimiz yıla oranla

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yüzde 73,3 artarak 4 milyar 525 milyon liraya yükseldiğini gösteriyor. Ocak-Eylül 1977 döneminde, Türkiye'nin peşin döviz ödeyerek, 2 milyar 600 milyor liralık silah alımında bulunmuştu.

KİT'LERİN 1978 YILINDA 48.2 MİLYAR LİRA ZARAR EDECEĞİ AÇIKLANDI :

Kamu İktisadi Kuruluşlarının (KİT), 1978 yılında 48 milyar 200 milyon lira zarar edecekleri hesaplanmıştır. Maliye Bakanlığı'nca, ilgili kuruluşların yetkilileri ve DPT uzmanları ile yaptığı hesaplamalar, 1978 yılı zararının, planlanmış olan 5 milyar liralık zararın 9 kat dolayında artarak 48 milyar 200 milyon liraya ulaşacağını göstermektedir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

10. NOV. 1978

R A P O R

I-DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN STRATEJİSİ BAKANLAR KURULUNCA KABUL EDİLDİ

Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi, Bakanlar Kurulunca kabul edildi ve Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Buna göre, 1979-1983 yıllarını kapsayacak olan Dördüncü Beş Yıllık Plan, ilgili "Strateji" de yeralan ilke ve hedefler doğrultusunda hazırlanacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nin giriş bölümünde; "Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine girerken Türkiye ağır ekonomik sorunlarla ve siyasal yaşamı da etkileyen bunalımlarla karşı karşıyadır" denilmekte ve bu bunalımlar aşağıdaki biçimde özetlenmektedir:

"Büyüme hızının düşmesi, yatırımların yavaşlaması, üretim ve ihracatın duraklaması, dış ödemeler açığının büyümesi, kısa vadeli dış borçların hızla artması, fiyat artışlarının ve işsizliğin olağan ölçüleri çok aşması, ekonomik sorunların ne kadar ağırlaştığını ve bunalımlara yol açacak boyutlara ulaştığını belirleyen göstergelerdir."

"Strateji" nin girişinde, Türkiye kapitalizminin bunalımları, yukarıdaki biçimde dile getirildikten sonra, bu bunalımların iç ve dış nedenleri aşağıdaki biçimde özetlenmektedir:

DIŞ NEDENLER:

-Beş yıldır dünya petrol fiyatlarındaki olağanüstü yükseliş ve buna koşut olarak, ara mallar ile yatırım malları fiyatlarındaki hızlı ve sürekli artış, Türkiye gibi, gerek petrolü, gerek ara ve yatırım mallarını büyük ölçüde ithal eden ülkelerin ekonomilerini gitgide sıkışan bir kıskaç içine almıştır.

-Bazı Avrupa ülkelerinin enflasyonu kısma ve büyüme hızlarını sınırlama politikaları Türkiye'yi de etkilemiştir ve bu ülkelere Türkiye'den işçi akımını durdurmuştur. Bu nedenle, bir yandan Türkiye'deki işsizlik artmış, öte yandan da işçi dövizi girişi düşmüştür.

-Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ortaklık ilişkilerimizde Türkiye'-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ye tanınan ayrıcalıkların yıpranması ve ortaklık ilişkilerimizdeki başka aksaklıkların da düzeltilememiş olması, ekonomik gelişmemizin güçleşmesinde ve dış ödemeler açığımızın büyümesinde bir ölçüde etken olmuştur.

İÇ NEDENLER:

-Ara mallar ve yatırım malları sanayiinin gereğince geliştirilememiş olması;

-Doğal kaynak ve olanakların gereğince değerlendirilmemesi;

-Sanayiin hammadde, ara ve yatırım malı açısından aşırı ölçüde dışa bağımlı olması;

-Sanayiin dış pazardan çok iç tüketime yönelik nitelikte oluşu;

-Enerji üretiminin aşırı ölçüde ithalata dayanan ve giderek pahalılaşan akaryakıta dayandırılmış olması;

-Tarımda ve kırsal alanda gerekli ölçüde gelişme sağlanamamış olması, bölgeler ve yörelerarası adaletsizliğin sürmesi, büyük kentlerde aşırı yığılma olması ve giderek kentleşme giderlerinin artması, gerek işsizlik oranının hızla yükselmesi; ayrıca arsa, konut ve imar politikalarının yetersizliği nedeniyle de kentleşme sorunlarının giderek ağırlaşması;

-Enflasyonun olağanüstü boyutlara varması ve bunun bir yandan gelir dağılımındaki dengesizliği daha da artırarak, gelişmenin yükünü gelişmeden en az yararlanan kitlelerin sırtına yüklemesi; bir yandan da kaynak savurganlığını ve tüketimi artırıp yatırımları ve ihracatı yavaşlatması;

-Köylünün temel üretim aracı olan toprağın dağılımının ve kullanımının bazı bölgelerde ve yörelerde dengesiz ve haksız olduğu kadar, verimi de düşürücü bir durum göstermesi;

-Tarımsal üretimin planlanmamış ve hayvancılığın gereğince örgütlenip desteklenmemiş olması;

-Vergi düzeninin ekonomik yapıdaki gelişmeleri ve para değeri değişmelerini yeterli esneklikte izleyememesi, tasarrufta ve kâmu gelirlerinde yeterli artış sağlayamaması, üretken yatırımları özendirici, işsizliği azaltıcı, toplumsal adaleti yaygınlaştırıcı görevini gereğince yerine getirebilecek

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

likte olmaması;

-Kredi düzeninin tasarrufu, üretken yatırımları ve dışsatımı özendirici likte olmaması ve gelir dağılımındaki adaletsizliği artırması;

-Ekonominin demokratik plan disiplini içinde yeterince alınamaması;

-Gelir ve fiyat politikalarını gelişmeye hız katıcı ve toplumsal adaleti ınlaştırıp etkinleştirici biçimde düzenleyip uygulayacak kurumlaşmalara lmemiş olması;

-Plan hedeflerinin gerçekleştirilmesinde etkin bir araç olması gereken iktisadi kuruluşlarının bir yandan kendi sorunlarının ağırlaşması, öte an ekonominin yapısal sorunlarından ve yönetimden doğan tüm yükleri büyük de taşımak zorunda bırakılmış bulunmaları;

-Kamu yönetiminde, özellikle son yıllarda artan kopukluk ve aksaklıklar amu yönetiminin ekonomik gereklere ve gelişme gereksinimlerine uygun duru- etirilmemiş olması...

Artık resmi istatistiklerle bile gizlenemeyen ve Türkiye'nin ekonomik, al ve siyasal yapısını sarsan bunalımların ciddi boyutlara ulaştığını, bu- sermayenin en gerici kesimi bile yadsıyamamaktadır. Dördüncü Beş Yıllık Stratejisi'nin girişinde de bu gerçeğe değinilmiş; yatırım, üretim ve kal- a hızı büyüklüklerinin gerilediği, dış ödemeler açığının büyüdüğü, dış ların hızla arttığı, fiyat artışlarının ve işsizliğin olağan ölçüleri aş-, açık bir biçimde dile getirilmiştir...

Ne var ki, aynı açıklığı, bu bunalımlara neden olan etkenlerde göremi- z. Açıklık bir yana, Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nde, Türkiye ka- lizminin bunalımlarının gerçek nedenlerine, bilerek ve kasıtlı olarak hemen leğinilmemiş ve çoğu kez de, sonuçlar birer neden gibi gösterilmiştir.

Fincancı katırlarını ürkütmemek, yani işbirlikçi-tekelci sermayeyi tedir- etmemek için, bu bunalımların esas nedeni olan emperyalizmden, yeni-sömür- lik uygulamalarının güdümündeki sanayileşme yönteminden, çokuluslu tekeller- yabancı sermaye ve montajcılık uygulamalarından, NATO'lardan, CENTO'lar- İMF'lerden, Dünya Bankaları'ndan v.b. tek kelime söz edilmemiş; bunun ye-, bu uygulamaların kaçınılmaz kimi önemli sonuçları, bu bunalımların nedeni ak gösterilmiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Sonuçların neden gibi gösterilmesi konusuna, daha ayrıntılı bir biçimde değinmeden önce, konuya ilişkin önemli bir noktaya işaret etmek gerekmektedir: Dördüncü Beş Yıllık Plan Strateji'si, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmış ve bir süre önce Yüksek Planlama Kuruluna sunulmuştu. Bu Strateji, Yüksek Planlama Kurulunda ve özellikle de Bakanlar Kurulu'nda büyük değişikliklere uğramış, iyice sağa çekilmiştir. Bakanlar Kurulunca kabul edilip Resmi Gazete'de yayınlanan biçimiyle, Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisinin bizzat Ecevit tarafından hazırlandığı, işbirlikçi-tekelci sermayeyi hoşnut kılmak için iyice sağa çekildiği belirtilmektedir. Ve bu değişiklik sonucu, Bülent Ecevit-Hikmet Çetin ikilisiyle, DPT Müsteşarı Bilsay Kuruç ve öteki plancıların arasının iyice açıldığı söylenmektedir...

Nitekim, DPT tarafından hazırlanan "Strateji" taslağının ikinci sayfasında, "sanayiinin toplumsal yararı az, toplumsal maliyeti yüksek, tekelci ve dışa bağımlı, işsizlik sorununa çözüm getirmeyen bir yapıda" olduğu belirtilerek, gerçekler önemli ölçüde dile getirilmişti...

Ve yine dördüncü sayfada, "Gelişmekte olan ülkeleri, amaçları ile bağdaşmayan bir işbölümüne zorlayan çeşitli öğeler arasında, çokuluslu şirketlerin faaliyetleri, gelişmiş ülkelerin izledikleri ticaret, gümrük ve para politikaları da yeralmaktadır." denilerek, üstü örtülü de olsa, yeni-sömürgecilik uygulamalarından söz edilmekteydi...

Aynı sayfada, "Dışa bağımlı sanayiin, özellikle girdiler yoluyla ithalatı artıran bir mekanizma olarak işlediği de gözönünde tutulursa, Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde önemli boyutlara ulaşarak yoğunlaşan ödemeler dengesi sorununun, temel nedenleri açıklık kazanabilir." denilerek, döviz darboğazının temel nedenlerinden birisine parmak basılıyordu...

Sekizinci sayfada da, "Son yıllarda izlenen kısa vadeli çözümlere yönelik dış borçlanma politikaları ise, sanayileşmemize önemli bir katkıda bulunmadığı gibi, dışa bağımlılığın yeni biçimler olarak daha da artmasına yol açmıştır" denilerek, yeni-sömürgecilik uygulamalarından bir başkasına, fazla açık olmasa da parmak basılıyordu...

DPT tarafından hazırlanan "Strateji" taslağının onbirinci sayfasında da,

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

"Enflasyon temelde mülkiyet ilişkilerinden kaynaklanan gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da artırarak kalkınmamız yararlarının geniş kitlelere yaygınlaştırılmasına engel olmakta, gelişmenin bütün yükünü gelişmeden en az yararlanan kitlelerin sırtına yüklemektedir" derken, çok önemli gerçekler dile getiriliyor, çok açık olmasa da kapitalist üretim ilişkilerinden, kapitalist sömürüden söz ediliyor ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin temel nedenini, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin oluşturduğu ifade ediliyordu...

Ve yine onbirinci sayfada, "Mevcut banka ve kredi düzeni, küçük işletmelerin büyük işletmelere ve aracılara bağımlılığını artırıcı yönde işlemektedir. Kredi sisteminin bozukluğu, yüksek kredi maliyetlerinin temel nedenlerinden biridir. Bankalar sisteminin büyük sanayi kuruluşlarla organik ilişkileri, kaynak dağılımını ve kredilerin yönlendirilmesini temelden değiştirmekte, ekonomik kararların çok az sayıda kişinin tekelinde bulunmasına ve ekonomik gücün merkezileşmesine yol açmaktadır. Böyle bir oluşum, ekonomik gelişme hedeflerine olduğu kadar toplumca özlenen demokratikleşme sürecine tümden aykırıdır" denilerek, Türkiye'nin çok önemli bir gerçeğinden söz edilmekte, ekonominin her alanındaki tekelleşmeden, finans-kapitalden ve sermayenin en gerici kesimi olan finans-oligarşiden, bunların ekonominin tüm köprü başlarını ele geçirişinden ve bir avuç işbirlikçi-tekelci sermayenin toplumun tümü üzerindeki baskı ve sömürüsünden söz ediyordu...

DPT tarafından hazırlanan "Strateji" taslağında yeralan böylesi gerçekler, anti-tekelci, anti-emperyalist içerikli sözcükler, Strateji'den tümüyle çıkartılıp atılmış... Ecevit tarafından hazırlandığı belirtilen ve Bakanlar Kurulunca kabul edilen "Strateji" de, bırakınız anti-emperyalist, anti-tkelci sözcükleri, tekel, çokuluslu tekel, tekelleşme, iç ve dış sömürüyü gösterebilecek en küçük kavramların bile kullanılmamasına dikkatle özen gösterilmiştir... Bu yeni Strateji'de, Türkiye'de ne çokuluslu tekeller var, ne sınıflar var ve ne de iç ve dış sömürü diye birşey var...

Gelelim, "Strateji" de Türkiye'de varolan bunalımların gerçek nedenlerinin gözardı edilmesi noktasına... Ya da, temel nedenlerin kaçınılmaz sonuç-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

arının, bunalımların birer nedeni olarak gösterilmesi noktasına...

Strateji'de, ekonomik ve sosyal bunalımlara birer neden olarak, Türkiye'nin ara ve yatırım mallarını dışarıdan satın almak zorunluğunda oluşu ve bu mallarında da fiyatlarının hızla artması gösteriliyor...

Peki ama, Türkiye'nin gerek imalat sanayii ve tarım girdilerinin, gerekse yatırım malları gereklerinin yurt dışından satın alınmasının zorunlu oluşu, hem de bunları her yıl artan fiyatlarla satın almasının zorunlu oluşu, bu bunalımların nedeni olmaktan öteye, bir sonuç, bizzat bunalımın kendisi değil mi? Buradaki esas neden, Türkiye ekonomisinin aramalı, hammadde, yatırım malı ve montaj malzemeleriyle (girdi yoluyla) dışa bağımlı kılınması, yani emperyalist-kapitalist sistemin, çokuluslu tekellerin, emperyalist finans kuruluşlarının denetiminde yürütülen kalkınma yöntemleri değil mi?

Ve aynı şekilde, yine strateji'de, bunalımlara neden olarak, " ara malları ve yatırım malları sanayiinin geliştirilememiş olması" gösteriliyor.

Keza, strateji'de, "enerji üretiminin aşırı ölçüde ithalata dayananın ve gittikçe pahalılaşması da", bunalımlara neden olarak gösteriliyor...

Ve yine strateji'de, bunalımların bir başka nedeni olarak da, "sanayinin hammadde, aramalı ve yatırım malı bakımından dışa bağımlı olması ve yine sanayinin dış pazardan çok iç tüketime yönelik nitelikte oluşu" gösteriliyor...

Açıkça görüldüğü gibi, yeni-sömürgecilik uygulamalarının tüm sonuçları, bunalımların nedeni olarak gösterilmekte ve esas nedenlerden ise tek kelime ile söz edilmemektedir...

Kabul edilen Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nde, ekonomik ve sosyal bunalımların gerçek nedenleri gözardı edilince, strateji'de yeralan ilkeler ve hedefler de kaçınılmaz olarak, birer hayal ürünü olacak, bu bunalımların çözümüne yetecek ciddi hiçbir önlem alınamayacak ve Strateji, yuvarlak sözcüklerin yeraldığı, bunalımların ortadan kaldırılacağını söyleyen bir vaatler manzumesi, bir umut ve propaganda aracı olmaktan öteye gidemeyecektir...

Nitekim, Strateji'nin ilke ve hedefler bölümünde, işsizliğin önleneceği, dış ödemeler dengesinin iyileştirileceği, ihracatın artırılacağı, sanayiinin dışa bağımlılıktan kurtarılacağı, fiyat artışlarının önleneceği, gelir dağılı-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

mının düzeltileceği v.b. gibisinden, alışılagelmiş yuvarlak sözcükler yeralmaktadır...

Daha açığı, emperyalizme, yeni-sömürgeciliğin hiçbir aracına dokunulmayacak, çokuluslu tekellerin, işbirlikçi-tekelci sermayenin ekonomik, sosyal ve siyasal erkine hiç dokunulmayacak ve fakat, tüm bunalımların esas nedeni ortada durmasına karşın, yine bu bunalımların üstesinden gelinecek?... Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nin mantığının esas mantığı bu...

-Dördüncü Beş Yıllık Plan Stratejisi'nin ekonomik hedeflerine gelince: Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) I978 yılı fiyatlarıyla yılda ortalama yüzde 8 (kalkınma hızı) dolaylarında artış gösterecektir.

-Üretim, tarım sektöründe yılda ortalam yüzde 5; sanayi sektöründe yılda ortalama yüzde I2 çevresinde bir hızla artırılacaktır...

Yeni Strateji'de yeralan bu genel ekonomik hedefler, yani kalkınma hızı büyüklükleri, kesinlikle bir hayal ürünüdür ve Türkiye kapitalizmin sınırları içinde kaldıkça gerçekleştirilmesi olanaksız büyüklüklerdir...

Türkiye kapitalizminin en hızlı geliştiği dönem olan I963-I970 yılları arasında bile, bu denli yüksek kalkınma hızı büyüklüklerine ulaşmak mümkün olamamıştır...

Nitekim, üç beş yıllık plan döneminde, kalkınma hızı yaklaşık yılda ortalama yüzde 6 dolayında artırılabilmiştir... Aynı şekilde, tarımsal üretimdeki yıllık ortalama artış hızı yüzde 2.5-3 ve sanayi üretimin yıllık ortalama artış hızı da yüzde 9 oranında artırılabilmiştir...

Üç yıllık plan dönemine göre, şu an tüm koşullar elverişsiz ve olumsuz iken ve zaman boyutunda yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklükleri sürekli gerilerken, hangi gerekçe iledir bilinmez, yeni strateji'de kalkınma hızı olarak yüzde 8, tarımsal üretimde artış olarak yüzde 5 ve sanayii üretiminde de yüzde I2'lik bir artış hedeflenebilmektedir?...

2-YATIRIM VE ÜRETİM BÜYÜKLÜKLERİ HIZLA GERİLİYOR

Devlet Planlama Teşkilatı'nın yayınladığı önemli projeler raporunun 30 Haziran I978 tarihli durumuna göre, kamu kesimine ait yapımları sürdürülen,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

82 adet büyük yatırım projesinin durumları incelenmiştir.

Değerlendirme kapsamına alınan I82 adet projenin, maliyetleri toplamı, 4I milyar 900 milyon liradır. 44I milyar 900 milyon lira yatırım öngörülen u projeler için, başlangıç tarihinden Haziran I978'e değin, ancak 60 milyar 00 milyon lira harcanabilmiştir. Toplam maliyete göre, gerçekleşme oranı, ncak yüzde I3.7'dir.

Oysa planlamaya göre, bu projelerin üçte ikisinin yapımının tamamlanıp, ımdiye değin çoktan işletmeye açılmış olması gerekiyordu. Yine planlama yet-ililerinden edinilen bilgiye göre, bu gecikmeden ötürü, maliyetler büyük ölide artmış ve hazine 300 milyar lira dolayında zarara uğratılmıştır.

İlgili projeler için, I978 yılında 46 milyar 700 milyon liralık yatırım ngörülmüş ve buna karşılık, I978 yılının ilk altı ayında, ancak 9 milyar 700 lyon liralık harcama yapılabilmiştir.

Böylece, I978 yılında planlanan yatırımların, ancak yüzde 20.7'si gerçekştirilebilmiştir.

İlgili raporda belirtildiğine göre, yatırımların gerilemesine, döviz kluğu, enerji yetersizliği, finansman yetersizliği (bütçe olanaklarının sırlı olması), iç ve dış kredi temininde güçlükler neden olmaktadır...

Öte yandan, yatırımların gerilemesine paralel olarak üretim büyüklükleri hızla gerilemektedir...

Nitekim, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün I978 yılı tahminlerine göre, yıl tarımsal üretim yüzde 2.3 ve sanayi malları üretimi de yüzde 5 dolayın-artış gösterecektir. Aynı şekilde, bu yıl Gayri Safi Milli Hasıla artışı da zde 2.7 olarak gerçekleşecektir.

Gerek tarım ve sanayi, gerekse Gayri Safi Milli Hasılada, I978 yılında rçekleşmesi beklenen bu büyüklükler, planlı dönemin en düşük kalkınma hızı arak nitelendirilmektedir...

DİE'nin yaptığı tahminlere göre, I978 yılında, tarımsal üretimde yüzde 3, sanayi malları üretiminde yüzde 5 dolayında bir artış beklenirken, tarım-l malların fiyatları yüzde 24 ve sanayi mallarının fiyatları da yüzde 35 layında artış gösterecektir...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

8-TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIĞI GEÇTİĞİMİZ YILIN EŞ DÖNEMİNE ORANLA YÜZDE 40.7 ORANINDA AZALDI

DİE'nin dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Temmuz I978 döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 40.7 oranında azalarak, I milyar 424 milyon dolara inmiştir. Ocak-Temmuz I977 döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı 2 milyar 403 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Ocak-Temmuz I978 döneminde Türkiye'nin dış ticaret açığında gözlenen gerileme, ihracat büyüklüklerindeki artıştan daha çok, ithalat büyüklüklerindeki gerilemeler sonucu ortaya çıkmıştır.

Nitekim, Ocak-Temmuz I978 döneminde, Türkiye'nin ihracatı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde I2.3 oranında artarak 986 milyon dolardan I milyar I07 milyon dolara yükselirken; aynı dönemde, Türkiye'nin ithalatı 3 milyar 390 milyon dolardan 2 milyar 53I milyon dolara inmiştir.

Türkiye'nin dış ticaretindeki gelişmeler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Ocak-Temmuz I977	Ocak-Temmuz I978	Değişme	Değişme %
İthalat	3.390	2.53I	-859	-25.3
İhracat	986	I.I07	I2I	I2.3
Dış ticaret açığı	2,403	I.424	-9I9	-40.7

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ocak-Temmuz 1978 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, dış ticaret açığında gözlenen yüzde 40.7 oranındaki gerileme, Türkiye ekonomisinde ve buna koşut olarak dış ticaret ilişkilerinde sağlıklı bir gelişmenin ya da belli bir iyileşmenin göstergesi sayılamaz. Şundan ki; döviz yokluğu nedeniyle gerekli ithalat talepleri karşılanamamış ve sonuçta da, ithalat büyüklüklerinin gerilemesine parelel olarak dış ticaret açığı da gerilemiştir. Tüm bunların anlamı ise üretim, yatırım, kalkınma hızı büyüklüklerinin gerilemesi, işsizliğin ve pahalılığın artması demektir...

Nitekim, 1978 yılı başında, bekletilen ithalat transferi talepleri 46 milyar 532 milyon lira iken; Merkez Bankası'nın 4 Ağustos 1978 tarihli durumuna göre, bu büyüklük, 17 milyar 530 milyon lira artarak 64 milyar 62 milyon liraya yükselmiştir.

Öte yandan, CHP ağırlıklı hükümet, İMF'nin isteklerine boyun eğmişken, yine de, borç ertelemenin ötesinde gerekli kredileri bulamamış; buna ek olarak bir de, AET'nin Türkiye'nin tekstil ürünlerine koyduğu yeni bir sınırlamayla karşı karşıya gelmiştir. Oysa, Türkiye'nin döviz darboğazına girmesinin temel etkenlerinden birisi, yeni-sömürgecilik uygulamalarının bir sonucu olarak, emperyalist-kapitalist sistem ve onun güçlü bir parçası olan AET ile Türkiye arasındaki dış ticaret ilişkilerinde somutlaşmaktadır...

Nitekim, bu uygulamalar sonucu, son 15 yıllık dönemde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, yaklaşık on üç kat artarak 1977 yılında 4 milyar 43 milyon dolara ulaşmıştır. 1963 yılında, Türkiye'nin dış ticaret açığı 320 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Planlı dönemde, Türkiye'nin dış ticaret açıklarının bu denli büyük boyutlara ulaşmasında, emperyalist-kapitalist sistemin güçlü bir parçasını oluşturan AET ülkeleriyle yürütülen dış ticaret ilişkilerinin önemli bir payı olmuştur. Nitekim, 1963-1977 yılları arasında, Türkiye'nin AET ülkeleriyle olan dış ticaret açığı yaklaşık 14 kat artarak, 1 milyar 602 milyon dolara yükselmiştir. 1963 yılında, Türkiye'nin AET ile olan dış ticaret açığı 115 milyon dolar dolayında bulunmaktaydı...

Türkiye'nin toplam dış ticaret ilişkileri ve AET ile olan dış ticareti aşağıdaki tabloda verilmiştir...]

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE'NİN TOPLAM DIŞ TİCARETİ				TÜRKİYE'NİN AET İLE TİCARETİ		
(MİLYON DOLAR)						
YILLAR	İTHALAT	İHRACAT	D.TİCARET AÇ.	İTHALAT	İHRACAT	D.TİCARET AÇIĞI
I963	688	368	320	275	I60	II5
I964	537	4II	I26	2I3	I9I	22
I965	572	464	I08	224	206	I8
I966	7I8	49I	I26	3I8	227	9I
I967	685	522	I63	330	22I	I09
I968	764	496	268	387	206	I8I
I969	80I	536	265	382	25I	I3I
I970	948	588	360	420	277	I43
I97I	I.I7I	677	494	572	309	263
I972	I.563	885	678	830	405	425
I973	2.086	I.3I7	769	I.I55	6I2	543
I974	3.778	I.532	2.246	I.708	7I7	99I
I975	4.739	I.40I	3.338	2.338	6I5	I.723
I976	5.I29	I.960	3.I69	2.366	947	I.4I9
I977	5.796	I.753	4.043	2.470	868	I.602

4-TEKELLEŞME YOĞUNLAŞIYOR VE ÖZEL KESİMİN SANAYİDEKİ AĞIRLIĞI GİDEREK ARTIYOR

Geçtiğimiz ay içinde, İstanbul Sanayi Odası yaptığı bir araştırmanın sonuçlarını açıkladı. Buna göre, I977 yılı içinde, Türkiye'nin en büyük 29I sanayi kuruluşu, toplam I6I milyar 405 milyon lira büyüklüğünde üretim gerçekleştirdi. Ve yine, ilgili araştırmaya göre, bu 29I sanayi işletmesinde 337.0I8 işçi çalıştırıldı.

DİE'nin verilerine göre ise, I0'dan fazla kişinin çalıştığı sanayi işletmelerinin sayısı 6.3I7 ve bu işletmelerde çalışan işçi sayısı ise, 706.325'dir (I975 yılı verilerine göre)...

DİE'nin I977 yılı verilerine göre, I0'dan çok işçi çalıştıran sanayi işletmelerinin yıl içindeki toplam üretimleri 370 milyar 568 milyon liradır...

Bu durumda;

I)Türkiye'nin en büyük 29I sanayi işletmesi, yani I0 kişiden çok işçi çalıştıran işletmelerin yüzde 4'ünü oluşturan sanayi kuruluşları, Türkiye'nin toplam

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

sanayi üretiminin yüzde 43.6'ını kontrol etmektedir.

2)Türkiye'deki büyük sanayi kuruluşlarının yüzde 4'ünü oluşturan bu 29I işletmede, imalat sanayiindeki işçilerin yüzde 47.7'si çalışmaktadır.

3) Kuşkusuz, dikkate alınması gereken asıl önemli nokta, holdingleşme düzeyindeki tekelleşmenin yoğunlaşmasıdır... Bu veriler, yalnızca, işyeri düzeyindeki tekelleşme hakkında bir fikir verebilmektedir...

Öte yandan, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı saptamalara göre, I950-I977 döneminde, tekelleşme ile birlikte özel sektörün imalat sanayii içindeki ağırlığı hızla artmıştır.

Özel sektör, I950 yılında imalat sanayii üretiminin yüzde 49.5'ini, I963 yılında yüzde 55.9'unu ve bir gerileme ile I967'de yüzde 52.7'ini üretirken; hızlı bir artışla, I973'de yüzde 63.3'ünü ve I977 yılında da yüzde 77.6'ını üretir olmuştur...

DİE'nin I977 yılı hesaplamalarına göre, 370 milyar 568 milyon lira büyüklüğündeki sanayi üretiminin, yüzde 72.6'ını oluşturan 235 milyar 473 milyon liralık bölümünü özel sektör ve geri kalan I35 milyar 95 milyon liralık bölümünü de devlet sektörü oluşturmuştur...

İMALAT SANAYİİNDE KAMU VE ÖZEL SEKTÖRÜN YERİ

(YÜZDE OLARAK)

	I950	I963	I967	I973	I977
Özel sektör	49.5	55.9	52.7	63.3	72.6
Devlet sektörü	50.5	44.I	47.3	36.7	27.4

5-SON BİR YIL İÇİNDE PERAKENDE FİYATLAR İSTANBUL'DA YÜZDE 70.4 VE ANKARA'DA DA YÜZDE 64.6 ARTIŞ GÖSTERDİ

Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen fiyat endekslerine göre, Temmuz I977-Temmuz I978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar, İstanbul'da yüzde 70.4 ve Ankara'da yüzde 64.6 oranında artış göstermiştir.

İlgili verilere göre, Aralık I977-Temmuz I978 dönemini kapsayan son yedi aylık sürede de, perakende fiyatlar, İstanbul'da yüzde 30.6 ve Ankara ilinde de yüzde 29.9 oranında artış göstermiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Yine Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen toptan eşya fiyatları endeksine göre, Temmuz 1977-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, toptan fiyatlar yüzde 57.2 oranında artış göstermiştir.

Aynı verilere göre, Aralık 1977-Temmuz 1978 dönemini kapsayan son yedi aylık sürede de, toptan fiyatlar yüzde 29 oranında artış göstermiştir.

FİYAT ARTIŞLARI (%)

	TEMMUZ 1977-TEMMUZ 1978	ARALIK 1977-TEMMUZ 1978
Toptan fiyatlar	29.0	57.2
İstanbul'da perakende fiyat.	30.6	70.4
Ankara'da " "	29.9	64.6

6-DEVLETİN İÇ BORÇLARI SON İKİ YIL İÇİNDE YÜZDE 100 ARTTI

Maliye Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, devletin iç borçları, son iki yıl içinde yüzde 100 oranında artarak 1977 yılı sonunda 134 milyar 200 milyon liraya yükselmiştir. 1975 yılı sonunda devletin iç borçları 66 milyar 500 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

7-GEÇTİĞİMİZ YILA ORANLA BU YIL İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞİNDE GERİLEME OLDU

1978 yılının Ocak-Temmuz dönemini kapsayan yedi aylık sürede 429 milyon 585 bin dolar büyüklüğünde işçi dövizi girişi olmuştur. 1978 yılının ilk yedi ayında, Türkiye'ye giren işçi dövizlerinin büyüklüğünde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 23.4 oranında düşüş gözlenmiştir. 1977 yılının Ocak-Temmuz döneminde , Türkiye'ye giren işçi dövizlerinin büyüklüğü 560 milyon 342 bin dolardı.

1978 yılının Ocak-Temmuz döneminde, gerçekleştirilen ihracat ile işçi dövizlerinin toplamı, 1 milyar 537 milyon dolar etmekte ve bu büyüklük, ilgili dönemde gerçekleşen ithalatın, ancak yüzde 60.7'ini karşılayabilmektedir. Bilindiği gibi, Ocak-Temmuz 1978'de, gerçekleştirilen ithalatın büyüklüğü, 2 milyar 531 milyon dolardır.

7-ENERJİ SEKTÖRÜNDE 1978 YILINDA PLANLANAN YATIRIMLARIN YÜZDE 50'İ BİLE GERÇEKLEŞTİRİLEMEYECEK-

Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

(DSİ) yetkililerinden yapılan açıklamaya göre, Enerji Sektöründe I978 yılında, planlanan yatırımların yüzde 50'ikk bile gerçekleştirilemeyecektir. Yatırımların gecikmesinde en önemli nedenler arasında, iç ve dış kredi bulmadaki güçlükler, finansman yetersizli ve döviz yokluğu yeralmaktadır.

TEK tarafından yapım çalışmaları başlatılan I4 önemli elektrik santrali projesinin, I978 yılı içinde öngörülen yatırım hedeflerinin, Ocak-Haziran döneminde, ancak yüzde I4.I'i gerçekleştirilebilmiştir.

Nitekim, I978 yılı programına göre, ilgili santraller için IO milyar 700 milyon liralık yatırım öngörülmüş iken; I978 yılının Ocak-Haziran dönemini kapsayan ilk altı aylık sürede, ancak I milyar 500 milyon liralık yatırım yapılabilmiştir.

Aynı şekilde, DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yatırımları yürütülmekte olan 2 2 büyük enerji ve sulama projesinin I978 yılı program hedeflerinin, 30 Haziran itibariyle gerçekleşme oranının yüzde 6.I seviyesinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Nitekim, ilgili 22 önemli proje için, I978 programına göre, 8 milyar 6 milyon lira büyüklüğünde yatırım öngörülmüş iken; Ocak-Haziran dönemini kapsayan altı aylık sürede, ancak 525 milyon liralık yatırım gerçekleştirilebilmiştir.

8-TÜSİAD'A GÖRE, ENFLASYONU KONTROL ETMEK İÇİN ÖNGÖRÜLEN KISA DÖNEMLİ EKONOMİ POLİTİKASI, HIZLI SANAYİLEŞME ÖZLEMİYLE UYUŞMUYOR

-TÜSİAD'ın İngilizce olarak hazırladığı ve Bakanlar Kurulu'na da dağıtılan "İstikrar İçinde Büyüme Önerileri I978" adını taşıyan raporda, istikrar önlemlerinin başarılı olmadığı görüşüne de yer veriliyor...

Kısa adı TÜSİAD olan Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği tarafından İngilizce olarak hazırlanan "İstikrar İçinde Büyüme Öngörüleri I978" adlı raporda, enflasyonu kontrol etmek amacına yönelik kısa dönemli ekonomi politikasının, Türkiye'nin hızlı sanayileşme özlemiyle uyuşmadığı görüşüne yer verilmiştir. Bakanlar Kurulu üyelerine dağıtılmış bulunan raporda, istikrar önlemlerinin başarılı olmadığına da değinilmiş ve şöyle denilmiştir:

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

"Enflasyonu kontrol etmeye yönelik kısa dönemli ekonomi politikası, ülkenin orta dönemdeki hızlı sanayileşme özlemiyle uyuşmamaktadır. Talebi kısmak, kredi genişlemesini sınırlamak ve döviz birikimini korumak için alınan önlemler, kamu harcamalarının cari ve yatırım amaçları için artması nedeniyle başarısız kalmıştır.Bu dönemde tüketici harcamaları da, işçi gelirleri, ücret artışları ve yüksek tutulan destekleme alım fiyatları nedeniyle artış eğilimini sürdürmüştür."

TÜSİAD'ın raporunda, Türkiye'nin 1950-1977 arasındaki 28 yıllık dönemde dinamik bir gelişme gösterdiği , ancak bugün çözümü güç sorunlarla karşı karşıya bulunduğuna dikkat çekilmiştir. Bu sorunların, gelişmek ve sanayileşmek isteyen her ülkenin ödemesi gereken bir bedel olduğu yolundaki görüşlere de yer verilen raporda; "Şu bir gerçektir ki, biribirini izleyen çok sayıdaki yanlış yapılmamış olsaydı, Türk ekonomisi bugün çok daha iyi durumda olabilirdi" denilmiştir.

Raporda, 1950-1977 yılları arasında yurt içi üretimin beş kattan fazla artığı belirtilmiştir. Bu artışta, tarım alanındaki gelişmenin yüzde 176 oranında kalmasına karşılık, sanayii alanında yüzde 1024 ve imalat sanayii alanında da yüzde 1068'lik artışlar olduğu vurgulanmış ve imalat sanayiinin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

-Türkiye'de özel kesim sanayii, çoğunlukla üretim kapasitesi yetersiz, küçük işletmelerden oluşmaktadır...

-Sanayi yatırımları, en az sermaye kullanımıyla en kısa sürede büyük karlar doğurmaktadır...

-Türk sanayi sektörü, uluslararası pazarlar yerine iç piyasaya yönelmiştir...

-Türk sanayii, büyük ölçüde dışa bağımlıdır...

TÜSİAD raporunda, bu özellikleri ağır basan Türk sanayileşmesinin, yapısal bozukluklar doğurduğu ve daha ileri büyümenin yollarını tıkadığı da kaydedilmiştir...

-OECD'YE GÖRE, TÜRKİYE'NİN 1978 YILI FİNANSMAN GEREKSİNİMİ 4.2 MİLYAR DOLAR DÜZEYİNDE

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

-OECD Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomu tarafından hazırlanan bir raporda, kısa süreli borçların 4.5 milyar dolarının ertelenmesğnin beklendiği belirtildi. Konsorsiyom raporunda, erteleme kapsamı dışında kalan borç yükünün 2.I milyar dolar olduğu hesaplandı. Konsorsiyom, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinin bu yıl, 2.I milyar dolar açık vereceğini tahmin ediyor. Konsorsiyoma göre, Türkiye'nin 2 milyar dolarlık kredi sağlaması olası. Finansman açığının 2.2 milyar dolar olacağı tahmin ediliyor...

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatına göre, Türkiye'nin I978 yılı finansman gereksinimi 4 milyar 2I2 milyon dolar düzeyindedir. Kısa adı OECD olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı bünyesindeki Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomu tarafından hazırlanan bir raporda, Türkiye'nin finansman gereksinimini karşılamak için, 2 milyar dolar dolayında taze para bulabileceği belirtilmiş ve 2 milyar 2I2 milyon dolarlık bir açıkla karşı karşıya bulunulduğu öne sürülmüştür...

Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomu tarafından hazırlanan "Türkiye'nin borçlarının yeniden düzenlenmesi ve I978 yılı ödemeler dengesi açığının finansmanı konularında çözümlenmemiş sorunlar" adlı raporda, Türkiye'nin 6 milyar 657 milyon dolarlık kısa süreli dış borcu bulunduğu belirtilmiştir. Rapordaki bilgilere göre, kısa süreli dış borçların 4 milyar 33 milyon doları bankalara, 2 milyar 86 milyon doları Türkiye'ye ihraç yapan firmalara, 538 milyon doları ise, "ötekiler" olarak tanımlanan kaynaklaradır. "Ötekiler" biçiminde tanımlanan alacaklılar arasında, ilk sırayı, Dövize Çevrilebilir Mevduat (DÇM) hesabı sahibi Türklerin olduğu belirtilmektedir.

OECD Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomunun raporunda, kısa süreli dış borçların 4 milyar 545 milyon dolarının ertelenmesinin beklenmektedir. Ertelenmesi beklenen borçların yaklaşık I.5 milyar dolarının geri ödeme süresi I979 ve daha sonraki yıllarda gelmektedir. 3 milyar dolar dolayındaki borç ise, süresi dolduğu halde ödenemeyenler ile bu yıl içinde ödenmesi gerekenlerden oluşmaktadır.

Borç ertelenmesinin 3 milyar 57 milyon dolarının yabancı bankalar tarafından gerçekleştirilmesinin öngörüldüğünün kaydedildiği raporda,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

2 milyar 500 milyon dolarlık bir borç için yeniden finanse edilerek ertelemeye gidilmesinin, 567 milyon dolarlık bir borç için ise doğrudan süre uzatımı yapılmasının sözkonusu olduğu belirtilmiştir. Raporda, Irak'a olan 350 milyon dolarlık petrol borcu ile "öteki"kaynaklara olan 538 milyon dolarlık borcun da alacaklılar ile anlaşma sağlanarak süre uzatımının olası bulunduğu kaydedilmiştir.

OECD Türkiye'ye Yardım Konsorsiyomu raporunda, ertelem ve süre uzatımı çabalarının öngörüldüğü biçimde sonuçlanması halinde dahi, I978 yılında Türkiye'nin 2 milyar 2I2 milyon dolarlık bir dış borç yükü altında olduğu belirtilmiştir. Raporda, bu yükün yanı sıra Türkiye'nin cari işlemler dengesi açığının da 2.I milyar dolara ulaşmasının beklendiği ve böylece toplam finansman gereksiniminin 4 milyar 2I2 milyon dolara ulaşacağı görüşüne yer verilmiştir. Türkiye'nin tarımsal ürün stoklarının dış satışlarını gerçekleştirmesi halinde, cari işlemler dengesi açığının I.7 milyar dolara kadar inebileceği kaydedilen raporda, bu durumda toplam finansman gereksiniminin de (I978 için) 3.8 milyar dolara düşebileceği belirtilmiştir...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

9. Feb. 1979

R A P O R

DIŞ TİCARET :

-Ocak-Kasım 1978 döneminde Türkiye'nin dış ticaret açığı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 44.2 azaldı...

DİE'nin dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Kasım 1978 döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 44.2 gerileyerek, 2 milyar 82 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, 3 milyar 731 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Ocak-Kasım 1978 döneminde, Türkiye'nin ihracatı, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 28.2 dolayında artarak, 1 milyar 487 milyon dolardan 1 milyar 907 milyon dolara yükselmiştir. Böylece, 1978 yılında, bir yıl öncesine oranla, Türkiyenin ihracatı yüzde 28.2 dolayında artış göstermiştir.

Ocak-Kasım 1978 döneminde, Türkiye'nin ithalatı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, yüzde 23.6 gerileyerek, 5 milyar 218 milyon dolardan 3 milyar 989 milyon dolara inmiştir.

İlk bakışta bu durum, yani Türkiye'nin dış ticaret açıklarında gözlenen bu azalmanın, dış ekonomik ilişkilerde bir iyileşme anlamına geldiği öne sürülebilir. Ne var ki, olay hiç de böyle değildir. 1978 yılında, Türkiye'nin dış ticaret açığında ortaya çıkan azalma, iki nedenle ortaya çıkmıştır. İlki ve önemlisi, döviz yokluğu nedeniyle, Türkiye ekonomisi gerek duyduğu malları ithal edememiş ve bu nedenle, 1978 yılında Türkiye'nin ithalatı geçtiğimiz yıla oranla önemli miktarda gerilemiştir. Dış ticaret açığının azalmasının temel nedeni budur. Kuşkusuz, gerekli ithalatın yapılamaması, kimi önemli ekonomik ve sosyal bunalımları daha da yoğunlaştırmıştır. Nitekim, ithalatın sınırlandırılması, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerini olumsuz yönde etkilemiş ve bu durum işsizliğin daha da artması sonucunu doğurmuştur.

İkinci olarak, Türkiye'nin 1978 yılında ihracatının 28.2 oranında artış göstermesi, genel bir üretim artışının, ya da dışarıya yeni ürünler satabilecek bir konuma girmiş olmasının sonucu ortaya çıkmamıştır. İhracat artışının tek nedeni, stoklarda bekleyen kimi önemli tarımsal

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ürünlerin dış satımının gerçekleştirilebilmiş olmasıdır.

TÜRKİYE'NİN DIŞ TICARETİNDEKİ GELİŞMELER

(MİLYON DOLAR)

	1977 Ocak-Kasım	1978 Ocak-Kasım	Değişme	% Değişme
İthalat	5.218	3.989	-1.229	-23.6
İhracat	1.487	1.907	+ 420	+28.2
Dış ticaret açığı	3.731	2.082	-1.649	-44.2

FİYAT ARTIŞLARI :

-İstanbul Ticaret Odası tarafından derlenen endekslere göre, 1978 yılında perakende fiyatlar yüzde 69.4 oranında artış gösterdi...

İstanbul Ticaret Odası tarafından derlenen "Ücretliler Geçinme Endeksi"ne göre, Kasım 1977-Kasım 1978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar yüzde 69.4 oranında artış göstermiştir.

Öte yandan, DİE'nin 11 büyük kentimizde yaptığı saptamalara göre, Kasım 1977-Kasım 1978 dönemini kapsayan son bir yıllık sürede, perakende fiyatlar, ortalama yüzde 41.7 oranında artış göstermiştir. İlgili fiyat artışlarının iller itibariyle dökümü aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

SON BİR YIL İÇİNDEKİ FİYAT ARTIŞLARI

(1977 Kasım - 1978 Kasım)

İller	Fiyat Artışları %
Ankara	42.9
İstanbul	37.7
İzmir	41.2
Adana	36.3
Antalya	41.3
Bursa	46.2
Diyarbakır	43.8
Erzurum	49.7
Eskişehir	36.3
Ordu	40.1
Samsun	43.5
11 İl Ortalaması	41.7
Ücretliler Geçinme Endeksi	69.4

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

PARA VE KREDİ :

-CHP Ağırlıklı Hükümet, 1978 yılında, karşılıksız 34 milyar 898 milyon lira para bastı...

-İlgili dönemde Hükümet, net kredi hacmini, 87 milyar 726 milyon lira artırdı...

CHP ağırlıklı Hükümet ve CHP üst yönetimi, programıyla, seçim bildirgeleriyle, halka sürekli fiyat artışlarını durduracağını vaadetti. Ne var ki, CHP üst yönetimi, iktidar olduktan sonra, bu söylediklerini tümden unuttu. Söylediklerinin tam tersini yaptı. İşbirlikçi-tekelci sermayenin gerekleri doğrultusunda para ve kredi politikası izledi... Bu tutum, fiyatların daha da artması sonucunu doğurdu... İşbirlikçi tekelci sermayenin finansman gereklerini karşılayabilmek için, CHP ağırlıklı Hükümet, görülmemiş oranda karşılıksız para bastı, kredi hacmini sürekli artırdı...

Merkez Bankası'nın verilerine göre, kalkınma hızı büyüklüğü "sıfır" düzeyinde kalırken, CHP ağırlıklı Hükümet, 1978 yılında 34 milyar 898 milyon lira büyüklüğünde karşılıksız para basmış ve böylece, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), 29 Aralık 1978 tarihli duruma göre, 113 milyar 662 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 31 Aralık 1977 tarihli durumuna göre, emisyon hacmi, 78 milyar 764 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Aynı şekilde, 1978 yılında, net kredi hacmi de yüzde 25 dolayında artırılmış ve bu büyüklük, 29 Aralık 1978 tarihli duruma göre, 438 milyar 778 milyon liraya ulaşmıştır. 31 Aralık 1977 tarihli duruma göre, net kredi hacmi, 351 milyar 52 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

PARA VE KREDİ BÜYÜKLÜKLERİ : (MİLYON LİRA)

	31 Aralık 1977	29 Aralık 1978	Fark	Artış %
Emisyon	78.764	113.662	34.898	44.3
Net kredi hacmi	351.052	438.778	87.726	25.0

İŞSİZLİK :

-Türkiye'de çalışabilir nüfusun yüzde 40'ının işsiz olduğu saptandı.

Türkiye'de, 1963 yılından bu yana uygulanmakta olan tüm plan ve programlarda, işsizliğin ortadan kaldırılması "temel bir ilke" olarak

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

yeraldı. Tüm burjuva partileri, programları ve seçim bildirgeleriyle, işsizliği ortadan kaldıracaklarını öne sürdüler. Plan ve programlarda öngörülen ilkelere, burjuva partilerinin propagandalarına karşın, Cumhuriyet tarihi boyunca işsizlik, sürekli ve artarak varoldu.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın verilerine göre, 1963 yılında 1 milyon 512 bin olan açık işsiz sayısı, 1978 yılında 2 milyon 286 bine ulaşmış bulunmaktadır. İlgili dönemde, çalışabilir nüfus içinde, işsizlerin oranı, yüzde 11.5'den yüzde 13.9'a ulaşmış bulunmaktadır.

DPT'nin saptamalarına göre, Türkiye'deki 2 milyon 286 bin açık işsizin 1 milyon 566 bini kentlerde, geri kalan 720 bini de kırsal alanda bulunmaktadır.

Bugün Türkiye'de, toplam işgücü arzının yüzde 13.9'u açık işsiz durumundadır. Bunun anlamı, Türkiye'de "iktisaden faal" her yüz kişiden 14'ünün açık işsiz olduğudur. Kapitalist ülkeler içinde, hayat pahalılığında olduğu gibi, işsizlik oranı açısından da, Türkiye birinci sırada yer almaktadır.

Kapitalist ülkelerde, işsizlik oranının yüzde 2.2-yüzde 8.6 arasında değişmesine karşın, bu oran Türkiye'de yüzde 13.9'dur. Ve son 16 yıllık dönemde, Türkiye'deki işsizlik oranı, yüzde 10.7'nin altına düşmemiştir.

PLANLI DÖNEMDE İŞSİZ SAYISI : (MİLYON KİŞİ)

YILLAR	İŞGÜCÜ ARZI	İŞSİZ SAYISI	İŞSİZLİK ORANI %
1963	13.132	1.512	11.5
1967	13.868	1.508	10.9
1972	14.670	1.564	10.7
1978	16.411	2.286	13.9

1978 YILINDA KAPİTALİST ÜLKELERDE İŞSİZLİK

ÜLKELER	İŞSİZ SAYISI	İŞSİZLİK ORANI %
ABD	6.700.000	6.2
Almanya	1.200.000	4.1
Kanada	944.000	7.7
Japonya	1.050.000	2.2
Fransa	1.475.000	5.0
İtalya	1.527.000	6.8

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İngiltere	1.586.000	6.1
Türkiye	2.286.000	13.9

Kuşkusuz, bu veriler, işsizlik olgusunun, yalnızca bir yanını gösteriyor. Bugün Türkiye'de, 2 milyon 286 bin dolayındaki açık işsiz sayısı yanında, bunun iki katından daha çok gizli işsiz bulunmaktadır.

Türkiye tarımda, kapitalist ilişkilerin gelişmesiyle birlikte, tarımda işgücü talebi mutlak olarak azalmıştır. Bu nedenle, bugün Türkiye tarımında büyük bir işgücü fazlası vardır.

Kapitalizmin gelişmesi sonucu, iflas eden küçük üreticilerin bir bölümü ile, tarım işçileri, kent proletaryasına katılmış; böylece hem çalışan işçi sayısı, hem de işsizler ordusu büyümüştür.

Yoksul köylülerin topraktan kopamayan, kentlere akamayan diğer bölümü, kırsal alanda geçimlerini sağlayamasalar da, küçük işletmelerine, küçük topraklarına sıkı sıkıya bağlanmışlardır... İşte burjuva istatistikleri, bu sözde "topraklı" köy yoksullarını işsizler ordusuna katmamaktadır. Bunları, işsiz saymamaktadır. Ama bunlar gerçekte, yedek sanayi ordusunun gizli üyeleridir...

Bugün Türkiye tarımında, iktisaden faal nüfus, yaklaşık 9.5 milyon dolayındadır. Bu nüfusun yarısı kırsal alandan çekilse, tarımsal üretimde hiçbir gerileme olmaz... Çünkü bunlar, fiilen üretici bir iş, üretimi artırıcı bir fonksiyon görmemektedirler... Demek ki, Türkiye tarımında, yaklaşık 4.5 milyon kişi gizli işsizdir. Böylece, gizli işsizler de eklenirse, Türkiye'de işsiz sayısı yaklaşık 6 milyon 750 bini aşar ki, bu çalışabilir nüfusunun yüzde 41'i demektir...

DEVALÜASYON :

İMP-CHP ağırlıklı Hükümete, yüzde 40 oranında yeni bir devalüasyon dayatmaktadır. Bu isteğe boyun eğilirse, (genel kanaat eğileceği doğrultusunda), yaklaşık son 15 aylık sürede, Türk parasının yabancı paralar karşısındaki uğradığı değer kaybı, yüzde 80'e ulaşmış olacaktır...

Devalüasyon, dışalım ürünleri fiyatlarının Türk parası türünden yükseltilmesi, dışsatım ürünleri fiyatlarının da yabancı para türünden düşürülmesi demektir. Kuramsal olarak, devalüasyonun dışalımı sınırlayıcı, dışsatımı artırıcı bir nitelik taşıdığı öne sürülür...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İMF, Türkiye'ye yeni yeni devalüasyonlar dayatırken, bu konuda, ekonomi politiğin burjuva çözümlemesini gerekçe olarak gösteriyor...

İMF'ye göre, yüksek oranlı bir devalüasyon, yabancı ülkelerden satınalınan ürünlerin fiyatlarını yükselteceğinden, Türkiye'nin dışalımı önemli oranda gerileyecektir. Buna karşılık, yabancı ülkelere satılan ürünlerin fiyatları düşürüleceğinden, Türkiye'nin dışsatımı büyük oranda yükselecektir.

Günümüz koşullarında, ne ekonomi politiğin bu burjuva çözümlemesinin, ne de İMF'nin öne sürdüğü bu gerekçenin, gerek bilimsel ve gerekse pratik olarak, hiçbir anlamı, hiçbir geçerli yanı yoktur. Çünkü bu kuram, devletin tekeller adına ekonomiye ve dış ticarete müdahale etmediği, gümrük duvarlarının bulunmadığı, ulusal düzeyde olduğu kadar, dış ekonomik ilişkilerde de serbest rekabetçi bir uygulamanın geçerli olduğu varsayımına dayanmaktadır...

Varolan sistem veri iken, Türkiye, ne bir yeni devalüasyon, ne de bir başka önlemle, dışalımını sınırlayamaz. Çünkü, Türkiye'nin dışalımının yüzde 97'si hammadde, ara malı, montaj malzemesi ve yatırım mallarından oluşuyor. Döviz kıtlığı nedeniyle, dışalım taleplerinin karşılanamayışının sonuçları, 1977 ve 1978 yıllarında açıkça gözlendi: Planlı dönemin en düşük kalkınma hızı, enflasyon ve işsizlik oranının en yükseği, son iki yılda yaşandı...

Aynı biçimde, yenibir devalüasyonla, Türkiye'nin dışsatımını artırması olanaklı değildir. Türkiye'nin dışsatımının üçte ikisinden daha çoğunu, tarımsal ürünler oluşturmakta. Ve bu ürünlerin dışsatımında da, ciddi bir güçlük yoktur. Sanayi ürünlerinin dışsatımına gelince: Yine varolan sistem ve bağımlı sanayi yapısı veri iken, Türkiye'nin yurt dışına sanayi ürünleri satabilmesi olanak dışıdır. Çünkü, Türkiye'nin sanayi ürünlerinin fiyatları, dünya ölçülerine oranla en az iki-üç kat daha pahalıdır. Kaldı ki, Türkiye, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlılığın ve içinde bulunduğu sistemde pazarlık gücünün, hemen hemen hiç bulunmaması sonucu, dünya ölçülerine oranla hayli ucuz olan tekstil ürünlerine bile dünya pazarlarında alıcı bulamıyor...

Ne var ki, İMF'nin yeni yeni devalüasyonlar dayatması boşuna değildir. Evet devalüasyon, Türkiye'nin dışardan satınaldığı ürünlerin fiyat-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

larının, aynı oranda pahalılaştırılması demek. Son yapılan iki devalüasyonla, Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değeri yüzde 40 oranında düşürüldü. Başka bir deyişle, yurt dışından satın aldığımız malların fiyatları, yüzde 40 oranında artırıldı.

Bunun anlamı şu: Türkiye, 1977 yılında, yaklaşık altı milyar dolar büyüklüğünde dışalım yaptı. Bu büyüklük, Türk parası olarak, 105 milyar lira ediyor. Yüzde 40 oranındaki devalüasyondan sonra, Türkiye ekonomisi aynı malları satınalabilmek için, 160 milyar lira ödemek zorunda kaldı. Aradaki 55 milyar lirayı, emperyalist-kapitalist sistem, onların çokuluslu tekelleri aldı götürdü. Bunun faturasını da, köylüsü ve kentlisiyle emekçi kitleler ödedi... Başka bir deyişle, yüzde 49 oranında bir devalüasyon, yılda ortalama 55 milyar liralık yeni bir emperyalist soygun, Türkiye ekonomisine ve emekçi kitlelere yeni bir yük getiriyor...

YABANCI SERMAYE VE DIŞ BORÇLAR :

1963-1977 dönemini kapsayan son 15 yıllık sürede, Türkiye'ye değişik kanallardan 8 milyar 244 milyon dolar büyüklüğünde yabancı sermaye girişi oldu. Buna karşılık, 3 milyar 942 milyon doları ödenen, 20 milyar 94 milyon doları da dış borç olmak üzere ilgili dönemde Türkiye'den 24 milyar 36 milyon dolar yabancı sermaye çıkışı gerçekleşti.

Bunun anlamı şudur: 1963-1977 döneminde, yabancı sermaye, kâr olarak, Türkiye ekonomisinden, emekçi kitlelerden 15 milyar 792 milyon dolarlık bir değeri alıp götürdü ve çokuluslu tekellerin kasasına aktardı. Bu, Türk parası olarak 394 milyar 800 milyon liraya eş değer bir büyüklüğü göstermektedir...

1973-1977 yıllarını kapsayan 3. beş yıllık plan döneminde sanayi yatırımlarının toplam değeri, 176 milyar 800 milyon liradır. Emperyalist-kapitalist sistemin, yabancı sermayenin, bu 394 milyar 800 milyon liralık soygunu, son beş yıllık sanayi yatırımlarının iki katından daha yüksektir...

"Dış yardım" yutturmacası adı altında, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, planlı dönemde, 395 milyar lirayı aldı götürdü. Türkiye'de emekçi kitleler üzerinde bu emperyalist soygun ve sömürü düzeni olmasaydı, bu yaklaşık 400 milyar lira ile, yüzün üstünde ağır sanayi, enerji, ulaşım ve sulama projesi gerçekleştirilebilirdi.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1963-1977 DONEMINDE YABANCI SERMAYE
(MILYON DOLAR)

YABANCI SERMAYE GİRİŞİ		YABANCI SERMAYE ÇIKIŞI	
Özel yabancı sermaye	659	Kar transferi	584
Proje kredisi	3.162	Dış borç ödemeleri	1.836
Program kredisi	1.456	Faiz ödemeleri	1.234
		Proje hizmet ödemesi	288
Toplam	5.277		3.942
DÇM kredisi	2.967	Mevcut dış borç ve faizi	20.094
Yabancı sermaye girişi	8.244	Yabancı sermaye çıkışı	24.036

DPT'nin 1977 fiyatlarıyla yaptığı hesaplamalara göre, 127 büyük sanayi, enerji, ulaşım ve sulama projesinin gerçekleşmesi için 401 milyar 567 milyon lira yeterlidir. Bu proje demetinin içinde, 6 büyük maden işletmesi, 2 tersane, 5 kağıt fabrikası, 25 enerji santrali, 6 rafineri ve petro-kimya tesisi, 14 ağır sanayi kompleksi, 7 şeker, 7 de gübre fabrikası bulunmaktadır. Bunun yanında, 4 demir-çelik kompleksi, 9 çimento fabrikası, 4 dokuma fabrikası, ayrıca 37 büyük ulaşım ve sulama projesi de ilgili projelerin içinde yer almaktadır.

Ne var ki, yabancı sermayenin Türkiye'den alıp götürdükleri salt bununla da sınırlı kalmıyor. Yasal olmayan ve resmi kurumlarca açıklanmayan ödemeler bir yana, yabancı sermayenin bir dizi soygunları daha var. Bunlardan birisini ve en önemlisini dış ticaret uygulamaları oluşturuyor...

6224 sayılı yasa uyarınca, Türkiye'ye gelen çokuluslu tekeller, sermaye sınıfının en palazlanmış kesimiyle ortaklıklar kurdu ve böylelikle, yapım sanayiinin en ağırlıklı kesimleri ele geçirildi. Yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları sonucunda, Türkiye yapım sanayii, girdi yoluyla dışarıya, çokuluslu tekellere bağımlı kılındı... Ve sermaye ihracı, zaman boyutunda, sürekli bir biçimde artmak koşuluyla, meta ihracını da birlikte getirdi.

Nitekim, yapım sanayiinin girdi yoluyla dışa bağımlı kılınmasıyla

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

birlikte, Türkiye'nin dışalım gerekleri de hızla arttı. 1963 yılında 688 milyon dolar olan bu büyüklük, son 15 yılda yaklaşık 10 kat artarak, 1977'de 5 milyar 796 milyon dolara yükseldi.

Bundan 3-4 yıl önce, Türkiye'nin dış borçları 2-3 milyar dolar olarak ilan edilir ve "borç yiğidin kamçısıdır" diye yabancı sermaye teşvik edilirdi. Ne var ki, Türkiye, yabancı sermaye uygulamalarının sonucunda, 1974 yılından itibaren dış ticaret açıkları hızla artan, dış ödemeler dengesi açıkları sürekli büyüyen bir ülke konumuna girdi...

Bugün Türkiye'nin, 1978 yılı sonu itibariyle dış borçlarının toplamı 25 milyar 133 milyon dolara ulaşmış bulunuyor. Bu sayı, Türk parası olarak, 628 milyar 325 milyon liraya eş değer bir büyüklüğü göstermektedir. Bunun anlamı şudur: Türkiye dışsatımından elde ettiği gelirin tümünü bu kanala yöneltse, dış borçlarını ancak 12 yılda ödeyebilecektir.

Türkiye'de aile başına 78 bin 541 lira dış borç düşmektedir. Ve Türkiye, dünyanın en ağır dış borç yükü altında bulunan Zaire ve Gine ile birlikte, üç ülkesinden birisidir.

Demek ki, "dış yardım" adı altında, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, dolaylı ve dolaysız soygunlarla, getirdiği her dolara karşılık, en azından 5 doları alıp götürmektedir. Yabancı sermaye, söylenenin tam aksine, Türkiye'nin yatırım olanaklarını geriletmiş, dış ticaret ve dış ödemeler dengesi açıklarını akıl almaz boyutlara ulaştırmış, Türkiye ekonomisini 70 sente muhtaç ve çok ağır bir dış borç yükü altında inleyen bir konuma getirmiştir.

1979 YILI PROGRAMI YAYINLANDI:

1979 yılı programı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Program, dördüncü beş yıllık kalkınma planının ilk yılında toplam ulusal gelirin yüzde 6.7 oranında artırılarak 1978 yılı fiyatlarıyla 1 trilyon 195 milyar liradan, 1979 yılı sonunda 1 trilyon 275 milyar liraya ulaşmasını öngörmektedir. Bilindiği gibi, Dördüncü beş yıllık plan, önümüzdeki beş yıllık dönemde toplam ulusal gelirde yıllık ortalama artış hızının yüzde 8.5 olmasını hedeflemektedir.

Programda, 1979 yılında yurt içi gelirin gelişimi konusunda aşağıdaki bilgiler yer almaktadır :

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

"1979 yılında tarım sektörü katma değerinin yüzde 3.8, sanayi sektörünün yüzde 10.2 ve hizmetler sektörünün yüzde 7 oranında artması öngörülmüştür. Bu artışlar sonucu, gayri safi yurt içi hasıla içinde tarımın payı 1978'de yüzde 26.8 iken, 1979'da yüzde 26.1'e düşecek; sanayi sektörünün payı yüzde 21.2'den yüzde 21.8'e yükselecektir. Hizmetler sektörünün payı ise, 1978'de yüzde 52 iken, 1979'da yüzde 52.1 olacaktır..."

1979 yılı programı, kamu yatırımlarının 1978 yılına göre yüzde 57.6 oranında artırılarak, 203.8 milyar liraya çıkartılmasını öngörmektedir. burada, 95.8 milyar liralık yatırımın, KIT'ler tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. 1979 yılı programı, kamu yatırımları yanında, özel kesim yatırımlarında da yüzde 50 dolayında bir artış olacağı varsayımına dayandırılmıştır...

1979 yılı programı, önümüzdeki yıl içinde 1.6 milyar dolarlık dış borç ödemesi yapılmasını öngörmüştür. Dış borç ödemelerinin 795 milyon doları faiz ödemelerine, 790 milyon doları ise ana para ödemelerine aittir...

ABD VE AET ÜLKELERİNDEN SONRA, JAPON TEKELLERİ DE TÜRKİYE'DE AT OYNATMAYA BAŞLIYOR :

Geçtiğimiz ay içinde, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü Aysel Öymen başkanlığında bir Türk heyeti Japonya'ya gitti. Edinilen bilgiye göre, Türk heyeti, toplam yatırım büyüklüğü 5 milyar dolar olan bir dizi önemli proje yapımını Japon firmalarına teklif etti.

İlgili projeler içinde, Afşin-Elbistan linyit deposu, Murgul sülfürik asit projesi, Patlas lastik fabrikası, Aliağa buhar kazanları ünitesi ve Tümosan Motor Üretim fabrikaları yanında, kimi önemli projelerin daha bulunduğu öğrenilmiştir.

Japon yetkililerine görüşülmesi amacıyla sunulan "proje demetinde" bulunan projelerin toplam yatırım tutarları 5 milyar doları aşmaktadır. Bu miktarın yaklaşık 1.9 milyar doları projelerin dış finansman gereksinimidir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

A Litinden

Giriş

Türkiye'de ekonomik ve toplumsal gelişmeyi belirleyen kapitalist üretim ilişkilerinin ne yönde ve nasıl geliştiğini daha yakından görebilmek, bu ilişkilerin ardındaki güçlerin yardımındaki değişimleri izleyebilmek için nelere bakılmasında ve hangi konuların genişletilmesinde yarar olduğu, bunlardan hangilerinin açılmasına katkıda bulunulabileceği burada ana başlıklar halinde kısaca belirtilmeye çalışılacak, sonunda katkıda bulunulabilecek olanlar ayrıca belirtilecek.

Genel çerçeve

Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısının kimi genel özellikleri şöyle özetlenebilir. Tarım sektörünün nisbî büyüklüğü ve önemi sürmektedir. Tarımda çalışan nüfus mutlak sayı olarak ancak küçük bir düşüş göstermekte, tarımsal üretimin gayri safi yurtiçi hasıladaki payının azalışı nisbeten yavaş olmaktadır. Hizmetler sektöründe çalışanların sayısı hızlı bir artış göstermektedir. Bu artış ve gelişmiş kapitalist ülkelerden farklı olarak, ileri bir sanayileşme aşamasına gelinmeden ortaya çıkmaktadır. Hizmetler sektörü resmî istatistiklerde inşaat, ulaştırma gibi faaliyetleri de içeriyorsa da bu sektöre türedi işlerde çalışanların gizli işsizlerin bir bölümü de dahildir. Sanayi sektöründe 1977 yılına dek nisbeten hızlı sayılabilecek bir büyüme olmuştur. Sanayi sektöründe öncelikle bakılması gereken yönler arasında üretimin bileşimi, imalat sanayiinin özellikleri, işyerlerinin ölçekleri, enerji, aramalı kullanımı gibi sorunlar da bulunmaktadır. Sanayi sektörü işgücü piyasasına akan yeni işgücünü emecek kadar istihdam yaratamamaktadır.

Bu ekonomik göstergelerin yanısıra ekonominin işleyişinde işlevleri bulunan kurumların niteliklerini, gelişimlerini de izlemek değerlendirmek gerekmektedir.

Sosyal yapıda da, tarım sektörünün nisbi büyüklüğü, işsiz kitlelerin kentlere yığılması, eğitim düzeyi, eğitim üretim ilişkileri gibi etmenleri ayrıca ele almak yararlı olacaktır.

Daha önceki çalışmada belirtildiği gibi ekonomik ve toplum-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

sal göstergeler Türkiye'nin orta gelişmişlik düzeyinin alt sıralarında bir ülke olduğu görünümünü vermektedir.

Üretimin Dağılımı ve Sanayi İstihdamı :

	Gayrısafi milli hasıla içinde sektörlerin payları %								Sanayi istihdam payı %	
	Tarım		Sanayi		İmalat S.		Hizmetler			
	1970	1977	1970	1977	1970	1977	1970	1977	1970	1977
Türkiye	29	24	26	31[1]	16	20	45	46	12	16[1]
Arjantin	13	13	39	45	30	37	48	42	29	29
Brezilya	17	12	29	37	24	-	54	51	18	20
Mısır	29	28	28	30	-	24	42	42	16	26
G.Kore	31	27	28	35	19	25	41	38	20	33
Meksika	11	10	33	36	26	28	55	51	23	25
Filipinler	36	29	25	25	19	25	39	36	16	17
Tayland	32	27	24	29	14	20	44	44	6	8

Kaynak: DİE ve Dünya Bankası
1 Madencilik, elektrik, gaz, su ve inşaat dahil.

Tarımda kapitalist ilişkiler sorunu

Yukarıda belirtilen ekonomik göstergelerin daha yakından izlenmesi için gerekli çalışmalarda şu sorunların gözönüne alınması yararlı olacaktır. Tarım sektöründe kapitalist üretim ilişkileri ne oranda ve hangi biçimde geçerlidir? Tarım sektöründe kapitalistleşme hangi aşamasındadır?

Bu konunun araştırılmasında verilerin yetersizliği önemli bir engel olmaktadır. Ancak yalnızca traktör sayısı gibi göstergelerle bir sonuca varılamayacağı açıktır.

Mevcut belirtilerden edinilen izlenim tarımda kapitalistleşmenin yavaş geliştiğidir. Tarımsal üretimin çok daha fazla artması tarım malları üretiminde gerek girdi yönünden, gerek ölçek yönünden daha ileri aşamalarda olunması mümkündür. Sermayenin, bazı Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi, tarım alanına doğrudan girmesi beklenir. Buna ihtiyacı da vardır. Diğer alanlardaki tıka-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

nıklığı, üretim düşüklüğünü gidermek bakımından da bundan yararlanabilir, ihracat da yapabilir. Ancak şu anda tarımdaki ilişkiler karmaşık niteliklerini koruyor gözükmektedir. Bakılması yararlı olacak ilişkiler mülkiyet-işletme ilişkisi, taban fiyatlarından hangi katmanların ne kadar yararlandığı, girdi kullanımının niteliği, dağılımı konularındadır. Ayrıca pamuk gibi sanayi ile doğrudan ilişkili olan tarım ürünlerinin gelişimine bakmak gerekmektedir.

Sanayinin gelişimi

Sanayi sektöründe, 1977 yılına dek gözlenen nispetin yüksek sayılabilecek büyümeye karşın şu sorunlar öne çıkmaktadır.

Sanayide küçük ölçekleri aşan işyeri sayısı nispeten düşüktür. Özellikle dünya ölçülerine göre işyerleri küçük ölçekli kalmaktadır. Genelde yeni kurulan işyerleri için bile aynı durum söz konusudur.

Sanayide işyerlerinin aynı sektör içinde ve sektörler arasında girdi-çıktı bağlantıları zayıftır. Kuruluşta ara bağlantıları düşünülmemektedir. Bu durum girdi bakımından dışa bağımlılığı daha da arttırmaktadır. Bu bağlantıların nisbeten daha düzenli bir hale gelmiş olduğu sektör tekstildir. Tekstil sanayinin nispeten daha uzun bir ~~halegelmiş olduğu~~ evrimi olmuştur. Şu anda tekstilde özellikle yünlü ve sentetiklerde ithal malı girdi gerekli olmaktadır. Ancak Sabancı kendi girdilerini de yapabilmektedir. Tekstildeki diğer bir eğilim eskiden ayrı ayrı yerlerde yapılan üretim aşamalarının aynı yerde toplanması eğilimidir. (Tekstil sektörü ayrıca incelenmektedir. Bu konuda kısa sürede bir çalışma iletilecektir.)

Sanayi sektörünün diğer bir özelliği teknoloji bakımından çok büyük ölçüde dışa bağımlı olmasıdır. Bu durumun değişmesi olanakları bugünkü üretim ilişkileri çerçevesinde yoktur. Ölçeklerin küçük kalmasında teknolojik bağımlılık da etkili olmaktadır. Teknolojinin izlenmesi için bile bir sistem kurulmuş sayılmaz. TÜBİTAK etkili olamamaktadır. Her sermaye gurubu bu konuda kendi başına anlaşma yapmakta, araştırmaya da çok az para ayırmaktadır. KİT'lerde kimi yerde geniş araştırma birimleri bulunmakta, ancak bunlardan teknolojiyi geliştirmek için yararlanılmamaktadır.

Sanayi sektöründe daha büyük işyerleri genellikle KİT'lerdir, ve bunlar ara malı üretmektedir. Ara malı üretimi, petrokimya ürünlerinde, demir-çelikte, çimentoda, kâğıtta görüldüğü

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

gibi yetersiz kalmaktadır. Genişletilmesi gerekmektedir. Ancak, tekelleşmenin ve tekellerin özelliklerinin incelenmesinden anlaşılacağı gibi, KİT'lerin bugünkü konumları bile sermayeyi rahatsız etmektedir. Ara malı üretiminin artmasında tekeller daha doğrudan etkili olmak istemektedir. Mevcut KİT'lerin önce piyasa kurallarına daha uygun çalışmalarını, sonra da bunların bir bölümünün kendilerine devredilmesini istiyorlar. Örneğin Asil Çelik fabrikasının kaliteli çelik üretimine başlaması bu yönde önemli bir propoganda aracı olarak kullanılıyor.

Aramalların yanısıra, enerji, ulaştırma, alt yapı sorunları da sanayi sektöründe ciddi bir darboğaz oluşturacak boyutlara geldi.

Sanayi sektöründe imalat sanayinin en önemli özelliklerinden biri yatırım malları üretiminin son derece düşük kalması.

Sanayi sektörü üretiminin genel yapısına bakıldığında da önem gittikçe azalan ve çok küçük ölçek üreticilerin, küçük ve orta boylu işyerlerinin ve çoğu tekellerin, holdinglerin elinde olan büyük işyerlerinin oluşturduğu oldukça düzensiz bir görünüm ortaya çıkmakta.

Sanayi sektörünün ne yönde gelişeceğini görmek için tekelleşmeye yakından bakmak vegerek ayrı ayrı tekellerin, gerek tekelci sermayenin konumlarını, ilişkilerini, hedeflerini, irdelemek gerekiyor. Dış ilişkiler de bu çerçevede yer alacak.

Tekellerin oluşumu ve tekelci sermaye

Tekellerin oluşumu ve gelişimi konusunda beliren tepe noktaları şöyle özetlenebilir.

Türkiye'de tekellerin tarihsel olarak devletin koruyucu kanatları altında gelişmiş olmaları önemli bir etmendir. Fakat bunu yaparken devlet tekellerin eline geçmiş olamazdı, çünki daha tekeller oluşmamıştı bile. KİT'lerin varlığı tekelci sermayeye yardım etmiş olmakla birlikte bugün tekelci sermaye KİT'leri tasfiye etmek, bir bölümünü devralmak istiyor. Tekelci devlet kapitalizminin yerleştiği ülkelerde ise devlet oluşmuş olan tekelleri devralıyor. Bu yalnızca biçimsel bir fark değildir, tekelci devlet kapitalizminin bir sistem olarak var olması ile unsurlarının bulunması birbirinden nitel olarak farklı.

Devletin bileşimini derinlemesine incelemek gerekiyor. Devlet kadrolarının yapısı ve ekonomi politikası devletin tamamen tekelci sermayenin eline geçmemiş olduğunu açıklıkla gösteriyor.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

Tekelci sermaye devleti ele geçirme sürecindedir.

Tekellerin oluşumu, yapısı, devlet-tekel ilişkileri bunu gösteriyor.

Tekellerin bugünkü özellikleri bu noktalarda kısa başlıklar halinde özetlenebilir.

Tekeller dünya ölçeklerine göre gerek üretim yapısı, gerek kontrol ettikleri toplam ekonomik güç açısından büyük değil. Ancak Türkiye'nin içinde nisbî olarak oldukça önemli büyüklüklere ulaşan sayıları fazla olmayan halding biçiminde örgütlenmiş tekel var.

Holdinglerin sayıca çok fazla görülmesi tekelci sermayenin bu denli büyüdüğü anlamına gelmiyor. Holdinglerin bir bölümü ortalama bir anonim şirket boyutlarında bile değil. Gerçekten büyük çapta faaliyet gösteren holdinglerin sayısı çok küçük.

Sektör olarak faaliyetleri bugüne kadar tüketim mallarında yoğunlaştı. Birbirlerinin sektörlerine girerek o sektörü ele geçirme çabaları gözükmüyor. Hatta, orta boylu şirketleri iflas ettirmek, tamamen ele geçirmek yerine onlarla anlaşarak, "iştirak" yöntemleriyle denetlemeyi tercih ediyorlar.

Banka ilişkilerinde büyük holdingler daha çok tek bir bankayı bünyelerinde bulundurma yolunu seçmişler, çok büyük banka ve sanayi sermayelerinin bir noktada kesişip kaynaşmalarından farklı bir kaynaşma biçimi. Ama ekonomide çok önemli denetim olanakları sağlıyor.

Tekeller yayılıyor, genişliyor, ama ekonominin tümünü kaplayacak boyutta bir yayılma yok.

Pazarlama için ayrı holding kuranlar var. Ticaret holdinglerin oldukça önemli bir faaliyeti olarak kalıyor. Kârların büyük bölümü ticarette oluşuyor.

Yatırım faaliyetleri için de ayrı holdingler kuran holdingler var. Bunların hisse senetlerini satmıyorlar.

Holdinglerin şirketleri denetim altında tutmaları için o şirkette genellikle % 20-25 dolayında doğrudan payları olması gerekiyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerde genellikle daha küçük paylar şirket kontrolü için yetiyor. Buna karşılık sermaye miktarları Türkiye'de nispeten düşük, ancak özellikle 1975 yılından itibaren hızla sermaye arttırımına gidiliyor. Bankalar için de aynı durum sözkonusu.

Holding ~~büyüme~~ bünyesindeki bankalar bile kredilerin % 50 kadarından fazlasını senayie vermiyorlar. Bu durum ticaret alanının kârlılığını gösteriyor. Bankalar dolaylı yoldan spekülatif

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

faaliyetlere katılmış ~~bu~~ oluyorlar.

Tekeller finansman kaynakları içinde otofinansmanın daha büyük bir yer tutmasını isterken hisse senedi satışlarının hiç gelişmemesi sonucu diğer kaynaklara ağırlık vermek zorunda kalıyorlar. Bu onların gelişmelerini sınırlıyor.

% 100'ün üstü de temettü dağıtan hisse senetlerinin bile alıcı bulamaması iki yönüyle önemli. Birincisi, para spekülatif amaçlar için kullanılıyor, ikincisi, sermaye piyasasının oluşmamış olmasının etkileri görülüyor.

Buna karşılık holding bünyesindeki yatırım kararlarının koordine edilmesine giderek daha büyük özen gösteriliyor, daha uzun vadeli düzenlemeler yapabilmek için hazırlık yapılıyor. Bazı büyük holdinglerde planlama birimleri kuruluyor.

Diğer yandan 1977 yılından itibaren tekeller hemen hemen yeni yatırım kararlarına ara verdiler. Bunun bir nedeni enflasyonun çok fazla hızlanmasının getirdiği istikrarsızlık ve diğer alanların daha yüksek kârlar getirmesi. Diğer bir neden de genel olarak artı değerin yeniden üretime ayrılan bölümünün düşük olması. Burada da yine ticaretin payının önemi ortaya çıkmaktadır.

1978-1979 yıllarında ~~tüm~~ Türkiye'de imalat sanayi üretimi ve yatırımlar artmadı. Kapitalist üretim ilişkilerinin ve özellikle tekellerin gelişmesi açısından bunu ciddi bir tıkanıklığın belirtisi saymak gerekiyor. Gelişmiş ülkelerdeki bunalımlardan ~~faz~~ farklı olarak daha büyüyemeden gelişim sınırlanmış oluyor. Döviz sağlamadaki güçlükler de bu tıkanmanın göstergesi. 1978 kârlarının rekor düzeyde olması da bu tıkanıklığı gidermeye yetmiyor.

Bu tıkanıklığın bir nedeni kapitalizmin genel krizinin bu evresinde Türkiye'ye yansıyan koşulların etkisi. Fakat diğer bir neden piyasa mekanizmasının kapitalist üretim ilişkilerinin gerektirdiği düzeyde gelişmemiş olması. Tekelciliğin tarihsel gelişimi ve devlet içinde tekelci sermayenin egemenliğini istemeyen unsurlar piyasa mekanizmasının tekellerin ihtiyaç duyduğu düzeyde olmasını engelledi. Örneğin [illegible] fiyat kontrol komitesi ve yalnızca biçimsel bürokratik engeller diye tanımlanamayacak bir dizi engel, özellikle KİT'lerin yönetiliş biçimi piyasa mekanizmasının gelişmesini engelledi.

Şimdi tekeller devletin piyasa mekanizmasının genişlemesini, kapitalist üretim ilişkilerinin kendi gelişmelerini sağlayacak biçimde gelişmesini sağlayacak işlevleri yerine getirmesini istiyor. Tabii maddi tıkanıklıkların, enerji sorunun ve diğer benzeri konuların çözüme kavuşturulması talepleri de devam

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ediyor. Ancak önümüzdeki dönemin en önemli sorunlarından biri yeniden üretime ayrılan artı değer payının genişletilmesini sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapılması olacak. Bunun etkili bir yolu ticaretin vergilendirilmesidir.

Mevcut tekel-devlet ilişkileri bir çok biçimler almıştır. KİT'lerde özel sektörün ortaklığı, hatta yabancı sermaye-devlet ortaklığı, sermayicilere verilen sipariişler, yönetim kurullarında karşılıklı temsil edilme, KİT'lerin ürünlerinin tekellere ucuz satılması gibi yöntemler uygulanmıştır. Fakat bunlar tekelci devlet kapitalizminin ancak unsurlarıdır. Ve tekelci sermayenin devleti ele geçirme sürecinin tamamlanmış olduğunu göstermez. Örneğin tekelci sermayenin önemle üzerinde durduğu yabancı sermaye ortaklıkları yıllarca ertelenmiş, hatta iptal edilebilmiştir. Tekellerin gelişmesinin daha ileri boyutlara vermesi da yenidir. Biçim olarak tekel-devlet ilişkilerinde ileri ögeler bulunması bir bütün olarak tekelci sermaye ile devletin içiçeliğini göstermiyor. Çünkü biçimsel devlet-tekel ortaklığı daha kapitalist üretim ilişkilerinin geri olduğu yıllarda da vardı. Tabii tekelci sermayenin önemli bir gelişme gösterdiği, devleti ele geçirme sürecinde devletle yakın bağlar kurduğunu, kendi istediği devlet müdahalesi biçimlerini sağlamaya dünden daha yakın olduğunu, tüm bu alanlarda kurumlarını güçlendirdiğini de belirtmek gerekiyor.

Bu gelişme içersinde en önemli nokta yabancı sermaye ilişkisi ve dışa bağımlılıktır.

Günümüzde dışa bağımlı olmayan bir kapitalist gelişme Türkiye gibi bir ülke için, hatta hemen hemen tüm orta gelişmişlik düzeyinde kapitalist ülkeler için mümkün değildir.

Dikkat edilecek konulardan biri doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının görece olarak küçük kalmış olmalarıdır. Güney Amerika ülkelerinde ise durum farklı olmuştur. Bu farklılık tekelci sermayenin devleti ele geçirme sürecinde ileri bir noktada bulunmamış olmasıyla da ilişkilidir. Genel ekonomik gelişme düzeyinin görece geriliğiyle de bağlantılıdır. Politik istikrar sorunu da bu farklılığı açıklayan önemli etmenler arasında sayılmalıdır. Bu konuda da önümüzdeki dönem büyük değişikliklerin ortaya çıkması, bir süre sonra, politik istikrar koşulunun yerine getirildiği kanısını taşıdığı takdirde, yabancı sermayenin daha ciddi boyutlarda gelmesi söz konusudur. Tekelci sermaye bazı alanlarda yabancı sermayeyle şimdi birçok yerde olduğu gibi ortak olacak, diğer yandan aramalı üretimi gibi büyük yatırımlar gerektiren sektörler-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

de yabancı sermayenin maddi tıkanıklarını gidermesini, piyasa mekanizmasını genişletmesini ve genel olarak tekelci sermayenin dayandığı konumları güçlendirmesini bekleyecektir. Böylece emperyalist sisteme entegrasyonu, kapitalist entegrasyonun gelişimi bir adım daha ileri gitmiş olacaktır. Tekelci sermaye, doğrudan yabancı sermaye ile en eşitsiz işbölümüne bile razıdır. Çünkü entegrasyonu kendi kurtuluşu olarak görmektedir ve Ortak Pazar'a girmeyi vazgeçilmez bir politik hedef olarak görmektedir. Tabii bu çerçeve'de tekelci ve tekel dışı sermaye arasındaki ayrışma çok önemlidir ve daha da önem kazanacaktır. Tekelci sermaye, holdingler şimdiden yabancı tekellerden sağladıkları kredilerle gelişebiliyorlar. Döviz darboğazında dış kredi bulamayan şirketler köşeye sıkıştı. Hem yabancı sermayenin etkisi artmış oldu, hem de tekelci sermayenin nisbî gücü arttı. Yerli tekellerle yabancı sermaye arasındaki işbölümü ve işbirliği için koşullar giderek daha elverişli hale geldi.

İşte bu çerçevede de devlete önemli işlevler düşmektedir. Hem ekonomik programlama yöntemiyle ekonominin yönetimine düzenlilik getirmek, hem devletten devlete ilişkilerle yabancı sermayenin gelişini kolaylaştırmak, hem de işçi hareketlerini sınırlayarak istikrar sağlamak.

Yabancı sermayenin gelişi yerli tekeller için döviz sağlama açısından da önemlidir. Dünya pazarlarına dışa bağımlı olduğu için çıkamayan yerli tekellerin bugünkü işbirliği ilişkilerinin ötesinde, maddi temeli daha geniş bir yabancı sermayeye ihtiyacı var. Buna karşılık örneğin tekstil ihracatına konan ambargonun sineyâ çekilmesi birkaç büyük tekel dışında tekstil sanayinde önemli bir ayrışmaya yol açacaktır. Çünkü iç pazarın genişleme olanakları sınırlıdır. Hele gerçek gelişlerin düştüğü bir dönemde, üstelik iç pazara satış yapılması sentetik ve yünlü girdileri ve yatırım için gerekli dövizi sağlayamamaktadır. Bu nedenle tekstil sanayinde ihracata konmakta olan ambargonun etkilerini daha yakından incelemeye çalışmak yararlı olacaktır.

Dış ekonomik ilişkilerde diğer önemli bir öge artık IMF, Dünya Bankası, OECD gibi uluslararası kuruluşların orta vadeli düzenlemeleri dayatmalarıdır. Türkiye'nin önümüzdeki beş yıl için ekonomi politikasını çizmeleridir. Bu da tekelci sermayenin istekleri ile uygundur.

Yerli tekellerin yabancı sermaye ile birlikte devletin aktif müdahalesini de gerektirecek bir başka faaliyet alanı silah sana-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yi olabilir. Tabii bu ancak önceden emperyalizmin ayrıntılı pro uygun düşeceği, emperyalist işbölümüne uyacağı belli olan bir alanda gerçekleşebilir.

Koç petrol alanına yabancı sermaye ile birlikte el atmıştır. Bunun petrol bulma zorunluluğunun dayatması ile de ilgisi vardır.

Tüm bunlar tekelci sermayenin önemli bir tıkanıklıkla karşı karşıya olduğu, kurumsal yapı dahil mevcut ekonomik yapıda bir zorlama yapma gereği duyduğu, bu zorlamanın politik sonuçlarının da bulunduğu yönündeki belirtilerle birlikte ele alınmalıdır. Politik sonuçlar diğer bir yandan dünya konjonktürü ile de bağlantılı olarak gelişecektir.

Türkiye'de sermaye sınıfının geliştirmiş olduğu birçok kurum vardır. Bu bakımdan Türkiye oldukça geniş deneyime de sahip sayılır. Ancak Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte oluşturulan 1960'tan sonra geliştirilen politik kurumlar tekelci sermayenin gerek duyduğu ekonomik kurumların yerini tutmamakta, hatta bugünkü bunalım koşullarında ona ayakbağı olmaktadır. Tekelci sermaye tüm bu iç, dış, ekonomik, politik nedenlerden ötürü, önümüzdeki bir iki yılda bir stabilizasyon dönemini, onun ardından da orta vadeli bir güdümlü gelişme dönemini dayatmak isteyecektir.

Geliştirilmesine ilk aşamada katkıda bulunulabilecek konular şu şekilde özetlenebilir:

I. Tekelci sermayenin gelişimi
   a. Koç, Sabancı, Kozacıbaşı, Transtürk, Profilo Holding, Narin, Çukurova gibi belli başlı holdinglerin ana özellikleri ve farklılıkları
   b. Tekeller-banka ilişkileri
   c. Dış ekonomik ilişkiler
   d. Tekel-devlet ilişkileri
   e. Tekellerin ekonomi içindeki etkinliği
   f. Tekel dışı sermaye ile ilişkiler
   g. Sermaye piyasasının olu ması ve birikim sorunu

II. Türkiye sanayinin genel yapısı
   a. Küçük üreticiler, orta büyüklükte sermaye, tekeller ayrımını içeren sektörel üretim durumunun ana hatları
   b. Bazı önemli sektörlerin ekonomik etkinliği (Bu çerçevede can, petrol, kimya sektörlerinin hazırlanması önceden istenmişti.)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

27. Aug. 1978

TARIM İSTATİSLERİ KONUSUNDA NOTLAR

Şu anda elinizde bulunan tarım sayımları ,ki bunlar çeşitli kaynak rdan bulup çıkarmak ve yararlı bir hale getirebilmek başlıbaşına bir işi erektirmekte .Öyle ki tarım sayımları varolanlar içinde nerdeyse işe en ramaz biçimde olanlar...Bunları kullanılır hale getirebilmek,bir çuval çi boynuzundan bir damla bal çıkarmaya benziyor.Böylesi dağınık ve karmaşık ayımların birde kendi içindeki tutar sızlıklar ekleninçe ...

Örneğin 1970 verilerine ilşkin sayımların kaynağı onuncu yılımız- Dünya Ve Türkiye adlı kitabın değişik sayfalarından alınanrakaları birbirine benzetebilmek mümkün değil.tutarsızlıklar bir yana atıp sayıları duğu gibi çıkarırak yüzdeleri hesaplamak buraaaki sayıların tutarsızlığına işkin günahlar sayım kaynaklarına bırakıp yüzdelerin eksikliği kadar hata- rın hoşgörüyle karşılanması daha doğru. Kaynakların araştırılarak genel de- rlendirmeyi etkileyecek sayılar bulunca yerine koyma umuduyla...

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

E G E ' D E N Ü F U S H A R E K E T İ

ILLAR	1927	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975
YDIN:	41 19.5 170 211	49 18.8 211 261	57 20.3 224 281	61 20.7 232 294	79 23.6 256 335	108 26.1 305 414	141 34.6 325 407	165 31.5 358 524	186 33 377 564	215 35.2 395 610
NİZLİ:	41 16.8 203 244	43 15.1 242 285	47 16.5 237 285	51 16.2 264 315	61 17.9 278 340	72 19.6 296 368	100 23.5 324 425	117 25.3 345 463	141 27.6 369 511	172 30.7 389 560
ZMİR:								1235		905 54.1 769 1674
ANİSA:	108 28.9 244 374	123 28.9 302 426	138 30.3 317 455	134 28.4 338 472	146 28.1 373 519	171 30.4 390 562	228 34.7 428 657	265 35.4 482 748	299 37.1 506 805	341 39.1 531 872
UĞLA:	28 15.8 147 177	33 16.8 164 199	37 17.5 173 211	38 17.2 183 221	36 14.9 206 242	45 16.8 223 268	53 17.7 247 300	59 17.6 276 335	71 19.4 298 369	85 21.2 316 401
ŞAK:	16967	17 17.5 80 97	18 18 82 106	19 17.8 89 107	20 16.9 98 118	42 25.5 124 165	50 27.0 136 185	57 27 153 211	70 33.6 147 229	87 38.0 142 229

TÜRKİYE: 40.348
41.8
16.869
23476

Kaynak: Kendi Çalışmamız.
Metinlerde ayrıca kaynaklar belirtilmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Türkiye ekonomisinin durumu ve gelişme eğilimleri yurdumuzdaki sınıfsal mücadeleyi, tüm sosyal ve politik olayları, derinden etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Şimdiye kadar karşılaştığımız olayları değerlendirirken ve ilerideki gelişmelerin yönünü tayin ederken toplumsal hayatın maddi temeli olan ekonominin durumunu ayrıntılarıyla tanımak zorundayız.

Burada yurdumuzda iktisadi durumu incelerken şimdiye kadar bu konuda yayınlananları tekrarlamaktan mümkün olduğu kadar kaçınacağız. Bu, bu yayınların ve bilgilerin gereksiz olduğu anlamına gelmez. Tersine, bu genel bilgiler olmadan burada ortaya konulanları anlamak mümkün olmaz. Ancak arkadaşların bu konularda en azından genel hatlarıyla bilgi sahibi olduklarını kabul etmek zorundayız. Amacımız daha ziyade verilen göreve uygun olarak son bir-iki yıl içinde ön plana çıkan gelişmeler üzerinde durmak ve bu gelişmeleri belgelerle somut olarak ortaya koymak. İncelemenin başlıca iki ağırlık noktası var: (1) Türkiyede hızlanan sermaye birikimi süreciyle egemen sınıflar ittifakı içinde ağırlığı artan tekelci burjuvazinin ekonomik plandaki programı ve bu programın taplumumuzun sınıfsal yapısı üzerindeki muhtemel tesirleri, (2) Emperyalizmin Türkiye ekonomisindeki yeri, emperyalizmin Türkiye ekonomisi üzerindeki kontrolünü sağlamlaştırmak için başvurduğu yollar ve bu alanda son yıllarda ortaya çıkan en önemli değişiklikler.

İç ve dış faktörler diye de adlandırabileceğimiz bu iki süreç aşağıda ayrı ayrı ele alınmakla birlikte birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Gerek büyük burjuvazi, gerekse emperyalizm bütün eylemlerinin hazırlamasında ve uygulanmasında beraberce hareket etmektedirler. İkisi de Türkiye'de kader birliği ettiklerinin farkındadırlar ve bütün hareketlerini bu bilince uygun bir anlayış için ele almaktadırlar. Öyle ki, Erim hükümeti tarafından öne sürülen "reform" tasarılarının hemen hepsini çeşitli emperyalist kuruluşların Türkiye hakkındaki yayınlarında daha 1967 yılından itibaren bulmak mümkündür.

Türkiyede 12 Marttan beri iktidardaki ler tarafından devamlı öne sürülen "reform", "milli atılım", "milletin ve vatanın kurtuluşu" sloganları ile ne yapılmak istenmektedir? Devlet yönetiminde gerçekten bir değişiklik yapılacak mı? Yapılacaksa bu değişikliğin sınıfsal niteliği nedir?

Kanaatimizce Erim hükümeti ve onu başa geçirenler gerçekten toplumsal hayatımızda önemli bir değişiklik yapmak istemektedirler. Bu değişikliğin sınıfsal niteliğini görebilmek için şimdiye kadar ki uygulamanın sınıfsal niteliğini ayrıntılarıyla anlamak zorundayız. Neyin değişeceğini bilelim ki, değişikliğin anlamını kavrayalım.

Bu amaçla aşağıda önce 1960'lar sonu ile 1970'ler başında ekonomik durum ve bu durumun egemen güçler tarafından değerlendirilişini özetleyip, bundan sonra 12 Mart'a kadar uygulanan ve şimdi değiştirilmesine uğraşılan politikanın sınıfsal değerlendirilişini yapacağız.

TÜRKİYE'DE İKTİSADİ BUNALIM:

12 Mart muhtırası ve Erim hükümetinin kurulması ile yeni bir aşamaya girmiş bulunan faşizmin kuruluşu sürecini inceleyebilmek için, Türkiyede kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesini ve bu gelişme içinde sınıfsal çatışmaları incelemek gerekmektedir. Diğer bir deyişle Türkiyede faşizmin kuruluşu, kapitalist gelişmenin belli bir aşamasında büyük sermayenin sınıfsal çıkarlarının burjuvazinin büyük çoğunluğunun meydana getiren orta burjuvazinin sınıfsal çıkarlarıyla çelişmeye başlamasıyla yakından ilgilidir.

Burjuvazinin çeşitli tabakaları arasında önceden de var olan bu

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ ARŞİVİ

çelişkiler 1968 yılı sonunda ilk işaretleri beliren ve 1969 da açıkça ortaya çıkan iktisadi bunalımla birlikte şiddetlendiler. Göze çarpan en önemli tehlike işaretleri şunlar idi: (1) Yatırımların, özellikle kamu yatırımlarının yavaşlaması, yani gereken ölçüde yapılamaması, (2) Ekonominin büyüme hızının azalması ve (3) Üretimin sektörler arasında dağılımında verimsiz sektörlerin (özellikle lüks konut yapımı ve ticaret endüstri üretimine kıyasla daha hızlı gelişiyordu)

Bu durum 1970'de de devam etti. 29.5.71 günü Ankarada yapılan Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin 26. Genel Kurulunda okunan iktisadi raporda plan hedefine göre % 12 olması gereken sanayi sektörü artış hızının 1970 de ancak % 2,5 olabildiği belirtildi. Birinci Beş Yıllık Plan dönemi ortalaması ise % 9,7 olmuştu. Büyüme hızı planda % 7,2 olan inşaat sektörü ise son üç yılda ortalama % 8,1 büyümüştü. Plana göre büyüme hızı % 6 olan ticaret sektörü ise 1968 de % 8,3, 1969 da % 7,4 ve 1970 de % 6,8 büyümüştü. Bu gelişmelere paralel olarak ülkenin dış ödemeler denğesi (yani yabancı ülkelerden aldıklarımızla sattıklarımız arasındaki fark) her geçen yıl artan bir açık vermekte ve emperyalist sistemin bunalımının şiddetlenmesi bu açığın "yardımlarla" kapatılmasını zorlaştırmakta idi.

1969 da baş gösteren bunalımın saydığımız nitelikleri, özellikle kamu yatırımlarındaki yavaşlama zorunlu altyapı yatırımlarının gerçekleşmesini önleyecek uzun vadede ekonomik gelişmeyi tehlikeye düşürmekte idi. Böyle bir durum kapitalist düzeni sarsabilirdi. Nihayet 1970 yılında egemen sınıfların sözcüleri ülkenin olağanüstü şartlarla karşı karşıya olduğunu kabul ve ilan etmek zorunda kaldılar: Zamanın başbakanı Süleyman Demirel Türkiye Radyolarında 22.8.70 günü yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Devletimizi daha müessir hale getirme, kalkınmamızı başarı ile devam ettirebilme ve bu maksatla milli hayatımızın her sahasına şamil yapıcı ve netice alıcı bir ıslahatın lüzumu 1970 Türkiye'sinin kaçınılmaz bir meselesi olmuştur."

İKTİSADİ BUNALIMIN KÖKLERİ:

Türkiye'de kapitalist düzenin karşı karşıya kaldığı bu derin bunalımın kökleri nelerdir? Bu sorunun cevabını, bakalım egemen sınıfların ve emperyalizmin en yetkili temsilcileri nasıl veriyor.

Gerçekten Türkiye'nin kaderini ellerinde tutanlar, Demirel hükümetinden çok daha önce durumun tahlilini yapmışlar ve tutulması gerek yolu işaret etmişlerdir. Bu tahlilin derli toplu bir özetini meşhur Pearson raporunda buluyoruz. Rapor, 1969 yılında yayınlanmıştır. Amacı emperyalist ülkelerin o zamana kadar geri kalmış ülkelerde uyguladıkları iktisadi politikanın sonuçlarını değerlendirmek ve bundan sonra tutulacak yolu çizmektir.

Pearson raporunun Türkiye ile ilgili bölümünde İkinci Beş Yıllık Plan'ın fazla iyimser olduğu ve öne sürülen hedeflerin (% 7'lik kalkınma hızı) gerçekleşmesi için zorunlu şartların uygulanan politika değişmedikçe sağlanamayacağı diplomatik bir dille ifade edildikten sonra Türkiye'nin iktisadi meseleleri üç nokta halinde toplanmaktadır:

1. Türk Lirasının değerinin (diğer ülkelerin paralarına kıyasla) çok yüksek olması ve Türkiye'deki "fiyat sisteminin" yapısındaki bozukluklar
2. Türkiye'de tarım üretiminin gelişme hızının yavaşlığı
3. Türkiye'de nüfusun "fazla hızlı" artması.

1. meselede Pearson raporunu hazırlayanlara göre Türk Lirasının değerinin fazla yüksek oluşunun ve fuyat sisteminin yapısındaki bozuk-

TÜRKİYE SOSYALİST TARİH PARTİSİ VAKFI

lukların en önemli sebebi 1950'den beri Türkiyenin belli başlı meselelerinden olan enflasyon, yani fiyatların sürekli yükselmesidir. Fiyatlardaki bu yükselişi de aynı rapor hükümetin yollardır uyguladığı dengesiz bütçe politikasına bağlamakta.

2. eleştiri noktası ise tarım kesiminde İkinci Beş Yıllık Planca öngörülen yıllık ortalama % 4 artış hızının yetersiz olması. Bu hız, gerek endüstriye ham madde sağlamak açısından, gerek ülkenin beslenme ihtiyacını sağlamak açısından, gerekse de tarım sektöründe çalışan milyonlarca insanın gelirini arttırıp endüstri ürünlerine talep sağlamak açısından yetersiz gözükmektedir. Üstelik yine belirtiliyor ki, tarım sektöründe köklü değişiklikler yapılmadan yetersiz olan bu % 4 lük hız bile sağlanamaz.

Nüfusun çok hızlı artması şeklinde ortaya çıkan sonuncu mesele ise aslında kapitalist düzen içinde Türkiye'de daha uzun müddet yığınsal işsizliğin önlenemeyeceğini söylemenin bir başka yoludur. Burjuva iktisatçısı kapitalist düzenden bir başka düzen düşünemediği için düzenle ilgili bu olayı bir tabiat olayı gibi karşılamaktadır. Ancak bu meseleyi şimdilik bir kenara bırakalım. Ancak nüfus artışı ve işsizlik meselesinin ortaya konuş şekli bize bazı ipuçları veriyor: Burjuva iktisatçıları, burjuvazinin sınıfsal çıkarlarını savunduklarını örtbas etmek için iktisadi olayları her türlü sınıfsal çıkar-zarar kaygusunun ötesinde birer tabiat olayı gibi göstermeye çalışırlar. Aynı eğilim Pearson raporun'da da göze çarpıyor. Bu raporu hazırlayanlar enflasyonist politika uygulanmasının veya tarımın yeterince gelişmemesinin nedenlerine hiç dokunmuyorlar.

Oysa gerek 1950'den beri devam eden bütçe açıkları ve bunun sonucu olan enflasyon, gerekse tarımın bir türlü gelişememesi Türkiyede egemen güç olan burjuvazinin sınıfsal çıkarlarının belli şartlar altında dikte ettiği bir politikanın neticeleridir.

Türkiye'de gerçekten 1950'den beri açıkça enflasyonist bir politika izlenmiştir. Yani devlet devamlı toplam gelirinin üzerinde bir harcama yapmıştır, bunu yapabilmek için Merkez Bankasına borçlanmış, yani devlet yıllardır açıktan para basmıştır. Bütçe açığı diye adlandırılan devlet gelirleri ile devlet giderleri arasındaki bu fark neden doğdu? Bu açığın egemen sınıfların toplumsal üretinin bir bölümüne el koymak için yararlandıkları yollardan biri olduğunu anlamak için her yıl basılan paraların yurttaşların hepsine değil bir takım özel gruplara dağıtıldığını hatırlamak yeter. Bu incelemenin büyük bir kısmında, her yıl dağıtılan bu fonların ne kadar tuttğunu ve kimlere dağıtıldığını tesbit edeceğiz. Bunu tesbit ettikten sonra bu dağıtımın durmasının sınıfsal karakterini ve sosyal sonuçlarını da görebiliriz.

Pearson raporundaverilen bilgilere göre örneğin 1950-60 döneminde piyasadaki para miktarı yılda ortalama % 20 artmıştır. Bu artış bütçe açıklarının hazinenin Merkez Bankasından aldığı kredilerle karşılanması sonucu ortaya çıkmıştır. Her yıl piyasaya sürülen yeni paraların ortalama yarısının tarım fiyatlarının desteklenmesinde, dörtte birinin iktisadi kamu kuruluşlarının (bundan sonra İKK olarak kısaltacağız) desteklenmesine, geri kalanın ise doğrudan doğruya bütçe açıklarının kapatılmasında kullanıldığı bilinmektedir.

Özetlersek, enflasyonist politikanın toplumun iktisadi kaynaklarının bir bölümünün karşılıksız olarak belli bir zümreye verilmesi demek olduğunu, Türkiye'de bu politikanın somut olarak (1) Tarım ürünleri satanlara, (2) İKK'lara ve (3) Genel Bütçeye kaynak aktarılması şeklinde ortaya çıktığını gördük.

Yukarıda ana bölümlerini üç noktada topladığımız kaynak transferleri sınıfsal açıdan büyük burjuvazinin ve emperyalizmin şehir ve köy orta ve küçük burjuvazisine (onun politik desteğini sağlamak için) ödemek zorunda olduğu haraçtır. Devletin gelir-gider hesabında gözüken bu

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ ARŞİVİ

transferler dışında bir de çok önemli bir yer tutan fakat gözükmeyen transferler vardır ki bunlar da alınması mümkünken alınmayan veya kaçırılmasına göz yumulan vergilerdir. Demek oluyor ki, 1950 den bu yana uygulanan enflasyonist politika her hangi bir hesap yanlışlığı veya iktisadi bilgi eksikliğinden değil, büyük burjuvazinin burjuvazinin orta ve alt kesimlerini kendine bağlamak için başvurduğu en önemli yol olduğu için sürdürülmüştür.

Gerek Demokrat Partinin, gerekse Adalet Partisinin ekonomik politikası tarımda, ticaret alanında ve belli ölçüde sanayide küçük ve orta sermayenin de (buyük sermayenin yanısıra) gelişmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle ticari sermaye ve tefeci sermaye tarım kesimindeki milyonlarca seçmen oyunun kontrolünde önemli bir rol oynamakta idi. Büyük sermayenin yukarıda saydığımız unsurlarla ittifakını temsil eden AP iktidarı bu ittifakın bedelini şindiye kadar milli gelirden aktardığı milyarlık fonlarla ödüyordu. En önemli dört şeklini yukarıda saydığımız bu transferleri biraz daha somutlaştıralım.

Devlet elinde toplanan fonların hesapsız dağıtılmasına bir örnek olarak tarım ürünlerine uygulanan taban fiyat politikasını gösterebiliriz. Devlte üreticiden dünya fiyatlarının üstünde fiyatlarla aldığı tarım ürünlerini düşük fiyatla satarak yüz milyonlarca lira zarar etmekte idi. İzmir Ticaret Odasının hazırladığı bir raporda bu yoldan devletin zararının 4 yılda 1,5 milyar TL'yi bulduğu hesaplanmıştır. Devlet bütçesinde zarar olarak gözüken bu miktar daha ziyade piyasaya bol mal süren büyük üreticinin gelirini, dolayısıyla da tüketimini arttırıyor, fakat kamu yatırımlarına ayrılması gereken fonları azaltıyordu.

Yıllardır zarar ederek faaliyet göstermek zorunda bırakılan İKK'ların zararlarının önemli bir nedeninin bu kuruluşların özel sektöre mal ve hizmet satışlarının çoğu kere maliyetin altında fiyatlarla yapılmasıdır. Bu ise bir yandan bu mal ve hizmetleri kullanan firmalara tatlı bir kâr kaynağı olurken öte yandan da İKK'ların sermaye biriktirmelerini, dolayısıyla yatırım yapmalarını engellemektedir. Aynı zamanda bütçede devamlı bir açık meydana getirdikleri için fiyat artışlarına sebep olmaktadır.

933 sayılı kanunla getirilen, sonradan bu kanunun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptali sonunda çeşitli kararnamelerle yürütülen özel sektör yatırımlarını teşvik tedbirleri yine sermaye bakımından nisbeten zayıf orta ve küçük işletmeleri devlet yatırım fonlarının küçük parçalar halinde dağıtılması pahasına destekliyordu.

Bugüne kadar tarımdaki büyük ve orta üreticiye yapılan en büyük iktisadi yardım, dolaylı yoldan, bu sektördeki gelirlerin henüz hiç vergilendirilmemesi ile yapıldı. ODTÜ öğretim üyesi Yalçın Küçük eğer tarım gelirlerinin vergilendirilme oranı tarım dışı kesimin vergilendirme oranına çıkarılsa (1960 rakamlarına göre) alınmakta olan verginin 24,2 milyon liradan 2,5 milyar liraya çıkabileceğini yani 100 misli artacağını belirtmektedir.

Yukarıda en önemli örneklerini saydığımız bu teşvik ve destekleme politikası genellikle orta ve küçük sermaye ile tarımdaki orta ve büyük toprak sahiplerinin çıkarlarına uygundu. Buna karşılık ekonomik gücü sayesinde kamu yatırımlarından en fazla yararlanan büyük sermaye açısından bir kayıp saymak gerekir, çünkü bu cins harcamalar kamu yatırımlarının artmasını engeller nitelikte idiler. Bu durum başlangıçta özetlenen "dar boğaz" belirip kapitalist düzenin devamı için geniş ölçüde kamu yatırımları kaçınılmaz hale gelinceye kadar devam etti. İktisadi bunalım kapitalist düzeni tehdide başlayınca o zamana kadar kamu fonlarıyla cömertçe beslenmiş zümrelerin gelirlerinin kısılması ve böylelikle yatırımlar için gerekli sermayenin devlet elinde, dolayısıyla büyük sermayenin kontrolünde toplanması kararlaştırıldı.

TÜRKİYE SOSYALİST TARİHİ ARŞİVİ

Türkiye'de egemen sınıfların parlementer demokrasiyi bir [illegible] faşizmi kurmalarının ekonomik plandaki ana nedeni burada aranmalıdır. Büyük burjuvazinin yirmi yıldır uyguladığı ittifak politikasından vazgeçmesi siyasal düzeyde de sert sarsıntılar şeklinde yansıyacaktır. Karşılaşılacak siyasi çatışmaların setrliği egemen sınıfların temsilcileri tarafından da önceden kestirilmiştir. Örneğin 15.9.70 de hükümetinin devalüasyonla birlikte izlemeye başladığı yeni iktisadi politika hakkında İstanbul Ticaret Odasında bir konuşma yapan Süleyman Demirel şunları söylüyor: "Türkiye ödemeler dengesini sağlamak mecburiyetindedir. Türkiye daha uzun seneler bilhassa çeşitli devletlerin kontrolü altında bulunan mekanizmalardan faydalanmak suretiyle borç alarak ekonomisini ileriye götüremez. En hayati bir anda borç bulamayabilirsiniz. O zaman herşeyin stop etmesi gerekir. ... kendi ayağımızın üzerinde yürümeniz gerekiyor. Bu bir zorlama değil mi? Evet bu bir zorlamadır. Yani dış ticaret dengesini, ödemeler dengesini sağlamak bizim için bir numaralı hedef haline gelmiştir ve her hedefe ulaşmanın arkasında bir miktar zorlama olacaktır".

Demirel "dış ödemeler dengesini sağlamak için" bir zorlamanın kaçınılmaz olduğunu söylemekle birlikte, kimin, neye zorlanacağını açıklamamaktadır. Bu konuda gerekli açıklama faşist Erim hükümetinin ekonomik işler yardımcısı Karaosmanoğlu tarafından 14.4.71 de yapıldı: "Son yıllarda iç tasarrufları arttırma konusundaki politik güçsüzlük ve ekonomi politikasının yarattığı çeşitli israflar büyük ölçüde dış borçlara baş vurmayı gerekli kılmıştır."

Görüldüğü gibi Karaosmanoğlu dış borçlanmanın yavaşlaması için yurt içindeki tasarrufun arttırılması, yani tüketimin kısılması gerektiğini, ve bunun da ancak politik güçle, yani baskı ile başarılacağını açıklamaktadır.

İşte 1970'lerin başında Türkiye'de büyük burjuvaziyi yıllanmış ittifaklarını bozmaya iten ekonomik neden bu tüketimi kısma zorunluğudur. Uygulanmak istenen "tüketimi kısma politikasının" sonuçları hakkında bir fikir edinebilmek için (1) Bu güne dek uygulanan kaynak transferlerinden kimlerin, yani hangi sınıf ve tabakaların yararlandığını, (2) Bu politika çerçevesinde her yıl yapılan transferlerin aşağı yukarı ne kadar tuttuğunu bilmemiz gerekir. Bu soruları cevaplandırabilmek için söz konusu kaynak transferlerinin en önemli şekillerini teker teker ele alacağız.

TARIM ÜRÜNLERİ FİYAT POLİTİKASI:

Tarım ürünlerinin fiyatlarının desteklenmesi politikası hemen bütün kapitalist ülkelerde (ABD, Batı Almanya, Fransa) tarımla uğraşanların yaşama seviyesini yükseltme gereçeksiyle uygulanmış, fakat gerçekte sadece ihtiyacından fazla ve bol miktarda üretim yapıp bunları pazarda satma imkanına sahip olan küçük bir azınlığın işine yaramış olan bir politikadır. Örneğin Yalçın Küçük Türkiye'de buğday fiyatlarını destekleme politikasının tarımla uğraşan ailelerin % 10'unu geçmeyen bir zümreye yaradığını tahmin etmektedir.

Tarım ürünlerinin fiyatlarının desteklenmesi Türkiye'de özellikle Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), Tekel İdaresi ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. eliyle uygulanmış ve bütün üreticilere yardım bahanesiyle az sayıda büyük üreticinin cepleri doldurulmuştur. Özellikle buğday, tütün, şeker pancarı fiyatları devlet kuruluşlarının her yıl milyonlarca lira zarar etmeleri pahasına yüksek tutulmuş, üstelik yüksek fiyatlar üretimin ihtiyaçtan fazla artmasına sebep olduğu için bu açıklar her yıl artmış ve elde milyarlar değerinde stoklar birikmiştir.

1968 yılında Tekel İdaresi (tütün) ve Şeker Şirketi (şeker pancarı) bütçeye 1 milyar TL'ye mal oldu. Bu miktar dolaylı yollardan verildiği için (vergi borçlarının alınmaması şeklinde) üstelik harcama olarak bütçede de gözükmemektedir. (OECD Survey- Turkey, 1969)

1971 yılında Tekel İdaresinin elinde 2,5 milyar TL değerinde 250 milyon kg tütün bulunduğu bildirildi. Bu tütünlerin 1962 den beri biriktiği ve 900 milyon TL değerinde 90 milyon kg'sinin 1969'dan, 500 milyon TL değerinde 50 milyon kg'sinin 1968'den, geri kalanının da daha önceki yıllardan arttığı açıklandı. Bu stokların sadece depolama masrafı yılda 40-50 milyon TL tutmaktadır. (Cumhuriyet, 26.6.71)

1969 yılında Şeker Şirketinin elinde iki yıllık şeker ihtiyacını karşılayacak kadar şeker bulunmakta idi. (OECD Survey, 1969)

Görüldüğü gibi tarım fiyatlarının desteklenmesi her yıl yaklaşık olarak 1 milyar TL'nin üreticiye karşılıksız verilmesine yol açıyor. Devlet bütçesine Tekel ve Şeker Şirketinin zararı olarak aksoden bu miktarın en büyük kısmı yukarıda da belirtildiği gibi büyük çapta üretim yapan orta ve yukarı tarım burjuvazisinin cebine akıyor.

İKTİSADİ KAMU KURULUŞLARININ ZARARLARI:

İKK'ların Türkiye ekonomisinden gayet önemli yerleri vardır. Cumhuriyetin kuruluşundan beri iktidarı elinde tutan burjuvazi devlet sektörünü kapitalist düzenin gelişip yayılmasında bir yardımcı unsur olarak kullanmaktadır. Bu kuruluşların durumu, onlar vasıtasıyla gerçekleştirilen politika Türkiyede burjuvazinin sınıfsal çıkarlarını değişen şartlar içinde nasıl ve hangi yollardan koruduğunu gösteren iyi bir göstergedir.

1950'den beri İKK'ların herşeyden önce özel sermayeye kaynak aktaran bir sistem olarak kullanıldığını görüyoruz. Bir emme-basma tulumbaya benzetebileceğimiz bu işleyiş özellikle uygulanan fiyat politikasıyla gerçekleştirildi: İKK'lar ürettikleri mal ve hizmetleri genellikle maliyeti aksettirmeyen bir fiyatla satarlar, bunun için zarar ederler. Zararları ise devlet bütçesinden, yani çoğunluğunu emekçi vatandaşların verdiği vergilerden ödenir. Ucuza sattıkları mal ve hizmetler ise bunları satın alan ve üretimde kullanan firmaların dolaylı olarak desteklenmesine sebep olur.

Tablo 1: Bazı İKK'ların yıllık zarar (-) ve karları, milyon TL olarak:

	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
DDY	-366	-391	-261	-256	-468	-480	-687
Kömür İ.	0	39	- 52	- 90	1	-105	14
Şeker S.	361	- 51	- 50	- 41	- 48	-46	- 51
Toplam	- 5	-423	-363	-387	-515	-631	-724

Karşılaştırma olarak 1969 yılında Sağlık Bakanlığının bütün harcamaları 900 milyon TL, Eğitim Bakanlığının ise 2,7 milyar TL tuttuğunu belirtelim.

Ancak İKK'ların vasıtasıyla özel teşebbüse aktarılan fonlar sadece bu kuruluşların zararı olarak bütçede gözüken meblağlar değildir. Bir de zarar etmemekle birlikte kâr da edemeyen ve dolayısıyla zorunlu yatırımlarını devlet bütçesinden sağlayan kuruluşlar vardır. Yatırımların devlet bütçesinden sağlanması demek bunların vergilerden ve Devlet Yatırım Bankasının kredilerinden sağlanması demektir. Devlet Yatırım Bankası (DYB) ise kredi vermek için gerekli fonları çıkardığı tahvilleri hükümet emriyle, yani zorla Sosyal Sigortalar Kurumuna (SSK) ve Emekli Sandığına satarak temin etmektedir. Dolayısıyla milyonlarca işçi ve memurdan kesilen paralar DYB ve İKK'lar üzerinden "özel teşebbüse" aktarılmaktadır. Şimdi bu kaynıkların son yıllarda ne kadar tuttuğunu görelim:

TÜSTAV SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Tablo 2

	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Toplam İKK yatırımları	1353	1594	1888	2734	2904	3434	4408
Kendi Kaynakları	-106	- 2	212	878	69	- 60	-1253
DYB Kaynakl.	583	747	723	927	2075	2230	3057
Devlet bütçesinden verilen	380	645	726	721	613	807	1660
Son iki yekûnun toplamı	963	1392	1449	1648	2688	3037	4617

(Bütün rakamlar milyon TL olarak verilmiştir)

Görüldüğü gibi İKK'lar 1969 yılında yatırımlarını gerçekleştirmek için 4,6 milyar TL den fazla dış finansmana başvurmak zorunda kalmışlardır. Bu rakama bir de cari harcamalar için alınan ve 1253 milyon tutan meblağı eklersek sadece 1969 yılında İKK'ların açığının 6 milyara yakın olduğunu görürüz.

Bir de İKK'ların dışında Katma Büçeli İdareler (Kara Yolları, Hava Meydanları İdaresi, Toprak Su İşleri gibi) vardır ve bunlar da çoğunlukla kendi gelirleri ile kendi cari ve yatırım harcamalarını karşılayamayacak durumdadırlar. Bu nedenle her yıl bütçeden önemli transferler yapılır. Örneğin 1968 bütçesinden 700 milyon cari harcamalar için, 3,6 milyar da yatırım harcamaları için bu idarelere tarnsfer edildiği OECD'nin 1969 raporunda belirtilmiştir.

Eldeki sınırlı kaynaklarla (daha ayrıntılı bilgiler için Maliye Bakanlığının ve DYB'nin raporlarını incelemek gerekiyor) İKK'lar ve tarım fiyatlarını destekleme politikası sonucu her yıl "özel sektöre" yani burjuvaziye aktarılan milyarları yaklaşık olarak hesaplamaya çalıştık. Verdiğimiz rakamlar söz konusu transferlerin büyüklüğü hakkında bir fikir vermek içindir.

Türkiye'de endüstri üretiminin % 40'ından fazlasını üreten İKK'ları birer emme-basma tulumba olarak kullanmak oldukça kısa bir süre içinde bu kuruluşları iktisaden gayet zayıf bir hale düşürdü. Öyle ki, kamu yatırımlarının büyük bir kısmını gerçekleştirmeleri beklenen İKK'lar bu yatırımları yapamaz oldular. Bu ise ekonominin uzun vadeli gelişmesini tehlikeye düşüren, dolayısıyla bizzat egemen sınıfları tehdit eden bir durumdu. Burjuvazinin temsilcileri tehlike çanlarını çalmaya başladılar. Örneğin enerji üretimi konusunda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin yıllık raporunda (1970) şöyle denilmektedir:

"Enerji üretiminde kullanılan birincil enerji cinslerinin paylarında görülen değişiklik ülkenin çıkarlarına uygun değildir. Şöyle ki, önemli bir kısmı yurt dışından ithal edilmek zorunda olan petrolün payı bu yıl da artarak % 35,0 e ulaşmıştır. (1968'de % 33,6). Buna karşılık idrolik enerjinin payında bir artış olmamıştır: 1968 ve 1969 da % 1,4, buna karşılık 1966 da % 5,1. Türkiye'de üretilen enerji kaynaklarından taşkömürü ve linyitin üretiminde de önemli bir artış olmadığından bunların paylarında gereken artma gerçekleşmemiştir: 1969 da taşkömürü % 16,1, linyit % 12,1 (1966 da aynı rakamlar % 17,3 ve 12,1 idi). Enerji üretimindeki payları çok yüksek olan ve hızla azaltılması gereken odun ve tezek gibi yakıtların payları ise hala 1969 da % 17,8 ve 17,9 idi.

Taşkömürü ve linyit üretiminde gerekli artışların sağlanamaması, yatırımların gerçekleşmemesi ile bağlantılıdır. Bu sektörde mevcut

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

kapasitenin muhafazı için gerekli yatırımlar dahi güçlükle yapılmaktadır.

Yukarıda ana hatlarını çizmiş olduğumuz tablo Birinci Beş Yıllık Plan döneminin başlangıcı olan 1963 yılına nazaran enerji sektöründe daha gerilere gittiğimizi göstermektedir. .... " Aynı rapor elektirik enerjisi üretimi hakkında şu bilgileri veriyor: Elektirk enerjisinin üretilmesi ve dağıtılması konusunda yatırımlar GSMH'nın (GSMH: Gayrı safi milli hasıla, yıllık üretimi gösterir) yüzdesi olarak şöyle gelişmiştir: 1965: % 1,31 - 1966: % 1,51 - 1967: % 1,21 - 1968: % 1,34. Bu oran yeterli değildir, çünkü genel olarak elektrik enerjisinin üretimi iletimi ve dağıtımı için yapılacak yatırımların gayrı safi milli hasılanın en az % 2,5 oranında olması gerektiği görüşü mevcuttur.

İdrolik santrallerinin kuruluşunda önceden yeterli etüdler yapılmadığından önemli gecikmeler ve maliyet artışları olmaktadır. Özellikle Görçekaya ve Keban'da ortaya çıkan gecikmeler memleketin enerji ihtiyacının karşılanmasında 1974'ten itibaren kritik bir döneme girileceğini göstermektedir. "Hidrolik santralının inşa ve tesisinde gerçekçi tahminler ve programlar yapılmamasından meydana gelen bu durum çok ciddi problemler doğurmaktadır. Özellikle 1972 yılında tesirini göstereceğini tahmin ettiğimiz enerji açığının kapatılabilmesi için yeni ünitelerin hemen ihale safhasına intikal edecek şekilde tedbir alınması gerekmektedir. Aksi takdirde tedbir bulmak imkanları da elden kaçabilir."

Son yıllarda büyük burjuvazinin çıkarlarını özel bir dikkatle savunan Milliyet gazetesinde ise Ali Gevgili benzer durumda olan AZOT SANAYİİ hakkında şunları yazmıştı: (Milliyet, 17.6.71):

"... tarımın modernleşme ve gelişmesinde azot sanayii kritik bir yer aldığı halde Türkiye'de bu sorun günlük çıkarların akışına bırakılmış görünmektedir. ... Tarımın kimyasal gübre açığı çığ gibi büyüdüğü halde 1960'ların özelliklc ikinci yarısında Azot Sanayii (Azot Sanayii T.A.Ş.) kaynak sıkıntıları ile karşı karşıya bırakılmış, teşvik tedbirleri ise sun'i gübre tesislerini karlı bir yatırım olarak gören özel guruplara yönelttirmiştir. Kuruluş tasarısı bile yasama organlarından yıllardır çıkarılamayan Azot Sanayii 1970'lerde 120 milyon liralık sermayesine karşılık yılda 84 milyon liralık faiz öder duruma düşmüştür. Tarımını modernleştirmek isterken bunu gerçekleştirecek aletleri en büyük kamu kuruluşundan esirgeyen Türkiye şimdi geçmiş bir dönemin hatalarını pahalıya ödemektedir. 1971'in olağanüstü ortamında sermayesini kendiliğinden 900 milyona yükselten Azot Sanayii, gerçekte ülke ihtiyaçlarını karşılayabilmekten çok uzaktır. Azot Sanayii sabit tesis değerini yeni sermaye arttırmalarıyla 2,3 milyara çıkarsa dahi 1975'te Türkiyenin kimyasal gübre üretimi ancak 5,2 milyon tona ulaşabilecektir. Oysa, Türk tarımının 1975'teki asgari kimyasal gübre isteği 6,5 milyon tondur."

Burjuvazinin temsilcilerinin Türkiyenin meselelerini değerlendirişini gösteren bu örnekleri çoğaltamak mümkündür, fakat bu ikisinin bir fikir edinmek için yeterli olduğuna inanıyoruz. Bu iki örnek burjuvazinin de durumdan memnun olmadığını kanıtlamak için yeterlidir. O burjuvazi ki, 50 yıla yakın bir süredir ülkenin idaresini elinde tutuyor.

Uygulanan iktisadi politika (: ittifak politikası) sonucunda sermayedar sınıfların zengin edilmesi için kullanılan İKK'lar ekonominin ayakta durması için gerekli yatırımları yapamaz hale gelmişlerdir. Bu durumda nasıl bir yol tutulacağını yine büyük burjuvazinin akıl hocalarından dinleyelim. Ali Gevgili 25.6.71 tarihli Milliyet gazetesinde çıkan "ağır sanayiin atıl dinamosu" başlıklı yazısında şunları öneriyor: (Not: savunduğu program daha iyi anlaşılsın diye, söylediklerini değiştirmemekle birlikte yazının bölümlerinin sırasını yeniden düzenledik.)

TÜRKİYE SOSYALİST ARAŞTIRMA VAKFI

"1970'ler Türkiyesinde ... ekonominin beklediği görevlerin yerine en önemlisi, kamu kuruluşlarının artık yeni kaynak yaratıcı durum gedirilmesidir. Özellikle 1960'ların ikinci yarısında kamu kuruluşları oldukça başarısız bir yönetim dönemi geçirmişlerdir. ... Siyasal baskılarla işçi ve yönetici kadroları gerekenin üstünde büyümüş, fiyat düzenleri ise en azından maliyetlerinin ötesine düşmüştür. Olumsuz baskılar, kamu ekonomik kuruluşlarının kendi kaynaklarıyla doğal gelişimini bütünleme gücünü elinden almıştır."

"Kamu ekonomik kuruluşlarının toplam varlığı 1970 başında 79 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır. Gerçekte ancak muhasebe değerlerini ifade eden bu barlık, kamu ekonomik kuruluşlarının asıl güçünü ifşada yetersiz bile kalmaktadır. 339 512 kişinin çalıştığı kamu kuruluşlarının bir yılda yarattığı toplam katma değer 10 milyar liraya eşittir. (Bunun 7,9 milyar lirası işletmeci kuruluşlar eliyle yaratılmıştır.) Bir başka deyişle, kamu ekonomik kuruluşlarının yarattığı katma değer, amortismanların da eklenmesiyle birlikte Türkiyenin GSMH'sının % 9,5 'una ulaşmaktadır.

Kamu ekonomik kuruluşları yatırımları Türkiye'nin sanayileşmesiyle doğrudan doğruya ilgili olan başlıca yatırımlardır. Öyle ki, Türkiye'de imalat sanayiine yapılan toplam yatırımın % 40,2 si kamu iktisadi kuruluşlarınca gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Kamu kuruluşları yatırımlarının 8/10'u imalat sanayii ile enerji ve ulaştırma kesimlerinde yapılmaktadır. Bu kuruluşların 1970 yılında yaptıkları 5,8 milyar liralık sabit sermaye yatırımı, Türkiye'de kamu ve özel kesim eliyle yapılan toplam sabit sermaye yatırımının tam % 21,6'sını ifade etmektedir. Açıktır ki, Türkiye'nin sanayileşmesinde kamu kuruluşları yeri doldurulmaz bir rol oynamaktadırlar.

Oynadıkları rolün önemi ölçüsünde kamu ekonomik kuruluşlarının kaynak bunalımı da artmaktadır. Fiyat, ücret ve yönetim düzensizliklerinin sonucu olarak kamu kuruluşları yıllır geçtikçe kendi kendilerine yetmez duruma düşmüşlerdir. 1970 başında öz kaynaklarının toplam kaynaklara (yani sermayeye) oranı % 35,8'e yani 28,4 milyar liraya gerileyen kamu kuruluşları bugün 6,7 milyar liralık bir finansman açığı ile karşı karşıyadırlar. Bütün bu düzensizlikler, kamu kuruluşlarına her an yeni bir ayak bağı daha çıkarmaktadırlar."

"Kamu kuruluşlarının 1970'lerde yüklenmesi gereken görev, ağır sanayileşmeye geçiş ile ilgilidir. Özellikle otomotiv sanayiinin son aşamalarını başarmış bulunan özel sanayi, yeni on yılda motor sanayiini içine alan ilk aşamanın gerçekleşmesini beklemektedir. Öteki bütün sanayiler, 1970'lerde çeşitli ara mallar sanayilerinin kuruluşunun hızlanmasını ve makina yapan makinalar sanayiinin aşama aşama doğmasını istemektedirler. Geniş kaynakları, deneyleri ve teknik üstünlükleriyle kamu ekonomik kuruluşları ağır sanayie ğçiş sürecinde bugün tarihsel roller oynanaya adaydır. Ne var ki, kamu ekonomik kuruluşlarının yönetim bozuklukları, kadro düzensizlikleri ve birbirleri arasında yılların yarattığı hesap karışıklıkları ekonomide dinamik bir öne atılışı sürekli olarak geri biraktırmaktadır."

"... Dr. A. Karaosmanoğlu kamu ekonomik kuruluşlarının yeni bir anlayışla ele alındığını açıklamış bulunmaktadır. Düşünülen, kamu kuruluşlarını kendi aralarında belli işletme büyüklüklerine göre birleştirmek ve siyasal mekanizmadan özerk olarak işleyebilmelerini sağlamaktır. Kamu kuruluşlarının özerkleştirilmesi ... aslında özel kesimin de katıldığı bir istektir, Özel sermaye, öncelikle, özerk bir kamu kesiminin, ücret yapısını siyasal baskılardan kurtarabileceğini düşünmektedir."

İKK'lar hakkında "özel sanayiin", yani büyük sanayi burjuvazisinin planlarını ayrıntılı ve berrak bir şekilde aksettirdiği için Ali Gevgilinin yazısını hemen hiç kısaltmadan aktardık. Yazar, "başarısız yönetim", "yönetim bozukluğu", "hesap karışıklığı", "kadro

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ ARŞİVİ

düzensizliği" gibi deyimlerle nitenlendirdiği durumu bir takım "olumsuz baskılara" ve "siyasal baskılara" bağlamaktadır. Aynı zamanda Karaosmanoğlu'nun "kamu kuruluşlarını kendi aralarında birleltirmek ve siyasal mekanizmadan özerk işleyebilmelerini sağlamak" şeklinde "reform" teklifi siyasetle ilgisi olmayan (!) ve "özel sanayi" tarafından da benimsenen doğal bir zorunluluk olarak ileri sürülmektedir. Oysa Gevgilinin pozitivist bir sunuşla örtbas ettiği asıl mesele, Türkiye'de parlementer rejim içinde burjuvazinin orta kesimlerinin ağır bastıkları ve tek başına oy çoğunluğunu elde edemeyen büyük burjuvazinin bu kesimlerin "olumsuz baskıları" sonucunda her yıl 5-6 milyarlık bir taviz vermek zorunda kalması, parlementer rejim bertaraf edilip orta burjuvazinin siyasi etkisi sınırlanınca her türlü "siyasal baskından" uzak kendi çıkarlarını gözetebileceği meselesidir.

12 Mart muhtırasından ve Erim hükümetinin kurulmasından sonra alınan tedbirler tamamen bu söylediklerimizi destekler yöndedir. Hükümetin kurulmasından sonra devlet eliyle üretilen mal ve hizmetlere aşağıdaki zamların yapıldığı basında açıklandı. Aynı zamanda hükümet sözcüleri bu zamların İKK'ların zararlarını kapatmak için yapıldığını açıkladılar.

14.4.71 günü PTT hizmetlerine % 100 zam yapıldı ve bu zamla bütçeye yılda 500 milyon TL'lık ek gelir sağlanacağı belirtildi.
Aynı gün kağıt fiyatlarına % 30 zam yapıldı.
16.4.71 günü elektriğe ve kömüre zam yapılacağı açıklandı, sonradan elektriğe yapılan zammın % 60, kömüre ise % 20 olduğu açıklandı.
22.5.71 günü Etibank blister bakır fiyatlarına % 30 zam yaptı, elektrolitik bakır fiyatları da aynı oranda yükseldi.
30.5.71 günü basın Noter ücretlerine % 50 yapıldığını haber verdi.

Yukarıda Erim hükümeti tarafından yapılan zamların sadece bir kısmını ve özellikle ilk aylarda yapılanları aldık. Ayrıca tüketim mallarına yapılan zamları (ekmeğe yapılan zam gibi) ele almadık. Görülüyor ki, Erim hükümetinin getirdiği zamlar tüketiciye yani emekçi halk yığınlarına karşı olduğu kadar İKK'ların ürettiği hammadde ve hizmetleri kullanan bir kısım sanayici ve esnafa karşı da yönelmeştir. Aynı zamanda o zamana kadar İKK'lar ve diğer kamu kuruluşları içinde kilit noktalarını işgal eden ve kaynakları "özel teşebbüse" transferle görevli bazı memurlar buralardan alınmaya başlandı. 12.4.71 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan bir listeye göre kamu personelinde şunlar değiştirilecekti:

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Turgut Özal
Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürü Korkut Özal
Planlama-Teşvik ve Uygulama Dairesi Başkanı Muammer Dolmacı
Sosyal Planlama Dairesi Başkanı Doç. Nevzat Yalçıntaş
Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı Alpat
İmar ve İskan Bakanlığı Müsteşarı Servet Bayramoğlu
TEK (Türkiye Elektrik Kurumu) Genel Müdürü İbrahim Derinor
Ziraat Bankası Genel Müdürü Sabahattin Şerifoğlu
Emlak Kredi Bankası Genel Müdürü Hayrı Seçkin
Devlet Su İşleri Genel Müdürü Hazım Tütüncü
Makina Kimya Genel Müdürü Orhan Sorguç
Umum Mağazalar Genel Müdürü Sezai Diblan
Tekel Genel Müdürü Recai Diblan
Zirai Donatım Kurumu Genel Müdürü
Türk Hava Yolları Genel Müdürü

Daha sonra gerek hükümetin içinde, gerekse hükümetle AP arasında çıkan anlaşmazlıkların hep bu atamalar ve görevden almalar konusunda alevlendiğini hatırlarsak meselenin önemini daha iyi anlarız. Dün olduğu gibi bugün de İKK'ların kontrolü meselesi Türkiye ekonomisinin (gerek burjuvazi, gerekse işçi sınıfı açısından) en önemli meselelerinden biridir.

İKK'ların fiyat politikasının değişmesiyle yapılan zamla [illegible] zam nıyi ne yönde etkileyeceğini bekleyebiliriz? Bu yoldan burjuvaziye (özellikle orta ve aşağı kesimlere) aktarılan milyarların kesilmesi Türkiye'de ekonominin kilit noktalarına el atan tekelleri daha da güçlendirecek, buna karşılık orta ve küçük işletmeleri ortadan kaldıracaktır. Bu, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sürecinin daha da hızlanması demektir. İKK'ların ürünlerine yapılan zamların etkilerine örnek olarakİzmir döküncüler derneğinin ikinci başkanının bir açıklamasına bakalım: (Milliyet, 24.7.71)

"Döküncü esnafın ham maddesini teşkil eden pike ton başına 300 lira zam yapılmıştır. Kokun ise fiyatı % 100 artmıştır. Bu nedenlerle 325-400 kuruş arasında değişme döküm fiyatlarını otomatik olarak yükseltecektir. Bu artış başta makina ve çeşitli aletler olmak üzere demir ve pikle ilgili bütün çeşitlere 100-120 kuruş olarak yansımaktadır." Dernek başkanı sözlerine bu zamların özellikle küçük ve orta sanayii sarsacağını da ilave etmiştir.

Buna karşılık Gevgilinin de belirttiği gibi sınıfsal çıkarları kamu yatırımlarının yapılmasında olan büyük burjuvazi İKK'ların kaynak transferi tulumbası gibi kullanılmasının son bulup "verimli" hale getirilmelerini benimsemektedir.

ÖZETLERSEK, İKK'lar ve Katma Bütçeli İdareler yoluyla yapılan ve Ekim hükümeti tarafından getirilen zam vediğer tedbirlerle durdurulan kaynak transferlerinin 1968 yılında en az 8 milyar TL tuttuğunu gördük. Yine gördük ki, bu transferlerden yararlanan en geniş kesim ürettiği artı değer az olduğundan daha ziyade mal alma satmada çeşitli fiyat oyunlarıyla sağladığı vurgunla yaşayan orta ve küçük üreticilerdir. Buna karşılık büyük burjuvazi (kendi kontrolündeki) kamu kesiminde sermaye birikimini önleyen ve zorunlu yatırımların yapılmasını engelleyen bu transferlerden memnun değildir. Şimdi de herhangi bir aracı olmadan devlet bütçesinden doğrudan doğruya "özel sektöre" verilen milyarları ele alalım.

"ÖZEL TEŞEBBÜSÜ TEŞVİK" POLİTİKASI:

Bu politikanın çeşitli şekilleri olmakla birlikte en güzel örneği meşhur 933 sayılı "İkinci Beş Yıllık Planın Uygulama İlkeleri" kanunudur. Kanunun metni İkinci Beş Yıllık Planda da yayınlanmıştır.

Özetle 933 sayılı kanun, özel teşebbüsün planda öngörülen alanlara yatırımlar yapması için bir takım "teşvik" tedbirlerini kapsamaktadır. Amaç, "özel teşebbüsün kâr düşük diye yatırım yapmadığı alanlara bütçeden ödenecek paralarla kârı yükselterek özel teşebbüsü çekmektir. ... Kanun, öteden beri yasama koluna ait bazı işlemlerle ilgili kararları hükümete, yani yürütme organına vermektedir. Gümrük vergisi, gelir vergisi gibi konularda 'plan amaçlarına' uygun olmak koşulu ile geniş muafiyetler uygulama olanağı getirmektedir." (Yalçın Küçük)

Bu kanun sayesinde yerli ve yabancı "müteşebbislere" her yıl yüz milyonlarca lira yatırım mükafatı dağıtılabilecektir. Sonradan TİP'in müracaatı ile bu kanunun önemli bölümleri Anayasa mahkemesinde iptal edilmiş, fakat hükümet öngörülen tedbirleri kararnamelerle ve başka kanunlarla yürütmüştür. Uygulama hakkında elimizde ayrıntılı bilgi olmamakla birlikte şuhususları biliyoruz:

15.9.67 den 1968'in sonuna kadar toplam değeri 7,7 milyar TL olan 365 özel yatırım projesi için müracaat edildi, bunlardan 3,7 milyar değerindeki 183 tanesi teşvik edilmeye değer bulundu. Yine OECD raporlarına göre 1968 den sonra teşvik tedbirleri daha bol keseden dağıtılmaya başlandı. Teşvike değer görülen yatırımların toplam masrafının % 80 kadarı bütçeden ödeniyor, yatırım için gerekli mal-

lara gümrükten tamamen veya kısmen muafiyet tanınıyordu. Bu cins teşvik tedbirleriyle 1969 da bütçeye 500 milyon TL ek yük getirildiği tahmin ediliyor.

Buna ek olarak hükümet tarafından özel teşebbüse ve özel teşebbüsle kamu kuruluşlarının birlikte yatırımlarına ucuz kredi vermek için bütçeye 1968 yılında 347 milyon, 1969 yılında ise 650 milyon TL ayrılmıştı. 1969 OECD raporunda 500 milyon tutacağı belirtilen teşvik tedbirleri 1970 programına göre 700 milyondan fazla tutmuştur. Özel teşebbüsü teşvik için yapılan bu harcamaların örenğin 1970 yılı bütçe açığının % 15 kadar bir bölümünü meydana getirdiği OECD raporunda belirtilmiştir.

Teşvik tedbirlerinin "müteşebbislere" sağladığı kâr olanaklarını 9.9.71 tarihli Türkiye İktisat Gazetesinden aldığımız bir örnekle görelim. Bu tedbirler yoluyla örenğin 10 milyon dolarlık ithalatı gerektiren bir yatırım yapan "müteşebbis" eğer

a) Gümrük taksitlendirmesinden faydalanırsa yaklaşik olarak 32,8 milyon TL kâr ediyor,
b) Gümrük muafiyetinden fyadalanırsa 120 milyon TL kâr ediyor,
c) Yatırım indiriminden faydalananların kazancı işe yatırdıkları sermayeye ve sağladıkları kâra göre değişmektedir. Buna göre yatırılan öz sermaye'nin önceleri % 80, Anayasa mahkemesinin kararından sonra ise % 30 kadarına varan kârdan vergi alınmayacaktır!

TEŞVİK TEDBİRLERİ KONUSUNDA ERİM HÜKÜMETİNİN TUTUMU:

12 Marttan sonra işbaşına getirilen hükümetin teşvik tedbirleri karşısında tutumu nedir? Erim hükümetinin iktisadi planda ilk yaptığı işlerden biri uygulanmaya başlayan tasarruf, yani tüketimi kısma tedbirleri ile teşvik fonlarının dağıtılmasını durdurmak olmuştur. Anlaşılıyor ki, "israf politikasına son" sloganı ile özel sektörün tümüne yapılan aktarmalar durdurulacaktır. Bu Karaosmanoğlu'nun "dogma olarak teşvik devri sona erdi" şeklindeki beyanından da anlaşılmaktadır. Karaosmanoğlu'na göre bundan sonra teşvik tedbirlerinin maliyeti ve faydaları hesaplanacak, ancak faydaları maliyetini aşarsa bunlar uygulanacaktır. İlk bakışta akla yatan bu sözler aslında büyük sermayenin çıkarlarının pozitivist bir kılıkta savunulmasından başka bir şey değildir. Kapitalist düzenin tabiatı icabı, faydanın maliyete göre en fazla olduğu üretim şekli büyük çapta üretimdir. Büyük ç pta üretim ise ancak büyük sermaye ile gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla devletin ekonomik bakımdan en etken olanları desteklemesi demek, büyük sermayeyi desteklemek, en zengini daha zengin etmek demektir.

Şimdiye kadar özel teşebbüs arasında bir ayırım yapmadan destekleme zihniyeti çok pahalıya çıktığından sürüdürülmeyecektir. Bu her yıl çeşitli kanallardan irili ufaklı şirketlere akan 800 milyon kadar TL nin artık akmaması, bu kaynaktan yaşayan binlerce müteşebbisin gelirlerinin önemli ölçüde azalması demektir. Bu yoldan arttırılacak milyonlarla zorunlu yatırımlar yapılacak, yani kapitalist düzenin devam edebilmesi için gerekli şartlar sağlanacaktır.

Bu politika değişikliğinin ilk örneklerinden birini 1.4.71 tarihli Akşam gazetesinde yayınlanan şu haberde görüyoruz: DPT'ye verilen bir emirle özel sektöre tanınan gümrük muafiyeti, vergi indirilmesi ve yabancı sermaye için yatırım izinleri işlemleri durduruldu. Bu işlemlerin durdurulmasından ve hükümet programının açıklanmasından sonra bir beyanat veren Vehbi Koç şunları söyledi: "Yeni hükümet programında memleketin büyük meselelerine gerçekci teşhisler konmuş ve bonların halli için reform hareketlerine geçileceği ifade olunmuştur. Memleketin politik ve ekonomik istikrar içinde hızla gelişmesini yürekten isteyen herkesin Erim hükümetinin Reform Programından büyük ümit duyması icap eder." (10.4.71 tarihli Akşam gazetesinden)

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ ARŞİVİ

13.4.71 günü ise AP hükümeti zamanında Odalar Birliğinin elinde bırakılmış olan döviz tahsis yetkisi (İthalat için gerekli kotaların çeşitli firmalara dağıtımı) birlikten geri alınarak Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına verilmiştir. Her yıl 150-200 milyon dolarlık ithalat hakkını dağıtan Odalar Birliği bu imkanın kaybolmasına büyük tepki göstermiştir. Hükümet Birliğin bu yetkilerini kaldırırken aynı zamanda dış ticarette fiyat kontrolü sisteminin koyulacağını açıklamıştır. Amaç, ithalatta yüksek, ihracatta düşük fiyat göstererek yapılan döviz kaçakçılığını önlemektir. Erim hükümetinin bu tutumu karşısında Odalar Birliğinin muhalefeti hala devam etmektedir ve Birlik her fırsatta eski yetkilerinin geri verilmesini ve teşvik tedbirlerinin yeniden uygulanmaya başlanmasını istemektedir. Sanayi ve ticaret burjuvazisinin daha geniş tabakalarının görüşlerini aksettiren Birliğin hükümeti eleştirmesi, buna karşılık Vehbi Koçun desteklemesi burjuvazinin kendi içindeki çıkar çelişkilerinin somut bir örneğidir.

Yeni hükümetin iktisadi politikayı her türlü "çıkarcı baskılardan" uzak bir takım "objektif" kıstaslara göre yürütme kisvesi altında nasıl büyük burjuvazinin çıkarlarına uyğun tedbirler aldığına başka bir örnek verelim: 26.5.71 günü resmi gazetede yayınlanan bir yönetmelik ile ithalat belgesi almak isteyenler Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına başvururken "firmanın müracaat yılı hariç son üç yıllık devrede ödediği gelir ve kurumlar vergisi miktarı ile aynı devreler içinden ticari faaliyet sonucu elde ettiği geliri gösterir belgeleri ekleyeceklerdir." Bu tedbirin amacı vergi kaçırılmasını önlemek olmakla birlikte tatbikatta büyük firmaların küçük ve orta boy firmalara kıyasla daha geniş imkanlardan yararlanmalarına yol açacaktır. Dolayısıyla kapitalistler arasındaki mücadelede büyük kapitalisteler küçük kapitalistleri daha kolay kontrolleri altına alacaklardır. Bu örnek kapitalist düzen içinde ilk bakışta politik ve sosyal yönleri bakımından tarafsız gözüken ve "akla uygun" tedbirlerin bile aslında bu düzenin en güçlü temsilcilerinin çıkarlarına uygun düştüğünü göstermektedir.

VERGİ POLİTİKASI:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye'de devlet bütçesinden dolaylı veya dolaysız yapılan aktarmaların yanısıra bir de toplanması kanunen zorunlu iken toplanmayan (yani kaçırılmasına göz yumulan) vergiler vardır. Bu yoldan sermayeci sınıflara verilen kaynaklar her yıl milyarlarca liraya ulaşmaktadır. Dolayısıyla Türkiyede büyük burjuvazinin ulûfe dağıtma politikasını incelerken vergi sistemine de değinmek gerekiyor. Esasen vergi sistemi toplumun ekonomik ve sınıfsal yapısını, sınıfların kuvvet dengesini en iyi şekilde aksettiren gösetergelerden biridir. Vergilerin çeşitli toplumsal sınıflara göre dağılışı iktidarı ellerinde tutanların devlet harcamalarının yükünü kimlerin sırtına yüklediklerini, kimlere ise ayrıcalıklar tanıdıklarını gösterir. Türkiye vergi sistemini bu açıdan incelediğimizde şu hususlar göze çarpmaktadır:

a) Devlet gelirleri içinde dolaylı vergiler (tüketim vergileri) dolaysız vergilere kıyasla daha büyük bir paya sahiptirler. Dolaylı vergiler daha ziyade az gelirli emekçi vatandaşları vergilendirdiği için bu vergi sisteminin adaletsiz olduğunu göstermektedir.

b) Tarım kesimindeki gelirler hemen hiç vergilendirilmemektedir.

c) Tarım dışı kesimlerde dolaysız vergilerin (gelir vergisi) en büyük kısmını ücretliler ödemektedirler. Buna karşılık yüksek gelirli tabakalar çok az vergi vermektedirler. Bunun sebebi bir yandan yüksek gelir kesimleri için vergi hadlerinin diğer kapitalist ülkelere oranla çok düşük oluşu, diğer yandan ücretli olmayanların en geniş şekilde faydalandıkları vergi kaçırma olanaklarıdır. Erim hükümetinin programında yer alan vergi kaçakçılığının önlenmesi için tedbirlerin kimin yararına, kimin zararına olduğunu anlamak için

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ ARŞİVİ

vergi kaçakçılığının kimler tarafından yapıldığını tesbit etmek gereklidir.

Maliye Bakanlığı uzmanlarından Erkan Altaca'nın 24/25.5.71 tarihli Akşam gazetelerinde yaptığı açıklamalara göre geniş çapta vergi kaçırma olanağı şu cins kazançlar için mevcuttur:

1) serbest meslek gelirleri (avukatlar, doktorlar, mühendisler)
2) Kira gelirleri
3) Arsa alıp satarak sağlanan spekulasyon gelirleri
4) Perakende ve toptan ticaret
5) Lokanta, gazino, gece klubü işletenlerin gelirleri
6) Terzi, berber (özellikle lüks olanları) gelirleri
7) Tefecilikten, özellikle gayrı menkul ipoteklerinden sağlanan gelirler
8) İnşaat malzemesi (taş, tuğla, demir, çimento, kereste) satışından sağlanan gelirler (Örneğin 1967 yılında 3 milyar liralık inşaat malzemesi satıldığı ve bu satışlardan sağlanan gelirlerin büyük kısmının vergisinin ödenmediği biliniyor.)
9) Bina alıp satan veya apartanan yapıp satan mütahitlerin gelirleri
10) Otobüs ve kamyonla yapılan nakliyattan sağlanan gelirler (Türkiyede 1967 yılında 20 bin otobüs ve 50 bin kamyonun çalıştığı ve bu kesimde 1,5 milyar TL'lik iş hacmının vergi dışı kaldığı biliniyor.)
11) Taksi, dolmuş, motor işletenlerin gelirleri
12) Otomobil tamiri, radyo tamiri v.s. gibi hizmetlerden sağlanan gelirler

Vergi kaçakçılığının en önemli kısmı gelirlerini kendileri beyan eden gurup tarafından yapılmaktadır. Bunlar yıllık gelirlerini gerçek gelirlerinin çok altında beyan ederek vergi borçlarını ödemektedirler. Örneğin 1970 yılında gelir vergisi mükelleflerinin % 25,6 sını teşkil eden 130 261 kişi ayda ortalama 25 TL vergi ödemişlerdir. Buna göre bu gurup ayda ortalama adam başına 176 TL kazanmış olmaktadır. Gelir vergsi mükelleflerinin % 21,5 unu teşkil eden bir diğer gurup (111 816 kişi) ayda ortalama 35 TL vergi ödemişler ve buna göre ayda ortalama 331 TL kazandıklarını beyan etmişlerdir. Bukadarcık para ile geçinmek mümkün olmadığı ve büyük ölçüde vergi kaçırıldığı ortadadır. Nitekim gelir vergisi beyannamelerinin ancak % 3'ünü inceleyen uzmanlar 1970 yılında 1,2 milyar vergi kaçırıldığını tesbit etmişlerdir. Eğer tüm mükelleflerin beyannameleri incelense yılda 10 milyar liralık ek gelir sağlanacağı hesaplanmıştır.

Görüldüğü gibi orta ve küçük burjuvazi yılda yaklaşık olarak 10 milyar TL'lik vergi kaçırmaktadır. Bunlar vergi kaçırmaya en müsait olan küçük aile ve şahıs işletmeleridir. Buna karşılık büyük şirketlerin vergi kaçırma olanakları nisbeten dardır. Çünkü büyük şirketler işleyebilmeleri için daha düzenli hesap sistemine ihtiyaç gösterirler, dolayısıyla kontrolleri daha kolaydır. Nitekim en yüksek gelir bölümünün ödediği vergiler artmaktadır. Bu nedenle büyük sermaye temsilcileri daha önceden de devlet gelirlerinin arttırılması için yeni vergi koyulmamasını fakat vergi kaçakçılığının önlenmesini istemekte idiler.

Vergi yükünün burjuvazi ile büyük çoğunluğunu emekçilerin teşkil ettiği ücretliler arasında dağılışını gösteren elimizde şu bilgiler var (1967 yılı için)

	Toplam gelir	ödediği gelir vergisi	tüm vergi yükündeki payı
Ticaret ve sanayi kesimi	35 820 300 000	1 249 806 366	% 3,5
Ücretliler kesimi	13 366 800 000	2 058 376 568	% 15,3

TÜRKİYE SOSYALİST ARAŞTIRMA VAKFI

Görüldüğü gibi toplan gelirler ticaret ve sanayi kesimin... üçü birinden biraz fazla olan ücretliler bu kesimin beş misline yakın vergi vermektedirler. Anlaşılacağı üzere, emekçilerden daha fazla vergi almak mümkün değildir., artan devlet gelirlerinin şimdiye kadar çok az vergi vermiş orta tabakalardan ve tarım kesiminden sağlanması beklenmelidir. Demek ki devlet vergi gelirini arttırmakta bundan sonra yukarıda örneklerini verdiğimiz kazanç şekilleri önemli bir rol oynayacaktır. Bu cins kazançları sağlayanlar ise burjuvazinin alt kesimlerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla yeni vergilerin ve vergi kaçırılmasını önleyici tedbirlerin özellikle bu tabakaları hedef alacağını söyleyebiliriz. Bakalım yeni alınan mali kararlar bu tahmini doğruluyor mu?

BÜYÜK BURJUVAZİNİN VERGİ POLİTİKASI

İçine girdiğimiz dönemin (ekonomik açıdan) 12 Mart muhtırası ile değil, devalüasyonun yapılmasıyla, hatta 1970 bütçesinin (gecikmiş olarak) çıkarılmasıyla başladığını belirtmiştik. Yeni iktisadi politikanın ilk belirtileri vergi sisteminde yapılan değişikliklerle ortaya çıktı. Bilindiği gibi 29.7.70 tarih ve 1318 sayılı kanunla bazı yeni vergiler konuldu ve bazı vergi kanunlarında değişiklikler yapıldı. Getirilen vergiler şunlardı:

a) Taşıt alım vergisi: Verginin taşıt alan sosyal tabakaların taşıt talebini azaltacağı böylelikle montaj sanayiinin yayılmasını önleyeceği ve ulaştırma kesiminde özel taşıtlara tanınan geniş ayrıcalıklar yüzünden ortaya çıkan fazla kapasitenin artmasını durduracağı beklenmektedir.

b) İşletme vergisi: Türkiye'de dolaylı vergiler sisteminde esaslı bir değişiklik yapılarak dolaylı vergilerin bütün tüketim malları üzerine (Batı Almanya'da bir kaç yıl önce ki Umsatzsteuer gibi) fakat öncelikle son yıllarda önemi artan dayanıklı tüketim malları (buzdolabı, çamaşır makinası gibi) üzerin yayılması istenmektedir. Ayrıca hizmetler bölümünde son yıllarda göze çarpan büyüme bu vergi ile yavaşlatılmak istenmektedir. Vergi ticarette büyük işletmelerin doğmasına ve üretici ile tüketici arasındaki aracıların sayısının azalmasına sebep olacaktır. Aynı zamanda gelir vergisi kaçakçılığını önlemek için bir kontrol imkanı sağlayacaktır.

c)Gayrımenkul kıymet artışı vergisi ve bina inşaat vergisi genel olarak yatırımların konut inşaatı gbi verimsiz alanlara akmasını engellemek amacıyla konulmuşlardır. Konut yatırımlarına akan sermayenin daha ziyade orta ve küçük sermaye olduğu düşünülürse bu tabakaların vergilendirileceği anlaşılır.

Bunların dışında gider vergileri, emlak alım vergisi, emlak vergisi veraset ve intikal vergisi, damga vergisi ve harçlar kaunlarında değişiklik yapılmıştır.

17.6.71 günü Milliyet'te çıkan bir habere göre finansman kanunu ile yeni koyulan vergilerden devlete 1971 Mali Yılının ilk üç ayında 140 milyon TL'yi geçen bir gelir sağlanmıştır. Bu gelir çeşitli vergi şekilleri arasında şöyle dağılmıştır:

Taşıt alım vergisinden 50,5 milyon TL
Bina inşaat vergisinden 13,7 milyon TL
İşletme vergisinden 54,0 milyon TL

Başbakan ekonomik işler yardımcısı Karaosmanoğlu 14 Nisan tarihli konuşmasında özellikle servet vergisi nitelinğindeki vergilerin yeniden düzenleneceğini belirtmiş ve aşağıdaki vergilerden bahsetmiştir. Bina ve arazi vergisi, gayrımenkul değer artışı vergisi, motorlu kara taşıtları vergisi, veraset ve intikal vergisi. Bu vergilerin özelliği gelire göre değil, servete göre ayarlanmalarıdır. Yani, serveti aynı olanlar, gelirleri ne olursa olsun aynı vergiyi ödeyeceklerdir. Dolayısıyla gelirleri servetlerine oranla yüksek

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

daha az vergi vereceklerdir, buna karşılık toprak sahipleri, emlak sahipleri gibi gelirleri servetlerine oranla düşük olanlar daha çok vergi vereceklerdir. Bu eğilimi arttıran bir diğer husus, emlak vergisi, veraset vergisi, arazi vergisi gibi servet vergilerinin yürürlükte olan kanunlara göre gelir vergisi matrahından veya borcundan indirilebilmesidir. Yani bir kimse yüksek gelir vergisi ödüyorsa servet vergileri tarafından etkilenmemektedir. Netice olarak koyulan ve bundan sonra da koyulacak olan vergilerin yüksek gelirlileri, özellikle büyük sermaye sahiplerini etkilemeyeceği, buna karşılık orta ve küçük sermaye sahiplerini, arazi ve emlak sahiplerini etkileyeceğini söyleyebiliriz.

Özellikle vergi politikası 12 Marttan sonra tek başına hakimiyetini kurmuş olan büyük burjuvazinin eski müttefiklerine karşı yönelttiği ekonomik saldırıyı en açık şekilde göstermektedir. Erim 28 Ekim 1971'de verdiği ültimatom niteliğindeki muhtırasında gelir emlak gergi kanunlarında değişiklik yapılacağını bir kere daha belirtmiştir. Bu konunun ileride de egemen sınıflar arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep olacağı muhakkaktır.

Pearson raporunda ve OECD raporlarında Türkiye ekonomisinin acil meselelerinden biri olarak nitelendirilen enflasyona sebep olan kaynak transferlerini yaklaşık olarak tesbite çalıştık. Bu transferlerin sınıfsal anlamını gördük. Sonuçları özetleyelim:

Kaynak transferinin şekli:	Yılda Yaklaşık Maliyeti: (milyon TL)
Tarım fiyatlarını destekleme (1968)	1 000
İKK'ların bütçeden ve DYB'den karşılanan yatırım ve zararları (1969)	5 800
Katma bütçeli idarelere yatırım ve cari harcamalar için bütçeden verilen (1969)	4 300
Özel sektörü teşvik tedbiri olarak bütçeden verilen (1969)	500
Vergi Kaçakçılığı	10 000
Toplam	21 600 milyon TL

Yılda 20 milyar TL den fazla tutan bu transferlerin ancak 8 milyar TL kadarlık bir bölümü enflasyonist niteliktedir. Bununla beraber gerek enflasyonu önlemek ve gerekse tasarrufları arttırarak zorunlu yatırımlar gerçekleştirilmek istenirse başvurulacak kaynaklar yine bunlardır. Erim hükümetinin amaçladığı gibi iç tasarrufları arttırmaya ve enflasyonu yavaşlatmaya yönelik bir iktisadi politika özellikle orta tabakaların yararlandığı bu transferleri durdurmak zorundadır.

"TOPRAK REFORMU" VE TARIM POLİTİKASI:

Pearson raporunda tarım kesimindeki üretimin yeterince gelişmemesi Türkiye ekonomisinin ikinci büyük meselesi olarak tesbit edilmiştir. Rapora göre tarımda üretimin yapısı değiştirilmeden (satış olanakları sınırlı olan klasik ürünler yerine ihraç kapasitesi yüksek et, taeze sebze ve meyva gibi ürünlerin yetiştirilmesi) ve üretim metotlarında esaslı teknik değişiklikler yapmadan tarım ürünün arttırılması mümkün değildir.

Bu değerlendirmeye uygun olarak büyük burjuvazinin "reform" programında tarımppolitikası çok önemli bir yer tutmaktadır. Önceleri "toprak reformu", sonraları ise "toprak ve tarım reformu" adı altında öne sürülen tedbirleri nasıl değerlendireceğiz? Bu tedbirlerin gerçekleştirilmesi mümkünmüdür ve sonuçları ne olabilir?

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

Bilindiği gibi kapitalist gelişme sürecinde sermaye birikimini hızlandırın önemli faktörlerden biri, tarım kesiminde üretilen artık değere kapitalist sınıf tarafından çeşitli şekillerde el konulup sermaye şeklinde sermayeye aktarılmasıdır.

Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'de iktidara gelen burjuvazinin daha baştan toprak ağaları ile bir ittifak kurması ülkemizde bu süreci büyük ölçüde sınırlaması ve dolayısıyla sermaye birikimini de yavaşlatmıştır.

Tarım sektörünün kapitalist ekonimde sermaye birikimine katkıda bulunması için bir yandan tarımda üretim güçlerinin gelişerek verimin ve dolayısıyla artı değerin artması, öte yandan üretilen artı değerin sermaye haline gelmesi gerekmektedir. Bilimsel üretim metotlarının tarıma girişi ve böylece verimliliğin artması kapitalist düzende kapitalist üretim şekillerinin (sermaye yatırımlarına ve ücretli emeğe dayanan ve pazar için üreten) yayılmasıyla olur. Kapitalist üretim şekilleri ise yayılabilmek için tarımda hakim olan kapitalizm öncesi üretim şekillerini, diğer bir deyişle feodal kalıntıları sökmek zorundadır. (Türkiyede kapitalizm öncesi üretim şekillerinin en yaygın olanları ortakçılık ve yarıcılık diye adlandırılan şekilleridir.) Köklü bir toprak devriminin olmadığı ülkelerde (örneğin İngiltere veya Almanya) kapitalist üretim şeklinin yayılması daha ziyade ekonomik yollardan olmaktadır: rekabet mekanizması daha verimli olan kapitalist işletme şekillerinin daha az verimli olan feodal kalıntıların yerini almasını belli bir süreç içinde sağlar. İleri tekniği uygulayan işletmeler daha fazla kâr ederek geri teknikle çalışan işletmeleri yutarlar.

Türkiye'de burjuvazinin büyük toprak sahipleri ile kurduğu ittifak ve bu ittifakın sonucu olarak uygulanan fiat destekleme politikası tarım kesiminde rekabet mekanizmasının işleyişini yavaşlatmış, dolayısıyla modern üretim metotlarının tarımda geniş ölçüde uygulanması engellenmiştir. Yurdumuzda tarım kesiminde hala en geri üretim metotlarının barınması bizce bundandır.

Günümüzde Türkiye'de tarımda yeni üretim metotlarının uygulanmaya başlanması günün sorunu haline gelmiştir. Sanayi sektörünün gelişmesi buna bağlıdır. Bu durumda büyük burjuvazi tarım kesimindeki büyük toprak sahiplerini koruma politikasını bir kenara bırakarak ortaya oldukça radikal bir "toprak reformu" programı getirmiştir, çünkü tarım kesimindeki kapitalizm öncesi üretim ilişkilerini yıkmadan verimi arttırıp sermaye birikimi için gerekli kaynakları sağlayamayacağını 20 yıllık tecrübeyle anlamıştır.

Söz konusu toprak reformunun Karaosmanoğlu tarafından basına açıklanan amaçları şunlardır: (1) Verimi arttırmak, modern ziraati sağlamak, (2) Daha dengeli bir gelir dağılımını sağlamak, (3) Tarım kesiminden diğer kesimlere iş gücü akımını yavaşlatmak.

Herşeyden önce bu amaçlara erişmenin mümkün olup olmadığını araştırmak zorundayız. Kanaatimizce öne sürülen amaçları kapitalist düzen içinde gerçekleştirmek mümkün değildir. Öne sürülen programda ana çelişki "dengeli gelir dağılımı" ile diğer iki amaç arasında göze çarpıyor. Tarımsal üretimin verimini arttırmak ve aynı zamanda tarımda yoğun olarak iş gücü kullanmak belki toprak verimini artırarak (sulama, gübreleme ve yeni ürün cinslerini kullanma gibi) entansif tarımı sağlayıcı tedbirlerle gerçekleştirilebilir. Fakat tarımda iş gücünün yoğun olarak kullanılması tarım sektöründeki ücretlerin düşük tutulmasını gerektirmektedir. Ancak ücretlerin zorla düşük tutulması yoluyla tarımsal işletmelerin makinalı ziraate geçmeleri, dolayısıyla tarım kesiminden diğer kesimlere iş gücü akımı yavaşlatılabilir. Dolayısıyla verimi arttırma politikası ve yoğun iş gücü kullanma politikası sonucunda dengeli gelir dağılımı değil daha da dengesiz gelir dağılımı ortaya çıkacaktır. Teorik olarak vardığımız bu yargıyı tarihi tecrübeler de doğruluyor: örneğin Meksikada devrimden sonra yapılan toprak reformu ve bundan son-

TÜRKİYE İŞÇİ TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

ileri tekniğin yayılması gitgide dengesiz hale gelen bir gelir dağılımı ile el ele gitmiştir ve tarım kesiminde geniş bir tarım proletaryası kitlesi doğurmuştur.

Hükümetin "toprak reformu" tasarısının amaçlarını kısaca gördükten sonra tesbit edilen toprak reformu ilkelerine gelelim (14.8.71 tarihli Resmi Gazetede yayınlandı):

1) Kamulaştırma ile ilgili ilkeler:

a) Toprağını bizzat işleneyenlerin toprakları büyüklüğü ne olursa olsun kamulaştırılacaktır.
b) Bölgelere ve toprak cinslerine göre tesbit edilecek büyükler dışında kalanlar kamulaştırılacaktır.
c) Devletçe sulanan veya sulanacak arazinin tümü veya bir kısmı kamulaştırılabilir.
d) Kamulaştırılan toprakların değeri vergi değeri ile aynı olarak tesbit edilecektir. Bedel 20 sene içinde ödenecektir.
e) Belirtilen konulardaki kamu yatırımları için hisse senedi almayı kabu edenlere kamulaştırılacak toprağın bedeli daha çabuk ödenebilir.

2) Reformdan sonra toprakta mülkiyet şekilleri:
a) Bireysel özel mülkiyet (öncelikle)
b) kamu mülkiyeti
c) toplu özel mülkiyet

3) Dağıtım ile ilgili ilkeler:

a) Kamulaştırılan topraklar aile esasına göreb bir aileye asgari bir gelir düzeyi sağlayacak şekilde ve aile işgücünü mümkün olduğu kadar istihdam göz önünde alınarak dağıtılacaktır.
b) Devlete ait olan veya kamulaştırılan toprak verimli olarak işletilmesi esası göz önüne alınarak yerine göre az topraklı veya topraksız ailelere dağıtılacak, veya devlet çiftlikleri kurulmasına ayrılacak veya devlet tarafından çiftçilere kiraya verilebilecektir.
c)Dağıtılan toprakların reform amaçlarına uygun olarak verimli işletilip işletilmediği kontrol edilecek, verimli işletilmediği tesbit edilenler geri alınacaktır.
d) Kooperatife girmeyen ailelere toprak verilmeyecektir.

4) Diğer ilkeler:

a) Ortakçılık kesinlikle yasaklanacak, kiraçılık belli hallerde mümkün olacaktır. Arazi vergisi ile kira arasında bir bağlantı kurulacaktır.
b) Aile işletmelerinin ve her türlü tarım işletmelerinin belli büyüklükten aşağı parçalanması önlenecektir.

Karaosmanoğlu tarafından basına açıklanan "toprak reformunun temel ilkeleri" bunlardır. Bu ilkeler doğrultusunda yapılacak bir düzenlemenin en önemli özellikleri neler olabilir?
Önce yukarıda açıklanan üç hususu ele alalım: (1) Arazi vergisi arttırılacak (2) Kamulaştırma bedeli ile arazi vergisi arasında doğrudan doğruyabir bağ kurulacak (3) Devletin kiraya vereceği topraktan alacağı kira ile arazi vergisi arasında bir bağ kurulacak.

Bu üç tedbir de devletin, yani egemen sınıfların, yani büyük burjuvazinin toprak rantının belli bir payına el koymasını sağlayacak niteliktedir. Bu özellikle arazi vergisi ve kira yoluyla olacaktır. Devletin toprak rantının bir bölümüne el koyması ve dolayısıyla toprak sahibinin rantının yüksekliğini tayin etmesi toprak mülkiyetinde uzun vadede değişiklik yapmak için bir yol olarak kullanılmak istenmektedir. Şöyle ki, devlet arazi vergisini (veya kirasını) yeterince yükselterek gelirleri belli bir alt sınırdan düşük olan toprak sahiplerini topraklarını elden çıkarmaya mecbur edebilecektir. Bu, toprağın verimli işletilmesini sağlamak bahanesiyle yapılacaktır, fakat özellikle küçük toprak sahiplerinin mülklerini kaybetmelerine yol açacaktır. Bu etkiyi arttıracak bir diğer husus

TÜRKİYE OSYA TÜRÜ TARİHARAŞTIRMA VAKFI

vergi sisteni ile ilgilidir. Vergi nevzuatına göre emlak ve arazi vergisinin vergi mükelleflerinin ödenek zorunda oldukları gelir vergisi matrahından veya borcundan (bu mükellefin hukuki durumuna bağlı) düşüldüğünü yukarıda da söylemiştik. Böylelikle bir mükellef ne kadar yüksek gelir vergisi ödenek zorunda ise, yani geliri ne kadar yüksekse, o kadar az arazi vergisi veya kira ödenek zorunda kalacaktır. Toprak rantının mutlak bir parçasının devlete ayrılması görüldüğü gibi büyük sermaye ve ileri teknikle, dolayısıyla daha verimli çalışan işletmelere önemli bir ayrıcalık vermektedir. Bu ayrıcalık kısa zamanda toprak ve gelir dağılımını değiştirecek bir faktör olabilir.

Yukarıdaki ilkelerin dikkati çeken diğer bir yanı, toprağın bölünmesini önleyici tedbirlerden bahis konusu olmasına rağmen köylüye dağıtılan toprakların tekrar bir kaç elde toplanmasını önleyici tedbirlerin bulunmamasıdır. Oysa, dağıtılan toprakları teknik konularda bilgisizlik, sermaye yokluğu v.s. gibi nedenlerle gerektiği gibi işleteneyen köylülerin topraklarını satmak veya borçlanmak zorunda kalmaları ve toprakların bu yoldan yine bir kaç elde toplanması beklenebilir. Böyle bir yoğunlaşmanın reformu hazırlayanlar tarafından engellenmek söyle dursun amaçlandığı, verimli işletilmeyen toprakların geriye alınabileceği ilkesi de göstermektedir. Büyüklüğü ne olusa olsun sahibinin bizzat işletmediği toprakların kamulaştırılacağı ilkesi de büyük toprak sahiplerine kadar olduğu kadar küçük toprak sahiplerine karşı da yönelmiş bir tedbirdir. Bilindiği gibi Anadoluda kendi geçimini sağlayamayacak kadar az toprak sahibi binlerce köylü toprağını büyük işletmelere veya diğer köylülere ortakçı olarak veya kiraya verir ve kendisi şehirde veya yurt dışında bir işte çalışır. Görüldüğü gibi köylüye toprak dağıtma sloganı ile yapılan "toprak reformu" aslında köylünün mülksüzleşmesini doğuracak unsurlara bile sahiptir. Esasen mülkiyet elişkilerinin şu veya bu şekilde dondurulması (özel mülkiyet devam ettikçe) ileri üretim şekillerinin yayılmasını da önleyeceğinden "verimliliği arttırma" ana hedefi ile çelişkiye düşer. Özetle öne sürülen mahiyette bir reformun tarım kesimindeki kapitalistleşmeyi ve köylüler arasında kutuplaşmayı hızlandıracağını söyleyebiliriz.

Toprak reformu tartışmalarında üzerinde durulması gereken diğer bir nokta kurulması toprak dağıtımı için şart olarak öne sürülen "kooperatifler" ve bunlarla birlikte toprak mülkiyetinde getirilen üç ana mülkiyet şeklidir.

Daha yukarıda, tarım kesiminden diğer kesimlere iş gücü akımını önlemek için ücretlerin düşük tutulması gerektiğini belirtmiştik. Kanaatimizçe kooperatifleri bunu sağlamak için bir vasıta olarak da görmek gerekmektedir. Büyük burjuvazi tarımda büyük kapitalist işletmeler kurarak köy emekçilerini burada kitle halinde gündelikle tan bir işçi gibi çalıştırmayı günün şartları içinde doğru bulmamaktadır. Türkiye'de sınıf kavgasının vardığı yüksek düzey ve egemen sınıfların güçsüzlüğü tarım kesiminde büyük proleter yığınlarının doğmasının önlenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle devlet eliyle kurulacak ve yönetilecek kooperatifleri tarım emekçilerini sömürmek için daha emin bir yol olarak görmektedir. Devletin toprak üzerindeki mülkiyet hakkının oldukça geniş tutulması bu yüzdendir ve herşeyden önce köy emekçilerine karşı kullanılacaktır. Kooperatifler sayesinde köy emekçilerini birer işçi şeklinde değil, sömürüyü ve sosyal adaletsizliği daha çok gizleyen "aile işletmeleri" v.s. şekilleri ile sömürmek mümkün olacaktır. Yayınlanan ilkeler arasında kooperatiflere girecek köylülerin hakları hakkında en ufak bir şey söylenmemesi de bunu göstermektedir. Kooperatiflerin tarım emekçilerini ücretli işçi haline sokmadan sömürmek için bir yol olacağını söylemek yanlış olmaz. Buna benzer bir yolu örneğin Amerikalı profesör S. Enke (ABD cumhurbaşkanlığı savunma analizleri enstitüsünde görevli) 1959 da yazdığı kitabında teklif etmiştir.

DEVRİMCİ SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ ARŞİVİ

Dün olduğu gibi bugün de sermaye ihracı emperyalizmin başta gelen ekonomik dayanaklarındandır. Emperyalizm sermaye ihracı ile iki ana birlikte ulaşmaktadır. Bir yandan dünyanın geniş bölgelerihdeki ham madde kaynaklarını kendi kohtrolüne almakta, buralarda ekonomik hakimiyetini kurmakta, öte yandan da sermayeye yeni yatırım alanları açarak devamlı düşmeeğilimi gösteren kaororanının aynı seviyede kalmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Ancak son yarım asır içinde ve özellikle II. Dünya Savaşından sonra dünyadaki güçler dengesinde ortaya çıkan değişiklikler sosyalist sistemin kurulması ve büyük sömürge imparatorluklarının yıkılması emperyalizimni sermaye ihracı politikasında da önemli değişikliklere yol açtı. Sosyalizmle emperyalizm arasındaki genel mücadele ve emperyalizmin mevzilerini savunma durumuna sokulması, geri kalmış ülkelere yapılan sermaye ihracının da ana amaçlarını değiştirdi.

Eskiden sermaye ihracı her şeyden önce bu ülkelerin en ağır şekilde sömürülmesini amaçlarken, emperyalizmle sosyalizmin genel mücadelesi şartları altında sermaye ihracı da artan şekilde emperyalizmin ana stratejik amacına uyduruldu: Geri kalmış ülkelerin kapitalist sistem içinde muhafazası, bu ülkelerde kapitalizmin geliştiği yerlerde desteklenmesi ve henüz çekirdek halinde bulunduğu yerlerde köklenmesi. Emperyalizm böylelikle kapitalizmin Kuzey Atlantik çevresinde izole edilmesini önlemek istiyor. Bu yeni şartlar altında emperyalist tekellerin kârlarını durmadan çoğaltamaları her yerde ve doğrudan doğruya yöneldiği amaç olmaktan çıkmıştır.

II. Dünya harbinden beri sermayeihracının şeklinde de önemli değişiklikler olmuş ve emperyalizm kendisini yeni şartlara uydurmaya çalışmıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi, tekelci devlet sermayesinin tekellerin özel sermayesine kıyasla emperyalizmin sermaye ihracıyla genişlemesinde çok daha büyük bir önem kazanmasıdır. "Yardım" adı altında yapılan bu sermaye ihracı kanayıyla geri kalmiş ülkelerde emperyalizmin zayıflayan mevzilerinin yeniden kuvvetlendirilmesi ve tekellerin yüksek kârlar sağlamaları için gerekli politik-ekonomik şartların hazırlanması amacı güdülmüştür. Buna göre geri kalmış ülkelere önce devlet sermayesi ihraç edilerek özel sermayenin yatırım yapması için zorunlu alt yapı tesisleri kurulmakta, emperyalizmin ve yabancı tekellerin bu ülkelerdeki politik hakimiyeti sağlanmaktadır. Ancak bundan sonra tekellerin özel sermayesi bu alanlara yönelmektedir.

Bu yeni şekle uygun olarak emperyalist ülkelerin sermaye ihracında tekelci devlet sermayesinin özel sermayeden bir kaç misli fazla olduğu gözeçarpamaktadır. Örneğin emperyalist ülkelerin geri kalmış ülkelere 1956-1968 yılları arasında yaptakları tüm sermaye ihracı 71 546 milyon Dolar tutarken (devlet sermayesi) aynı dönem içinde ihraç edilen özel sermaye (kredi ve doğrudan doğruya yatırım şeklinde) 44 995 milyon Dolar tutmuştur. Bu sonuncu rakam içindeki yatırımların tutarı ise sadece 27 863 milyon Dolar olmuştur. Görüldüğü gibi 1956-68 döneminde tüm devlet sermayesi tüm özel sermayenin 1,59 misli, tüm özel yatırımların ise 2,55 misli fazla olmuştur. (Kaynak: Pearson raporu, Sayfa II/28-29)

Sermaye ihracının bölgelere dağılışı incelendiğinde Güneydoğu Asya ve Orta Doğu ile Afrikaya yapılan sermayeihracatında tekelci devlet sermayesinin ağır bastığını, buna karşılık Latin Amerikaya yapılan sermaye ihracında özel sermayenin oranının daha yüksek olduğunu görüyoruz.

1960-1965 yılları arasında tekelci devlet sermayesinin bölgelere dağılışı: (Milyon Dolar olarak)

Bölgeler:	"Yardım":	Yüzde payı:
Avrupa	3 247	% 9,50
Afrika	10 097	% 29,57
Latin Amerika	5 437	% 15,92
Asya	15 363	% 44,99

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ

Buna karşılık Emperyalist ülkelerin 1966 sonuna kadar olan özel sermaye yatırımları çeşitli bölgelere şöyle dağılmıştır (Milyon Dol.

Bölge	Yatırım	Yüzde payı	
Avrupa	1 503	% 5,01	
Afrika	4 916	% 16,40	
Latin Amerika	15 664	% 52,26	
Asya	7 887	% 26,31	petrol!

Kaynak: Pearson Raporu, S. II/25 ve OECD observer No. 26

Daha ayrıntılı incelemelerin de verdiği bilgilere dayanarak özel ve devlet sermayesi arasında şöyle bir bağlantı tesbit edebiliriz: Emperyalizm kendini politik bakımdan zayıf hissettiği, yerli burjuvazi ile yeterince bütünleşmediği bölgelere çok miktarda devlet sermayesi ihraç ederek buraları kendisi için daha emin hale getirmeye çalışmaktadır. Buna karşılık kendisini nisbeten emniyette hissettiği, emperyalizmle ekonomik bütünleşmenin ileri olduğu bölgelerde (Latin Amerika gibi) tekellerin özel sermayeihraçı önem kazanmaktadır.

Bu genel değerlendirmelerin ışığında Türkiyenin durumunu incelediğimizde, yurdumuzda tekelci devlet sermayesinin özel yabancı sermayeye kıyasla çok daha ağır bastığını (1965 yılına kadar gelen özel yabancı sermayenin 6 misli tekelci devlet sermayesi geldi) görürüz. Bu da emperyalizmin Türkiye'deki durumunu zayıf gördüğünü ve politik-ekonomik hakimiyetini güçlendirmek, hakim sınıflarla ilişkilerini genişletmek için geniş çapta "yardım"a baş vurduğunu göstermektedir. Gerçekten son yıllarda bu oranda özel sermaye lehine bir değişiklik olduğunu ve yabancı özel sermayenin de tekelci devlet sermayesinin yanında önem kazanmaya başladığını görüyoruz.

Türkiye üzerindeki neticeleri açısından emperyalizmin sermaye ihracı politikası amacına ulaşmış sayılabilir. Tekelci devlet sermayesi ihracı (yani "yardım") yoluyla ülkemiz 10-15 senelik bir süre içinde emperyalizmin ekonomik ve politik hakimiyetine girmiştir.

Emperyalizmin sermaye ihracında diğer bir değişiklik (özel) tekel sermayesinin çeşitli yatırım alanlarına dağılışında ortaya çıkıyor. İkinci Dünya Savaşına kadar hemen sadece ham madde kaynaklarını işletmek için madencilik, tarım ve ulaştırma gibi alanlara yatırımlar yapan tekellerin emperyalizmin yeni stratejisine uygun olarak bu yatırım politikasından vazgeçtiklerini ve geri kalmış ülkelerde imalat sanayii yatırımlarına da el attıklarını tesbit ediyoruz. Bunun sebebi emperyalizmin sosyalist sistemin varlığı karşısında artık geri kalmış ülkelerin endüstrileşmesine engel olamayacağını anlaması ve hiç olmazsa geri kalmış ülkelerde kurulmakta olan endüstride kilit noktalarını eline geçirerek gelişmeyi kendi çıkarlarına uygun yönde etkilemek istemesidir. Özel Tekel sermayesinin yönelmiği alanlar her ülkeniniiktisadi yapısına ve tekellerin niteliğine göre değişmekle birlikteemperyalizmin klasik sömürü olanı olan ham madde (madencilik, geniş çapta tarım işletmeleri) üreten kesimler, bankacılık, sigortacılık ve dış ticaret elan ağır basmaktadır. Ancak yukarıda belirtiğimiz gibi kapitalizm-sosyalizm arasındaki sistem mücadelesi ve kapitalist ülkelerde sermayenin düşen kâr oranı emperyalist sermayeyi imalat sanayiine de yatırım yapmaya zorlamaktadır. Örneğin 1959-62 yılları arasında ABD'nin özel yatırımlarının üçte biri kadarı imalat sanayiine akmıştır.

OECD ülkelerinin 1966 sonuna kadar geri kalmış ülkelerde yaptıkları yatırımların (doğrudan doğruya) kesimlere dağılışı (milyon Dol.)

Petrol(çıkarma,işleme, dağıtım)	11 892	% 39,8	Kaynak: Pearson raporu, S. II/25
Madencilik ve maden arındırma	2 751	% 9,2	
İmalat	8 097	% 27,1	
Diğer	7 230	% 24,1	

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

Özellikle Batı Almanya, Japonya ve İtalya gibi sömürgelere sahip olmayan ülkeler imalat sanayiine yatırımlar yaparak geri kalmış ülkelerde ve eski sömürgelerde özellikle klasik alanlarda yerleşmiş bulunan İngiliz, Fransız ve ABD tekelleriyle rekabete çalışmaktadırlar.

Bu genel veriler emperyalizmin Türkiye'deki amaçlarını ve bu amaçlara ulaşmak için başvurduğu yolları görmemizde yardımcı olacaktır. Gerçekler göstermektedir ki, emperyalizmin yerli feodal beylerle işbirliği halinde endüstrileşmeyi bütünüyle engellediği çağlar artık tarihe karışmıştır. Bugün kapitalist sisteme bağlılığı azaltmayan bir endüstrileşme (yani ekonomik bütünleşme ile el ele giden endüstrileşme) emperyalizmin stratejisinin bir bölümüdür. Yukarıda yurdumuza yapılan devlet sermayesi ihracının özel sermayenin 6 misli kadar olduğunu söylemiştik. Bu yüksek oran, Türkiyenin emperyalizm açısından stratejik önemi büyük bir ülke olarak değerlendirildiğini kanıtlamaktadır. Emperyalizmin Türkiye'deki angajmanının itici gücü şimdiye kadar ekonomik çıkarlardan ziyade askeri-politik çıkarlar olmuştur. Buna rağmen son yıllarda özel tekel sermayesinin de gittikçe önem kazandığını belirtmek gerekir.

TÜRKİYE'DE ÖZEL YABANCI YATIRIMLAR:

Emperyalist özel sermaye Türkiye'ye üç ana kanaldan gelmektedir.
(1) 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (1954) yoluyla gelen yabancı sermaye. Bu yoldan 1951-70 yıllarında 939 milyon TL (125 milyon Dolar) yatırım yapıldı. (Ticaret bakanlığı 1970 yılı Konjoktür Dergisi)
(2) Petrol Kanunu ile (6326 sayılı) 1954-65 yılları arasında 1850 milyon TL (236 milyon Dolar) tutarında yatırım yapıldı. (Kaynak: Kenan Bulutoğlu, Türkiye'de Yabancı sermaye)
(3) Ereğli Demir Çelik için (benzer başka kununlar olup olmadığı, varsa ne kadar sermaye geldiği konusunda bilgi yok) özel kanunla (7462 sayılı) yapılan 110 milyon TL (10 milyon Dolar) tutarında yatırım. Ki bu 110 milyon TL tutarındaki özel yabancı sermaye beraberinde (şartlı olarak) 1 364 milyon TL tekelci devlet sermayesi getirmiştir.

Birinci yoldan, yani 6224 sayılı kanundan yararlanarak gelen özel sermaye hakkında elimizde oldukça ayrıntılı bilgi vardır, fakat gerek Petrol Kanunundan yararlanarak yapılan yatırımlar, gerekse özel kanunlarla yapılan yatırımlar hakkındaki bilgiler yetersizdir. Oysa bunların önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. (Tüm özel yabancı sermayenin % 70'e yakın bir kısmı)

Görüldüğü gibi emperyalizmin klasik yatırım alanı olan ham madde çıkarma ve işleme kesimine (petrol) yapılan yatırımlar tüm özel yatırımlar arasında en büyük yeri işgal ediyorlar (% 60'tan fazla). Buna karşılık 6224 sayılı kanun yoluyla 1951-65 yıllarında gelen özel sermayenin çeşitli kesimlere dağılışı şöyledir:

Tarım kesimi	%	0,21
madencilik	%	1,25
inşaat	%	0,92
hizmetler (ticaret,ulaşt.)	%	2,34
imalat	%	95,28 (K. bulutoğlu, S. 162)

Anlaşıldığı gibi bu yoldan gelen ve toplam özel sermayenin % 30'dan fazlasını oluşturan özel yabancı sermayenin hemen tümü imalat sanayiine yatırılmıştır. Bueemperyalizmin sanayileşmeyi önleyemeyeceğini anlayıp kurulan sanayide kilit naktalarını eline geçirmek istemesiyle yakından ilgilidir. Gerçekten imalat sanayiindeki özel yabancı sermaye toplam miktar bakımından az olmakla birlikte bazı imalat dallarında önemli mevziler edinmeyi şimdiden başarmış bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo bu durumu aksettiriyor. Özellikle lastik, kauçuk imalatında yabancı sermaye hakim durumdadır.

TÜRKİYE SOSYALİST TARİHÇİLER VAKFI

Çeşitli imalat dalları arasında yabancı sermayenin dağılışı:

İmalat sanayii dalları:	Yabancı sermayenin dağılışı (%):	Özel yatırıma oranla yabancı ser. %	Katma Değerde kaba kârın payı
Gıda, tütün, dokuma	10,93	2,30	76,1
Giyim	2,25	----	77
Kâğıt	0,01	----	70,2
Deri	0,04	----	43,7
Lâstik-Kauçuk	26,26	21,28	64,2
Kimya	24,53	41,69	81,5
Metalden başka mamuller	5,51	5,03	70,0
Demir-Çelik	0,37	------	65
Madeni eşya	6,69	0,59	75,1
Makine imalâtı	5,45	4,30	53,2
Elektrik makinaları	12,58	18,22	74,9
Taşıt onarım ve imalâtı	3,79	0,30	71,9

(Kaynak, Kenan Bulutoğlu, S. 163)

Aslında özel yabancı sermayenin ekonomimizdeki güçlü yeri bu rakamlarla yeterince aksettirilmemektedir. Çünkü yabancı sermaye ile kurulan şirketler sahip oldukları dünyaca tanınmış markalar, büyük sermaye ve kredi imkanları gibi nedenlerle tekel durumundadırlar. Yatırılan özel yabancı sermaye çeşitli yabancı firmalar arasında aşağı yukarı eşit şekilde dağılmamaktadır. Tam tersine, az sayıda bir kaç yabancı tekel yatırılan özel yabancı sermayenin büyük bir kısmını kontrol etmektedir. Emek dergisinde yayınlanmış olan bir inceleneden aldığımız şu bilgiler bu durumu kanıtlıyor:

6224 sayılı kanuna göre Türkiyeye giren yabancı sermaye içinde tekelleşme durumu (1965 yılı sonu)

Sermaye gurubu (1000 TL)	Firma Sayısı	Firma sayısının toplam firma sayısına oranı	Toplam Sermaye (1000 TL)	Sermaye Oranı
50 000-ve daha büyük	2	% 1,9	102 311	% 14,5
10 001-50 000	15	% 14,2	364 215	% 51,4
1 001-10 000	55	% 52,0	226 581	% 32,0
501-1 000	12	% 11,3	10 136	% 1,4
0-500	22	% 20,7	6 012	% 0,7
TOPLAM	106	100,0	709 225	100,0

Görüldüğü gibi "yabancı sermayenin katıldığı 106 firmadan 17'si toplam yabancı sermaye yatırımının % 65,9'unu yapmıştır. En büyük iki firmanın toplam yabancı sermaye yatırımı içindeki payı % 14,5 tur." Aynı yoğunlaşma sermayenin çeşitli bölgelere dağılışında da ortaya çıkıyor. Yabancı sermayenin kuruluş ve sermaye itibariyle % 80'den fazlası İstanbul ili sınırları içinde toplanmıştır. Verilen rakamlar sadece 6224 sayılı kanunla gelen yabancı sermaye ile ilgilidir. Ancak diğer iki yoldan gelen yabancı sermayenin tekelci karakteri bu

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

birinci yoldan gelenlere kıyasla çok daha belirgin olduğu için toplu hisimizi güçlendirmektedir. Yabancı sermayenin tekelci niteliğini gösteren diğer bir unsur kâr oranlarıdır. Bu konuda EMEK şu bilgileri veriyor: "Bu tekelleşmenin sağladığı imtiyazlar yüzünden yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların kârlılığı aynı sanayi dalındaki yerli kuruluşların kârlılığının çok üzerindedir. Örneğin yabancı sermayeli kuruluşların 1959-65 yılları arasındaki ortalama kârlılığı % 50 iken, yerli kuruluşlarda bu değer % 19 dur. Aynı şekilde 1959-64 yılları arasında, yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların yaptığı satışların sermayelerine oranı ortalama olarak % 300 iken, yerli kuruluşlarda bu değer % 200 kadardır. Yine yabancı sermayenin katıldığı kuruluşlarda gayrı safi karların satışlara oranı % 13,8, yerli kuruluşlarda ise % 9,3 tür. Madeni eşya, elktrik aletleri, ilaç ve gıda sanayiinde yabancı sermayenin katıldığı firmaların kârlılığı % 60-80 e çıkmaktadır.

Yabancı sermayenin İstanbulda yoğuşlaşmasına paralel olarak özellikle Sinai Kalkınma Bankasının sağladığı kredilerden yararlanan firmaların çoğunluğu da İstanbuldadır. Örneğin 1966 yılına kadar Sınai Kalkınma Bankasından en büyük krediyi sağlayan 2,5 milyon dolarla Good Year Lâstik Co. olmuştur." (Sedat Özkol, Emek, 26.1.70, S.5)

Bu veriler toplam değeri pek büyük olmayan yabancı yatırımlarının yerli sanayi içinde bütün önemli noktaları nasıl kontrol altına aldıklarını göstermektedir kanaatindeyiz.

Emperyalist tekellerin geri kalmış ülkelere sermayeihracında kullandıkları yeni şekillerden biri de, bu ülkelerdeki özel ve devlet sermayesi ile birlikte yapılan ortak yatırımlardır. Böylece emperyalizm yeni kılıklara girerek geri kalmış ülkelerde güçlenen anti-emperyalist akımlara karşı kendini korumak istemektedir. Aynı zamanda çoğunlukla geri kalmış ülkeler ekonomisinde önemli bir yeri olan devlet sektörünü kendisine ortak yatırımlar yoluyla bağlamak istemektedir.

Devlet sektörünün endüstri üretiminin % 40'ını ürettiği Türkiye'de bu politika özellikle önem kazanmaktadır. Türkiye'de nisbeten bağımsız ve güçlü bir devlet sektörünün varlığı emperyalizm ve ortakları için sürekli bir huzursuzluk kaynağıdır. Bu nedenle uzun zamandan beri gerek çeşitli "reorganizasyon" teklifleriyle, gerekse "ortak yatırımlar" yoluyla emperyalizm devlet sktörü üzerindeki kontrolünü karmak istemektedir. Bu yönde şindiye kadar elde ettiği en önemli başarı Ereğli Demir Çelik fabrikasının özel bir kanunla ve özel yabancı sermayenin, yerli büyük sermayenin ve devlet sermayesinin ortak bir yatırımı olarak kurulmasıdır.

Yukarıda yabancı devlet sermayesi de dahil olamak üzere sadece Ereğli Demir Çelik için 1 474 milyon TL'lik yabancı sermayenin Türkiye'ye geldiğini söylemiştik. Bu miktarın büyüklüğü hakkında bir fikir edinebilmek için 1950-65 yılları arasında 6224 sayılı kanunla gelen yabancı sermayenin sadece 491 milyon TL olduğunu hatırlamak yeter. Demek ki ekonominin en önemli kilit noktalarından biri olan demir çelik üretimini eline geçirmek için emperyalizm 15 yılda yaptığı yatırımların 3 misli fazlasını bir anda yapmıştır. Burada bir noktayı daha hatırlatalım: Yatırımlardaki payı açısından emperyalizm Ereğli Demir Çelik'te % 50 den azla katılmıştır, ancak fiiliyatta üç ortaktan biri olan yerli özel sermaye daima yabancı tekellerle ortak hareket ettiği için devlet sermayesi azınlıkta kalmaktadır. Böylelikle yurdumuzda emperyalizmin ve kapitalizmin kalelerinden biri haline gelen Erdemirin ekonomimiz içindeki ağırlığını göstermek için bu kuruluşun kendisinden sonra gelen ve Türkiyenin ikinci büyük tekeli olan Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'in gerek sermaye, gerekse yıllık satış toplamı bakımından üç misli büyük olduğunu söylemek yeter. Ereğli-Demir Çelik tipi yatırımların önümüzdeki yıllarda emperyalizmin kullanacağı en önemli sermaye ihraç şekli olmasını bekleyebiliriz. Yeni kurulan 300 milyon TL sermayeli Karadeniz Bakır

İşletmeleri ve Bursa'da Fiat, Makina Kimya Endüstrisi Kurumu, İş Bankası ve Koç Holding'in ortak yatırımları ile kurulan ve 400 milyon TL'ye mal olan büyük otomobil fabrikası (TOFAŞ) bu eğilimin yeni örnekleridir.

Emperyalizmin klasik sömürü ve kontrol yollarından biri de bankalar kanalıyla kurulan hakimiyettir. Emperyalist mali sermayenin geri kalmış ülkelerdeki rolü ülkeden ülkeye çok değişmektedir. Bunu değişik tarihi şartlar ile açıklayabiliriz.

Türkiye'de emperyalist mali sermaye yakın zamana kadar oldukça küçük bir yer işgal etmekte idi. Türkiye'de faaliyet gösteren beş yabancı bankanın mali güçleri büyük Türk özel ve kamu bankalarına kıyasla önemli sayılmaz. Ancak son senelerde bu durum da değişmeye başlamıştır.

Emperyalist malisermaye yerli sermayeyi kontrollerine almak için bu alanda da yerli büyük burjuvazinin yardımıyla hareket etmektedir. Bu politikanın en iyi uygulayıcılarından biri Türkiye Sınai Kalkınma Bankasıdır. Bu bankanın en büyük hissedarları arasında İş Bankası bulunmaktadır. Bundan başka Osmanlı Bankası, Selanik Bankası, İtalyan Bankası, Hollanda Bankası ve Banko di Roma gibi yabancı bankalar sermayedarlar arasındadır. Bankanın başlıca görevi emperyalist ülke ve kuruluşlardan sağlanan kredileri Türk burjuvazisine dağıtmaktır. Aynı zamanda Türkiye'de yeni kurulan şirketlerin hisse senetlerini alarak bunlara sermaye "yardımı" yapmakta, böylece topladığı hisse senetlerini ise "halka" satmaktadır. Görüldüğü gibi ilk bakışta bir yabancı sermaye kuruluşu olduğu belli olmayan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası yerli sanayiin gerek krediler gerekse iştirakler yoluyla yerli ve yabancı tekellerin kontrolüne girmesinde birinci derecede rol oynamaktadır.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının faaliyeti gittikçe artmaktadır. Bu durum 1970 yılı faaliyet raporundan aldığımız şu bilgilerle de kanıtlanmaktadır:

Banka tarafından yerli firmalara dağıtılan krediler (milyon TL):

Kuruluştan 31.12.62'ye kadar (13 yıl)	.....	492,2
1.1.63 ten 31.12.67'ye kadar (5 yıl)	.....	886,8
1.1.68 den 31.12.70'e kadar (3 yıl)	.....	754,4
TOPLAM		2 133,4

Bankanın dağıttığı bu krediler başlıca şu kaynaklardan sağlanmıştır:

IBRD (Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası)
IDA (Milletlerarası Kalkınma Birliği)
AID (Milletlerası Kalkınma İdaresi)
EİB (Avrupa yatırım Bankası)
KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau, Batı Alman devlet kalkınma Bankası)

Faaliyet raporunun da gösterdiği gibi Türkiye Sınai Kalkınma Bankasın Türkiye'ye gelen tekelci devlet sermayesinin yerli burjuvaziyle ilişkiler kurmasında ve yerli sanayii kontrol altına almasında birinci derecede rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, emperyalist tekellerin Türkiye ekonomisinin kilit noktalarını ele geçirmelerinin son 10 yıl içinde önemli ölçüde hızlandığını ve bu ele geçirmenin Türkiye'deki büyük sermaye ile birlikte veya onun aracılığı ile yapıldığını görüyoruz. Emperyalizmin bu alandaki planlarını başarı ile uyguladığını ve artık yurdumuzdaki her büyük yatırımda söz sahibi olduğunu söyliyebiliriz. Özellikle devlet sermayesinin yanısıra özel tekelci sermayenin payının artması milletlerarası tekellerin Türkiye'yi artık nisbeten emin yatırım bölgelerinden biri saydıklarına işarettir. Bu sürecin Ortak Pazara üyelik ile daha da hızlanacağını söylemek kehanet sayılmaz.

Türkiye'yegelen özel sermayenin ülkelere göre dağılışı Türkiye'nin sömürülmesinde özellikle hangi ülkelerin rol oynadığını tesbit etmemize yardım edebilir. Elimizde bu konuda tüm özel sermaye yatırımlarını kapsayan toplu bilgi yoktur. Aşağıda birinci tablo 1951-68 döneminde gelen sermayeyi, ikinci tablo ise 1.1.66-31.12.70 döneminde 6224 sayılı kanunla gelen özel yabancı sermayenin dağılışını göstermektedir. Tablolardaki bilgiler sermaye akışının sadece bir kısmını kapsamakla birlikte son yıllarda Türkiye'ye sermaye ihraç eden ülkeler arasında Batı Almanya'nın önem kazandığını eldeki bilgilere dayanarak söyliyebiliriz.

1951 - 68 Yabancı Yatırım Sermayesinin Ülkelere Göre Dökümü (Bin Dolar)

ABD	% 27,6	25 968	Kaynak: K. Bulutoğlu, S. 161
Batı Almanya	17,2	16 235	
İsviçre	16,1	15 143	
Hollanda	14,5	13 613	
Fransa	5,2	4 897	
İngiltere	4,6	4 350	
İtalya	3,4	3 194	
Diğer	11,4	9 844	
	100,0	93 244	

1.1.1966-31.12.70 arasında 6224 sayılı kanunla gelen yabancı sermayenin ülkelere göre dağılışı (Milyon TL)

Batı Almanya	% 24,2	116,181	
İtalya	% 20,0	95,568	Kaynak: Ticaret Bakanlığı 1970 yılı Konjonktür Dergisi
ABD	% 12,4	59,742	
İsviçre	% 9,5	45,756	
İngiltere	% 6,7	32,377	
Hollanda	% 6,5	32,318	
Danimarka	% 4,8	23,145	
Diğerleri	% 15,6	74,718	
	TOPLAM:	405,718	

Tekelci devlet sermayesinin ülkeler arasındaki dağılışı ise bu alanda ABD'nin en önemli yeri işgal ettiğini göstermektedir. Tekelci devlet sermayesinin ülkelere göre dağılışına bir yaklaşım olarak Türkiyenin dış borçlarının dağılışını veriyoruz.

Türkiyenin 30.9.68 tarihindeki dış borçlarının alacaklılara göre dökümü (milyon Dolar):

Alacaklılar	Anapara	Faiz	Pay %	
ABD	793,1	317,1	55,25	Kaynak: K. Bulutoğlu, S. 139
Batı Almanya	284,7	107,5	19,83	
İngiltere	103,6	33,4	7,22	
Diğerleri	254,2	87,1	17,70	
Yabancı hükümetler toplamı	1 435,6	545,1	100,00	
Milletlerarası kurumlar toplamı	428,5	111,0		

Türkiye'ye gelen özel ve devlet sermayesinin artmasıyla birlikte her yıl ülkemizden geri giden borç, faiz, kâr ve diğer hakların karşılıkları da artmakta ve ekonomimiz için ciddi bir yük haline gelmektedir. Yardım adı altında gelen tekelci devlet sermayesi Türkiye'yi dünyanın en fazla borçlu ülkelerinden biri haline getirmiştir. Yapılan son devalüasyonla döviz borçlarımızın Türk Lirası

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

olarak karşılığı bir anda % 60 arttı ve milli gelirimizin % 10'a yakın bir değere ulaştı. 1970 yılı sonunda dış borçların anapara tutarı 2,5 milyar Dolar, faiz tutarı ise 900 milyon dolar idi. (Kar osmanoğlu'nun 14.4.71 tarihli açıklamasından). Bu şartlar altında her yıl ödenmek zorunda olan faiz ve anaparalar yüz milyonlarca doları bulmakta ve ekonomi için büyük bir yük teşkil etmektedir. Daha şimdiden her yıl alınan borçların % 80-60 kadar tutan bir bölümü eski borçların ve bunların faizlerinin ödenmesine kullanılmaktadır. Aşağıdaki tablo bu durumu göstermektedir.

Türkiyenin son yıllarda aldığı borçlarla ödediği borç ve faizlerin karşılaştırılması: (Milyon Dolar)

Yıllar:	Alınan borç	Ödenen borç ve faiz:	Ödenen/Alınan
1963	248	150	% 60,5
1964	200	165	% 82,5
1965	271	216	% 79,5
1966	242	177	% 73,1
1967	259	160	% 61,8
1968	253	150	% 59,2
1963-68	1 473	1 018	% 69

Kaynak: K. Bulutoğlu, S. 142 ve OECD Survey, Turkey 1970

Son yıllada ödenen borç ve faizlerdeki düşme borçların azalmasından değil, vadesi gelen faiz ve borçların daha ileriki yıllara ertelenmesinden doğmuştur. Türkiye'ye gelen tekelci devlet sermayesinin azalmakta olması bu oranın ileriki yıllarda daha da büyümesine sebep olacaktır. Buna karşılık ödenmesi gereken borç ve faiz tutarı artacaktır. 30.9.68 deki borç stokunun taksitlerinin yıllara göre dağılışını veren aşağıdaki tablo bu durumu aydınlatmaktadır. Aslında 1968'den sonra da borçlara yeni ilaveler olduğundan ödenmesi gereken faiz ve taksit tutarları bu tabloda gözükenden de fazladır ve gittikçe artmaktadır.

Gelecekte borç taksitleri (Milyon Dolar olarak):

Yıllar	Anapara	Faiz	Toplam
1969	123,0	134,9	257,9
1970	130,0	130,0	260,0
1971	138,2	124,6	262,8
1972	145,8	118,8	264,6
1973	151,5	112,7	264,2
1974	137,2	106,6	243,8
1975	145,3	101,0	246,3
1976	148,0	95,0	243,0
1977	186,6	89,7	276,3
1978-2014	2 227,5	700,7	2 928,2
Toplam:	3 602,4	1 828,3	5 430,7

Kaynak: K. Bulutoğlu, S.143

Yabancı sermayenin ülkenize yüklediği bu ağır yüktür ki Demirel gibi büyük burjuvazinin önde gelen temsilcilerini bile borçlanma politikasının çıkmaz yol olduğunu söylemeye mecbur etmiştir. Emperyalizmin yerleşmesi için sürdürülen borçlanma giderek kapitalist düzenin temellerini sarsmaya başlamıştır.

Tekelci devlet sermayesinin yanısıra son yıllarda önemi gittikçe artan tekelci özel sermaye de yurdumuzun ekonomisi için ağır bir yük olmakta devam etmektedir. Hakim çevreler tarafından yıllarca ülkemizin kalkınmasını sağlayacak bir araç olarak ilan edilen tekelci yatırımlar artık her sene milyonlarca liranın yurt dışına aktarılmasına sebep olmaktadır. Türkiye'de yabancı özel sermayenin tarihi oldukça kısa olmakla beraber ve getirilen sermayenin nisbeten az olmasına rağmen daha şimdiden her yıl yurt dışına transfer

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

edilen kârlar gelen sermayeyi aşmış bulunmaktadır. Yabancı ser... Türkiyeden kâr ve diğer haklar yoluyla her yıl transfer ettiği art... değerin ne kadar tuttuğu hakkında elimizde kesin bilgi yok. 1970 yılı Konjonktür Dergisinde yayınlanan istatistiklere göre 1951-70 yılları arasında 6224 sayılı kanundan yararlanarak gelen tekel sermayesinin 413 788 298 TL si (49 359 631 Dollar) tekrar kâr olarak yurt dışına transfer edilmiştir. Aynı süre içinde gelen yabancı sermaye 939 723 517 TL (125 560 881 Dolar) tuttuğuna göre transfer edilen kârların tüm sermayeye oranı % 39,31 dir. Yuvarlak olarak % 40 olan bu oran sömürünün büyüklüğü hakkında bir fikir vermekle birlikte gerçek durumu bütünüyle aksettirmemektedir, çünkü: (1) Sadece 6224 sayılı kanunla gelen sermaye ve bunların kârını içine alıyor, buna karşılık örneğin petrol şirketlerinin kârlarını göstermiyor. Nitekim 14.4.71 tarihli konuşmasında Karaosmanoğlu 1967-70 yılları içinde yurt dışına transfer edilen kârların 121,9 milyon Dolar tuttuğunu açıklamıştı. Aynı dönemde 6224 sayılı kanuna göre transfer edilen kârlar ise sadece 28,8 milyon Dolar tutmaktadır. Aradaki 93,2 milyon Dolarlık fark petrol şirketlerinin kârlarıdır. (2) Kârların dışında bir de her yıl milyonlarca Dolar patent ve lisans hakkı gibi gayrı maddi haklar yoluyla yurt dışına transfer edilmektedir. 1965-69 yıllarında ortalama olarak kârların % 10-15 i kadar tutan bu miktarı da yukarıda verilene eklemek gerekir. (3) Yukarıdaki karşılaştırmada kâr oranı hesaplanırken transfer edilen kârlar nakdi ve ayni olarak yurda giren tüm yabancı sermaye ile karşılaştırılmıştır. Oysa yabancı sermayeyatırımları içinde çok büyük bir bölümün sonradan sökülüp götürülebilecek (petrol kuyusu gibi) ve yatırımı yüksek göstermek için değeri olduğundan yüksek gösterilen mal ve teçhizat olduğu düşünülürse bu metodun gerçek kâr oranını olduğundan düşük gösterdiği ortaya çıkar. Kenan Bulutoğlu 1951-68 döneni için kâr/nakdi sermaye oranının % 85'e ulaştığını bildirmektedir.

Görüldüğü gibi Türkiyenin yabancı tekeller tarafından sömürülmesi daha şimdiden esasen zayıf olan ekonominin dayanma gücünü aşacak kadar hızlanmıştır. Bu sömürü ileride en az şimdiki şiddetiyle devam edecektir. Durumun ciddiyeti büyük burjuvazinin temsilcilerini dahi belli tedbirler almaya zorlamıştır. Bunların ilk ve belki en radikal örneğini Erim hükümetinin programındaki yabancı sermaye ile ilgili ilkelerde görüyoruz. Bu programda yabancı sermayenin uyması istenen dört ilke öne sürülmüştü:

(1) Yabancı sermayenin yerli sermayenin tek başına yapamayacağı kadar büyük yatırımlar yapması
(2) Yatırımlarda ileri teknolojinin kullanılması
(3) Yatırımların ihracata yönelik olması
(4) Yatırımların % 50 den fazlasının yerli sermayeye ait olması

Özellikle son ilke bir çokları tarafından "ilerici" hatta "anti-emperyalist" bir adım olarak nitelendirilmişti. Ancak yukarıda kısaca değindiğimiz yeni stratejiyi hatırlarsak bunun böyle olmadığını anlarız. Esasen büyük burjuvazinin son on yıldır uyguladığı politika, yani kurulmakta olan yerli sanayiin kilit noktalarının Türk büyük burjuvazisi ve emperyalizm ile birlikte ele geçirilmesi, bu ilkelere uygun bir politikadır. Önümüzdeki yıllarda Ereğli Demir Çelik'te ilk örneğini gördüğümüz, emperyalist tekel sermayenin yerli büyük burjuvazi ve devlet sermayesiyle bütünleştiği dev kuruluşların çoğalması beklenmelidir. Bunun yanısıra tekelci devlet sermayesinin doğrudan doğruya yerli burjuvaziyle bütünleştiği bir şekil olan ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından yürütülen sermaye ihracı şekilleri de önemli bir yer tutacaklardır. Yabancı sermaye hakkında koyulan yukarıdaki çinsten kısıtlamalar daha ziyade yabancı sermaye akımını kısmak yerine bunu belli alan ve şekillerde yoğunlaştırmak hedefini gütmektedir. Kanaatimizce yukarıdaki ilkeler yabancı sermayeden ziyade, yabancı sermaye ile Bütünleşme çabası içinde olan burjuvazinin alt kesimlerine karşı yö-

nelmiştir.

TÜRKİYE VE AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (AET)

Türkiyenin emperyalizmle ilişkilerinde son yıllarda gittikçe önem kazanan bir konu Türkiyenin Ortak Pazara, resmi adıyla Avrupa Ekonomik topluluğuna sokulması meselesidir. Türkiye ekonomisinin geleceği bakımından olduğu kadar, Türkiyenin sosyal-politik şartlarının gelişmesi açısından da bir dönüm noktası olabilecek AET üyeliğinin gerçekleşip gerçekleşmiyeceği ve gerçekleşirse hangi şartlar altında gerçekleşeceği özel incelemeleri gerektiren bir konudur. Bu raporun çerçevesi içinde konunun şimdiye kadar kesinleşmiş ana çizgilerini özetlemek için DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından yayınlanmış bir incelemeden yararlandık. Aşağıda bu inceleneyi özetledikten sonra bundan sonra beklenebilecek gelişmeleri tartışacağız.

"Ortak Pazar Geçiş Dönemi Sorunları" başlığı ile yayınlanan bu incelemede (DPT: 886 - SPD: 202, Nisan 1970 Ankara) AET ile o tarihlerde yapılması tartışılan ve Eylül 1970'de imzalanmış, Erim hükümeti zamanında da TBMM'ce onaylanmış bulunan anlaşmanın şartlarının Türkiye için önemsenecek hiç bir kazanç getirmediği, buna karşılık yerli ekonominin gelişmesini ciddi şekilde tehdit eder hükümleri olduğu belirtilmektedir. Katma Protokolün maddeleri adı geçen incelemede ayrıntılı olarak ele alındığı için burada sadece bir kaç önemli noktayı tekrarlayalım:

I) Türkiyenin AET'ye tanıdığı tavizler:

A) Gümrük vergilerinin belli bir süre içinde ve önceden kararlaştırılan şekilde indirilmesi.

Anlaşmaya göre Türkiyenin AET'den yaptığı ithalatın % 55'ini kapsayan mallar için gümrak vergileri 12 yıl içinde sıfıra indirilecektir. Geri kalan % 45 lik payı meydana getiren mallar için ise gümrük vergileri 22 yıllık bir süre sonunda sıfıra indirilecektir.

Bilindiği gibi yerli sanayiin korunmasında gümrük vergileri ve ithalatta miktar kısıtlamaları (kotalar) çok önemli bir rol oynar. Bu korunmadan mahrum kalan yerli sanayiin dev enternasyonal tekellerin rekabetine karşı koyması imkanı yoktur. Yerli endüstrinin gelişme seviyesi, endüstrinin ancak çok küçük bir kesiminin 12 yıl içinde dış rekabete dayanabilecek hale geleceğini göstermektedir. Kaldı ki, Türkiyenin endüstrileşmesi bugün için ülkemizde mevcut olamayan bir dizi endüstri dalının da önümüzdeki yıllarda kurulmasını gerektirmektedir. Üyelik anlaşmasının uygulanmasıyla bu imkan da kesin olarak kaçırılmış olacaktır.

22 yıl belli ölçüde korunacak endüstri kollarına gelince AET tarafından bunların ithalatımızın % 45'inden fazla olmaması şartı kabul ettirilmiştir. Oysa raporda belirtildiği gibi "sadece makina yapan sanayiye öncelik verilmek istense bile 1968 ithalatımızın mesela 84,85,86,89 fasıl numaralı kalemleri (makina parçaları, cihazlar, kazanlar, taşıt araç ve parçaları ...) ile ilgili gümrük ve miktar kısıtlamalarının kalkması 22 yıllık uzun vadeye alınsa, sadece bu mallar ithalatın % 48'ini doldurmuş olacak ve diğer sanayi kolları koruma dışı kalacaktır." (S. 20)

Görüldüğü gibi Türkiyenin sanayileşmesi için hayati önemi olan bir konu uzun vadeli bir sanayileşme politikası açısından değil, AET nin ihracatının arttırılması yönünden ele alınmış ve Türkiye için son derecede zararlı bir şekilde sonuçlandırılmıştır. Böylelikle ileride Türkiye'de sanayileşmenin niteliği ve derecesi tamamen AET içinde egemen olan tekellerin planlarına bırakılmış olmaktadır.

B) AET ortak dış gümrüğünün Türkiye için de uygulanması:

AET ülkeleri kendi aralarındaki alış veriş için gümrük duvarlarını ve miktar kısıtlamalarını kaldırırken, topluluk dışı ülkelerden alınacak mallar için koyulan gümrükleri yükseltmişlerdir. Bu tedbirin amacı Batı Avrupa tekellerini diğer ülkelerin tekellerine karşı korunaktır.

Bilindiği gibi gümrük vergilerinin çeşitli ürünler üzerine dağılışı her ülkenin üretiminin yapısına göre değişir. Daha ziyade tarım ürünleri üreten bir ülkenin çıkarı tarım ürünleri için yüksek dış gümrük, sanayi ürünleri için ise alçak dış gümrük gerektirir. AET dış gümrüğü Batı Almanya, Fransa, Hollanda gibi sanayileşmiş ülkelerin çıkarlarına göre olduğu için Türkiyenin çıkarlarıyla bağdaşmamaktadır. AET'nin dış gümrüğünde belli tarım ürünleri için alınan vergilerin indirilmesi Türkiyenin AET'ye girmekle sağlanayı ümid ettiği kolaylıkları bir anda ortadan kaldırabilir. Nitekim AET de daha şimdiden bu yönde eğilimler vardır ve ileride bu eğilimlerin hakim olacağını beklenek yerinde olur. Esasen bugün bile AET'ye toplam ihracatımızın % 35-50 sini kapsayan tarım ürünlerinin dış gümrük resmi sıfırdır. (Örenğin bursak, malâs, yapağı ve maden cevheri).

AET ortak gümrük tarifesi (OGT) dış ülkelerden mal gelmesini sağyarak Türkiyenin AET pazarlarına mal satmasını büyük ölçüde engellemek için kullanabileceği gibi, aynı zamanda Türkiyenin AET dışı ülkelerden ithalat yapmasını da engeller niteliktedir. Bu yoldan Türkiye ABD, Japonya ve özellikle Sosyalist ülkelerle olan ekonomik ilişkilerinin düzenlenmesini AET'nin eline bırakmaktadır.

Oysa 1963'de yapılan Ankara antlaşmasından sonraki 5 yılda AET'nin ihracatımıza özel kolaylıklar tanımasına rağmen çeşitli bölgelere ihracatımız şu şekilde gelişmiştir:

Bölge:	Beş yılda ihracat artışı (%):
AET	19,5
Diğer serbest dövizli ülkeler	35,5
ABD	25
Sosyalist ülkeler	147

Görüldüğü gibi ihracatımızı arttırabileceğimiz en önemli bölgelerle serbestçe ekonomik ilişkiler kurma imkanı kaybedilmektedir. Bu meyanda özellikle diğer geri kalmış ülkelerle İran, Pakistan ve Arap ülkeleriyle olan ilişkiler söz konusudur.

C) İktisadi politikanın AET ülkelerinin iktisadi politikasına yaklaştırılması:

Yapılan katma protokolde rekabet, vergi, ticaret ve ekonomi politikasının yaklaştırılması öngörülmüştür. AET ülkelerinin politikalarını Türkiye'nin çıkaralırna göre ayarlamalarını beklenek abes olduğuna göre bu madde fiilen Türkiyenin hızla sanayileşmesinin gereklerine uygun iktisadi politkadan vazgeçmesi demektir. Giderek şu anda uygulanan şekliyle bile planlamadan vazgeçme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak Türkiyenin kalkınma hızının önemli ölçüde yavaşlaması, sosyal problemlerinin daha da şiddetlenmesi ve ekonomide bugün mevcut dengesiz gelişmenin artaması beklenebilir.

II) AET' tarafından Türkiye'ye tanınan tavizler:

A) Türkiyenin sanayi ürünlerine tanınan ihraç kolaylıkları:

AET ile yapılan katma protokole göre Türkiyenin sanayi ürünlerine uygulanan gümrük ve miktar kısıtlamaları tam olarak ortadan kaldırılmaktadır. Ancak bu aslında hiç bir şey ifade etmenektedir, çünkü Türkiyenin AET sanayi ile rekabet edebilecek tek sanayi kolu olan dokuma sanayii (pamuklu dokuma, pamuk ipliği ve makina halıları)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

bu kuralın dışında tutulmaktadır. Bu mallar ancak gayet küçük bir kontenjanı aşmamak kaydı ile % 75 gümrük indiriminden yararlanabilecektir. Dolayısıyla gerçekte AET Türkiyenin sanayi ürünleri ihracatının arttırılması için fiilen hiç bir kolaylık göstermemiştir.

B) Türkiyenin tarım ürünlerine tanınan ihracat kolaylıkları:

DPT incelemesinde Türkiyenin AET ülkelerinde uygulanan "tarım düzeni"ne katılması istenmişti. Yapılan anlaşmada Türkiye tarımına AET'ce yardım edilmesini gerektirecek bu istek kabul edilmedi. Sadece belli başlı tarım ürünlerinin ihracatında bazı gümrük indirimleri ve yine belli kısıtlamaların kaldırılması sağlandı. Ayrıntılarına girmeden bu konuda alınan tavizlerin hepsinin önemsiz olduğunu ve örneğin Yunanistana veya AET'ye üye olmadan sadece ikili anlaşmalar yapan İrana verilen tavizlerle karşılaştırıldığında Türkiyenin daha küçük tavizler koparabildiğini belirtelim. Bu tavizlerle tarım ürünleri ihracatımızın önemli bir artış göstereceği beklenemez. Özellikle son yıllarda AET'nin geri kalmış ülkelere tanımak eğiliminde olduğu kolaylıklar alınan tavizleri de değersiz hale getirecektir.

C) Türkiyenin iş gücü ihracında yeni kolaylıklar:

Bu konuda AET'den hiç bir taviz alınamamıştır.

D) AET'nin Türkiye'ye vermeyi kabul ettiği 195 milyon Dolarlık kredi:

Bu kredi Avrupa Yatırım Bankası tarafından verilecektir. Ancak gerek kredinin miktarı (9 milyon nüfuslu Yunanistana verilen kredi 125 milyon Dolar idi), gerekse şartları herhangi bir taviz olmaktan uzaktır. Örneğin anlaşmaya göre bu kredi sadece Türk kamu ve özel kuruluşlarına değil, aynı zamanda Türkiye'de yatırım yapan AET firmalarına da verilebilecektir. Görüldüğü gibi Avrupa Yatırım Bankası AET tekellerine Türkiye'ye sermaye ihraç etmeleri için verdiği kredi'yi "Türkiye'ye yardım" olarak yutturmuştur. (Avrupa yatırım bankası Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının Türkiye'de gördüğü görevi AET için tüm geri kalmış ülkelerde özellikle Afrika ülkelerinde gören bir bankadır.)

Eylül 1970 de imzalanan ve AET'ye giriş döneminin şartlarını belirleyen Katma Protokolün getirdiği maddeler bunlar. Yine AET üyeliği ile yakından ilgili olan yurt dışına iş gücü ihracı meselesine değinmeden AET üyeliğinin Türkiye açısından mühtemel sonuçlarını ve burjuvazinin bu konudaki tutumunu özetleyelim.

AET üyeliği konusunda Türkiye için çok ağır şartlar getiren Katma Protokolü savunanlar buanlaşmanın ekonomik faydalarından ziyade siyasi faydalarını öne sürüyorlar. Bunlara göre Türkiyenin "batı demokrasilerine bağlılığı" AET üyeliğiyle kesinlik kazanmıştır ve Türkiye bu anlaşmayla bir Avrupa devleti olduğunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlamıştır.

Meselenin örtaya böylece konuşu egemen sınıfların izledikleri politika hakkında da bizleri aydınlatmaktadır. Büyük burjuvazi emperyalizm ile bütünlüşmeyi Türkiye'de kapitalst düzenin ilerisi için de siyasi bir zorunluluk olarak görmektedir, AET üyeliğini bu açıdan ele almaktadır. Bu tutum bence Vahdettinin padişahlığın devamını sağlamak için İngilizlerle anlaşmasına benzemektedir.

Sosyalist sistemle bir ölüm kalım mücadelesi içinde olan emperyalizmin geri kapitalist ülkelerde ana hedefinin bu ülkeleri mümkün olduğu kadar sömürmek değil, buülkelerin kapitalist düzenlerinin belli bir sağlamlık kazanarak emperyalist sisten içinde kalmalarını sağlamak olduğunu yukarıda da belirtmiştik. Bu temel hedef elbetteki sömürüden vazgeçildiği anlamına gelmez, ancak artık hedefin ne pahasına olursa olsun sömürü olmadığını gösterir. Sömürüden önce (uzun vadede yine sömürüyü devam ettirebilmek için) belli bir ekonomik ve politik sağlamlık gerekli hale gelmiştir.

Emperyalizmin bu stratejisi geri kapitalist ülkelerin "kalkınması"

İçin ortaya atılan yeni çözüm yollarında da kendini göstermektedir. Son yıllarda bu konuda global bir çözüm yolu olarak "ileri kapitalist ülkelerle geri kapitalist ülkeler arasında enternasyonal iş bölümü" sloganı ortaya atılmıştır. Önesürülen tez, temelde endüstri ülkeleri ile tarım ülkeleri arasında iş bölümü sloganı ile öne sürülen ve geri kapitalist ülkelerin endüstrileşmesini önlemeyi öngören fakat sonradan iflas eden eski emperyalist planın yeni şartlara uygun bir şeklidir.

Yeni "kalkınma yolu"na göre geri kapitalist ülkeler endüstrilerini korumak için uyguladıkları yüksek gümrük duvarlarını kaldırıp pazarlarını enternasyonal rekabete (yani emperyalist tekellere) açacaklar ve geniş çapta endüstrileşme yerine bazı endüstri dallarında ihtisaslaşmaya gideceklerdir. İleri kapitalist ülkelerle ekonomik bütünleşmenin gereklerine göre seçilecek bu ihtisas dalları gümrük duvarlarıyla değil devletin bunlara vereceği çeşitli teşvik ödemeleri ile desteklenecektir. İleri kapitalist ülkeler ise verimsiz çalışan bilimsel-teknik devrim süreci içinde stratejik önemi olmayan, yüksek seviyede teknolojiye ihtiyaç göstermeyen bazı endüstri dallarını veya bu dalların belli kademelerini kendi ülkelerinde yavaş yavaş tasfiye edip kendi ekonomik yapılarını bu"enternasyonal iş bölümüne" uyduracaklardır. Böylelikle bir yandan geri kapitalist ülkeleri ekonomik yollardan sıkıca kendilerine bağlarken öte yandan da bütün ekonomik güçlerini günümüzde bilimsel-teknik devrimin gelişmesini ve donelayısıyla ekonomik ve sosyal gelişmeyi belirleyen bazı modern endüstri dallarının yayılmasına verebileceklerdir.

Bu stratejinin teorik temelleri ve uygulama yolları örneğin İan Little Tibor Scitovsky ve diğerleri tarafından "Trade and Industry in Some Developing Countries" (Bazı Geri Kalmış Ülkelerde Ticaret ve Endüstri) adlı OECD tarafından yaptırılan incelemede bulunabilir. Son yıllarda emperyalizmin resmi sözcüleri bu stratejiyi benimsediklerini resmen açıkladılar.

AET üyeliği gerçekleşen Türkiyenin ekonomik gelişmesinin yukarıda ana hatları çizilen "kalkınma stratejisine" uygun olarak seyredeceğini tahmin edebiliriz. Örneğin gümrak vergilerinin kaldırılması ile enternasyonal tekellerin rekabetiyle karşı karşıya kalan sanayi kollarının tümünün ortadan kalkmayacağını, bunlardan emperyalizmin genel çıkarlarına uygun olarak seçilecek bazılarının çeşitli destek ve teşvik tedbirleri ile muhafaza edileceğini kestirmek mümkündür. Ekonomik gelişmeyi tayin eden demir çelik, makina sanayii, kimya sanayii ve elektronik sanayii gibi stratejik naktalar yabancı tekellerin kontrolüne girecek ve empery list sermaye ile doğrudan doğruya bütünleşmeyen küçük ve orta yerli sermaye ya tamamen ortadan kalkacak ya da bütünüyle büyük burjuvazinin ve emperyalizmin kontrolü altında bir takım tamamlayıcı fonksiyonları (tamir ve bakım hizmetleri, parça imalatı v.s. gibi) üstlenecektir. Bunun neticesinde orta tabakaların tasfiyesi hızlanacak, emperyalizmin ülkemizdeki okonomik-politik mevzileri kuvvetlenecek ve emperyalist sistemle olan ileri bütünleşme bu sistemin krizlerinin ülkemizde şindikinden çok daha büyük bir şiddetle yansımasına yol açacaktır.

TÜRKİYEDEN İŞ GÜCÜ İHRACI:

AET ile ekonomik bütünleşme meselesinde özel bir konu da yurt dışına işçi ihracı meselesidir. Bilindiği gibi 1961 'den beri Batı Avrupaya işçi ihracı gittikçe hız kazanmış, son yıllarda ise hakim sınıfların iktisadi politikasında önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Hattazaman zaman işçi ihracını Türkiyenin kalkınması için bir yol olarak göstermek isteyenlere bile rastlanmaktadır.

Yurt dışına, özellikle Batı Almanya'ya işçi ihracı meselesi Türkiye ile emperyalizm ilişkilerinde özel yeri olan ve sadece Türkiye açısından değil, emperyalizmin açısından da ele alınması gereken bir

konudur. Türkiye açısından bakıldığında tesadüfî sayılabilecek bu gelişmenin aslında emperyalizmin ihtisadi politikasında öteden beri yeri olan ve çok önceden üzerinde düşünülmüş bir şey olduğunu göstermek için, Güneydoğu Avrupadan Almanya'ya işçi ithalinin bu ülkelerin zenginlik kaynaklarından faydalanmak için en iyi yol olduğunu daha 1941 yılında Hitler faşizminin iktisat uzmanları tarafından öne sürüLdüğünü ve konuda ayrıntılı hesapların yapıldığını belirtmek yeter. (Bak: Karl Drechsler, Hans Dress ve Gerhart Hass, Europaplaene des deutschen Imperialismus im zweiten Weltkrieg, in: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, XIX Jg, No. 7, S.925, 1971 DDR)

Bu meselenin ileride daha ayrıntılı olrak incelenmesi gereknekle birlikte şimdiden şu naktaları belirtebiliriz.

1) Emperyalizm geri kalmış ülkelerden işçi ithalini üretim sürecinin belli aşamalarında (özellikle inşaat sektöründe ve hizmetlerde) baş gösteren dar boğazları aşmak için kullanmaktadır. Bunun yanısıra yabancı işçiler ekonomik, sosyal ve politik haklar yönünden yerli işçi sınıfına kıyasla daha kolaylıkla baskı altına alnıdığı için yerli işçi sınıfının mücadelesini kırmak için de yabancı işçi ithal edilmektedir.

2) Emperyalizmin Batı Avrupa'da, özellikle Batı Almanya'da oldukça hızlı bir iktisadi büyüme içindedir. Ekonomik yapıda uzun vadede ortaya çıkan önemli bozukluklara rağmen bu sürecin daha bir müddet devam edeceğini ve dolayısıyla daha bir müddet (kendi tahminlerine göre 10-15 yıl, gerçekte daha kısa sürebilir) dış ülkelerden işçi ithalinin sürdürüleceğini söyliyebiliriz. Ancak bu ithalin niceliği ve niteliği geniş ölçüde değişebilir. Şöyle ki, belli sektörlerde daha uzun seneler makinalaşma v.s. yolları ile bile işgücü ihtiyacı yabancı işçi ithali olmadan sağlanamayacaktır. Bu özellikle her türlü inşaat için geçerlidir. Bunun dışında kalan imalat sanayiinde işçi ithali ancak yabancı işçilerin maliyeti yerli işçilere kıyasla daha düşük olursa devam edecektir. Son yıllarda yabancı işçilerin Alman arkadaşlarının yanısıra sosyal ve ekonomik haklar için mücadeleye girmeleri bunların maliyetinin beklenildiği gibi düşük olmadığını göstermiştir. Yabancı işçilerin ücret ve sosyal haklar için mücadele de kararlı olmaları, sendikalar içinde örgütlenmeleri onları Alman işçi sınıfına karşı bir silah gibi kullanmak isteyen burjuvazinin planını suya düşürmüştür. Çok sayıda yabancı işçinin büyük şehirlerde toplanması esasen var olan sosyal problemleri (ev, okul, hastahane yetersizliği) daha daşiddetlendirerek buralarda verilen ekonomik mücadeleye yeni boyutlar kazandırmıştır. Yabancı işçilerin örgütlenme seviyesi yükseldikçe (sendikal ve politik) yerli ve yabancı işçilerin birlikte hareketi yayıldıkça emperyalizmin işçi sınıfına karşı başvurduğu bu silahın geri tepmesi kolaylaşacaktır. Uzun vadede işçi ithali meselesinin alacağı şekil emperyalizmin yukarıda değindiğimiz "ekonomik bütünleşme" politikası ile birlikte incelenmelidir.

3) Türkiye açısından dışarıya işçi ihracında iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi Türkiyede işsizliğin hafifletilmesi, önceleri ön planda iken, son yıllarda dışarıda çalışan işçilerin Türkiye'ye yolladıkları dövizler beklenmedik şekilde artmış ve bu husus üzerinde durulan ana mesele haline gelmiştir. Buna karşılık işçi ihraçı ile Türkiye'de kendilerini tehdit eden işsizlik problemini yumuşatmak isteyen hakim sınıflar kısa zamanda yurt dışına giden işçiler arasında önemli ölçüde kalifye işçi ve diğer yetişmiş elemanların olduğunu görmüşlerdir. Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir yazıya göre yurt dışından yapılan işçi talebinin % 37'si kalifye işçi içindir. Bu sayıya bir de öğretmen (Milli Eğitim Bakanlığının bir açıklamasına göre yirt dışında 10 bin öğretmen bulunmaktadır), memur gibi diğer yetişmiş elemanları eklersek Türkiyenin son derece güç yetirştirdiği ve şu anda sıkıntısını çektiği kalifye iş gücünü yurt dışına kaybettiği anlaşılır. Bu eğilim 1968 de OECD tarafından yapılan yayınlanmamış bir araştırmada da belirtilmiştir. Ayrıntılı tartışmasına

girmemekle birlikte önümüzdeki yıllarda yurt dışına giden kalifye elemanların Türkiye için önemli bir problem olacağını söyliyebiliriz.

İşsizlik sorununu işçi ihracı ile yumuşatmaya çalışmanın diğer bir yönü Türkiye'nin Batı Avrupada'ki konjönktür dalgalanmalarıyla doğrudan doğruya etkilenir bir hale gelmesidir. Önümüzdeki yıllarda kapitalizmin sertleşen sarsıntıları Türkiye'ye de alışılmamış bir şiddetle yansıyıp ekonomik ve politik buhranlar yaratabilir.

Üzerinde önemle durulması gereken diğer bir unsur Batı Avrupa'daki emekçilerin yaşama çalışma şartlarını yakından gören yüzbinlerce Türkiyeli emekçinin bu tecrübe ile artan bilinç seviyesidir. Batı Avrupa'da çalışan işçilerin kendilerine güvenleri artmakta, Türkiye-de ki ağır şartların hiç de zorunlu olmadığı fikri uyanmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de daha şimdiden fabrika yöneticilerinin Avrupa-da çalışmış işçileri "huzursuzluk yaratıyor" diye işe almak istemedikleri yapılan araştırmalardan anlaşılmıştır. Kapitalistlerin bu korkusunun yerinde olduğunu söylemekle birlikte söz konusu huzursuzluğun bilinçli mücadele şekillerine ve hedeflerine kanalize edilmesi gerektiğini, yoksa kendiliğinden devrimci bir akımın bu işçiler arasında doğmayacağını da belirtmek gerekir.

4) Türkiye'deki egemen sınıflar işçi ihracı ile yeni yeni problemler karşısında kalırken işsizlik sorununu da çözmeyi başaramadılar. Bu başarısızlığın en büyük delili işçi ihracının artık işsizliği önlemek için değil, yurt dışındaki işçilerin Türkiye'ye yolladıkları dövizler açısından savunmalarıdır.

Gerçekten yurt dışındaki işçilerin yolladıkları döviz miktarı son yıllarda özellikle devalüasyondan sonra büyük ölçüde artmıştır. Aşağıda bu durumu gösteren rakamları veriyoruz. Karşılaştırmak için aynı yıllarda Türkiye'nin tüm ihracat gelirini de birlikte verdik.

(Milyon Dolar)	1967	1968	1969	1970	71 Ocak-Eylül
Yurt dışındaki işçilerin döviz transferleri	93	107	141	273	345
İhracat geliri	522,7	496,4	536,7	588,2	396,5
Transfer/İhracat %	17,8	21,6	26,3	46,4	87,1

Kaynak: İş bankası bülteni 71/4

Görüldüğü gibi işçilerin yolladığı dövizler bu yıl içinde tüm ihracat gelirlerinin % 87,1 'ine ulaşmıştır. Batı Almanya'da başgösterecek bir kriz nedeniyle işçi dövizlerinin durması Türkiye'nin döviz gelirini büyük ölçüde azaltabilir. Bu ise ekonomi için çok ağır darbe olur.

Bundan sonraki yıllarda işçi dövizlerinin aynı hızla artması beklenemez. İşçilerin yurt dışında kalma süreleri uzadıkça ve yaşama seviyeleri yükseldikçe adam başına gönderecekleri döviz miktarının azalacağını bekleyebiliriz. Dolayısıyla işçilerimizin döviz yollamaları dileği ile insanca yaşama isteği arasında bir çelişki mevcuttur.

Yurt dışındaki işçilerin yolladıkları paranın Türkiye'deki ailelerinin geçimini temin etmek için yollanması Türkiye'de bu dövizlerin karşılığı olan Türk Liralarının daha ziyade dar gelirli vatandaşların eline geçmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla yollanan döviz miktarı arttıkça tüketim talebi de artmakta, buna karşılık üretim artmadığı için enflasyon hızlanmaktadır. Hükümetin bu durumu önlemek için işçilerin yolladıkları paraların tüketim için harcanmasını engelleyici tedbirler alması beklenebilir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

Türkiye ekonomisinde baş gösteren ağır bunalımın köklerini ve bu bunalımı atlatmak için hakim sınıflar tarafından önerilen çözüm yollarını devrimci mücadele açısından değerlendirmeye çalıştık. Temel yargılarımızı özetleyelim:

1) Türkiye'de kapitalist düzenin karşı karşıya kaldığı bunalım 1970 Ağustosunda S. Demirel'in ve 14.4.71 de de A. Karaosmanoğlu'nun belirttikleri gibi iç tasarrufun arttırılmasıyla yumuşatılıp kapitalist düzen belli bir süre daha ayakta tutulabilir. İç tasarrufun arttırılması herşeyden önce zaten dengesiz olan gelir dağılımının en yüksek gelirli tabakalar lehine daha da değiştirilmesine bağlıdır. Gelir dağılımının sermayenin en üst kesimi lehine değiştirilmesi işçi sınıfının ve geniş emekçi yığınlarının aleyhine olduğu kadar memleketin politik ve ekonomik hayatında hala önemli bir yeri olan orta tabakaların da aleyhine olacaktır. Uygulanan politika sonucunda bu tabakaların mülksüzleşme sürecinin süratleneceğini beklemek yerinde olur.

2) Tarım sektöründe uygulanmak istenen politika kapitalistleşmeyi (proleterleşmeyi) hızlandıracak yöndedir. Tarım emekçilerinin ücretlerinin düşük tutulması bu politikanın önemli bir parçasıdır.

3) Uzun yıllardır emperyalist ülkeler tarafından istenen ve Türkiye'de 1970 yazından beri somutlaştırılan bu program Türkiye'de kapitalist düzenin bir müddet daha yaşayabilmesi için kaçınılmaz maddi şartları sağlayacak tedbirleri kapsamaktadır. Böyle bir program Türkiye'de üretim güçlerinin daha bir süre kapitalist düzen çerçevesinde gelişmesi olanağını yaratabilir. Ancak bu olanak toplumda büyük sermayenin diğer sınıf ve tabakalar üzerindeki ekonomik-politik baskısını büyük ölçüde arttırmak, sınıf savaşını son derece sertleştirmek pahasına sağlanmaktadır.

4) Türkiye ekonomisinde emperyalizme olan bağımlılık ve bunun sonucu olan ağır sömürü son yıllarda daha belirgin hale gelmiştir. Emperyalizme olan ekonomik bağımlılığın arttırılması planlı bir şekilde hazırlanmaktadır. Bağımlılığın artmasına paralel olarak eski ve yeni şekillerde emperyalist sömürünün büyük ölçüde artacağını söyleyebiliriz. Dış sömürünün artması yukarıda özetlediğiniz süreci hızlandıracaktır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARŞİVİ

16 Okt. 1979

R A P O R

ULUSAL GELİR:

DİE'nin yaptığı saptamalara göre, planlı dönemin en düşük kalkınma hızı I979 yılında gerçekleşecek. DİE'nin I979 yılının ilk beş aylık verilere dayanarak yaptığı hesaplamaya göre, I979 yılında Gayri Safi Milli Hasıla (ulusal gelir), I978 yılına oranla ancak yüzde 2.8 dolayında artış gösterebilecektir.

Türkiye'de yılda ortalama nüfusun yaklaşık yüzde 3 dolayında arttığı dikkate alınırsa, I979 yılında kişi başına düşen gelir, I978 yılına oranla binde 2 dolayında gerileyecek demektir.

Öte yandan, I979 yılında tarımsal gelir, bir önceki yıla oranla binde 8; sanayi geliri yüzde 2.6; inşaat sektörünün geliri yüzde I.8; ticaret sektörü geliri yüzde 2.3 ve Ulaştırma ve haberleşme sektörü geliri de yüzde 2.4 oranında artış gerçekleştirilebilecektir.

DİE'nin yaptığı saptamalara göre, I979 yılı kalkınma hızı büyüklükleri sektörler itibariyle aşağıda sunulmuştur:

GAYRİ SAFİ ULUSAL HASILA (MİLLİ GELİR)
(I968 fiyatlarıyla ve 5 aylık verilere göre)

Milyon TL

Faaliyet kolları (sektörler)	I978	I979	Hız %
Tarım	44.224.3	44.600.0	I00.8
Sanayi	47.508.2	48.736.6	I02.6
İnşaat sanayii	I2.525.6	I2.75I.0	I0I.8
Ticaret	28.4I6.2	29.078.4	I02.3
Ulaştırma ve Haberleşme	I9.8I8.2	20.299.9	I02.4
Mali müeesseseler	4.857.2	5.080.6	I04.6
Mesken gelirleri	9.282.0	9.820.3	I05.8
Serbest meslek ve hizmetler	9.599.7	9.753.4	I0I.6
(-) İzafi banka hizmetleri	3.676.7	3.845.8	I04.6
Devlet hizmetleri	I8.628.7	I9.4I5.5	I04.2
Dış alem gelirleri	I.869.I	3.30I.2	I76.6
(-) Sübvansiyonlar	4.350.6	5.29I.I	I2I.6
Vasıtalı vergiler	2I.072.2	2I.895.7	I03.9
SABİT FİYATLARLA GSMH (ULUSAL GELİR	209.774.I	2I5.597.7	I02.8
CARİ FİYATLARLA GSMH (ULUSAL GELİR)	I.23I.897.4	I.807.I69.6	I46.7

DİE I979 yılı ulusal gelirine ilişkin bu tahminleri yapmakta ve temel iki üretken sektör olan tarım-sanayi kesimlerine ilişkin şu görüşlere yer vermektedir:

"Tarimkesiminde, I978 yılına oranla cari fiyatlarla yüzde 32.I'lik bir gelişme gözlenirken; sabit fiyatlarla %0.8'lik bir gelişme olacaktır. Tarım ürünleri arasında Arpa ve çeltik üretiminde bir gelişme gözlenirken, buğday ve hububatın geçen yılki düzeyi ancak koruyacağı, bakliyat üretiminde geçen yıla oranla bir

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

düşme olmayacağı; öteki tarla ürünlerinden tütün, pamuk, afyon üretimindeki düşmeye karşılık, şeker pancarı ve ayçiçeği üretimlerinde yükselme gözleneceği, sebze üretiminde ortaya çıkacak artışa karşılık, zeytin üretiminde büyük çapta düşme görüleceği öngörülmektedir.

Özel sanayi kesiminde, bir önceki yıla oranla cari fiyatlarla gelişme hızında yüzde 55.7'lik bir artış gözlenirken, sabit fiyatlarla gelişme hızının bir önceki yılın aynı düzeyinde kalacağı hesaplanmıştır. Sektörlere gelince: Dokuma, çimento, taşıt araçları, makina sanayii kollarında üretim artışları gözlenecek; buna karşılık, kimya, petrol ürünleri, plastik, cam, metal sanayii ve madeni eşya sanayii kollarında azda olsa üretim düşmesi gözlenecektir.

Kamu kesiminde, I978 yılına oranla I979'da cari fiyatlarla yüzde 4I.7'lik bir üretim artışı öngörülmekte, sabit fiyatlarla da üretimin yüzde I.5 dolayında gerileyeceği hesaplanmış bulunmaktadır. Sektörlere gelince:Tekel, Şeker, Azot sanayii, Elektrik üretiminde bir canlanma ve gelişme görülürken; Çaykur, Petrol, Petkim, Gıda sanayi kollarında üretim gerilemesi gözlenecektir. Önemli kamu kuruluşlarındaki üretim değişmeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

KAMU KESİMİ ÜRETİM TAHMİNLERİ
(I978 yılı fiyatlarıyla Milyon TL)

KURULUŞLAR	I978 üretimi	I979 Ür. tahmin	değişme %
Etibank	I943.9	I854.7	-4.6
TEK	5I88.9	570I.9	9.9
TKİ	4629.I	4943.8	6.8
Şeker	3I87.7	3352.3	5.2
Çimento	II88.5	I064.9	-I0.4
TPAO	69II.2	5844.6	-I5.4
SEKA	5368.5	5339.0	-0.5
Ereğli Dem-Çelik	4388.5	3576.I	-I8.5
Türkiye Demir-Çelik	2972.2	2935.I	-I.2
TEKEL	8599.5	I0572.3	22.9
İPRAŞ	6242.2	4I34.7	-33.8
PETKİM	2453.3	22II.6	-9.9
Sümerbank	3079.I	3299.8	7.2
Azot sanayii	599.2	766.7	28.0
Çaykur	2696.8	2382.2	-II.7
İşdemir	3532.9	4945.6	40.0
ET BALIK KURUMU	2760.5	2796.4	I.3
Toplam	65742.0	6572I.7	⊙

Kaynak:DİE Milli Gelir Tahminleri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

-SON BİR YIL İÇİNDE II BÜYÜK İLİMİZDE PERAKENDE FİYATLAR YÜZDE 58.8 ARTTI...
-SON SEKİZ AYLIK DÖNEMDE DE PERAKENDE FİYATLAR YÜZDE 42.7 ARTIŞ GÖSTERDİ...

DİE'nin II büyük ilde yaptığı saptamalara göre, Ağustos I978-Ağustos I979 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar yüzde 58.8 oranında artış göstermiştir.

İlgili hesaplamaya göre, fiyat artışlarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz, sırasıyla Diyarbakır, Antalya ve İstanbul illeri olmuştur. DİE'nin hesaplamasına göre, Ağustos I978-Ağustos I979 döneminde, perakende fiyatlar, Diyarbakır'da yüzde 68.3, Antalya'da yüzde 66.8 ve İstanbul ilinde de yüzde 65.4 oranında artış göstermiştir.

Son bir yıl içinde, perakende fiyat artışlarının en düşük düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz ise, sırasıyla Erzurum, Samsun ve Eskişehir kentleri olmuştur. İlgili dönemde, perakende fiyatlar, Erzerem'da yüzde 44.9, Samsun'da yüzde 53.4 ve Eskişehir'de de yüzde 55.I oranında artmıştır.

DİE'nin hesaplamasına göre, Aralık I978-Ağustos I979 dönemini kapsayan son sekiz aylık dönemde, perakende fiyatlar, yüzde 42.7 oranında arttı. Fiyat artışlarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği üç ilimiz, sırasıyla Diyarbakır, İstanbul ve Adana kentleri oldu. Son bir yıl içinde, perakende fiyatlar, Diyarbakır'da yüzde 49.7, İstanbul'da yüzde 48.2 ve Adana'da da yüzde 46 oranında arttı.

Son sekiz aylık dönemde, perakende fiyatların en düşük düzeyde artış gösterdiği üç ilimiz ise, sırasıyla Erzurum, İzmir ve Bursa kentleri oldu. Perakende fiyatlar, Erzerem'da yüzde 34.4, İzmir'de yüzde 38.2 ve Bursa'da da yüzde 34.4 oranında arttı.

FİYAT ARTIŞLARI (YÜZDE OLARAK)

İller	Ağustos I978-Ağustos I979 son bir yıl	Aralık I978-Ağustos I979 son sekiz ay
Ankara	55.2	42.0
İstanbul	65.4	48.2
İzmir	57.0	38.2
Adana	57.2	46.0
Antalya	66.8	40.6
Bursa	59.0	39.2
Diyarbakır	68.3	49.7
Erzurum	44.9	34.4
Eskişehir	55.I	42.9
Ordu	64.7	45.3
Samsun	53.4	43.4
Ortalama	58.8	42.7

Kaynak: DİE

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

-SON BİR YIL İÇİNDE TOPTAN EŞYA FİYATLARI (ENFLASYON ORANI) YÜZDE 78.9 ORANINDA ARTIŞ GÖSTERDİ...

Öte yandan, İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan hesaplamalara göre, Temmuz I978-Temmuz I979 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, toptan fiyatlar, yüzde 78.9 oranında artış göstermiştir.

Ticaret Odası'nın yaptığı saptamalara göre, toptan eşya fiyatları, I978 Aralık-I979 Temmuz dönemini kapsayan son yedi aylık dönemde de, yüzde 46.8 oranında artmıştır.

TOPTAN EŞYA FİYATLARINDAKİ ARTIŞLAR (YÜZDE OLARAK)

MADDELER	YILBAŞINA GÖRE	I978 TEMMUZUNA GÖRE
Besin maddeleri	34.5	62
Hammaddeler	56.0	82.3
Madenler	90.4	I29.0
Dokuma	40.0	69.0
Yapı malzemeleri	50.7	83.5
Yakacak ve enerji maddeleri	5I.0	I08.0
Kimyasal maddeler	47.6	I00.5
GENEL	46.8	78.9

-OCAK-TEMMUZ I979 DÖNEMİNDE TÜRKİYE I MİLYAR 325 MİLYON DOLAR BÜYÜKLÜĞÜNDE DIŞ TİCARET AÇIĞI VERDİ...

DİE'nin yaptığı saptamalara göre, son yedi aylık dönemde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, Türkiye'nin dış ticaret açığı yüzde 7.I oranında gerileyerek, I milyar 324.5 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Temmuz döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, I milyar 424.8 milyon dolar olarak gerçekleşmişti.

DİE'nin hesaplamasına göre, Ocak-Temmuz I979 döneminde, Türkiye'nin dışsatımı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 22.I oranında artarak I milyar 35I.3 milyon dolara yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin dışsatımı I milyar 35I.3 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Ocak-Temmuz I979 döneminde, Türkiye'nin dışalımı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 5.7 dolayında artarak 2 milyar 675.8 milyon dolara yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Temmuz döneminde Türkiye'nin dışalımı 2 milyar 53I milyon dolar olarak gerçekleşmişti.

DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ (Ocak-Temmuz)

milyon dolar

Yıllar	Dışalım	Dışsatım	Dış ticaret açığı
I975	2.845.2	737.7	2.I07.5
I976	2.888.9	I.288.3	2.600.6
I977	3.390.5	986.7	2.403.8
I978	2.53I.9	I.I07.I	I.424.8
I979	2.675.8	I.35I.3	I.324.5

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

-EMİSYON HACMİ I52 MİLYAR 72 MİLYON LİRAYA YÜKSELDİ...

-CHP ağırlıklı Hükümet, işbaşında bulunduğu yirmi aylık sürede, 73 milyar lira dolayında karşılıksız para bastı...

Merkez Bankası'nın 30 Ağustos I979 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), I52 milyar 72 milyon liraya yükselmiş bulunmak tadır. Ocak-Ağustos I979 dönemini kapsayan son sekiz aylık sürede, piyasadaki kağıt para miktarı yüzde 32.6 oranında artırılarak, 37 milyar 456 milyon lira karşılıksız para basılmıştır. Merkez Bankası'nın 3I Aralık I978 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı, II4 milyar 6I6 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Öte yandan, CHP ağırlıklı Hükümet'in işbaşında bulunduğu yirmi aylık sürede, piyasadaki kağıt para miktarı yüzde 93 oranında artırılarak, 73 milyar 308 milyon lira karşılıksız para basılmış ve böylelikle, emisyon hacmi I52 milyar 72 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 3I Aralık I977 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı 78 milyar 764 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

~~Emisyon~~	Aralık I977	Aralık I978	3I Ağustos I979	Yılbaşından buyana değişme		I977 Aralık buyana deg.	
				Mutlak	%	mutlak	%
Emisyon	78.764	II4.6I6	I52.072	37.456	32.6	73.308	93

-300 BÜYÜK SANAYİİ TEKELİNİN KARLARI, I978 YILINDA BİR ÖNCEKİ YILA ORANLA YÜZDE 90.2 ORANINDA ARTIŞ GÖSTERDİ...

300 büyük sanayii kuruluşuna ilişkin I978 yılı verileri, İstanbul Sanayi Odası tarafından açıklandı. İlgili açıklamaya göre, ilgili kuruluşların I978 yılı ciroları (yıllık satış), I977 yılına oranla yüzde 40 dolayında artarak, 284 milyar 240 milyon liraya yükselmiştir. Bu 300 büyük tekelin I977 yılı cirosu, 202 milyar 6II milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Öte yandan, 300 büyük sanayii tekelinin I978 yılı karları, I977 yılına göre yüzde 90.2 oranında artarak, 23 milyar 546 milyon liraya yükselmiştir. 300 büyük kuruluşun I977 yılı karı, I2 milyar 446 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

37I bin 850 işçinin çalıştığı bu 300 büyük işletmede, I977 yılında tekeller, her işçiden 69 bin lira kar ederlerken, I978 yılında bu büyüklük I07 bin liraya yükselmiş bulunmaktadır.

-OCAK-AĞUSTOS DÖNEMİNDE I MİLYAR 33I MİLYON DOLAR BÜYÜKLÜĞÜNDE İŞÇİ DÖVİZİ GELDİ

I979 yılının Ocak-Ağustos dönemini kapsayan ilk sekiz aylık sürede, gelen işçi dövizleri, geçtiğimiz yılın eş dönemine göre yüzde I47 bir artış göstererek, I milyar 33I milyon dolara ulaşmıştır. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, 539 milyon dolar büyüklüğünde işçi dövizi girişi gerçekleşmişti.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ (MİLYON DOLAR)

Aylar	I978	I979
Ocak	42.4	83.I
Şubat	43.4	75.4
Mart	73.5	55.7
Nisan	55.6	I28.6
Mayıs	6I.6	539.3
Haziran	66.0	I06.2
Temmuz	87.2	I03.0
Ağustos	I09.3	I40.0
Toplam	539.0	I.33I.3

-DEVLETİN İÇ BORÇLARI 234.4 MİLYAR LİRAYA ULAŞTI...

Dövizle ödenecek dış borçların yanısıra, devletin iç borçlarında da hızlı bir artış eğilimi gözlenmektedir. Devletin iç borçları, Haziran ayı sonunda 234.4 milyar liralık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Haziran ayında 5.2 milyar lira çoğalan iç borçlar, yılbaşından bu yana 55.7 milyar lira artmıştır.

İç devlet borçlarının, I74.5 milyar liralık bölümü devlet bütçesinden ödenecek borçlara ait bulunmaktadır. 59.8 milyar liralık bölüm ise, bütçe dışı kamu kesimi tahvillerinden kaynaklanmaktadır.

DEVLETİN İÇ BORÇLARI (MİLYON TL)

	ARALIK I978	HAZİRAN I979
I-DEVLET BÜTÇESİNDEN ÖDENECEK		
-Tahvil ihracı	67.I58.5	80.856.3
-İç konsolidasyon	25.3I0.3	68.80I.0
-Tahkim edilen bedel	2I.268,5	2I.059.0
-Tasarruf bonoları	4.628.6	3.728.6
-Diğer borçlar	89.0	87.7
2-BÜTÇE DIŞI KAMU TAHVİLLERİ		
-Devlet Yatırım Bankası	50.903.3	58.I55.0
-KİT'ler	I.340.5	I.669.8
TOPLAM	I78.698.7	234.357.4

-İSTANBUL'DA I979 YILININ İLK YEDİ AYINDA ÖDENMEDİĞİ İÇİN PROTESTO EDİLEN SENETLER, I977'NİN EŞ DÖNEMİNE GÖRE ~~XXXXXXXXXX~~ SAYI OLARAK YÜZDE 35 VE DEĞER OLARAK DA YÜZDE 70 ARTMIŞTIR?

I978 yılının Ocak-Temmuz döneminde 3 milyar lira değerinde senet protesto edilirken, I979'un eş döneminde protesto edilen senetlerin değeri 5.I milyar liraya yükselmiştir. I979 yılının Ocak ayından I3 Temmuza kadar protesto edilen senetlerin sayısı 262 bin 788'e ulaşmıştır. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, protesto edilen senetlerin I93 bin 85I idi.

Son üç-dört yıl içinde, protesto edilen senetlerin sayı ve değer olarak hızla artması, ekonomik bunalım nedeniyle, esnaf ve zanaatkarların, küçük ve

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

orta boy sermayelerin yıkıma sürüklenişlerinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

-AFYON TERAKKİ SERVET BANKASI ÇBS VE ARMATÖR KOZANOĞLU TARAFINDAN SATINALINDI?..

I926 yılında kurulan Afyon Terakki Servet Bankası, ÇBS Çavuşoğlu firması ve armatörlük yapan Kazanoğlu ailesi tarafından satınalındı. Adı "Hisarbank" olarak değiştirilen bankanın, sermayesi de 3 milyon liradan IOO milyon liraya yükseltildi.

İlgili banka el değiştirdikten ve sermayesi artırıldıktan sonra,Hisarbank adıyla İstanbula taşındı.Hisarbank'ın yeni sermayesinin yüzde 43.6'sı Ahmet Gökçe Kazanoğlu tarafından, yüzde 43.6'sı da Mehmet Ömer Çavuşoğlu tarafından garanti edildi. Afyon Ticaret ve Sanayi Odası ve Eskişehir bankası da yeni bankanın öteki paylarına ortak oldu...

-ASİL-ÇELİK SERMAYESİNİ 2 MİLYAR LİRAYA YÜKSELTİYOR...

Asil Çelik Sanayi ve Ticaret A.Ş. sermayesini I milyar liradan 2 milyar liraya yükseltmeye karar verdi. Sermaye artırımı için, Şirket Genel Kurulu 3 Eylül Pazartesi günü toplandı.

Mevcut I milyar liralık sermayesinin 6IO milyon lirası nama ve 390 milyon lirası ise hamiline yazılı hisse senetlerinden oluşan Asil Çelik'de, artırılacak sermayede de aynı yola gidilmektedir. Böylece, sermaye 2 milyar liraya yükseltildiğinde, I milyar 220 milyon lirası nama ve geri kalan 780 milyon lirası da hamiline yazılı senetlerden oluşacaktır.

Asil Çelik'de, hisse payları sermaye artırımından sonra da değişmemektedir. Buna göre, toplam sermayenin yüzde 24.4'ü Koç Holding'e, yüzde 20.3'ü İş Bankası'na, yüzde I5.3'ü Çelik Endüstrisi T.A.Ş.'ne, yüzde I'i ise Rahmi Koç'a aittir.

Türkiye'de özel kesime ait en büyük yatırım projesi olan ve yılda 2IO bin top vasıflı çelik üretecek Asil Çelik tesislerinin temeli I977 yılı Ocak ayında atılmıştı. Bu yılın Mayıs ayında tesislerin bir kısmı çalışmaya başlamıştır.Toplam 3 milyar 700 milyon lira yatırımla kurulan ilgili işletme, bu yılın sonunda tam kapasite ile üretime başlayacaktır...

-KİT'LERİN I979 YILI FİNANSMAN GEREĞİ 98 MİLYAR LİRAYA YÜKSELDİ...

Yeni yapılan hesaplamaya göre, KİT'lerin I979 yılında finansman açığının 98 milyar IOO milyon lira olarak gerçekleşeceği saptandı. Oysa, I979 yılı Programına göre, KİT'lerin finansman gereğinin 52 milyar IOO milyon lira olacağı açıklanmıştı. İlgililerden edinilen bilgiye göre, 98 milyar IOO milyon liralık finansman gereğinin 66 milyar 200 milyon liralık bölümünü KİT zararları ve arda kalan bölümünü de öteki gereksinmeler oluşturmaktadır.

-ODALAR BİRLİĞİNDE YOLSUZLUK YAPILDIĞI AÇIKLANDI...

Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler, Ticaret Bakanlığı müfettişlerinin Odalar

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Birliği konusunda yaptıkları incelemeler sonucu, yolsuzluk yapıldığının saptandığını bildirdi. Yapılan açıklamada, kısa odalar Birliği olan "Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" nin I Haziran I974 ile 3I Mayıs I979 tarihleri arasındaki devreyi kapsayan bir incelemenin, bakanlık müfettişleri tarafından yapıldığı kaydedildi.

Köprülüler, AP hükümetleri ve milliyetçi cephe devrinde, uzun yıllar denetlenemeyen Odalar Birliği'nin bu tarihler süresince görev yapmı olan yönetim kurulu es başkanı Sezai Dıblan ile yönetim kurulu üyeleri Şaban Gazioğlu, Şinasi Ertan, Raif Dinçkök, Mahmut Karabacak, Fehami Kuzeyman, Mustafa Sarımsakçı, Ferudun Malcıoğlu, Muhittin Güzelkılıç, Ömer Güriş, Enver Ak, Ömer Beşe, Genel Sekreter Sabahattin Alpat, Genel Sekreter eski vekillerinden Orhan Davut, Şadi Pehlivanoğlu, eski yönetim kurulu üyelerinden İlker Sencer, Ali Sırrı Kuçkan'ın Birlik Yasası'na aykırı hareket ettiklerini söyledi.

Yasaya aykırı olarak tahsis edilen örtülü ödenek niteliğindeki "Özel Sektör Enformasyon Komitesi" giderleri tahsisatından, herhangi bir müsbet evraka dayanmaksızın ve sarf yerlerini belirtmeksizin genel kurul kararına aykırı bir biçimde Odalar Birliği Başkanı Sezai Dıblan'a birlik bütçesinden net 3 milyon 98I bin 355 lira ödendiğini belirten Teoman Köprülüler, bu paranın büyük bir kısmının Sezai Dıblan tarafından özel sektörün dinamik müdafaasının yapılması ve özel sektör düşüncesinin yaygınlaşmasıyla ilgili çalışmalar adı altında çekildiğini bildirmiştir.

Köprülüler konuşmasını şöyle sürdürmüştür:"Sezai Dıblan'a net olarak ödenen 3.98I.355 lira paranın nerelere sarfedildiği belli değildir. Sarf yerlerini belirten hiçbir müsbet evrak yoktur. Yalnızca paraların Sezai Dıblan'a ödendiğine ilişkin imzalı belgeler bulunmaktadır. Paraların sarf yerleri, eski yönetim kurulu üyeleri ile genel sekreter ve eski genel sekreter vekillerine sorulduğunda, sözlü ve yazılı yanıt vermekten kaçınmışlardır."

Teoman Köprülüler, Odalar Birliği eski Başkanı Sezai Dıblan, eski yönetim kurulu üyeleri ve genel sekreter ile vekillerinin yasalara aykırı olarak 3.98I.355 lirayı ne yaptıkları ve nereye sarfettiklerinin hesabını adalet önünde vereceklerini kaydetmiş ve cezai kovuşturma açılması istegiyle Cumhuriyet Savcılığı'na başvurulduğunu belirtmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

EKONOMİ RAPOR = EKO

EKO1

FİYATLAR

-Son bir yıl içinde perakende fiyatlar yüzde 50.I oranında arttı...

-Son altı ay içinde gözlenen fiyat artışları ise, yüzde 27'ye ulaştı...

DİE'nin II büyük ilimizde yaptığı saptamalara göre, I978 Haziran-I978 Haziran dönemini kapsayan son bir yıllık sürede, perakende fiyatlar yüzde 50.I oranında artış gösterdi.

DİE'nin hesaplamasına göre, Aralık I978-Haziran I979 dönemini kapsayan son altı aylık sürede, perakende fiyatlar yüzde 27 oranında arttı.

Son bir yıllık sürede, perakende fiyatların en yüksek düzeyde artış gösterdiği üç ilimiz, sırasıyla Adana, İstanbul ve Ordu kentleri olmuştur. Son bir yıl içinde, perakende fiyatlar, Adana'da yüzde 59.4, İstanbul'da yüzde 56.4 ve Ordu ilinde de yüzde 52.7 oranında artış gösterdi.

Aralık I978-Haziran I979 dönemini kapsayan son altı aylık dönemde, perakende fiyatların en hızlı artış gösterdiği üç ilimiz, sırasıyla İstanbul, Adana ve Ankara kentleri olmuştur. İlgili sürede, perakende fiyatlar İstanbul'da yüzde 32.8, Adana'da yüzde 3I.6 ve Ankara'da yüzde 27.8 oranında arttı.

FİYAT ARTIŞLARI (YÜZDE OLARAK)

İLLER	I978 Haziran-I979 Haziran son bir yıl	I978 Aralık-I979 Haziran son altı ay
Ankara	49.7	27.8
İstanbul	56.4	32.8
İzmir	50.5	25.6
Adana	59.4	3I.6
Antalya	52.I	23.7
Bursa	5I.8	25.3
Diyarbakır	47.I	23.3
Erzurum	43.4	23.9
Eskişehir	44.I	28.2
Ordu	52.7	27.6
Samsun	43.6	27.0
Ortalama fiyat artışı	50.I	27.8

DIŞ TİCARET

-Ocak-Haziran döneminde, Türkiye'nin dışalımı yüzde 7.4 ve dışsatımı da, bir önceki yılın eş dönemine oranla yüzde 22.3 oranında arttı...

DİE'nin Dış Ticaret İstatistiklerine göre, içinde bulunduğumuz yılın ilk altı ayında, Türkiye'nin dışalımı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 7.4 oranında artarak 2 milyar 404 milyon dolara yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın Ocak-Haziran döneminde, Türkiye'nin dışalımı 2 milyar 238 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Öte yandan, I979'un ilk altı ayında, Türkiye'nin dışsatımı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 22.3 oranında artarak 1 milyar 114 milyon

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

EKO 2

dolara ulaşmıştır. Ocak-Haziran I979 döneminde, Türkiye'nin dışsatımı 964 milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

İlgili verilere göre, I979'un ilk altı ayında, Türkiye'nin dış ticaret açığı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yaklaşık aynı düzeyde kalmış ve dış açık I milyar 225 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, I milyar 274 milyon dolar olarak gerçekleşmişti.

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNDEKİ GELİŞMELER
(MİLYON DOLAR OLARAK)

	DIŞALIM	DIŞSATIM	DIŞTİCARET AÇIĞI
I978 Ocak-Haziran	2.238	964	I.274
I979 Ocak-Haziran	2.404	I.I79	I.225
Değişme mutlak	+I66	+2I5	-49
Değişme %	+7.4	+22.3	-3.8

EMİSYON

-Son yedi ay içinde piyasadaki kağıt para miktarı yüzde 22.6 oranında arttı...

Merkez Bankası'nın 27 Temmuz I979 tarihli durumuna göre, son yedi aylık dönemde, piyasadaki kağıt para miktarı yüzde 22.6 oranında artarak, I40 milyar 466 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 3I Aralık I978 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı II4 milyar 6I6 milyon lira büyüklüğündeydi.

Öte yandan, İMF'ye verilen "Niyet Mektubu" nun kabulünden sonra, Merkez Bankası, karşılıksız para basmayı durdurmuş ve son bir ay içinde piyasadan 2 milyar 289 milyon lira büyüklüğündeki parayı geri çekmiştir.

ÜRETİM

-I979 yılının ilk altı ayında, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, sanayi sektörünün önemli kesimlerinde üretimde ciddi gerilemeler oldu...

DPT Koordinasyon Dairesi'nin saptamalarına göre, I979 yılının ilk altı ayında, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, sanayi sektöründe önemli üretim düşüşleri gözlenmiştir. Nitekim, Ocak-Haziran I979 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla gıda sanayii üretimi yüzde I7.I, içki-tütün sanayii üretimi yüzde 2.8, orman ürünleri sanayii üretimi yüzde 7.5, kağıt üretimi yüzde I.6, lastik üretimi yüzde 3.7, petro-kimya malları üretimi yüzde 30.5, petrol ürünleri üretimi yüzde 20.6, çimento üretimi yüzde 8.3 ve karayolu taşıkları üretimi de yüzde 5.3 oranında gerileme göstermiştir.

Buna karşılık, ilgili dönemde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, madencilik malları üretiminde yüzde II.2, tekstilde yüzde 5.6, deri sanayii ürünlerinde yüzde I4.2, kimyada yüzde 27.3, gübrede yüzde 57.I, demir çelikte yüzde 28.6, tarım dışı metallerde yüzde 2.7, tarım araçlarında da yüzde 42.5 oranında üretim artışı gerçekleştirilmiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

EKO 3

SANAYİ KESİMİNDE ÜRETİMDEKİ DEĞİŞMELER

Sektörler	I978-I979 ilk altı aylık üretim değişimi %
Madencilik	+II.2
Gıda sanayii	-I7.I
İçki-tütün sanayii	- 2.8
Tekstil sanayii	+ 5.6
Orman ürünleri sanayii	- 7.5
Kağıt sanayii	- I.6
Lastik sanayii	- 3.7
Kimya sanayii	+27.3
Petro-kimya sanayii	-30.5
Petrol ürünleri sanayii	-20.6
Gübre	+57.I
Çimento sanayii	- 8.3
Demir-çelik	+28.6
Demir dışı metaller	+ 2.7
Karayolu taşıtları	- 5.3

-I979'un İlk Beş Ayında Planlanan Yatırımların (Kamu), Ancak Yüzde 27.8'i Gerçekleştirilebildi...

DPT'nin "Önemli Projelerin 3I Mayıs I979 Raporu" na göre, halen yapımı sürdürülmekte olan ve maliyet bedeli 576 milyar lira olan II6 önemli kamu projesi için, I979'un Ocak-Mayıs dönemini kapsayan beş aylık sürede, planlanan yatırımların ancak yüzde 27.8'i gerçekleştirilebilmiştir.

Maliyet bedeli 576 milyar lira olan II6 proje için, I979 yılında 60 milyar lira büyüklüğünde yatırım yapılması planlanmış ve ancak, Mayıs ayı sonuna kadar I6 milyar 700 milyon lira harcama yapılabilmiştir.

Raporda belirtildiğine göre, yatırımlarda meydana gelen gecikmelerin nedeni, iç ve dış finansman yetersizliği ve döviz yokluğu sonucu, gerekli yatırım mallarının dışalımlarının gerçekleştirilemiyor olmasıdır.

-PAMUK, KURU ÜZÜM, İNCİR VE FINDIĞIN TABAN FİYATLARI AÇIKLANDI...

CHP ağırlıklı Hükümet, hem Türkiye tarımında, hem de dışsatımda önemli ağırlığa sahip, dört tarımsal ürünün alım fiyatlarını, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 75 ile yüzde I29 arasında artırmış bulunmaktadır.

Yeni açıklanan taban fiyatlarına göre, fındığın alım fiyatı yüzde 75'lik bir artışla, 2I.50'den 37.50 liraya; kuru üzümün fiyatı yüzde I29'luk bir artışla, I7.50'den 40.00 liraya; kuru incirin fiyatı yüzde II0'luk bir artışla, I0.50'den 22 liraya ve pamuğun alım fiyatı da, yüzde 85'lik bir artışla, I3.25'den 24.50 liraya yükseltildi.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI FÜSTAV

EKO 4

Tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının, bu yıl, ortalama yüzde 100 oranında artırılmış olmasının, hiç kuşku yok, bir dizi politik ve ekonomik gerekçeleri vardır.

İlk kez, CHP ağırlıklı Hükümet, ve CHP Ekim ayında yapılacak olan seçimleri de dikkate alarak, kırsal alanda yitirilen prestijin yeniden kazanılması amacıyla, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarını yüksek tutmak gereğini duymuştur.

İkinci kez, son bir yıl içinde, tarımsal girdilerin ve de köylülerin gerek duyduğu tüketim mallarının fiyatları, en az yüzde 75 oranında artış gösterdi. Bunun anlamı, 1979 üretim yılında, tarım ürünlerinin maliyet fiyatlarının, yaklaşık yüzde 75 oranında artmış olması demektir.

Son yapılan devalüasyon, Türk parası türünden, tarımsal ürünlerin fiyatlarının aynı oranda artırılması demektir. İşte, hem son yapılan devalüasyon ve hem de ilgili tarımsal ürünlerin dünya fiyatlarının, son bir yıl içinde büyük oranda artış göstermiş olması, bu yıl taban fiyatlarının yüksek tutulmasının, öteki ekonomik gerekçelerini oluşturmaktadır.

Devletin kırsal alanda uyguladığı ve adına "destekleme politikaları" denilen ekonomi politikaların en belli başlısı olan taban fiyatları konusunda, yıllardan beri sürdürülen tartışmalar, hep sorunun esas tartışılması gereken noktaları gözardı edilerek ve sorunun sınıfsal özü saklanarak sürdürülmüştür. Sürekli söylenen şudur:Muhalefette bulunan burjuva partileri, hükümetlerin her taban fiyatı açıklamalarında basarlar yaygarayı,"taban fiyatları düşük tutuldu ve üretici köylü perişan oldu" diye. Hükümet partisi ya da partileri ise, tam tersini savunur... Tekelci sermaye de, her taban fiyatı ilanından sonra, sürekli aynı plağı çalar durur, "taban fiyatları yüksek tutuldu, ekonomik dengeler altüst oldu, enflasyon körüklendi" diye.

Oysa, sınıfsal açıdan sorunun tartışılması gereken üç yanı vardır. İlk olarak, tarımsal ürünlerin taban fiyatları hangi noktada belirlenmeli tartışması, bir yanıyla, genel olarak "köylülük" ile tekelci sermaye arasında sürekli varolan bölüşüm kavgasıdır. Ve bu kavga, istisnai seçim yılları bir yana bırakılırsa, sürekli tekelci sermayenin çıkarına sonuçlanır.

Tekelci sermayenin, soygun ve sömürüsünü kırsal alana değin uzatabilmesi için, tarımsal ürünlerin fiyatlarının görece, sanayi mallarının fiyatlarına oranla, daha düşük düzeyde belirlenmesi gerekir. Ve böylelikle, tarım kesiminden sanayi kesimine ve daha gerçeği, tekelci sermayeye bir fon aktarılmış olur...

İkinci olarak ve politik nedenlerle, özellikle seçim yıllarında, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının, dünya fiyatlarına oranla yüksek düzeyde belirlenmesi, Türkiye ekonomisinde yüksek dozdaki enflasyonun önemli nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Çünkü, hükümetler tarımsal ürünlerin taban fiyatları ile bu ürünlerin dışsatım fiyatları arasındaki olumsuz farkı karşılıksız para basarak gidermektedirler. Ve bu uygulamanın sonucunda ortaya çıkan yüksek dozdaki enflas-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

5

Ekon 5

yonun faturasını da, son çözümlemede, emekçi yığınlar ödemektedirler...

Üçüncüsü ve önemli olanı, kırsal alanda varolan yapılar ve üretim ilişkileri veri iken, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının düşük ya da yüksek düzeyde belirlenmiş olması, köylülüğün üçte ikisinden daha çoğunu fazla ilgilendirmemektedir.

Bunun nedeni anlaşılmaz değildir. Bugün Türkiye'de, tarım topraklarının yarısından daha çoğu, bir avuç büyük toprak sahibinin mülkiyetinde bulunmakta ve tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının yüksek tutulduğu yıllarda da, "aslan payını" bu kesim ele geçirmektedir.

Öte yandan, kırsal alanda yaşayan çiftçi ailelerinin yüzde 22.4'ünün bir karış bile toprağı bulunmamakta ve bu nedenle, tarımsal ürünlerin taban fiyatları, yaklaşık bu 6 milyon kişiyi hiç mi hiç ilgilendirmemektedir.

Ayrıca, kırsal alanda yaşayan çiftçi ailelerinin yüzde 56.6'sı (I-50 dönüm toprağa sahip küçük üreticiler), bugün Türkiye'de yeteri kadar toprağa sahip bulunmamakta ve bunlar, daha tarımsal ürünlerin taban fiyatları ilan edilmeden çok önce ve ürünlerin hasadından önce, bu ürünleri çok ucuza tüccar, tefeci ve aracılar tarafından kapatılmasına razı olmaktadırlar. Ve bu nedenle de, tarımsal ürünlerin taban fiyatları, küçük üreticileri de fazla ilgilendirmemektedir.

Açıkçası, Türkiye'de demokratik bir toprak reformu yapılmadan, üretim kooperatifçiliği yaygınlaşmadan ve yoksul köylülük soygun ve sömürüden kurtarılmadan, taban fiyatların yüksek yada düşük tutulduğu tartışması fazla anlamlı değildir.

-TÜRKİYE I979-I983 YILLARINI KAPSAYAN DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN DÖNEMİNDE, I2 MİLYAR 850 MİLYON DOLAR DIŞ BORÇ ÖDEYECEK...

İMF'nin hesaplamalarına ve Anka haber ajansa'nın ekonomi bültenine göre, DÇM borçlarının ve OECD bünyesindeki borçların ertelenmesi halinde dahi, Türkiye I979-I983 yıllarını kapsayan dördüncü beş yıllık plan döneminde, I2 milyar 850 milyon dolar büyüklüğünde dış borç ödemek zorunluğunda kalacaktır.

İlgili verilere göre, ödenecek I2 milyar 850 milyon dolarlık dış borcun, 6 milyar 480 milyon dolarını ana para ve geri kalan 6 milyar 370 milyon dolarlık bölümünü de faiz ödemeleri oluşturmaktadır.

TÜRKİYE'NİN ÖDEMESİ GEREKEN DIŞ BORÇLARI (MİLYON DOLAR)

Yıllar	Ana para	Faiz	Toplam
I979	650	870	I.520
I980	I.030	I.I50	2.I80
I98I	I.250	I.300	2.550
I982	I.600	I.450	3.050
I983	I950	I.600	3.550
Toplam	6.480	6.370	I2.850

-I979'UN İLK ALTI AYINDA I MİLYAR 88 MİLYON DOLAR BÜYÜKLÜĞÜNDE İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞİ GERÇEKLEŞTİ...

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1979 yılının ilk altı ayını kapsayan Ocak-Haziran döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, işçi dövizi girişleri yüzde 218 oranında artış olmuş ve böylece, ilgili dönemde 1 milyar 88 milyon dolar büyüklüğünde işçi dövizi girişi olmuştur. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'ye 342 milyon dolar dolayında işçi dövizi girişi olmuştur.

11 Nisan-10 Mayıs tarihleri arasında uygulanan "süper primden" etkilenen işçi dövizleri, Mayıs ayında rekor düzeye ulaşarak, 639 milyon dolarlık bir büyüklüğe yükselmiştir. Ancak, devalüasyon uygulamasıyla birlikte, işçi dövizi girişinde hemen düşme olmuş ve Haziran ayında bu büyüklük, 106 milyon dolara inmiştir.

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ (BİN DOLAR)

AYLAR	1978	1979
Ocak	42.442	83.090
Şubat	43.362	75.387
Mart	73.471	55.698
Nisan	55.508	128.599
Mayıs	61.595	639.277
Haziran	66.025	106.188
Toplam	342.403	1.088.239

-İMF'YE SUNULAN "NİYET MEKTUBU" AÇIKLANDI...

Geçtiğimiz ayın en önemli ekonomik olaylarından birisini de, İMF'ye sunulan "Niyet Mektubu"nun açıklanması oluşturdu.

"Niyet Mektubu"nda Türkiye, İMF'nin tüm isteklerine evet demekte ve öz olarak, alınan ve alınacak olan önlemlerle bunalımların tüm yükünün emekçi yığınların sırtına yükleneceği ilke olarak kabul edilmektedir.

Nitekim, "Niyet Mektubu" nun, 8. maddesinde, maaşların ve ücretlerin dondurulması, tarımsal ürünlerin taban fiyatlarının düşük tutulması ilkesi, diplomatik bir dille de olsa, açık bir biçimde dile getirilmekte ve şöyle denilmektedir:

"Hükümet, nominal gelirlerdeki aşırı bir artışın enflasyonu firenleme çabaları ile bağdaşamayacağına inanmaktadır. Ve 1979 yılı bütçe kanunu ile kamu görevlilerine tanınan yüzde 20 civarındaki ücret artışlarının, 1980 senesi Şubat ayına kadar yürürlükte kalmasını kararlaştırmıştır. 1978'de Hükümet bir toplumsal anlaşma ile ücret tesbit süreçinin ana hatlarını ilan etmiş ve anlaşma süresini kapsayan son iki yılın fiyat artışlarını giderecek ücret artışlarını getirmiştir. Hükümetin tarımsal ürünler için tesbit ettiği destek fiyatları da aynı gerekçelerle dünya fiyatlarına uygun tutulmuştur."

Verilen "Niyet Mektubu"nda, KİT açıklarının faturasının da emekçi yığınlara ödetildiği ve de ödetileceği, sürekli olarak "kemerleri sıkma" politikası izleneceği taahhüt edilmekte ve bu konuda da şöyle denilmektedir:

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

EKO 7

"Artan iç maliyetlerin ve personel masraflarının, ithal edilen maddelerin ve özellikle petrol ve sanayi mallarının fiyatlarının artması neticesinde İktisadi Devlet Teşekküllerinin işletme zararları, bu kuruluşların iç piyasada pazarladıkları mal ve hizmet fiyatlarında yapılan önemli artışlara rağmen, son yıllarda artmaya devam etmiştir. Mart 1979 sonlarına doğru petrol ürünleri fiyatlarına yapılan yüzde 80-100 arasındaki zamları da kapsayan yeni fiyat artışları hükümetin istikrar programı çerçevesinde yürürlüğe konulmuştur. Belirtilen tarihte bu zamların sene içinde 80 milyar Türk lirası gelir fazlası sağlayacağı tahmin edilmekteydi. O tarihten bu yana ise, elektrik enerjisi ile diğer bazı mallara da zamlar yapılmış ve buğday sübvansiyonları kaldırılmıştır.

Aşağıda izah edilen kambiyo kurlarının başarılı olmasını sağlamak amacıyla hükümet, iç talebi azaltmak için ek tedbirler alınmasını da gerekli görmüştür. Bu çerçeve içinde benzin, alkollü içki, demir ve çelik ürünleri, yolcu ve yük taşıma ücretleri için haziran 1979 ortalarından itibaren geçerli olmak üzere yeni zamlar kabul edilmiştir. Bu zamların yıl sonuna kadar 35 milyar Türk lirası dolaylarında bir gelir fazlasına yol açacağı tahmin edilmektedir.

Ve yine diplomatik bir dille, İMF'ye sunulan "Niyet Mektubu"nda, İMF'nin Türkiye ekonomisini üç ayda bir denetlemesine razı olunduğu belirtilmekte ve Türk parasının değerinin gerektiğinde düşürüleceği ilkesine "evet" denilerek, bu konuda şöyle denilmektedir:

"... Hükümet kamu kesimi maliyesini gözden geçirmek ve gerekli olabilecek tedbirleri almak amacıyla Uluslararası Para Fonu ile Kasım 1979'dan önce görüş birliğine varmak arzusundadır...Hükümet, bu hedefleri gözden geçirmek ve Uluslararası Para Fonu ile Mart 1980'den önce Mart-Temmuz 1980 devresi için bu kredilerin sınırları hususunda bir mutabakata varmak arzusundadır.

...Hükümet ihracatın ve döviz girdilerinin artırılması suretiyle ödemeler dengesinin güçlendirilmesine güvenin yeniden tesisi bakımından büyük önem vermektedir. Büyük çoğunluğu kısa vadeli krediler ve ödemelerin geciktirilmesi suretiyle karşılanmış olan bir dizi büyük cari hesap açıklarının sonucu olarak dış ödemeler durumu 1977'nin başından beri kritik bir düzeye ulaşmıştır. 1978 başlarında alınmış olan düzeltici tedbirler ve bu arada Türk lirasının değerinin önemli ölçüde düşürülmesi, 1978'in ikinci yarısında sanayi ürünleri ihracının da artması suretiyle ihracat gelirlerinin çoğalmasına katkıda bulunmuştur... Hükümet, halihazırda Türk ihraç mallarının uluslararası pazarlardaki rekabet gücünü önemli ölçüde artırması beklenen bir tedbir olarak Türk lirasının kıymetinde önemli ölçüde bir düşmeyi sağlamış, böylece ithalatın iç maliyetini daha gerçekçi kılarak ödemeler dengesinin düzeltilmesini hızlandırmıştır...Hükümet ayrıca, Merkez Bankası'na bir uluslararası piyasada çapraz kur oranlarında yüzde 2'yi aşan herhangi bir sapma meydana geldiğinde resmi kambiyo kurlarını düzeltme yetkisini vermiştir."

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

30. Mai 1979

R A P O R

EKONOMİYİ GÜÇLENDİRME PROGRAMI

Geçtiğimiz ayın en önemli ekonomik olayını, hiç kuşku yok, CHP ağırlıklı Hükümet'in hazırladığı ve kamuoyuna açıkladığı "ekonomiyi güçlendirme programı" adı altında yürürlüğe konulan "ekonomik önlemler" oluşturdu.

Ekonomik önlemler paketi, CHP ağırlıklı Hükümet'in açıklamasına bakılırsa, sözüm ona, Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu bunalımlardan çıkabilmek için hazırlanmış ve bu amaçla yürürlüğe konulmuştu. CHP ağırlıklı Hükümet'in ve Başbakan Bülent Ecevit'in iddiasına göre, getirilen bu ekonomik önlemler sonucunda, döviz darboğazından çıkılacak, işsizlik azalacak, fiyat artışları durdurulacak; üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklükleri yüksek boyutlara ulaştırılacaktır!

Bir sürü laf kalabalığından sonra,"paket" açıldı... Paketten ne çıktı? Ekonomik önlemler paketi açılınca görüldü ki, bu önlemler, kesinlikle ekonomiyi değil, tekelleri güçlendirme programıdır. Bu önlemler, emperyalist odakların isteklerine boyun eğme, bunalımların faturasını emekçi yığınlara ödetme programıdır. Ve bu programla, CHP ağırlıklı Hükümet, Türkiye kapitalizminin hiçbir bunalımına en küçük bir çözüm getiremiyecek, bunalımlar ve sorunlar daha da yoğunlaşacak ve CHP üst yönetimi, CHP ağırlıklı Hükümet, bindiği dalı kesmeye devam edecektir.

Evet, paket açıldı... Bakalım paketten ne çıktı? Paketten ilk çıkan ve hemen uygulamaya konulan, koca bir zam furyası oldu. KİT ürünlerine ve Tekel maddelerine, yüzde IOO'e varan zamlar yapıldı. Ve bu zamlar, iğneden ipliğe yahsıdı. Resmi istatistikler henüz açıklanmadı; ama, ilk tahminler, hayat pahalılığının yaklaşık yüzde 50 oranında arttığı gösteriyor. Bu, işçi sınıfına, yoksul köylülere, geniş orta katmanlara, maaş ve ücretle çalışan milyonlarca memur, öğretmen ve teknik elamanlara indirilmiş ağır bir darbedir.

Bu son zamların faturası, yaklaşık I50 milyar liradır. Bu I50 milyar liranın, yaklaşık 50 milyar lirası KİT'lerin zarını karşılayacak ve arda kalan IOO milyar lirası da çokuluslu tekellerin, işbirlikçi, tekelci burjuvazinin kasasına akacaktır. Bu faturanın bedelini ise, emekçi yığınlar, işçiler, köylüler, esnaf ve zanaatkarlar, memurlar, öğretmenler, teknik elamanlar ve orta katmanlar ödeyecektir.

Paketten çıkan ikinci önlem ise, kıt döviz kaynaklarının kullanılmasının

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

yeniden düzenlenmesine ilişkindir. Bunun anlamı, bu yeni düzenleme ile her önüne gelene döviz tahsis edilmeyecek, döviz gelirleri çokuluslu tekellerin ve onlarla ortaklık eden işbirlikçi, tekelci sermayenin buyruğuna sunulacak.

Ve buna ilişkin olarak, bir üçüncü önlem, ithalat hacminin sınırlandırılmasıyla ilgilidir. Peki ama, Türkiye dışalım büyüklükleri sınırlamakla, işsizliği nasıl azaltabilecek; "sıfır" noktasına inen yatırım, üretim ve kalkınma hızı büyüklüklerini nasıl artırabilecektir?

Türkiye'nin dışalımlarının yüzde 97'ini, aramalı, hammadde ve yatırım malları oluşturuyor. Bunların dışalımını sınırlamak, yatırımların durdurulması, üretimin geriletilmesi ve buna koşut olarak da işsizliğin ve pahalılığın artırılması demektir. Geçtiğimiz yıl, CHP ağırlıklı Hükümet, Türkiye'nin dışalımını yaklaşık I.5 milyar dolar kıstı. Peki sonuç ne oldu? Fiyat artışları, başka şeylerlerle birlikte bu nedenle, yüzde 70'e ulaştı... Bu büyüklük, planlı dönemin, en büyük enflasyon oranını oluşturdu. Yatırımlar durdu, planlı dönemde, kalkınma hızı ilk kes "sıfır" olarak gerçekleşti. Onbinlerce işçi, patronlar tarafından işlerinden atıldı. Açık işsizlerin sayısı üç milyonu aştı...

Geçtiğimiz günlerde, I978 yılına ilişkin tekellerin karları açıklandı. I978 yılında, tekellerin kar oranları, I977 yılına oranla hayli yükselmiş. Demek ki, CHP ağırlıklı Hükümet'in uyguladığı ekonomi politikası, yalnızca tekellerin kar oranlarının artmasına yarıyor... Ama, emekçi yığınların yaşam koşullarını her geçen gün daha da kötüleştiriyor...

Kuşkusuz, pakette yeralan başka ekonomik önlemler de var. Ve bunlar, nitelikleri gereği, bir anda uygulanabilecek olan şeyler değil. Ne var ki, yeri ve zamanı gelince, bir bir uygulamaya konulacak. Ve görülecek ki, bunların her biri, emperyalist odakların, işbirlikçi, tekelci sermayenin isteklerine uygun önlemler olacak ve emekçi yığınların yaşam koşullarını daha da kötüye götürecek nitelikte uygulamalar olacaktır.

Sözgelimi, tarımsal ürünlerin taban fiyatları düşük tutulacak; maaş ve ücretlilerin gelirleri dondurulacak, birkaç gün önce yapıldığı gibi (dolaylı bir devalüasyon) devalüasyonlara gidilecek; yani, emperyalist odakların ve onların baş sözcüsü İMF'nin istekleri, "taze para" uğruna bir bir yerine getirilecektir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Son alınan ekonomik önlemlerin açıklanması ve zam furyasının ülkenin dört bir yanını kasıp kavurmasından, işçi ve turist dövizlerine yapılan prim sisteminden (dolaylı devalüasyon) sonra, emperyalist odakların Türkiye'yi ziyaretlerinin yoğunlaşması, bu trafiğin yeniden sıklaşması, Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun İMF ile görüşmek üzere İsviçreye gitmesi, elbette bir rastlantı değildir...

DOLAYLI DEVALÜASYON: EMEKÇİLERE YENİ YÜKLER GETİRECEK

Ekonomiyi güçlendirme programı yutturmacası adı altında, işçi dövizlerine ve turist dövizlerine prim sistemi getirilerek, yeni bir uygulamaya geçildi. Prim sistemine göre, bu yeni kararla, işçi dövizlerine dolar karşılığı önce 47, sonra zaman boyutunda 42 ve 37 lira ödenecektir.

Bu yeni uygulama ile işçilere dolar karşılığı, önce 47, sonra 42 ve 37 lira ödenmesi, turistlere ise bu uygulama tarihinden başlayarak 37 lira ödenmesi ülkenin içinde bulunduğu döviz bunalımının akıl almaz boyutlara ulaştığının önemli bir göstergesidir.

Bu uygulama ile Ecevit Hükümeti, iki amaç gütmektedir: Birincisi, döviz karaborsasını önlemek ve deyim yerindeyse, hükümet karaborsayı kendisi yapmak istemektedir. Ecevit Hükümeti, döviz karaborsasını, döviz kaçaklığını, "sistem veri iken", "CHP ağırlıklı Hükümet'in politikası veri iken", "emperyalist odakların isteği veri iken", ancak yüksek oranlı bir devalüasyon yapmakla önleyebilirdi... Ne var ki, küçük bir fare bile doğuramayan "Büyük Umut Dağı", siyasi nedenlerle, bu boyuttaki bir açık devalüasyonu göze alamazdı, almadı da... CHP ağırlıklı Hükümet, bunun yerine dolaylı bir devalüasyonu yeğledi ve onu yaptı...

İkincisi, bu yeni operasyonla, CHP ağırlıklı Hükümet, birinci amaçla yakından ilişkili olmak üzere, işçi dövizi girişlerini artırmak istiyor. Belki, bu yeni önlemle, işçi dövizi girişleri bir miktar artırılabilir; ama, bu döviz artışı kesinlikle büyük boyutlara ulaştırılamaz ve döviz darboğazına ciddi bir çözüm getiremez.

Ama bu uygulama ile yığınlara yeni yükler getirilmekte ve buna karşılık tekellere yeni fonlar aktarılmaktadır: İşçi ve turist dövizlerine yüzde 50 ile yüzde 100 arasında, Türk parası olarak fazla para ödenmesinin anlamı nedir?

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Bunun bir tek anlamı vardır:Hükümet, resmi kuru 26.5 lira olan I Amerikan dolarına karşı, işçi dövizlerine önce 47 ve sonra 42 ve 37 lira, turist dövizlerine de 37 lira ödeyerek aldığı Amerikan dolarını, işbirlikçi, tekelci sermayeye 26.5 liradan satacaktır.

Bu uygulama ile kimlerden nelerin alındığını ve kimlere nelerin ödendiğini kavrayabilmek için, sorunu açık bir biçimde ortaya koyalım. Türkiye'ye yılda I.5 milyar dolar dolayında işçi ve turist dövizi girmektedir. Bu yeni uygulamanın alt sınırını alırsak, resmi kura göre, her iki kesimin dövizlerine yüzde 50 oranında fazla fiyat ödenecektir. Bunun anlamı, I.5 milyar dolar büyüklüğündeki dövize, resmi kur üzerinden 39 milyar 750 milyon lira ödenmesi gerekirken, yeni uygulama ile bu büyüklük 59 milyar 625 milyon liraya yükseltilmiş olmaktadır. Daha açığı, CHP ağırlıklı Hükümet, 59 milyar 625 milyon liraya satın aldığı bir malı (bu dövizleri), tekelci burjuvaziye 39 milyar 750 milyon liraya satmaktadır. Aradaki fark, yani tekelci burjuvaziye aktarılan yeni kaynak, I9 milyar 875 milyon liradır...

Peki bu kaynak nereden karşılanmakta ve hangi sınıf ve tabakalardan aktarılmaktadır? CHP ağırlıklı Hükümet, bu farkı karşılayabilmek için, iki kaynağa başvurabilir: Birincisini, Merkez Bankası kaynakları oluşturmaktadır. Bunun da anlamı, karşılıksız para basmak; yahi, enflasyon hızını daha da körüklemektir... Böylesi bir yöntem, bu yükün de, emekçi yığınların sırtına yüklenmesidir...

İkincisi, bu farkı, devlet bütçesinden karşılamaktır. Bunun da iki anlamı vardır: Birinci olarak, aslında açık olan devlet bütçesinin, açıklarını daha da çoğaltmak ve bu açıkları Merkez Bankası kaynaklarından gidermek ya da yatırımları sınırlamak... Her iki yöntemde, Türkiye kapitalizminin iki bunalımını daha da derinleştirecek; yani, işsizlik ve enflasyon daha da artacaktır... CHP üst yönetiminin ve CHP ağırlıklı Hükümet'in, getirdiği bu yeni uygulamanın anlamı budur...

SON BİR YIL İÇİNTE PERAKENDE FİYATLAR YÜZDE 42.6 ORANINDA ARTTI

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün II büyük kentte yaptığı saptamalara göre, son bir yıl içinde, perakende fiyatlar yüzde 42.6 oranında artış göstermiştir.

Şubat I978-Şubat I979 dönemini kapsayan saptamalara göre, son bir yıl

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

içinde perakende fiyatların en yüksek düzeyde artış gösterdiği üç ilimiz, sırasıyla Erzurum, Diyarbakır ve Ordu kentleri olmuştur. İlgili dönemde, perakende fiyatlar, Erzurum'da yüzde 48.I, Diyarbakır'da yüzde 47.6 ve Ordu ilinde de yüzde 47.2 olmuştur.

Şubat I978-Şubat I979 dönemini kapsayan son bir yıllık sürede, II büyük kentteki fiyat artışları, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

PERAKENDE FİYAT ARTIŞLARI (ŞUBAT I978-ŞUBAT I979)

İLLER	FİYAT ARTIŞI %
Ankara	42.4
İstanbul	38.7
İzmir	4I.8
Adana	44.4
Antalya	39.7
Bursa	43.2
Diyarbakır	47.6
Erzurum	48.I
Eskişehir	35.3
Ordu	47.2
Samsun	40.3
Ortalama fiyat artışı	42.6

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET AÇIĞI, OCAK-ŞUBAT I979 DÖNEMİNDE GEÇTİĞİMİZ YILIN EŞ DÖNEMİNE ORANLA YÜZDE 43.4 ORANINDA GERİLEDİ...

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün dış ticaret istatistiklerine göre, Tü rkiye'nin dış ticaret açığı, Ocak-Şubat I979 döneminde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 43.4 oranında gerileyerek, 358 milyon 383 bin dolardan 203 milyon 55 bin dolara inmiştir.

Bu gelişmenin nedeni, ilgili dönemde, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, Türkiye'nin ithalatı yaklaşık aynı düzeyde kalırken, ihracatının yüzde 44.9 oranında artırılmasındandır...

OCak-Şubat I979 döneminde, Türkiye'nin ithalatı 668 milyon 5I2 bin

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

dolar olarak gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde bu büyüklük, 679 milyon 446 bin dolar olarak gerçekleşmiştir.

Buna karşılık, ilgili dönemde, Türkiye'nin ihracatı yüzde 44.9 oranında artarak, 32I milyon 83 bin dolardan, 465 milyon 457 bin dolara yükselmiştir.

Türkiye'nin dış ticaretindeki gelişmeler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ (BİN DOLAR OLARAK)

	İTHALAT	İHRACAT	DIŞ TİCARET AÇIĞI
OCAK-ŞUBAT I978	679.466	32I.083	358.383
OCAK-ŞUBAT I979	668.5I2	465.457	203.055
DEĞİŞME	-% I.6	+ % 44.9	- % 43.4

CHP AĞIRLIKLI HÜKÜMET I5 AYLIK İKTİDAR SÜRESİNDE 46 MİLYAR LİRA KARŞILIKSIZ PARA BASTI...

İLGİLİ DÖNEMDE, KREDİ HACMİ II9 MİLYAR LİRA ARTIRILDI...

CHP ağırlıklı Hükümet, CHP üst yönetimi halka ucuzluk vadetti. Türkiye'de enflasyonun kaynaklarını kurutacağını söyledi. Ne var ki, işbirlikçi, tekelci sermayenin isteklerine uygun olarak, enflasyonun kaynaklarını kurutmak bir yana, onu daha da körükleyen bir para ve kredi politikası uyguladı: CHP ağırlıklı Hükümet, I5 aylık iktidar süresince, karşılıksız 46 milyar para bastı. Böylece, Merkez Bankası'nın 30 Mart I979 tarihli durumuna göre, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), I25 milyar 80 milyon liraya yükseltilmiş oldu. Oysa, CHP ağırlıklı Hükümet'in işbaşına geldiği 3I Aralık I977'de piyasadaki kağıt para miktarı, 78 milyar 764 milyon lira dolayında bulunmaktaydı...

Aynı şekilde, CHP ağırlıklı Hükümet, net kredi hacmini de II9 milyar 328 milyon lira artırarak, 470 milyar 380 milyon liraya yükseltmiştir. CHP ağırlıklı Hükümet'in işbaşına geldiği 3I Aralık I977 tarihinde, net kredi hacmi 35I milyar 52 milyon lira dolayında bulunmaktaydı...

EMİSYON VE KREDİ BÜYÜKLÜKLERİNDEKİ GELİŞMELER

	Yüzde fark	3I ARALIK I977	30 MART I977	FARK
Emisyon	58.8	78.764	I25.080	46.3I6
Net kredi hacmi	34.0	35I.052	470.380	II9.328

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BİRÇOK ÖNEMLİ PROJENİN BİLİNÇLİ OLARAK ENGELLENDİĞİ BELİRTİLİYOR...

Anka Haber Ajansı tarafından, ulusal ekonomi açısından büyük önem taşıyan ve bir an önce devreye alınması gereken birçok büyük projenin bilinçli olarak engellendiği öne sürülmüştür. Buna göre, tamamı kamu kesimine ait bulunan ve temel mallar üretimine yönelik bulunan bu projelere ilişkin yatırımlar, hemen hemen tamamen durdurulmuş bulunmaktadır.

Yetkililer, projelerin durmasını genelde Türkiye'nin döviz darboğazına bağlamakla birlikte, bunun yanında uluslararası finans çevrelerinin bilinçli olarak bu projeleri engellediklerini öne sürmektedirler. Özellikle Dünya Bankası, bu engellemede baş rolü oynamaktadır.

Sözgelimi, Dünya Bankası, kamu kesiminin öncülüğünde kurulacak ağır sanayi projelerine karşı çıkmakta, bunun yerine tarım kesimine ve turizm sektörüne ağırlık verilmesini istemektedir.

Anka Ajansı'nın yaptığı araştırmaya göre, üretime geçtiklerinde önemli ölçüde döviz tasarrufu yaratarak, dışa bağımlılığı azaltacak ve ülke sanayiine girdi sağlayacak büyük projeler sürekli olarak engellenmektedir...

Gerçekleştirilmesi sürekli olarak engellenen projelerin başında, MKEK'nin (Makina Kimya Endüstrisi Kurumu), ağır sanayi projeleri, TEK'in nükleer santral ve öteki enerji projeleri, demir çelik kompleksleri ve motor sanayii projeleri yeralmaktadır.

Bunu engelleyenler, emperyalist odaklar, onların ekonomik ve finans kuruluşlarıdır... Bu projeleri engellemekte de haklıdırlar... Çünkü, bu projeler uygulanır, bu projelerin öngördüğü sanayi kuruluşları üretime geçerse, Türkiye sanayiinin önemli girdileri yurt içinden karşılanabilir, böylelikle de, emperyalistlerin kar alanları daraltılabilir... İzin vermemenin nedeni budur...

DEMİR-ÇELİK YATIRIMLARINA KREDİ AÇILMADIĞI AÇIKLANDI...

Sanayiinin temel girdisi olan demir-çelik mamüllerinin üretimi amacıyla planlanan yeni yatırımların ve halen üretimde bulunan tesislerin genişletilmesi çalışmalarının bilinçli olarak önlendiği belirtildi. Bu arada, Avrupa Yatırım Bankası da, demir-çelik yatırımlarını, Üçüncü Mali Protokol ile Tamamlayıcı protokol çerçevesinde reddetti...

Anka Ajansı'nın yaptığı saptamalara göre, demir-çelik sektörünün geliş-

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

mesinin önlenmesi, Türkiye'nin, Avrupa ve diğer batılı gelişmiş ülkeler için iyi bir pazar olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de, Türkiye son üç yıl içerisinde, ilgili ülkelerden I.5 milyar dolar dolayında dışalımda bulunmuştur.

ERDEMİR'DE OLANLAR BU GERÇEĞİ DİLE GETİRİYOR...

İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Sedat Özkol, Ereğli Demir Çelik Fabrikası yöneticilerinin, tesislerin tevziine ilişkin kararlarının, Türkiye gerçekleriyle uyuşmadığını söylemiştir...

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları İkinci Kademe Tevsi projesinin Japon firması NİPPON KOKAN'a verilmesi konusunda bir basın toplantısı yapan İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Sedat Özkol, bu anlaşmanın kapsamına büyük teknik bilgi birikimi gerektirmeyen ve hemen hemen tümünün Türkiyeli teknik elamanları ve kamu kuruluşlarınca karşılanabileceğini savunmuştur...

Erdemir'in ikinci tevsiat projesi fizibilite raporunun Ameriken tekeli U. S. Steel'e hazırlatıldığını ve bu çokuluslu tekelin, projenin gerçekleşmesi için Dünya Bankası'nın kredisine gereksinim olduğunu Erdemir'e bildirdiğini kaydeden Özkol, Dünya Bankası'nın gerekli krediyi ancak, "dünyaca tanınmış mühendislik firmelerinin"hizmetlerinden yararalanma koşulu ile verdiğini belirtmiştir...

2 Haziran I978 tarihinde, İnterallianz Bank adlı bir İsviçre firmasından 8 milyon dolar kredi alınarak aynı gün Japon firması Nippon Kokan'a ödendiğini belirten Özkol, Erdemir'in halen dünyanın birçok finansman kuruluşuna milyarlarca lira borçlu olduğunu vurgulamıştır.

Projede çalışan Japon uzman ve sekreterlerin maaşını da eleştiren Sedat Özkol, bir Japon Uzman'ın ayda IO.600 dolar (265.000 TL) ve bir Japon sekreterin ise , 5.200 dolar (I30.000 TL) olduğunu belirtmiştir.

Ereğli Demir Çelik Fabrikalarından kamu payı yüzde 62 olduğu halde, kamunun hemen hemen hiç söz hakkı olmadığını savunan Sedat Özkol, I978 yılı Programında ve icra planında yeralan "Demir-Çelik Sektör Kurumu" nun bir an önce gerçekleştirilerek, tüm demir çelik tesislerinin bu kuruma bağlanmasını istemiştir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

DEVLETİN İÇ BORÇLARI 2I8 MİLYAR 500 MİLYON LİRAYA ULAŞTI...

-İç borçlar, I978 yılı içinde 84 milyar 300 milyon lira arttı...

Devletin iç borçları, I978 yılı içinde 84 milyar 300 milyon lira artarak, Ocak I979 tarihinde 2I8 milyar 500 milyon liraya ulaşmıştır. İç borçların I58 milyar 300 milyon liralık bölümü Devlet Bütçesinden ödenecek borçlardan ve geri kalan 60 milyar 200 milyon lirası da Bütçe dışı kaynaklardan ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

Devletin iç borçlarının dökümü, karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

DEVLETİN İÇ BORÇLARI (MİLYAR TL)

	Aralık I977	Ocak I979
Devlet Bütçesi	88.259	I58.28I
-Tahvil ihracı	47.476	69.II4
-İç konsolidasyon	I3.840	63.6I3
-Belediye	2I.483	20.839
-Tasarruf bonosu	5.368	4.629
-Ötekiler	92	86
Bütçe dışı	45.937	60.I73
-Devlet yatırım bankası	45.049	58.842
-Kamu kuruluşları	882	I.33I
-Belediyeler	6	-
TOPLAM	I34.I95	2I8.453

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

1. Juni 1979

R A P O R

DIŞ TİCARET:

-Ocak-Kasım I978 döneminde Türkiye'nin dış ticaret açığı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 44.2 azaldı...

DİE'nin dış ticaret istatistiklerine göre, Ocak-Kasım I978 döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla yüzde 44.2 gerileyerek, 2 milyar 82 milyon dolara inmiştir. Geçtiğimiz yılın eş döneminde, Türkiye'nin dış ticaret açığı, 3 milyar 73I milyon dolar büyüklüğünde bulunmaktaydı.

Ocak-Kasım I978 döneminde, Türkiye'nin ihracatı, geçtiğimiz yıla oranla yüzde 28.2 dolayında artarak, I milyar 487 milyon dolardan I milyar 907 milyon dolara yükselmiştir. Böylece, I978 yılında, bir yıl öncesine oranla, Türkiye'nin ihracatı yüzde 28.2 dolayında artış göstermiştir.

Ocak-Kasım I978 döneminde, Türkiye'nin ithalatı, geçtiğimiz yılın eş dönemine oranla, yüzde 23.6 gerileyerek, 5 milyar 2I8 milyon dolardan 3 milyar 989 milyon dolara inmiştir.

İlk bakışta bu durum, yani Türkiye'nin dış ticaret açıklarında gözlenen bu azalmanın, dış ekonomik ilişkilerde bir iyileşme anlamına geldiği öne sürülebilir. Ne var ki, olay hiç de böyle değildir. I978 yılında, Türkiye'nin dış ticaret açığında ortaya çıkan azalma, iki nedenle ortaya çıkmıştır. İlki ve önemlisi, döviz yokluğu nedeniyle, Türkiye ekonomisi gerek duyduğu malları ithal edememiş ve bu nedenle, I978 yılında Türkiye'nin ithalatı geçtiğimiz yıla oranla önemli miktarda gerilemiştir. Dış ticaret açığının azalmasının temel nedeni budur. Kuşkusuz, gerekli ithalatın yapılamaması, kimi önemli ekonomik ve sosyal bunalımları daha da yoğunlaştırmıştır. Nitekim, ithalatın sınırlandırılması, üretim, yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerini olumsuz yönde etkilemiş ve bu durum işsizliğin daha da artması sonucunu doğurmuştur.

İkinci olarak, Türkiye'nin I978 yılında ihracatının 28.2 oranında artış göstermesi, genel bir üretim artışının, ya da dışarıya yeni ürünler satabilecek bir konuma girmiş olmasının sonucu ortaya çıkmamıştır. İhracat artışının tek

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

nedeni, stoklarda bekleyen kimi önemli tarımsal ürünlerin dışsatımının gerçekleştirilebilmiş olmasıdır.

TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNDEKİ GELİŞMELER

(MİLYON DOLAR)

	I977 Ocak-Kasım	I978 Ocak-Kasım	Değişme	% Değişme
İthalat	5.2I8	3.989	-I.229	-23.6
İhracat	I.487	I.907	+ 420	+28.2
Dış ticaret açığı	3.73I	2.082	-I.649	-44.2

FİYAT ARTIŞLARI:

[-İstanbul Ticaret Odası tarafından derlenen endekslere göre, I978 yılında perakende fiyatlar yüzde 69.4 oranında artış gösterdi...

İstanbul Ticaret Odası tarafından derlenen "Ücretliler Geçinme Endeksi" ne göre, Kasım I977-Kasım I978 dönemini kapsayan son bir yıl içinde, perakende fiyatlar yüzde 69.4 oranında artış göstermiştir.]

Öte yandan, DİE'nin II büyük kentimizde yaptığı saptamalara göre, Kasım I977-Kasım I978 dönemini kapsayan son bir yıllık sürede, perakende fiyatlar, ortalama yüzde 4I.7 oranında artış göstermiştir.İlgili fiyat artışlarının iller itibariyle dökümü aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

SON BİR YIL İÇİNDEKİ FİYAT ARTIŞLARI
(I977-Kasım-I978 Kasım)

İller	Fiyat artışları %
Ankara	42.9
İstanbul	37.7
İzmir	4I.2
Adana	36.3
Antalya	4I.3
Bursa	46.2
Diyarbakır	43.8
Erzurum	49.7
Eskişehir	36.3
Ordu	40.I
Samsun	43.5

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

II İl Ortalaması	4I.7
Ücretliler Geçinme Endeksi	69.4

PARA VE KREDİ:

-CHP AĞIRlıklı Hükümet, I978 yılında, karşılıksız 34 milyar 898 milyon lira para bastı...

-İlgili dönemde hükümet, net kredi hacmini, 87 milyar 726 milyon lira artırdı...

CHP ağırlıklı Hükümet ve CHP üst yönetimi, programıyla, seçim bildirgeleriyle, halka sürekli fiyat artışlarını durduracağını vaadetti. Ne var ki, CHP üst yönetimi, iktidar olduktan sonra, bu söylediklerini tümden unuttu. Söylediklerinin tam tersini yaptı. İşbirlikçi-tekelçi sermayenin gerekleri doğrultusunda para ve kredi politikası izledi... Bu tutum, fiyatların daha da artması sonucunu doğurdu... İşbirlikçi tekelci sermayenin finansman gereklerini karşılayabilmek için, CHP ağırlıklı hükümet, görülmemiş oranda karşılıksız para bastı, kredi hacmini sürekli artırdı...

Merkez Bankası'nın verilerine göre, kalkınma hızı büyüklüğü "sıfır" düzeyinde kalırken, CHP ağırlıklı Hükümet, I978 yılında 34 milyar 898 milyon lira büyüklüğünde karşılıksız para basmış ve böylece, piyasadaki kağıt para miktarı (emisyon hacmi), 29 Aralık I978 tarihli duruma göre, II3 milyar 662 milyon liraya yükselmiştir. Merkez Bankası'nın 3I Aralık I977 tarihli durumuna göre, emisyon hacmi, 78 milyar 764 milyon lira büyüklüğünde bulunmaktaydı...

Aynı şekilde, I978 yılında, net kredi hacmi de yüzde 25 dolayında artırılmış ve bu büyüklük, 29 Aralık I978 tarihli duruma göre, 438 milyar 778 milyon liraya ulaşmıştır. 3I Aralık I977 tarihli duruma göre, net kredi hacmi, 35I milyar 52 milyon lira dolayında bulunmaktaydı.

PARA VE KREDİ BÜYÜKLÜKLERİ:(MİLYON LİRA)

	3I Aralık I977	29 Aralık I978	Fark	Artış %
Emisyon	78.764	II3.662	34.898	44.3
Net kredi hacmi	35I.052	438.778	87.726	25.0

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İŞSİZLİK:

-TÜRkiye'de çalışabilir nüfusun yüzde 40'ının işsiz olduğu saptandı...

Türkiye'de, I963 yılında buyana uygulanmakta olan tüm plan ve programlarda, işsizliğin ortadan kaldırılması "temel bir ilke" olarak yeraldı. Tüm burjuva partileri, programları ve seçim bildirgeleriyle, işsizliği ortadan kaldıracaklarını öne sürdüler. Plan ve programlarda öngörülen ilkelere, burjuva partilerinin propagandalarına karşın, Cumhuriyet tarihi boyunca işsizlik, sürekli ve artarak varoldu.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın verilerine göre, I963 yılında I milyon 5I2 bin olan açık işsiz sayısı, I978 yılında 2 milyon 286 bine ulaşmış bulunmaktadır İlgili dönemde, çalışabilir nüfus içinde, işsizlerin oranı, yüzde II.5'den yüzde I3.9'a ulaşmış bulunmaktadır.

DPT'nin saptamalarına göre, Türkiye'deki 2 milyon 286 bin açık işsizin I milyon 566 bini kentlerde, geri kalan 720 bini de kırsal alanda bulunmaktadır.

Bugün Türkiye'de, toplam işgücü arzının yüzde I3.9'u açık işsiz durumundadır. Bunun anlamı, Türkiye'de "iktisaden faal" her yüz kişiden I4'ünün açık işsiz olduğudur. Kapitalist ülkeler içinde, hayat pahalılığında olduğu gibi, işsizlik oranı açısından da, Türkiye birinci sırada yeralmaktadır.

Kapitalist ülkelerde, işsizlik oranının yüzde 2.2 yüzde 8.6 arasında değişmesine karşın, bu oran Türkiye'de yüzde I3.9'dur. Ve son I6 yıllık dönemde, Türkiye'deki işsizlik oranı, yüzde I0.7'nin altına düşmemiştir.

PLANLI DÖNEMDE İŞSİZ SAYISI:(MİLYON KİŞİ)

YILLAR	İŞGÜCÜ ARZI	İŞSİZ SAYISI	İŞSİZLİK ORANI %
I963	I3.I32	I.5I2	II.5
I967	I3.868	I.508	I0.9
I972	I4.670	I.564	I0.7
I978	I6.4II	2.286	I3.9

I978 YILINDA KAPİTALİST ÜLKELERDE İŞSİZLİK

ÜLKELER	İŞSİZ SAYISI	İŞSİZLİK ORANI %
ABD	6.700.000	6.2
Almanya	I.200,000	4.I

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Kanada	944.000	7.7
Japonya	I.050.000	2.2
Fransa	I.475.000	5.0
İtalya	I.527.000	6.8
İngiltere	I.586.000	6.I
Türkiye	2.286.000	I3.9

Kuşkusuz, bu veriler, işsizlik olgusunun, yalnızca bir yanını gösteriyor. Bugün Türkiye'de, 2 milyon 286 bin dolayındaki açık işsiz sayısı yanında, bunun iki katından daha çok gizli işsiz bulunmaktadır.

Türkiye tarımında, kapitalist ilişkilerin gelişmesiyle birlikte, tarımda işgücü talebi mutlak olarak azalmıştır. Bu nedenle, bugün Türkiye tarımında büyük bir işgücü fazlası vardır.

Kapitalizmin gelişmesi sonucu, iflas eden küçük üreticilerin bir bölümü ile, tarım işçileri, kent proletaryasına katılmış; böylece hem çalışan işçi sayısı, hem de işsizler ordusu büyümüştür.

Yoksul köylülerin topraktan kopamayan, kentlere akamayan diğer bölümü, kırsal alanda geçimlerini sağlayamasalar da, küçük işletmelerine, küçük topraklarına sıkı sıkıya bağlanmışlardır...İşte burjuva istatistikleri, bu sözde "topraklı" köy yoksullarını işsizler ordusuna katmamaktadır. Bunları, işsiz saymamaktadır. Ama bunlar gerçekte, yedek sanayi ordusunun gizli üyeleridir...

Bugün Türkiye tarımında, iktisaden faal nüfus, yaklaşık 9.5 milyon dolayındadır. Bu nüfusun yarısı kırsal alandan çekilse, tarımsal üretimde hiçbir gerileme olmaz... Çünkü bunlar, fiilen üretici bir iş, üretimi artırıcı bir fonksiyon görmemektedirler... Demek ki, Türkiye tarımında, yaklaşık 4.5 milyon kişi gizli işsizdir. Böylece, gizli işsizler de eklenirse, Türkiye'de işsiz sayısı yaklaşık 6 milyon 750 bini aşar ki, bu çalışabilir nüfusunun yüzde 4I'i demektir...

DEVALÜASYON:

İMF- CHP ağırlıklı Hükümete, yüzde 40 oranında yeni bir devalüasyon dayatmaktadır. Bu isteğe boyun eğilirse, (genel kanaaat eğileceği doğrultusunda), yaklaşık son I5 aylık sürede, Türk parasının yabancı paralar karşısındaki

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

uğradığı değer kaybı, yüzde 80'e ulaşmış olacaktır...

Devalüasyon, dışalım ürünleri fiyatlarının Türk parası türünden yükseltilmesi, dışsatım ürünleri fiyatlarının da yabancı para türünden düşürülmesi demektir. Kuramsal olarak, devalüasyonun dışalımı sınırlayıcı, dışsatımı artırıcı bir nitelik taşıdığı öne sürülür...

İMF, Türkiye'ye yeni yeni devalüasyonlar dayatırken, bu konuda, ekonomi politiğin burjuva çözümlemesini gerekçe olarak gösteriyor...

İMF'ye göre, yüksek oranlı bir devalüasyonun, yabancı ülkelerden satınalınan ürünlerin fiyatlarını yükselteceğinden, Türkiye'nin dışalımı önemli oranda gerileyecektir. Buna karşılık, yabancı ülkelere satılan ürünlerin fiyatları düşürüleceğinden, Türkiye'nin dışsatımı büyük oranda yükselecektir.

Günümüz koşullarında, ne ekonomi politiğin bu burjuva çözümlemesinin, ne de İMF'nin öne sürdüğü bu gerekçenin, gerek bilimsel ve gerekse pratik olarak, hiçbir anlamı, hiçbir geçerli yanı yoktur. Çünkü bu kuram, devletin tekeller adına ekonomiye ve dış ticarete müdahale etmediği, gümrük duvarlarının bulunmadığı, ulusal düzeyde olduğu kadar, dış ekonomik ilişkilerde de serbest rekabetçi bir uygulamanın geçerli olduğu varsayımına dayanmaktadır...

Varolan sistem veri iken, Türkiye, ne bir yeni devalüasyon, ne de bir başka önlemle, dışalımını sınırlayamaz. Çünkü, Türkiye'nin dışalımının yüzde 97'si hammadde, ara malı, montaj malzemesi ve yatırım mallarından oluşuyor. Döviz kıtlığı nedeniyle, dışalım taleplerinin karşılanamayışının sonuçları, 1977 ve 1978 yıllarında açıkça gözlendi: Planlı dönemin en düşük kalkınma hızı, enflasyon ve işsizlik oranının en yükseği, son iki yılda yaşandı...

Aynı biçimde, yeni bir devalüasyonla, Türkiye'nin dışsatımını artırması olanaklı değildir. Türkiye'nin dışsatımının üçte ikisinden daha çoğunu, tarımsal ürünler oluşturmakta. Ve bu ürünlerin dışsatımında da, ciddi bir güçlük yoktur. Sanayi ürünlerinin dışsatımına gelince: Yine varolan sistem ve bağımlı sanayi yapısı veri iken, Türkiye'nin yurt dışına sanayi ürünleri satabilmesi olanak dışıdır. Çünkü, Türkiye'nin sanayi ürünlerinin fiyatları, dünya ölçülerine oranla en az iki-üç kat daha pahalıdır. Kaldı ki, Türkiye, emperyalist-kapitalist sisteme bağımlılığın ve içinde bulunduğu sistemde pazar-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

lık gücünün, hemen hemen hiç bulunmaması sonucu, dünya ölçülerine oranla hayli ucuz olan tekstil ürünlerine bile dünya pazarlarında alıcı bulamıyor...

Ne var ki, İMF'nin yeni yeni devalüasyonlar dayatması boşuna değildir. Evet devalüasyon, Türkiye'nin dışardan satınaldığı ürünlerin fiyatlarının, aynı oranda pahalılaştırılması demek. Son yapılan iki devalüasyonla, Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değeri yüzde 40 oranında düşürüldü. Başka bir deyişle, yurt dışından satın aldığımız malların fiyatları, yüzde 40 oranında artırıldı.

Bunun anlamı şu: Türkiye, I977 yılında, yaklaşık altı milyar dolar büyüklüğünde dışalım yaptı. Bu büyüklük, Türk parası olarak, I05 milyar lira ediyor. Yüzde 40 oranındaki devalüasyondan sonra, Türkiye ekonomisi aynı malları satınalabilmek için, I60 milyar lira ödemek zorunda kaldı. Aradaki 55 milyar lirayı, emepreyalist-kapitalist sistem, onların çokuluslu tekelleri aldı götürdü. Bunun faturasını da, köylüsü ve kentlisiyle emekçi kitleler ödedi... Başka bir deyişle, yüzde 49 oranında bir devalüasyon, yılda ortalama 55 milyar liralık yeni bir emperyalist soygun, Türkiye ekonomisine ve emekçi kitlelere yeni bir yük getiriyor...

YABANCI SERMAYE VE DIŞ BORÇLAR:

I963-I977 dönemini kapsayan son I5 yıllık sürede, Türkiye'ye değişik kanallardan 8 milyar 244 milyon dolar büyüklüğünde yabancı sermaye girişi oldu. Buna karşılık, 3 milyar 942 milyon doları ödenen, 20 milyar 94 milyon doları da dış borç olmak üzere ilgili dönemde Türkiye'den 24 milyar 36 milyon dolar yabancı sermaye çıkışı gerçekleşti.

Bunun anlamı şudur: I963-I977 döneminde, yabancı sermaye, kar olarak, Türkiye ekonomisinden, emekçi kitlelerden I5 milyar 792 milyon dolarlık bir değeri alıp götürdü ve çokuluslu tekellerin kasasına aktardı. Bu, Türk parası olarak 394 milyar 800 milyon liraya eş değer bir büyüklüğü göstermektedir...

I973-I977 yıllarını kapsayan 3. beş yıllık plan döneminde sanayi yatırımlarının toplam değeri, I76 milyar 800 milyon liradır. Emperyalist-kapitalist sistemin, yabancı sermayenin, bu 394 milyar 800 milyon liralık soygunu, son beş yıllık sanayi yatırımlarının iki katından daha yüksektir...

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

"Dış yardım" yutturmacası adı altında, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, planlı dönemde, 395 milyar lirayı aldı götürdü. Türkiye'de, emekçi kitleler üzerinde bu emperyalist soygun ve sömürü düzeni olmasaydı, bu yaklaşık 400 milyar lira ile, yüzün üstünde ağır sanayi, enerji, ulaşım ve sulama projesi gerçekleştirilebilirdi.

I963-I977 DÖNEMİNDE YABANCI SERMAYE

(MİLYON DOLAR)

YABANCI SERMAYE GİRİŞİ		YABANCI SERMAYE ÇIKIŞI	
Özel yabancı sermaye	659	Kar transferi	584
Proje kredisi	3.I62	Dış borç ödemeleri	I.836
Program kredisi	I.456	Faiz ödemeleri	I.234
		Proje hizmet ödemesi	288
Toplam	5.277		3.942
DÇM kredisi	2.967	Mevcut dış borç ve faizi	20.094
Yabancı sermaye girişi	8.244	Yabancı sermaye çıkışı	24.036

DPT'nin I977 fiyatlarıyla yaptığı hesaplamalara göre, I27 büyük sanayi, enerji, ulaşım ve sulama projesinin gerçekleşmesi için, 40I milyar 567 milyon lira yeterlidir. Bu proje demetinin içinde, 6 büyük maden işletmesi, 2 tersane, 5 kağıt fabrikası, 25 enerji santrali, 6 rafineri ve petro-kimya tesisi, I4 ağır sanayi kompleksi, 7 şeker, 7 de gübre fabrikası bulunmaktadır. Bunun yanında, 4 demir-çelik kompleksi, 9 çimento fabrikası, 4 dokuma fabrikası, ayrıca 37 büyük ulaşım ve sulama projesi de ilgili projelerin içinde yeralmaktadır.

Ne var ki, yabancı sermayenin Türkiye'den alıp götürdükleri salt bununla da sınırlı kalmıyor. Yasal olmayan ve resmi kurumlarca açıklanmayan ödemeler bir yana, yabancı sermayenin bir dizi soygunları daha var. Bunlardan birisini ve en önemlisini dış ticaret uygulamaları oluşturuyor...

6224 sayılı yasa uyarınca, Türkiye'ye gelen çokuluslu tekeller, sermaye sınıfının en palazlanmış kesimiyle ortaklıklar kurdu ve böylelikle, yapım sanayiinin en ağırlıklı kesimleri ele geçirildi. Yabancı sermaye ve montajcılık uygulamaları sonucunda, Türkiye yapım sanayii, girdi yoluyla dışarıya,

TÜSAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

çokuluslu tekellere bağımlı kılındı... Ve sermaye ihracı, zaman boyutunda, sürekli bir biçimde artmak koşuluyla, meta ihracını da birlikte getirdi.

Nitekim, yapım sanayiinin girdi yoluyla dışa bağımlı kılınmasıyla birlikte, Türkiye'nin dışalım gerekleri de hızla arttı. 1963 yılında 688 milyon dolar olan bu büyüklük, son 15 yılda yaklaşık 10 kat artarak, 1977'de 5 milyar 796 milyon dolara yükseldi.

Bundan 3-4 yıl önce, Türkiye'nin dış borçları 2-3 milyar dolar olarak ilan edilir ve "borç yiğidin kamçısıdır" diye yabancı sermaye teşvik edilirdi. Ne var ki, Türkiye, yabancı sermaye uygulamalarının sonucunda, 1974 yılından itibaren dış ticaret açıkları hızla artan, dış ödemeler dengesi açıkları sürekli büyüyen bir ülke konumuna girdi...

Bugün Türkiye'nin, 1978 yılı sonu itibariyle dış borçlarının toplamı 25 milyar 133 milyon dolara ulaşmış bulunuyor. Bu sayı, Türk parası olarak, 628 milyar 325 milyon liraya eş değer bir büyüklüğü göstermektedir. Bunun anlamı şudur: Türkiye dışsatımından elde ettiği gelirin tümünü bu kanala yönelse, dış borçlarını ancak 12 yılda ödeyebilecektir.

Türkiye'de aile başına 78 bin 541 lira dış borç düşmektedir. Ve Türkiye, dünyanın en ağır dış borç yükü altında bulunan Zaire ve Gine ile birlikte, üç ülkesinden birisidir.

Demek ki, "dış yardım" adı altında, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, dolaylı ve dolaysız soygunlarla, getirdiği her dolara karşılık, en azından 5 doları alıp götürmektedir. Yabancı sermaye, söylenenin tam aksine, Türkiye'nin yatırım olanaklarını geriletmiş, dış ticaret ve dış ödemeler dengesi açıklarını akıl almaz boyutlara ulaştırmış, Türkiye ekonomisini 70 sente muhtaç ve çok ağır bir dış borç yükü altında inleyen bir konuma getirmiştir...

1979 YILI PROGRAMI YAYINLANDI:

1979 yılı programı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Program, dördüncü beş yıllık kalkınma planının ilk yılında toplam ulusal gelirin yüzde 6.7 oranında artırılarak 1978 yılı fiyatlarıyla 1 trilyon 195 milyar liradan, 1979 yılı sonunda 1 trilyon 275 milyar liraya ulaşmasını öngörmektedir. Bilindiği gibi, Dördüncü beş yıllık plan, önümüzdeki beş yıllık dönemde toplam ulusal gelirde yıllık ortalama artış hızının yüzde 8.5 olmasını hedef-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TUSTAV

lemektedir.

Programda, I979 yılında yurt içi gelirin gelişimi konusunda aşağıdaki bilgiler yeralmaktadır:

"I979 yılında tarım sektörü katma değerinin yüzde 3.8, sanayi sektörünün yüzde IO.2 ve hizmetler sektörünün yüzde 7 oranında artması öngörülmüştür. Bu artışlar sonucu, gayri safi yurt içi hasıla içinde tarımın payı I978'de yüzde 26.8 iken, I979'da yüzde 26.I'e düşecek; sanayi sektörünün payı yüzde 2I.2'den yüzde 2I.8'e yükselecektir. Hizmetler sektörünün payı ise, I978'de yüzde 52 iken, I979'da yüzde 52.I olacaktır..."

I979 yılı programı, kamu yatırımlarının I978 yılına göre yüzde 57.6 oranında artırılarak, 203.8 milyar liraya çıkartılmasını öngörmektedir. Burada, 95.8 milyar liralık yatırımın, KİT'ler tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. I979 yılı programı, kamu yatırımları yanında, özel kesim yatırımlarında da yüzde 50 dolayında bir artış olacağı varsayımına dayandırılmıştır...

I979 yılı programı, önümüzdeki yıl içinde I.6 milyar dolarlık dış borç ödemesi yapılmasını öngörmüştür. Dış borç ödemelerinin 795 milyon doları faiz ödemelerine, 790 milyon doları ise ana para ödemelerine aittir...

ABD VE AET ÜLKELERİNDEN SONRA, JAPON TEKELLERİ DE TÜRKİYE'DE AT OYNATMAYA BAŞLIYOR:

Geçtiğimiz ay içinde, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü Aysel Öymen başkanlığında bir Türk heyeti Japonya'ya gitti. Edinilen bilgiye göre, Türk heyeti, toplam yatırım büyüklüğü 5 milyar dolar olan bir dizi önemli proje yapımını Japon firmalarına teklif etti.

İlgili projeler içinde, Afşin-Elbistan linyit deposu, Murgul sülfürik asit projesi, Patlas lastik fabrikası, Aliağa buhar kazanları ünitesi ve Tümosan Motor Üretim fabrikaları yanında, kimi önemli projelerin daha bulunduğu öğrenilmiştir.

Japon yetkililerine görüşülmesi amacıyla sunulan "proje demetinde" bulunan projelerin toplam yatırım tutarları 5 milyar doları aşmaktadır. Bu miktarın yaklaşık I.9 milyar doları projelerin dış finansman gereksinimidir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SAKARYA'NIN SOSYO-EKONOMİK YAPISINA BAKIŞ

27 Aun. 1978

— GENEL DURUM —

Sakarya doğal kaynaklar bakımından yurdumuzun en zengin illerinden biridir. Çok çeşitli tarımsal ürünlerin yetiştiği bir ikliime, verimli topraklara sahiptir. Tüm bu olanaklara rağmen halkın ezici çoğunluğu yoksulluktan, işsizlikten kurtulamıyor. Halkın yaşam koşulları günden güne daha da ağırlaşıyor. Bunun sorumlusu yöre halkı değildir. Yurdumuzun geri kalmışlığının, işsizliğin, yoksulluğun sorumlusu olan işbirlikçi-Tekelci Burjuvazi, onlarla yörede işbirliğine giren orta burjuvazi, toptancı tüccarlar ve tefecilerdir.

— NÜFUS YAPISI —

Sakarya 5015 Km² olan üzerine kurulmuştur. "Truman Doktrini", "Marşhal Planı" uygulamalarından sonra, emperyalist tekeller ve yerli işbirlikçilerinin çıkarına uygun olarak başlayan kapitalist ekonomik ve sosyal ilişkilerin yoğunlaştığı 1954 yılında il olmuştur. Bundan sonra sanayi kentlerine yakınlığı, yerleşmeye yatkın coğrafi yapısı ve yeterli ulaşım şebekesinin olanakları ile hızla gelişmiş, 1955 de 297 bin olan nüfusu; 1960 da 361 bin, 1970 de 459 bin, 1975 de 495.649'a yükselmiştir. Bunun 253.371 erkek 242.278 kadındır. Genel nüfusun 172.210 u şehirlerde 323.439 köylerde yaşar. Nüfus yoğunluğu Km² ye 99 kişidir. Nüfus çeşitli halklardan oluşur, yerli halka manav denir. Bunun yanısıra Laz, abaza çerkez, boşnak, gürcü ve son yıllarda gelen kürt halkı ilk bakışta göze çarpanlardır. İlde kapitalist ekonomik biçimin gelişmesiyle, bu halkların kendilerine has gelenek, örf, adet ve dilleri giderek yokolmakta, bazı kapalı ekonomi birimleri kendini kurtarabilmektedir. İlimizde gerici asimilasyon tüm çıplaklığı ile görülür.

— İŞÇİ SINIFININ DURUMU —

Sakarya ili; ulaşım, pazarlama, hammede ve ucuz işgücü varlığı ile kapitalistlerin yeni yatırım alanlarından birini oluşturmaktadır. Devletin bu konuda uyguladığı "özel teşvik" tedbirleri ile de sanayileşme günden güne hızlanıyor. İl çapında

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İşçiler genellikle köylerden, topraktan kopup geliyorlar. Oturdukları konutlar kiradır. Ücretlerinin büyük bölümü kira ödemesine gitmektedir. S.S.K konut kredilerinden yararlanarak konut sahibi olabilenlerin sayısı 1972 sonu istatistiklerine göre 713 tür. 1972 ye değin 27 işçiden 1 işçi konut sahibi olabilmiştir. 19.000 işçiden S.S.K. unca tahsil bursu verilmiş bir kişi vardır.

İlde işçiler genellikle Tarım, Gıda, Şeker, Ağaç, Lastik, Metal, Yol, Elektrik, büro, Bankacılık, Demiryolu, sağlık, milli savunma, genel-iş .... v.b işkollarında toplanmışlardır. Bu işkollarını içeren işyerlerinde Disk'e bağlı Genel-iş, Lastik-iş, Gıda-iş ve Bank-sen dışında kalan işkollarında genellikle sarı sendikalar egemendir. Sınıf sendikacılığının gelişmesi yenidir.

İşçilerin nicel olarak giderek büyümesi, bölgenin büyük işçi yatakloruyla sıkı ilişkileri ve İstanbul-Ankara, İstanbul-Eskişehir asfaltı çevresinde işverene tanınan teşviklerle yeni yeni İşyerlerinin açılması sosyal hayatı canlandırmakta. Demokratik Sınıf ve Kitle sendikalarının gelişmesi gelişen işçi sınıfının nitel gücünü artırmaktadır.

— KAPİTALİSTLERİN, TOPRAK AĞALARININ, TEFECİ VE TOPTANCI TÜCCARLARIN DURUMU —

Tüm memlekette olduğu gibi ilde de Kapitalist üretim biçimi ekonomiye hakimdir. Üretim ilişkileri İşbirlikçi Tekelci Sermayenin denetimindedir. Feodal üretim ilişkileri ulaşım olanakları olmayan dağ ve orman köylerinde varlığını sürdürebilmektedir. İşbirlikçi-Tekelci kapitalistler yurdun her tarafında olduğu gibi, Sakarya'da da 30 a yakın banka ve pazarlama bayilikleri ile ekonomiyi denetliyor. İlin yıllık gayri safi gelirinin büyük bir bölümü; petrol, elektronik, oto, tekstil, demir çelik, ilaç ve inşaat giderleri adı altında tekelci kapitalistlerin cebine giriyor. 1972 yılında dışalıma ödenen 612 Milyon liranın 400 milyonu bu tekelci kapitalistlerle onların ortakları emperyalist tekellerin kasalarına akmıştır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

FABRİKASI ve toplamı 60 a yakın Fabrika üretim halindedir.

Ekonominin önemli bir bölümü de toptancı tüccar ve tefecilerin kontrolleri altındadır. Bunlar işçi, köylü ve memurların yanısıra esnaf ve zanatkarları alabildiğine sömürüyor. Karaborsacılığı ve fiat artışlarını körüklüyorlar. Bunlar özellikle örgütsüz bulunan esnaf ve zanaatkarla fındık, tütün, meyva, ipekböceği, hububat üreticisini ~~v~~ucları içine almışlardır. Hasattan önce verilen borçlarla üreticinin ve ücretlilerin gelirlerine peşinen el koyarlar. Onların politik görüşlerini kendi çıkarları yönünde oluşturmak için ekonomik baskı altında tutarlar. Küçük esnaf ve üreticiye verilece krediler bunların elinden geçer. Esnaf derneklerine kayıtlı 20.000 esnaf 62.745 çiftçi ailesi bu 2000 dolaymdaki kapitalist, toptancı tefeci tüccarın sömürüsü altındadır. Sermaye birikiminin giderek belli ellerde toplanması, küçük burjuva katmanların hızla mülksüzleşmesi zengin köylülerı daha da zenginleştirmektedir. Çiftçi ailelerinin %78 i ~~[illegible]~~ ekilen 130.000 hektar arazinin 50.000 hektarını işlerken %8 i diğer 50.000 hektarı mülkiyetinde bulundurmaktadır.

— KÜÇÜK BURJUVA KATMANLARIN DURUMU -

Kapitalist üretim biçiminin iki ana sınıfı dışında kalan, nüfus oranı olarak il nüfusunun çok büyük bir kesimini oluşturan küçük burjuva katmanları sayısal çoklukularına rağmen ekonomik ve politik etkinlikleri diğer ana sınıflara oranla daha azdır. Günden güne mülksüzleşmekte, ya işçi sınıfına katılmakta, yada yakınlaşmaktadırlar. Örgütlenmeleri yenidir. Buna rağmen hızlı bir bilinçlenme ve örgütlenme süreci göze çarpar. Kooperatif le~~[illegible]~~ ve Demokratik Kitle örgütleri aracılığı ile toplumsal yaşamda işçi sınıfına doğru hızla kaymaktadırlar.

Bu sosyal tabakalar içinde en yoğununu köylüler oluşturur. Köylülük

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ve az topraklı köylüler ücretle çalışmaktadır. Köylerde ve tarımda makindeşme ve çağdaş tarım uygulaması ~~ya~~ memleket ortalamasının üzerinde olmasına rağmen çağın çok gerisindedir. Tarım araçlarının mülkiyetinin Tekelci-kapitalistlerin elinde bulunması, fiatların yüksekliği ve eğitimsizlik orta ve küçük üreticinin belini bükmektedir. Köy küçük burjuvazisi işbirlikçi-tekelci kapitalistlerin ajanı toptancı tüccarların, komisyoncuların hâkimiyeti altında çabalamaktadır. Aile reisi babadır. Kadınlar şehir ve kasabalı kadınlardan daha çok üretime katılırlar, ters orantılı olarak aile ekonomisinde daha az söz sahibidirler.

Köylerde kooperatifçilik II. 5 yıllık plandan sonra ilgi görmüş ama toptancı tüccar - eşraf ve komisyoncuların denetimine giren kooperatifçilik sarıbaştırılmıştır. Son yıllarda büyük köy birimlerinde köy kalkındırma, tarım satış ve hayvan ürünlerini değerlendirme kooperatifleri, orman içi köylerde de devlet desteği ile OR-KÖY uygulamaları başlamıştır. Bu girişimlere rağmen kooperatifçilikte eğitim eksikliği gelişmeyi engellemektedir. Kooperatif eğitimine öncülük verecek köy derneklerinin kurulması zorunluktur.

Çiftçilerin gelir kaynakları sırası ile hayvancılık, sınai bitkiler, hububat, tarla mahsülleri, hayvansal ürünler ve sebzeciliktir.

Bunlardan elde edilen gayri safi ziraî gelir 1972 yılında 1 Milyar 33 Milyon liradır. Bu durumda aile başına 16.500, fert başına 3500 T.L. yıllık gelir düşmektedir. Ancak ekilebilen alanın % 50 sini elinde bulunduran zengin ve orta köylü nüfusu (%8) bu gelirin 500 Milyonunu alır. geri kalan 533 Milyonu % 90 oranındaki küçük üreticiler paylaşır (ortalama aile başına 10.000 T.L)

Köylüler hayvancılıkla da uğraşırlar. Çiftçilipe ek ve aile ihtiyaçları için çiftçi ailelerinin hayvanları vardır. Tarımın makineleşmesi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

İlde halk kütüphanesi adı altında, çağdışı, halkın yararlanamadığı üç kütüphane vardır. Yaşama, öğrenim, öğretme ve bilgilenme özgürlüğünün olmadığı şartlarda kültürel etkinliklerin gelişmesi beklenemez. Burjuvazi halkın kültürünü tüm gücü ile engellemeye, bir yandanda kokuşmuş kültür yılayışını halka dayatmaya çalışıyor. İlerici Demokratik kitle örgütlerinin ve halkevlerinin kültürel etkinlikleri dışında olumlu yaklaşımlar görmek olası değil.

Halkın sağlığı, Türkiyede sağlık kaşmekerinin bir parçasıdır. 400 yataklı Devlet hastanesi ve 200 yataklı SS Hastanesi, iki özel klinik, Ana sağlık merkezi vardır. Sakaryada 1973 istatistiklerine göre 61 doktor bulunmaktadır, bunların 46 sı il merkezindedir. Doktor başına 8000 kişi, 1 diş tabibine 25.000 kişi düşmektedir. (18 diş tabibi vardır) İlçelere serpişen Hükümet tabiplikleri, sağlık merkezleri ve Verem savaş dispanserleri halkın sağlığını korumada sözü edilemiyecek kadar yetersizdir. Altyapı tesislerinin bulunmadığı ilde halk sağlığı kendi kaderine, kişilerin sağlığı ekonomik güçlerinin oranına terkedilmiştir.

Sakarya hala şehirleşen bir yöredir. Buna rağmen konutların büyük bölümü kagir ve ahşap çok azı (kent merkezleri) betonarmedir. Kanalizasyon, havagazı, kalorifer gibi alt yapı tesisleri yoktur. Zorunlu su, elektrik, yol gibi tesisler yetersizdir. Büyük ilgisizlik ve ~~kaçmada~~ bakımsızlık artarak sürmekte, sanayileşme ile sorunlar daha ileri boyutlara varmakta kangrenleşmektedir. Belediyeler kısıtlı olanakları ve kapitalist işleyiş içinde sorunlara çözüm getirmekten uzaktır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

Kapitalistleme sürecinde bir kesitas

EGEDE NÜFUS HAREKETLERİ : Tarımsal nüfusun düşüşü

"Tarım dışı nüfusa kıyasla, tarımsal nüfusun sürekli olarak azalması, kapitalist üretimin yapısından gelir çünkü sanayide değişmeyen sermaye (c) değişen sermayeye(v) kıyasla artar(v)nin azalışına rağmen mutlak bir artışla gider.

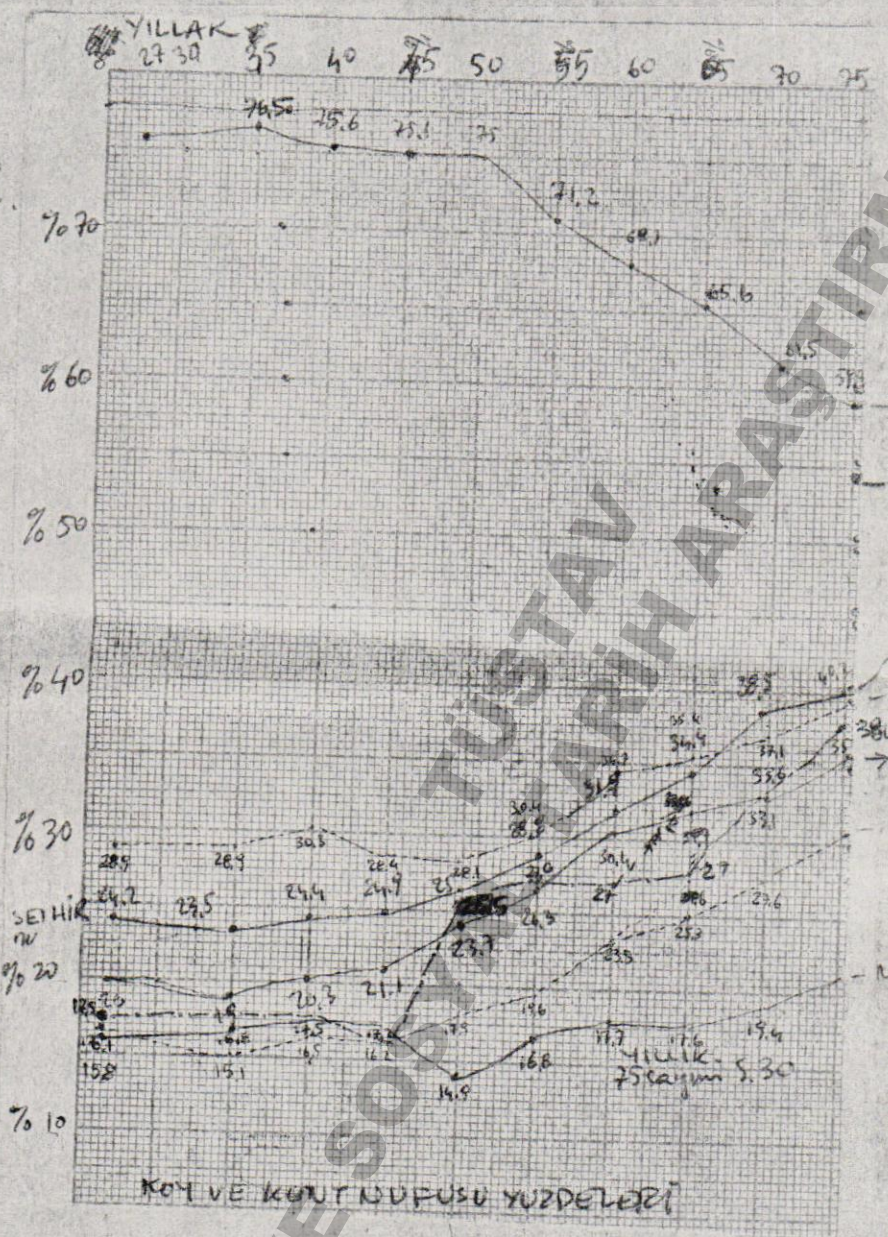

Köy										
İZMİR										%46
MANİSA		%79							62 →	61.5
BALIKESİR									62	62.1
AYDIN	80	81	79.7	78.9	76.3	73.7	69.6	68.3	66.3	64.8
DENİZLİ										69.3
MUĞLA										78.7

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

artıştır. Köy ve bucaklardaki azalış, tarımdaki çalışan nüfus da da düşmesidir.

Arkadaki tablodan anlam sonuç ege kentlerinde de, Türkiye şehir nüfusunun artışı hızla yansımıştır. Kendi içlerinde kent nüfuslar hızla artmaya özellikle 45. yıldan sonra, doğrusu 50 li yıllarla artmaya başlaması köyde kentteki kapitalistleşmenin hızlanmasının bir göstergesidir. Köy nüfusu hızla kentlere göç etmiştir. İzmir dışındaki diğer illerin se nüfusları köylerinden göç almalarla birlikte Türkiye ortalam üzerine çıkamamışlardır. Çünkü başlıca bir sanayi kentti başlıca tarım ~~kentleridir~~, dayalı ekonomili kentlerdir. Bu buna rağmen kendi içlerindeki, tarımdaki kapitalistleşme sü sonucunda köy nüfuslarında önemli çözülmelerin gör tabloda da görülüyor.

Gerçekte (göçen işgücü nüfusu bu tablo da yansıt birlikte) tarımdan daha büyük işgücü nüfusu kentle göç etmektedir. Ayrıca almanya ve Batı avrupa ülkelerin de bir işgücünü yuttuğu ~~ya~~ hesaba katılırsa ~~Köylerdeki~~ tabloya yansımamıştır. Köylerdeki bu çözülme daha iyi anlaşılır.

İşgücü niteliğinde ya da çalışabilecek nüfusun 14-50 yaş arasında köylerde göreli olarak bir azalma vardır.

Bunun yanısıra erkek nüfusun ~~ço~~ kuşkulu olad farklılaşmasın o kentlerin işgücü göçü alan yerlerden de olduğunu gösterir. Bu açıdan 75 sayımlarına g

	ERKEK	KADIN	İzmirdeki farkı
AYDIN	310	300	+10
BALIKESİR	408	381	(+27)
DENİZLİ	281	280	+1
İZMİR	868	805	+63
MANİSA	440	431	+9
MUĞLA	202	199	+3.
TÜRKİYE OPLAM	20745	19,603	1,142

farkı 20de 1 %'e.

Türkiye ortalaması ile kıyaslarsa da İzmir Balıkesirin genellikle göç aldığı bölgeden aldığı kadar ülke de bir göstergesidir.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Kentlerdeki büyümeye ilişkin ve köylü nüfusun azalışına ilişkin bir başka tablo da yıllar kendi içindeki köy sayısı oranlarını değil nüfusun doğrudan belirtimini gösteren bir tablo olabilir.

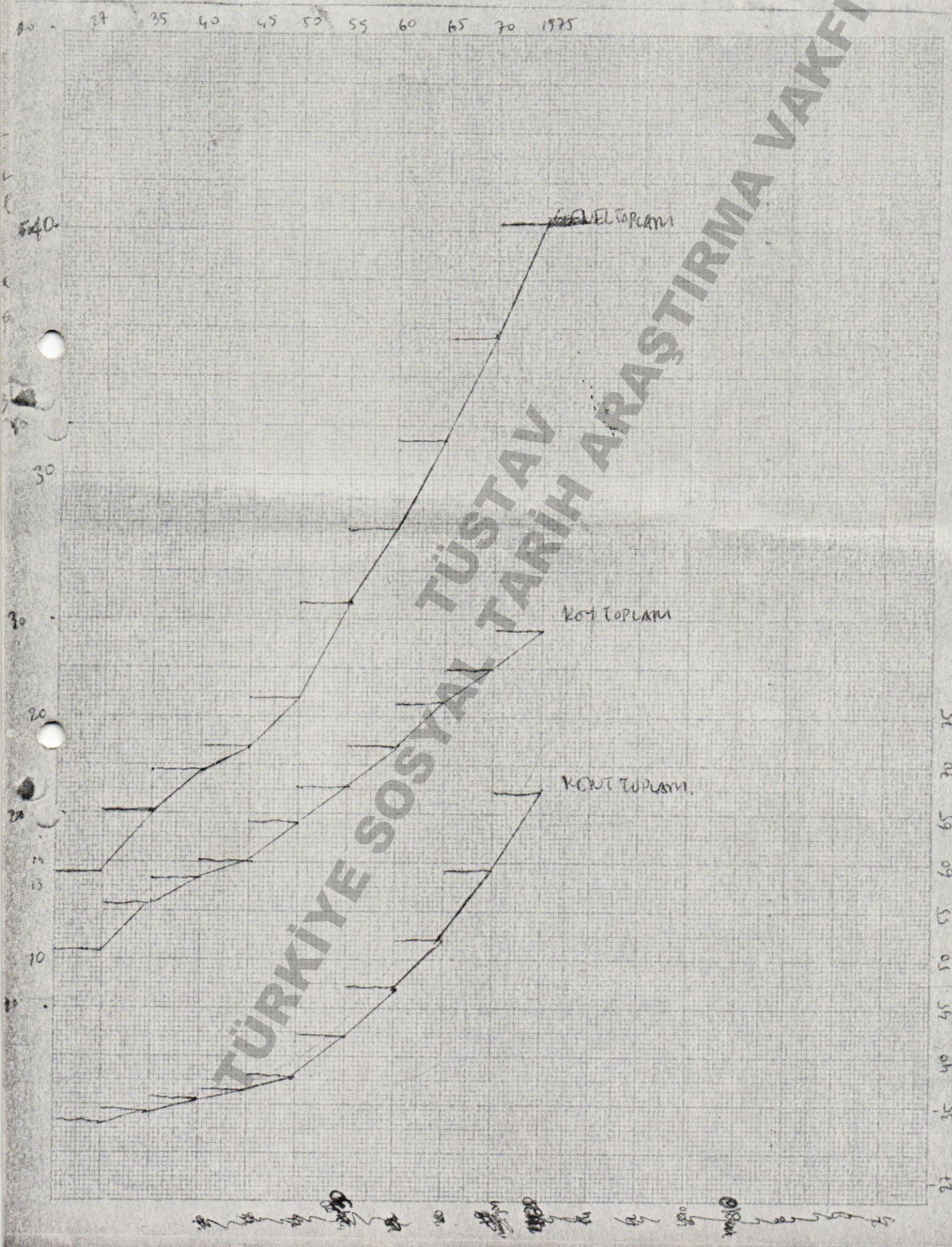

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Toplam 16.000.000 35.000 %220

İzmir 1935ten 1970e

170.000 – 520.000 % 300 artes gösterirken

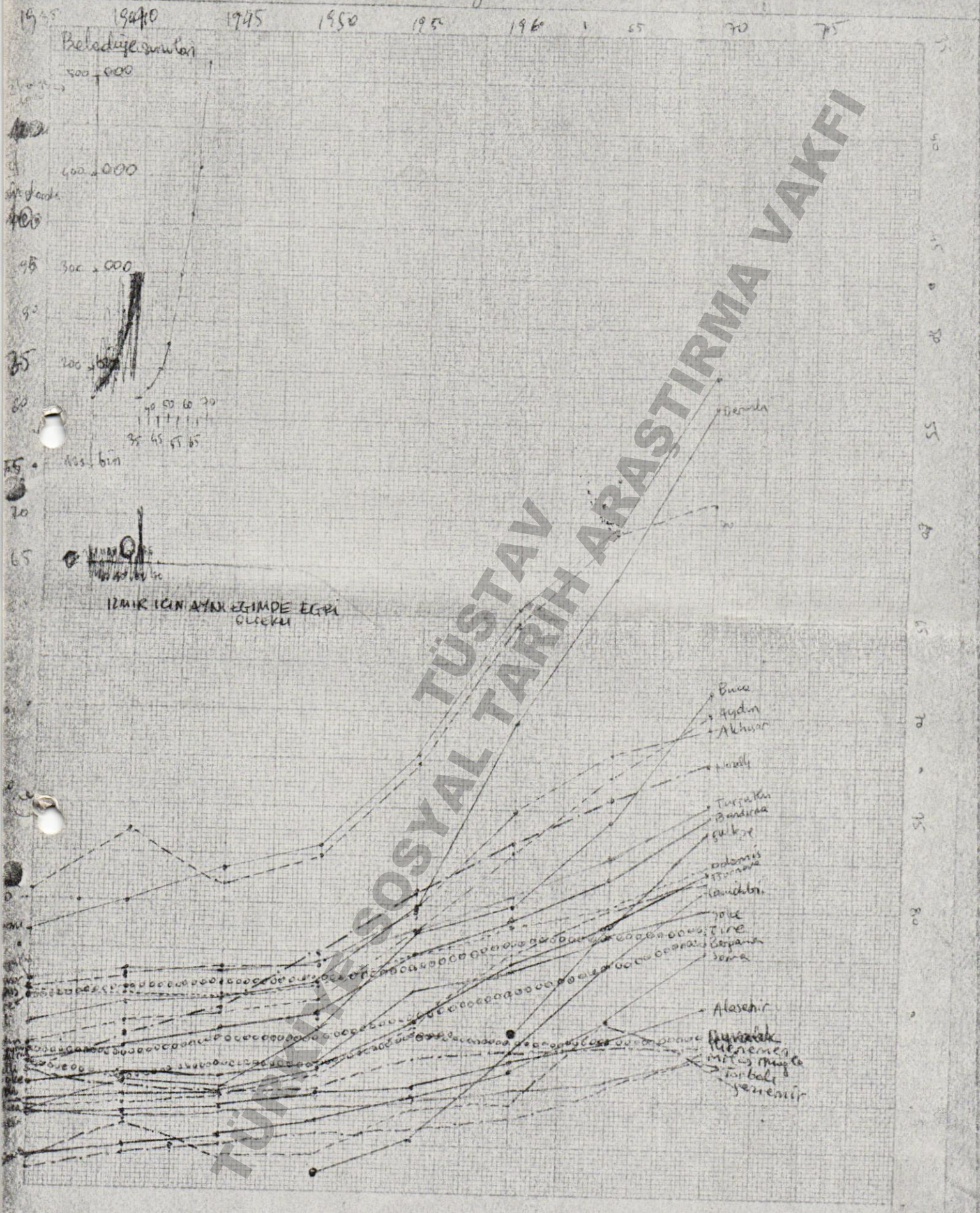

Sanatlara bağlanmalı

Temel meselelere odaklanmalıyız

Toplam 16.000.000 35.000 %220

İzmir 1935ten 1970e

	170.000	520.000	%300 artış gösterirken
Balıkesir	26.500	85000	%326
Denizli	17.000	82.000	%500 e yakın
Muğla	31000	72000	%230
Buca	8000	52000	%680
Aydın	15000	5000	%330
Akhisar	21000	48000	%230
Nazilli	12.000	45000	%375
Torgutlu	2200	38000	%160 göçvermiş
Bornova	13000	3300	%250
Çaltepe	yeni kurulan	60	x
[illegible]	20.000	30	%150 göç
Salihli	9000	28	%300
Bornova	8000	30	%375
Candarlı	yeni kurulan		
Söke	11	300	%290
Tire	20	28	%135
Bergama	14	27	%100
Bona	3	21	
Muğla	11	18	%160
Alaşehir	8	20	%250
Ayvalık	13	17000	%140
Menemen	13	16	%120
Milas	8	16	%200
Torbalı	2	16	%800
Çeşme	3	15	%500

Bunlardan başka diğer merkezlerden %20 veren 10-15000 nüfuslu

Kırkağaç
Güren
Bayındır
Urla
Buchanan
Selçuk
Germencik
Buldan
ilçe merkezleri
Ege bölgesinde

Yukarıdaki rakamlar 35 sene içinde göç vermiş olan ilçe merkezleridir. Bunların ekonomileri tarım ve ticari ürünler sanayiye bağlıdır. Yöresel pazar çözülmekte (hayvan pazarı çözülmekte) Tarımsal merkezler çöküntüye uğramakta

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI TÜSTAV

Göçlere ilişkin başka bir rakam (göç alış veriş konusunda) genel olarak ege illerindeki doğum yerine göre çıkarılabilecek yaklaşımlar

	Genel toplam. binlerde	Erkek	Kadın	Başka il doğumlu Erkek	Kadın	Başka ülke Erkek	Kadın
Aydın	525	262	263	37.5	32.1	7.7	8
Balıkesir	708	366	342	16.2	14.7	14.7	12
Denizli	463	230	232	6.6	1.4	1.9	1
İzmir	1235	641	594	121.7	69.4	69	68
Manisa	749	381	367	60.5	42.8	27.6	27
Muğla	335	166	168	9.	6.	1	1
Türkiye	31.392	Binlerde 15997	15394				
	31.400	16000	15400	2.500	1.600		

Bu sayılardan çıkabilecek sonuçlar.

Ülkedeki erkek nüfus olmamaya göçlere karşın çok olduğu oranlısı olacağında gözönüne alınsa bile, İzmir, Balıkesir, Manisa'da erkek nüfusun çokluğu gözüçarpıyor. Ayrıca yüzde nüfuslarıyla orantılı olarak, Başka il doğumlular bu yöreye göçen işçilerden oluşuyor. İzmirde bu sayı toplam 200 bine yaklaşmaktadır, yani İzmirin toplam il nüfusunun 1/6 sı ki bu kentin içinde çok daha yüksek bir sayıya varır. Ayrıca erkek kadın başka il doğumlu olanlarda İzmirdeki 50 000 ci aşan fark. buraya göçen ailesinden ~~ayrılan~~ babasından ayrılmış ~~yalnız~~ işçi ve isşnlardır. Manisa ve Aydın'da da bu rakamlar farklıdır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TARIMA [NÜFUSA] YENİDEN DÖNELİM

İÇ YERLEŞİM,

Sınai nüfus formsal nüfus aleyhine büyür,
~~Üründe~~ Endustride v nin büyümesi ile olur bu
Tarımda v ise (belli bir toprak parçasının işlenmesi için gereken kucular.

Nüfus ta azalır.

Ancak Marks ekliyor
Tarımda v ancak yeni toprak alınıp ondaki ölçüde büyüyebilir. Ama bu şekilde formsal olmayan nüfusta daha büyük bir artış gerektirir.

Böyle bir ~~etki~~ olgunun ege'de olup olmadığına göz atarsak:
Türkiyede genellikle en verimli topraklar üzerinde ki ege bölgesinde, İç batıda böyle bir olgunun olmadığı düşünülebilir. Ama bu ~~[illegible]~~ alıp yüzünü olarak doğrudan ~~[illegible] yeni ondaki toprakla~~ ~~daha verimsiz topraklar olarak~~ ve Bu ~~[illegible]~~ ~~koşullar uygun bölgelerde öncelikle~~ ~~ıslah edilmesi~~ doğalar
Ancak Türkiyedeki Meraların yağmacı ekilen alanlarda belli senelerde patlamalar göstermiştir ve bu yağmadan ege ağalarının da yararlanmış olması kuvvetle olasıdır.

~~Böylece~~
[Not: Meraların köyün ortak malıdır ve mera yağmasının olduğu görüşüne alınmalıdır. ve mera yağması toprak sorununda türkiyede çok önemli bir ölçüye varmıştır.]

Bunun yanısıra, yeni ondaki toprakların ~~[illegible]~~ ve ~~[illegible]~~ koşullarının daha iyi olması, ege toprakla rının bir kısmını daha tarıma aktarmasına ~~[illegible]~~ [illegible]

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

TÜRKİYE İŞ

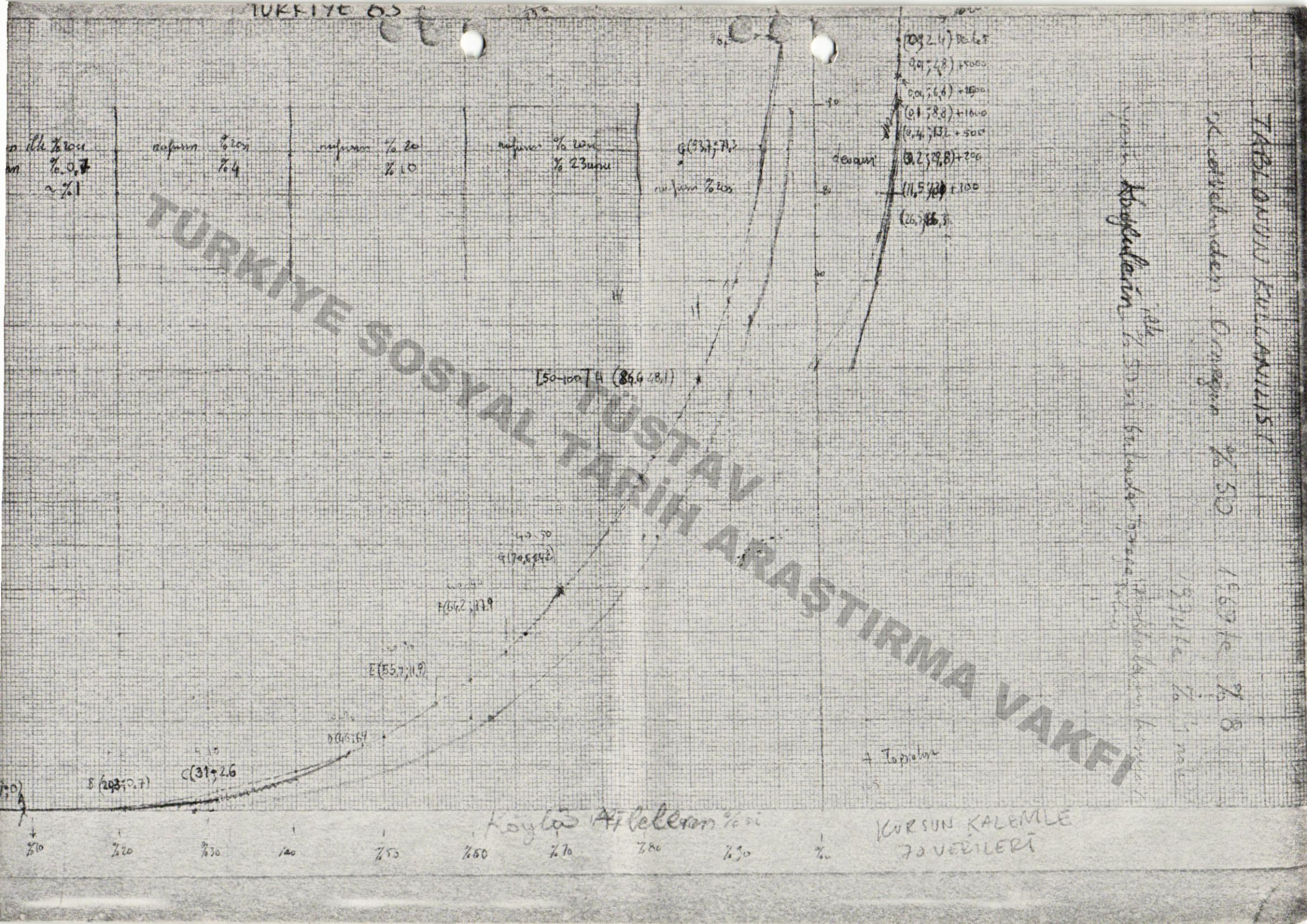

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

April 1978
1975 – 1977

TÜSİAD GÖRÜŞ DERGİ TURAMAZ,

X IMF ile parasal ilişkilerde kullanılacak Yöntem.

IMF'den alınan kredilerin geç üç yıl içinde geri ödenmeye başlanacaktır. Kredi verilmesi IMF'nin Türk lirası satın almasıyla gerçekleşmekte, Türk lirası karşılığında IMF Türkiye'ye dolar vermektedir. Borcun geri ödenmesi sırasında ise, Türkiye dolar vermekte ve Türk lirasını geri almaktadır.

(Cumhuriyet 21 Mart)

→ Bu durum hükümete piyasadaki para eksikliğini para basarak kapatma zorunluğunu getirmekte, diğer yandan IMF'nin elindeki Türk parasını piyasaya sürerek enflasyonist gelişmeyi sağlama olanağı sağlamaktadır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

KUR FARKI

16 Şubat 1977'den bu yana ithalat yapılamıyor. Ancak DGM kanalıyla mal ithal ediliyor. ~~Yani~~ 1 Mart 1978 ~~sonu~~ tarihli resmi gazetede maliye bakanlığının tebliği ile merkez bankasına rutinleştirildi. ~~Ithalat tak~~ gerçekleşmiş veya gerçekleşmemiş ithalat faaliyetlerinin yeni kur uygulaması nedeniyle ek farkları istenmiştir. Bu 13 milyar TL. etmektedir. ~~Bu~~ DGM kanalını önleyen yeni yöntem ~~sonu~~ ithalatçıların ~~bu~~ işine gelmemiştir. Sanayiciler ise yeni düzenleme ve kısıtlamalarla DGM yolunun açık tutulmasını istemektedirler.

DERİN TOPLUMSAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

IMF ilişkilerinin sonuçları

— Cumhuriyet 21 Mart —

Döviz darboğazını aşamamak ~~ş~~ ekonomik bunalımdan çıkamamak Ecevit hükümetinin ömrünü birkaç aydan tüketecekti. Böylece yeni bir siyasal bunalım doğacaktı. Ekonomik bunalımlar bugüne değin Türkiye'de hükümetleri hep iktidardan uzaklaştırmıştır. 946, 958, 970, 76-77 devlet asyonları ekonomik sorunlara yenik düşmüş siyasal iktidarların dönemeç taşlarıdır.

Ekonomik açıdan üç yıldır süren ağır döviz bunalımı sona ermektedir. Böylece bunun anlamı ~~ekon~~ üretimin yeniden başlamasıdır. Durmuş bulunan

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

enerji projelerinin, santrallerin yeniden üretime geçmeri demektir.

~~Politika ürünü~~

IMF ÖNERİLERİ

- Devalüasyon
- Dış Ticaret rejimiyle ilgili kısıtlamalar
- Vergi düzenlemeleri

ve vergiler

Ulusun maddede

- Yatırım ve kalkınma hızı büyüklüklerini sınırlamak
- İhracatı arttırmak, İthalatı kısıtlamak
- Dış ödemeler dengesini düzeltmek
- Fiyat artışları önlenecek
- ücretler donduruluyor

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Ziraat Bank

UYGULANANLAR

× Devalüasyon: Son devalüasyonla ithal mallarının fiyatları %30 artırılmış bu hızla sanayi ürünlerinin fiyatlarına yansımıştır. Ayrıca, en azından 30 milyar lira açık vermesi beklenen 978 bütçesine "Asgari geçim indirimi yasası" 30-40 milyar ek bir yük getirecek. Böylece 978 bütçesi 60 milyar dolayında açık verecek bu da karşılıksız para basmak sonucunu getirecektir.

Fiyat artışlarının da geçen yıl olduğu gibi aynı oranda sürmesi beklenmektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

Bu yılın Ocak ve Şubat ayı fiyat artışı aşağılarımızın %4 dür. ~~Geçen~~ yıl İstanbul Geçinme Endeksi geçen yıl fiyat artışlarının %46 olarak saptanmıştır.

~~Para ve kredi~~

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

DİĞER İMP ÖNERİLERİ

~~IMF'nin DİĞER ÖNERİLERİ~~

x Tarımsal üretimde hükümetçe sürdürülen destek alımları politikasının değiştirilmesi ve tarımsal ürün destek alımlarında uygulanan taban fiyatların düşük tutulması

(Ecevit hükümeti tüm taban fiyatını Ege bölgesinde bu öneri ışığında saptamıştır. Marmara ve Karadeniz piyasalarındaki multe meleri bu politika uygulanmaktadır.

x Para ve kredi hacminin daraltılması ve kalkınma hızının düşürülmesi.

(Bu uygulama yaptırımların

TÜRKİYE SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

özellikle, kamu yatırımlarının azaltılması hatta durdurulması anlamına gelmektedir. Böylece pahalılığın yansıra önemli bir işsizlik artışı ile karşılaşılacaktır.

x KİT'lerin açığının kapanması için KİT ürünlerine zam yapılması

(KİT mamüllerine zam yapılması halinde tüketicinin hem dolaysız olarak (Sümerbank, Şişe Cam, Et ve Balık) dolaylı olarak (Etibank, Demirçelik, Petkim, Gübre İşletmeleri, Alüminyum" mamüllerin pahalılanmasıyla Türkiye'nin

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

gerçek bir "pahalılık cehennemine" dönüşeceği açıktır.

Eğer yüksek taban fiyatı uygulanırsa ve KİT'lerin açığı zam yapılmadan karşılanmak istenirse para basılacaktır. Buda dolayısı olarak enflasyon demektir.

TÜSAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

PAHALILIĞIN ÖNLENMESİ İÇİN RASYONAL ÖNLEMLER

× Devletin sayın sonucu fiyatlardaki %30'luk artışın mamul eşya fiyatlarına yansımasını önlemek için büyük sanayi tekellerinin kâr oranlarının düşürülmesi gerekmektedir.

× Hükümetin köklü bir vergi reformu ile yüksek gelir dilimlerini yüksek oranda vergilendirerek sağlanan kaynakları kamu sektörünün sanayi yatırımlarına yöneltmek

× En temel önlem ise dış kredi kaynaklarında ABD, Federal Almanya gibi

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

emperyalist sisteme dahil ülkeler yerine uzun vadeli ve çok düşük faizle kredi veren sosyalist sisteme dahil ülkelere yönelinmelidir.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

X 1977 Tarım kredilerinin X
%80'i AĞALARA verilmiş.

1977 yılında bankalar tarafından dağıtılan 202 milyar liralık krediden 6 milyonunu küçük esnafa, 7 milyonunu sanayiye ve 32 milyonunu ağalara vermişti.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

BUNALIMIN GELİŞİMİ

-1975'in ilk yarısı-

1975'in ilk yarısında ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %27.7 oranında gerilemiştir.

İŞÇİ GELİRİ

1974 Ocak-Ağustos ayı döneminde işçi gelirini 774.4 milyar
1975 içinde aynı dönemde 617.4 " "

İTHALAT

975	Ocak-Ağustos	1.954.695
974	" "	1.636.313

%19.4

75'te %19.4 oranında fazla ödeme

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI

975 İthalat ve ihracatı

İhracat 1.400.000
İthalât - 4.850.000

- 3.450.000

975 yılında İthalat fiyatları ortalama %7.95 artış göstermiştir.

İhracat fiyatları ise %7,24 gerileme göstermiştir.

DIŞ BORÇ

30 Eylül 1975 tarihi itibariyle dövizle ödenecek dış borçlarımızın tutarı 2 milyar 337 milyon dolar

Kişi başına düşen dış borç 99 $

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

BANK İŞTİRAKLERİ

Bankacılık sisteminin toplam iştiraklerinin yaklaşık % 50 payına sahip beş büyük bankanın 975 sonu itibariyle bir önceki yıla göre iştirakleri % 33 lük bir artışla 2 milyar 688 milyon liraya ulaşmıştır.

FİYAT ARTIŞI	
1970	100
1971	119
1973	156.6
1975	235.1
1976/1	258.9

TOPTAN EŞYA FİYATLARI

Tepe	1975 Ocak Mayıs	1976 O.M.
Toptan Eşyat.	+ 9.9	+ 12.1
Gıda Mad.	+ 8.7	+ 12.0
Sanayi Hammad	+ 1.0	+ 12.1

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1976 'daki sonunda Türkiye'de yabancı sermaye

1976 yılında sayıları 106 olan yabancı firmanın sermaye tutarı 140.2 milyon lira artarak 2.317.7 liraya çıkmıştır. Bu yabancı sermayenin 2.025.7 milyon liralık bölümü hizmetler sektöründe, 20.0 milyon liralık bölümü madencilik, 1 milyon liralık bölümü tarım alanındadır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

1976 sonunda BANKACILIK DURUMU

44 bankadan 15'inin yönetiminde devlet söz sahibidir. Devlet kontrolündeki 15 bankanın toplam mevduat içindeki payı %34.2, toplam kredilerdeki payı % 64 dür.

1977'nin ilk 4 ayının DIŞ TİCARET

	Ocak Şubat Mart Nisan		
	İthalat	İhracat	AÇIK
1975	1.573	456	1.116
1976	1.682	934	747
1977	2.008	643	1.365

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

SAVUNMA HARCAMALARI

Türkiye Avrupa'da NATO üyesi ülkeler arasında nüfus bakımından beşinci, askeri personel büyüklüğü bakımından üçüncü, toplam savunma harcamaları bakımından yedincidir.

- 1976 savunma harcaması 2.8 milyar $
- Savunma harcamalarının GSMH'ya oranı % 9'dur
- Bu oran tüm NATO üyesi ülkeler arasında en yüksek olandır.
- Fert başına 70 $

ABD 477 "
Almanya 242
İtalya 68
Yunanistan 138

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI VAKFI

İTHALATIN AĞIRLIĞINI 6 MAL GRUBU OLUŞTURUYOR ve yıldan yıla artıyor

İthalat içinde ağırlığı olan 6 mal grubunun payı 1970 yılında %53.68 iken 1976'da %72.62'ye yükseltmiştir. Özellikle petrol tüketimi hızla arttığından bu oranı yükseltmiştir.

%

	1970	1976	Değişim
Petrol	7.04	21.95	+211
Makine	21.57	21.26	−1
Otomotiv	5.61	11.12	+98
Demir-Çelik	8.76	10.66	+9
Elektrik Aletleri	7.37	5.43	−35
Organik Kimya	2.34	2.21	−5
	53.68	72.62	+39

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

7 YILDA

~~7 YILDA FİYA~~

PARANIN 7 YILDA DEĞER KAYBI

1_

1970	1977
100	33,90

İstanbul geçinme endeksi

Toptan Eş Fiyatları Endeksi

1970	1977
100	339

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

YABANCI SERMAYE

Türkiye'de ~~25 yılda~~ faaliyet gösteren yabancı sermaye kuruluşlarının sayısı 106'dır. Bunlardan ilk üç sırayı 24 (Almanya), 20 (ABD), 12 (İsviçre) almaktadır. Aşağıda sırada Fransa (8) ve İtalya (6) gelmektedir. Firma sayıları böyle olmakla birlikte sermaye büyüklüğü bakımından sıra değişiklik göstermektedir.

Bu sıralama şöyledir.

		toplam sermaye içindeki payı
Fransa	% 17.55	
A.B.D	17.08	
Almanya	14.15	
İtalya	12.47	
İsviçre	10.54	

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Böylece 5 ülke 70 firma ile toplam yabancı sermayenin %71.83'üne sahip bulunmaktadır.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

FİYAT ARTIŞINDA TÜRKİYE İKİNCİ

1970 den bu yana 6,5 yıl içinde fiyat artış oranı %. 220.6'dır.

İsrail %. 387.7
Türkiye %. 220.6
Yugoslavya %. 206.0
İngiltere %. 148.8
İspanya %. 146.5
İtalya %. 131.0
Yunanistan %. 126.0

Tüketici fiyatlarına endeksi

	1970	1972	1973	974	975	976	977
Türkiye	100	137.3	156.6	194.0	235.1	276.1	320.6
İsrail	100	107.7	114.4	127.0	138.6	146.6	155.4
ABD	100	126.4	151.6	211.9	295.2	387.6	487.7

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

İHRACAT GELİRİ VE İŞÇİ DÖVİZİ İTHALATIN ANCAK YARISINI KARŞILIYOR

Türkiyenin 1977'de ithalatı 5 milyar 800 milyon oldu. İhracatı ise 1 milyar 750 milyon. İşçi gelirleri de 910 milyon bu iki gişeli ithalatın yarısını bile karşılamıyor. Diğer gişelerden sonra Türkiyenin 2 milyar 840 milyon menfi durumu vardır.

Bu durum 1970'den beri yıllara şöyle gelişmiştir.

1970	+ 242 milyon $
1971	+ 235
1972	+ 152
1973	+ 918
1974	− 460
1975	− 1.303
1976	− 1.766
1977	− 2.840

TÜRKİYE SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

FİYAT ARTIŞLARINDA TEMEL ETKEN

1970 yılından 1977 sonuna kadar Türkiye'de
Milli gelir 1.6. katı artıyor
fakat
Banknot Miktarı 5.60 katı
Merkez Bank. kredileri 13.0 katı
artmış
ve bir yıl içinde kullanılan
dış kaynak
kendi gelirimizin %.5'ine
bütçemizin %.18'ine
ulaşmıştır.

7 yılda milli gelirdeki artış
%.63 dolaylarında iken
Emisyon miktarındaki artışın %.460
dolaylarına ulaşması fiyatların
artmasının temel etkenidir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TUSTAV

1977 yılında 12 ay içinde emisyon %50 civarında, Merkez Bankası kredileri %95 dolayında artarsa %50 dolayında fiyat artışı da kaçınılmazdır.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

~~Für~~ TL. ve $
DEN GEBİ

	$	Mark	Frank (İşviçre)
1970	14.85	4.09	3.46
1977	19.25	8.60	8.85
Ayarlama oranı:	%29.6	110.3	155.8
Ayarlama sayısı:	13	18	16

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

TARIMDA TRAKTÖRLEŞME

	%
1971	36.34
1972	40.65
1973	46.81
1974	60.97
1975	74.69

TRAKTÖR PARKI

		artış %
1963	50.844	
1967	74.982	
1970	105.865	
1972	135.726	
1975	243.066	

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

İŞLENEN TOPRAK

Türkiye alanı 77.9 milyon hek.
İşlenen 24.4 milyon hektar
16.2 milyon hektar ekilmekte
8.1 " " nadasa bırakılıyor

traktörle işlenen
1971 18.230 milyon hektar

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

1976'da
TARIMSAL ÜRETİM
250 MİLYAR LİRA

1977 yılında üretilen tarım ürünlerinin değerinin yaklaşık 185 milyar lira dolayında 1976'da cari fiyatlar ile 240-250 milyar lira

TARIM KREDİLERİ

Ziraat bankası 1976 Aralık rakamlarına göre

Tarım Satış kooperatiflerine	28.4	Milyar lira
" kredi "	7.3	" "
Doğrudan çiftçilere	15.6	" "
	51.3	"

kredi dağıtmıştır

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

EL April 1978

Yurtve Dünya (Nurd)

① 1975'de ART'e uyulanan gümrük indirimi 950 milyon TL'lik vergi kaybına yol açtı. Bu 1974'e göre %50 fazla

② SSCB ile dış ticaretimiz lehte fazla veriyor

③ İthalatın %58 hammadde sanayiine göre satış milli hasılaya katkısı 40 milyon, geçmişe ama 1977 yılı ilk 11 ayında sanayi için ithal edilen yarı işlenmiş ve hammadde ithalatı 60 milyon

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

- Son beş yılda dış ticaret açığı 13 milyar dolar ihracat ve işçi dövizleri yetmiyor. ~~1975'de 3 milyar, 1976 4, 1977 nin ilk 9 ayına 4 milyar dolar borç alınmış.~~

- 1977'de DGM'den 275 milyon dolar gelmiş. Ama 1978 de eski DGM izin ödenen faiz 125 milyon dolar.

- Toplam dış borç 9 milyar 680 milyon dolar. Rezerve 3 milyar dolar. 13 milyon Dolar borç. (kısa ve uzun vadeli)

TÜRKİYE SOSYAL TİŞTAV TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

— Türk Lirası 1970'den beri dolar karşısında %70 ve mark karşısında %100 düşmüştür

— 1976'da sanayi sektörünün ihracatı 596 milyon dolar, ithalatı ise 3 milyar 960 milyon dolardır. Yani sanayi sektörü dış ticaretinde 3 milyar 364 milyon dolar ihracatı ithalattan fazla olan tek sanayi kesimi Tekstil.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

Sırasıyla Kimya 290, Petrol Ürünleri 88, Madeni Eşya 1.107 ~~artış~~, Elektrikli Makinalar 269, Taşıt araçları 609 milyon dolar açık vermiş.)

— Sanayileşme değil ithalat artıyor. Otomotiv sanayinde binek otomobili üretimi 1971-76 arası %5 mislî, ithalatı ise %5,5 mislî artış olmuş

- 1978'de stokların çok arttığını (TÜSİAD Kasım 1978 Bülteni derginin dayanarak) ve özellikle Madeni Eşya sanayiinde birikim olduğunu söylüyor (1 Milyar 783 milyon TL)

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

— İş çevrelerinin 1979 ikinci Bekle, bileri:

Hisse senetleri alış verişindeki canlanmayı (yıl başı indeksi 112 yıl sonu 189)

Avalanından Akgimento, Çukurova Elektrik, Ecza Deposu, Koç, Transtürk ve Yapı Kredi Bankasından bulundukları 13 şirket 1974-75-76 da toplam 2 milyar TL temettü dağıtmıştır. Bunlar Türkiye sermayelerinin 3 de ikisini temsil etmişler

— 1979 da büyük özel bankaların holdinglere çevrilmesi,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

serbest. Garanti için koç-
la sabaneci çatıştı, koç
üste kaldı ama sabaneci
YK'da 2 kandalya verdi. Yap,
kredide de çekişme arttı.
Bunun nedeni bankaların
çözüm dan farklı istirableri
olan kuruluşlara sınırsız kredi
verebilmeleri.

Tekelleşme:

— 100 en büyük şirketin
satışları 1973'de 42,9
1974'de 67,8, 1975'de 84,9
1976'da 102,1 milyar TL

— Bu 100 şirketten en büyü

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Tekelleşmede bir diğer göstergesi 1967-76 arasında 2865 kollektif, 911 komandit, 352 limited, yanlızca da 151 Anonim şirket iflas etmiş.

10 hanesinin satışlarının yıllara göre 1973'de 18, 1974'de 25,5, 1975'de 29, 1976'da 46 milyar TL. ve sırasıyla

10 büyük şirket arasının

%36, %40, %39 ve 1977'de

%44'ünü oluşturuyor

Bunda tekelleşmenin yoğunlaşmasını verir.

— Karlılık, 1972'de %27,9 1976'da %28,2 1977'de %29,2

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI VAKFI

1972'de

Tarım:

Tarımdaki politika Büyük toprak sahiplerini destekleyen politikadır.

Büyük işletmelerin ağırlıkta olduğu 3 temel ürün (Buğday, Pamuk, Çeşitli Hayvan) için uygulanan Destekleme alımları için ayrılan para 1972'de 3 milyar iken 1972'de 8 kat artarak 22,2 milyona, Diğer tüm temel ürünler için ayrılan 6.4 milyondan 4,5 kat artarak 28.2 milyona çıktı. 1972'de 3 ürün

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ayrılan fon %033 iken 1988'de

%044 oldu.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Tartışma Mart 1978; (A.B. Koçoğlu)

- 1.7. Mi dönemindeki Türk bazı paralara göre (Cuf oluşturak devalüasyonlarla) toplam % bazı paralar yüzde % 103 ~~değer~~ devalüe edildi.

- Eğer para arzı artırılmazsa yada mal arzı kadar artırılırsa fiyat artışları çok yüksek olmaz diyor.

- İthalatta % 15 dumping vergisi artırılışı, ihracatta vergi iadesi % 10 azaltılmış. Böylece ihracata verilen

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

tesvik %010-27.

Bu durumda fiyat artışları en çok %15 olmalıdır. Ama bu çok zor dayanır.

— Kamu kesiminin finansman sorunlarını emisyona yükletilmeyecektir denilmiyor. Çünkü deflasyon sonucu 200 milyar TL. lik bir ek finansman gereği doğuyor. (Açık farkı, Petrol fark sunu bütçe farkı). Aşağıya çekilen indirimde 15 milyar ek yük getiriyor. Bu da para basmamayı zorlaştırır.

Devaluasyon Türkiye olumlu yönleri:

(1) Para Basmamak,

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

(2) Mal mukabili ithalatlar düzenlem

(3) Zam furyasına girilmemesi

Olumsuz Yönler:

(4) Devaluasyondan sonra dış ödemeler dengesi hemen düzelmez. Bunun için dış kredilerin hemen akması gerek. Bu konu belirsiz.

(5) İhracatta ve işçi dövizine iade ve primin kaldırılması yanlış. Bu özendirmeden ihtiyaç var.

(6) Fiyatlar Genel Düzeyi artma

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ya bilir ama lüx tüketim malları-
nın fiyatı düşüp yoksulların kullan-
dığı artabilir. Bunun için vergi
kanunlarında sistemde değişiklik
(yoksullar lehine) gerekli.

— İşçi maaşlarında değişiklik
gerekir. Kesinlikle ücret ve fiyat
dondurulması değil. Çünkü
bu yanlızca ücretleri dondurmek
demektir. İşveren kârlılığı düşüne
karabarsa yapam işini kullanda.
<u>Önemli</u> ****
— Eğer fiyatlar genel seviyesi
tutulacaksa, yükseltilmeyecekse isveren
lerin fiyat kayıplarını <u>tensikat</u>

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

ile gidermelerini önlemek
için Bir Tax dekleyr
çıkarmalıdır. ve en az
4 yıl fensiket yaşatılama
lıdır.

İTALYADA devlüasyonda
sonra bu yola gidilmiştir.

— Devlüasyonda dolayı ihra
cat hemen artmaz.
Her şey iyi gitse bile
3 yılda 3 milyar dolarlık
ihracata ancak ulaşırız
şu anda 5 milyar dolar
lık ihracat imkanı olsa

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

limonlarımız bunu yetmez!

Hükümet ve Genel Eğ. Durum:

AB. kotasıyl

— Kaçak ihracat ve ithalattan 1970 yılı bedeli 2 milyar 730 milyon dolar. ~~Bu kaçak~~ Bunu uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığının miktarlarında eklenirse 60-70 milyon TL'lik bir kaçak ticaret var. 1977'de bunu %20 arttırsak yarısak yeni hükümet vergiyi almamıyor, plan, hesap katar dışı 700 milyar TL'lik bir ticaret ile karşı karşıyayız.

TÜRKİYE SOSYAL TİŞAV TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Zaruri ihtiyaçlarda tarım işletmelerinin [illegible] iki dönem [illegible]

- Hayat pahalılığı 1977'de %40'ı aşan bir artış gösterdi

- 1940'dan bugüne 38 yılda fiyatlar 120 misli arttı

- Ücretler ve taban fiyatlarımız zamlar bugünkü kadar para sosyalarak yapılda, tam ile yavaşmak sürdü

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

10.000 T'lye kadar olan
vergilerin 3300 T'si vergide
tamame bağışık kılınarak
yapılmalıdır

— 1977'de bore arzı %30
artmış.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI